

NÁVRH ZÁKONA O HROMADNÝCH ŽALOBÁCH

Důvodová zpráva

Obsah

I. Obecná část.....	4
1. Zhodnocení platného právního stavu včetně zhodnocení současného stavu ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen.....	4
1.1 Zhodnocení platné právní úpravy.....	4
1.2 Zhodnocení současného stavu ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen.....	8
2. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy, včetně dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen. .	8
2.1 Základní účel a cíle navrhované právní úpravy	8
2.2 Úprava v samostatném zákoně a jeho vztah k obecným civilně-procesním předpisům	10
2.3 Hlavní principy navrhované právní úpravy a jejich odůvodnění	18
2.4 Pojistky proti zneužití.....	27
2.5 Dopady navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen.....	34
3. Vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy	35
3.1 Obecně k nezbytnosti přijetí právní úpravy hromadných žalob.....	35
3.2 Blíže k dílčím problémům, odůvodňujícím nezbytnost přijetí zákona	40
4. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem	47
4.1 Obecně k zhodnocení souladu zákona s ústavním pořádkem	47
4.2 (Ústavně)právní mýty spojené se zavedením hromadných žalob	57
5. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z jejího členství v Evropské unii.....	64
5.1 Obecně ke slučitelnosti s unijním právem.....	64
5.2 Směrnice o zdržovacích žalobách na ochranu spotřebitele	65
5.3 Doporučení o kolektivní ochraně práv	66

5.4 Návrh směrnice o zástupných žalobách	71
6. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána.	77
7. Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované úpravy na státní rozpočet a ostatní rozpočty.	78
7.1 Hospodářský a finanční dopad navrhované úpravy na státní rozpočet a ostatní rozpočty.....	78
7.2 Dopady na podnikatelské prostředí	81
7.3 Sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny	82
7.4 Dopady na životní prostředí	82
8. Zhodnocení dopadu navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů.	83
8.1 Dopady na soukromí a ochranu osobních údajů, k nimž došlo mimo rámec řízení o hromadných žalobách.....	83
8.2 Dopady na soukromí a ochranu osobních údajů, k nimž dojde v souvislosti s řízením o hromadných žalobách (zejm. problematika veřejně přístupného rejstříku hromadných žalob).....	83
9. Zhodnocení korupčních rizik navrhovaného řešení (CIA).....	86
9.1 Dopady na korupční rizika	86
9.2 Přiměřenost.....	87
9.3 Efektivita	88
9.4 Odpovědnost.....	88
9.5 Opravné prostředky a kontrolní mechanismy	88
10. Dopady na bezpečnost a obranu státu.....	88
II. Zvláštní část	89

Důvodová zpráva

I. Obecná část

1. Zhodnocení platného právního stavu včetně zhodnocení současného stavu ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen.

1.1 Zhodnocení platné právní úpravy

a) Úvod

Jakkoliv lze určité prvky kolektivní ochrany práv spatřovat v každé vývojové etapě lidstva, problematika kolektivního uplatňování práv jednotlivců v moderním pojetí *class action* je problematikou reagující primárně na vývoj společnosti od 19., zejména ale 20. a 21. století. Přestože v rovině hmotněprávní je na takové výzvy moderní doby úspěšně pamatováno, je nutné nastavit i odpovídající procesní mechanismy tak, aby práva vyznačující se „hromadností“ byla efektivně uplatňována.

Uvedené skutečnosti by měl brát na zřetel i český právní řád. Současná legislativa v České republice však kolektivní ochranu individuálních práv jednotlivcům v kolektivním řízení neupravuje. Ačkoliv lze v jednotlivých právních předpisech nalézt některé dílčí aspekty, nejedná se o úpravu komplexní, jež by byla na takové úrovni, která se od moderního právního státu očekává.

Pokud mají být jednotlivé dílčí kolektivní prvky platné právní úpravy identifikovány, jedná se zejména o ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „občanský zákoník“ či „ObčZ“, a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „občanský soudní řád“ nebo „OSŘ“) a okrajově též o ustanovení zákona o ochraně spotřebitele. Prvky nalezneme i v oblasti úpravy ochrany průmyslového vlastnictví, bankovníctví, pojišťovnictví a korporátního práva.

b) Ochrana spotřebitele

V oblasti spotřebitelského práva je zcela jednoznačně dosavadní právní úprava založena na činnosti spotřebitelských organizací. Zásadním pravidlem je ustanovení § 25 odst. 2 zákona

č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákon o ochraně spotřebitele“), podle něhož může sdružení nebo profesní organizace, jež mají oprávněný zájem na ochraně spotřebitele, nebo subjekt uvedený v seznamu osob oprávněných k podání žalob na zdržení se protiprávního jednání v oblasti ochrany práv spotřebitelů, podat u soudu návrh, v němž bude požadovat zdržení se protiprávního jednání ve věci ochrany práv spotřebitelů. Tj. zejména požadovat zdržení se určité praktiky, která porušuje práva dotčených spotřebitelů. Byť hájí zájmy spotřebitelů a nikoliv přímo vlastní zájmy, je v tomto řízení účastníkem jen tato spotřebitelská organizace a spotřebitelé se na řízení nijak nepodílí.

Uvedený mechanismus nejvýraznějším kolektivním prvkem ochrany práv spotřebitelů českého právního řádu. Z ministerstvem provedeného průzkumu nicméně vyplynulo, že je z několika následujících důvodů problematický a v zásadě zcela nefunkční.

- Žaloba na zdržení se protiprávního jednání předně nedokáže adekvátně reagovat na všechny okolnosti, které porušují práva spotřebitelů. Nelze tak po škůdcích vymáhat náhradu škody či jiné peněžité plnění. V této oblasti je tak ochrana spotřebitelů značně ztížena.
- Současně je pro spotřebitelské organizace při uplatňování negatorní žaloby náročné formulovat zdržovací petit, neboť ze strany žalovaného dochází v průběhu řízení několikrát k modifikaci jeho činnosti tak, aby nebylo možné žalobě vyhovět. Spotřebitelské organizace se tak potýkají s velmi nízkým procentem úspěšnosti jimi podaných žalob.
- Dalším projevem nedostatečnosti současné úpravy je rovněž značná délka soudního řízení.
- V neposlední řadě je problémem též financování sporu, jež představuje další a ve své podstatě nejzásadnější úskalí pro spotřebitelské organizace, neboť jejich potenciální neúspěch ve věci a hrazení nákladů protistraně by byly pro většinu spotřebitelských organizací likvidační.

c) Další předpisy hmotného práva

V hmotně-právních předpisech se uvedené problematiky dotýká kupříkladu § 2898 ObčZ, jež zakotvuje právo domáhat se zdržení či odstranění závadného stavu nejen osobám přímo

dotčeným nekalosoutěžním jednáním, ale i právníckým osobám hájícím zájmy soutěžitelů nebo zákazníků. Dalším obdobným příkladem je ustanovení § 1964 odst. 2 ObčZ, které stanoví, že i právnícké osoby založené k ochraně zájmů malých a středních podnikatelů se mohou dovolávat neúčinnosti ujednání o času plnění závazku nebo ujednání, které se odchyluje od zákonné výše úroků z prodlení, jestliže se jeví taková ujednání vůči věřiteli jako hrubě nespravedlivá. Obdobně je zakotveno právo těchto právníckých osob dovolat se neúčinnosti obchodních podmínek podle ustanovení § 1972 odst. 2 ObčZ.

S hromadnou ochranou souvisí i právní úprava zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOK“ nebo „zákon o obchodních korporacích“), který v ustanovení § 390 pamatuje na specifický postup při uplatňování práva na dorovnání při vytěsnění akcionářů. Na toto ustanovení dále odkazují i další související pravidla.

d) Procesní předpisy

Dopad výše uvedených ustanovení do procesního práva je ošetřen ve dvou ustanoveních občanského soudního řádu, která zakotvují odchylky od obecného pravidla překážky zahájeného řízení a překážky věci pravomocně rozhodnuté. Jde o § 83 a § 159a OSŘ.

Tato ustanovení zakotvují překážku litispendence, tj. překážku již probíhajícího řízení, a dále překážku *rei iudicatae*, tj. překážku věci pravomocně rozhodnuté (obsaženou v ustanovení § 159a OSŘ), pro stejné nároky vyplývající z téhož jednání, avšak uplatněné jinými žalobami dalších žalobců proti témuž žalovanému. Ošetřeno je tedy nezbytně nutné, přičemž celá řada otázek zůstává nedořešena.

Tato úprava je nejen nekonceptní, navíc ale i velmi radikální co do řešení a zejména co do důsledků pro jednotlivé členy skupiny. Tito totiž ve své podstatě nemohou své nároky uplatňovat vlastní žalobou, v řízení není řešeno jejich postavení a rozhodnutí na konci řízení je pro ně závazné, aniž by to mohli jakkoliv ovlivnit.

Aby tedy bylo vůbec možné uzavřít, že úprava je v souladu s právem na spravedlivý proces (čl. 36 Listiny základních práv a svobod), musely soudy dovodit, že ostatní „členové skupiny“ se stávají *ex lege* účastníky řízení, pokud podají vlastní návrh na zahájení řízení. Na jejich návrh je nutné nahlížet jako na přistoupení k již probíhajícímu řízení, a to v rozporu s jinak

platnými pravidly pro spojování řízení anebo vedlejší účastenství (viz např. nálezy Ústavního soudu ze dne 19. 3. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1106/08 nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. 29 Odo 1019/2006 anebo ze dne 26. 10. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3856/2010).

e) Shrnutí a zhodnocení platné právní úpravy

Na podkladě výše uvedených skutečností je možné uzavřít, že v souvislosti s kolektivní ochranou práv upravuje český právní řád jen některé její dílčí aspekty. Jednotlivá pravidla jsou velmi roztráštěna po celém právním řádu, procesní otázky jsou ošetřeny velmi nedostatečně a navazující procesní úprava je minimalistická, přičemž nijak nezohledňuje vůli jednotlivců, ani jim negarantuje v řízení žádná práva.

Tam, kde prvky hromadné soudní ochrany obsaženy existují, jsou tyto mechanismy velmi kusé, což dokládá skutečnost, že se v praxi nevyužívají. Na velkou část oblastí soukromého práva navíc dosavadní právní úprava vůbec nepamatuje, a v těchto oblastech tak nelze žádný jiný nástroj než individuální žalobu využít.

Tyto závěry bohužel nejsou jen postesknutím teoretika, který se hromadnými žalobami po nocích zabývá ve své studovně; mají zásadní vliv na reálné vymáhání uvedených práv v soudním řízení. Z důvodu nedostatečné úpravy kolektivní ochrany práv se praxe potýká s několika zásadními problémy:

- **vymáhání práv** z hromadných událostí je velmi **neefektivní a drahé** pro stát i účastníky řízení,
- **soudy jsou zcela zbytečně zatíženy** opakovaným projednáváním **stejných otázek**,
- stejné případy jsou posuzovány různě,
- **hromadné nároky v bagatelní výši se nevyplatí vymáhat** - náklady individuálního soudního řízení, riziko, čas a energie do nich vložené výrazně převyšují případný zisk z úspěšného sporu,
- z toho mj. plyne, že **subjekty**, které jednají nepoctivě, **těží z této „nevymahatelnosti drobných nároků“**, čímž získávají **neoprávněnou konkurenční výhodu oproti poctivým podnikatelům.**

1.2 Zhodnocení současného stavu ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen.

To, že není dosavadní legislativní řešení dostatečné, se projevuje i v oblasti zákazu diskriminace. Z výčtu platné právní úpravy vyplývá, že ochrana před diskriminací, včetně diskriminace na základě pohlaví, je jednou z oblastí, na niž platná úprava kolektivního vymáhání nepamatuje. Neexistuje tedy účinný a efektivní nástroj, který umožňuje sdružení těchto nároků do jedné žaloby, došlo-li k hromadné diskriminaci (např. jsou-li na pracovišti hromadně diskriminovány ženy, lidé v předdůchodovém věku, lidé s handicapem apod.). A protože neexistuje efektivní nástroj k vymáhání, nesplňuje současný stav ani z pohledu prevence požadavky, které by měly být na právní úpravu kladeny.

2. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy, včetně dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen.

2.1 Základní účel a cíle navrhované právní úpravy

Obecným účelem navrhované právní úpravy je přijmout jediný zákon, který souhrnně a komplexně upraví hromadné vymáhání práv v oblasti vztahů, na které není doposud pamatováno anebo je na ně pamatováno nedostatečně. Zákon by měl umožnit v jednom řízení projednat stejné či obdobné nároky, čímž budou reflektovány potřeby justice i občanů a bude reagováno na poptávku vyvolanou společenským vývojem.

Věcné řešení nové právní úpravy je založeno zejména na následujících cílech, které odráží podstatu problému neexistujícího kolektivního řízení:

1. Zjištění hospodárnosti řízení a efektivity soudnictví (zejm. odbřemenění soudů)

Česká justice je dlouhodobě přetížená, a proto lze uvítat jakýkoliv nástroj, jenž umožní soudům částečně odlehčit.

Institut hromadných žalob slouží jako prostředek pro řešení stejných či obdobných věcí v jednom soudním řízení. Není tak nezbytné, aby se soudy stejnou věcí zabývaly

opakovaně, prováděly několikrát dokazování téže věci, předvolávaly opakovaně znalce k posouzení týchž otázek, zabývaly se týmž právním posouzením v různých řízeních apod.

Hromadné řízení je tak prostředkem k naplnění procesní ekonomie a zajištění hospodárnosti řízení a efektivity soudnictví. Ve svém důsledku povede zavedení hromadných žalob k odbřemenění soudů, čímž vznikne prostor pro to, aby se věnovaly jiným věcem. Lze proto očekávat i vzrůst důvěry v justici.

2. Posílení zásady jednotného rozhodování ve shodných či obdobných případech.

Z povahy hromadné žaloby, která zajišťuje projednání týchž věcí v jediném soudním řízení, zároveň plyne, že přijetím právní úpravy bude současně zamezeno nejednotnosti v rozhodovací praxi soudů. Bude tak zajištěna standardní míra předvídatelnosti soudních rozhodnutí a legitimního očekávání, že podobný případ by měl být řešen stejně.

3. Zajištění přístupu k soudu i osobám, které by jinak svůj nárok samy neuplatňovaly, protože se jim to z ekonomického hlediska nevyplatí.

Je zřejmé, že přijetí právní úpravy pomůže soudům. Dopady hromadných žalob jsou však mnohem širší. Jejich cílem je i zajištění lepšího přístupu k justici všem osobám, jimž se individuální vymáhání jejich práv nevyplatí (zejména spotřebitelům, zaměstnancům, ale i dalším subjektům). Účelem je zejména zamezit problému tzv. racionální apatie. Poškozené osoby nemají zájem řešit a uplatňovat své bagatelní nároky, protože je to pro ně z ekonomického hlediska příliš nákladné a možný úspěch ve sporu jim za to nestojí. Hromadné žaloby však umožňují koncentraci všech drobných nároků do jedné žaloby tak, že celková výše žalovaného plnění již bagatelní nebude. Tato možnost tak poskytne prostor i pro uplatňování práv a nároků, které by jinak sám poškozený neuplatňoval vůbec.

4. Vytvoření efektivního hospodářského a společenského stimulu, který by vedl k narovnání podnikatelského prostředí.

Zamezení některých důsledků problému tzv. racionální apatie [viz výše sub 3)] mj. znamená, že práva spotřebitelů, ale i jiných dotčených osob, by konečně mohla být v některých případech efektivně prosazována.

Je nasnadě uzavřít, že uvedený posun v chování poškozených osob bude mít zprostředkovaně i další pozitivní dopady. V tuto chvíli totiž existují společenské a právní oblasti, kde se v zásadě většina utrpěných újem nevymáhá, a nezákonně získaný užitek tak zůstává u škůdce. Tento jev je způsoben tím, že jednotlivé výše újem jsou minimální, ale v souhrnu je škůdce již poměrně „pozitivně“ pociťuje (jev nazývaný jako tzv. difúzní škoda). Tím, že bude možné bagatelní nároky koncentrovat do jednoho soudního řízení, lze s velkou pravděpodobností očekávat, že se konečně začnou vymáhat (hromadně jako vysoká částka). Vedlejším produktem tohoto aktivního hájení práv poškozenými osobami pak bude vytvoření účinného nástroje vůči všem, kteří doposud z tohoto stavu těží.

Nepoctivé podnikatelské a další subjekty, které ve stávajícím právním systému mohou de facto beztrestně poškozovat zájmy spotřebitelů, jiných podnikatelů atd., budou pod hrozbou případné hromadné žaloby od svých nekalých praktik a nepoctivých jednání raději upouštět a tuto činnost již napříště ani nezahajovat (prevence).

Ve svém důsledku je hromadná žaloba nástrojem k narovnání podnikatelského prostředí, neboť nutí nepoctivé aktéry hospodářského styku umravňovat jejich chování, a tím odstraňuje zásadní výhodu, kterou tito dnes mají oproti většině poctivých podnikatelů, již z ní těžit nemohou.

2.2 Úprava v samostatném zákoně a jeho vztah k obecným civilně-procesním předpisům

a) Samostatný zákon

V souladu se schváleným věcným záměrem se navrhuje pojmout právní úpravu hromadných žalob uceleně a kompaktně, to mj. znamená, že se navrhuje přijmout samostatný zákon o hromadných žalobách. Zejména z důvodu rozsáhlosti matérie, kterou bylo třeba v zákoně upravit, včetně návazností na exekuční a insolvenční řízení, bylo nakonec upřednostněno přijetí samostatného zákona o hromadných žalobách, který bude svou povahou *lex specialis* k ostatním právním předpisům.

Za nevhodné bylo naproti tomu vyhodnoceno promítnutí pouze určitých změn do stávajících právních předpisů prostřednictvím příslušných novel, potažmo jeho připojení k připravovanému civilnímu řádu soudnímu, a to z následujících důvodů:

- Varianta samostatného zákona je výhodnější z důvodu, že umožňuje **na jednom místě a komplexně upravit všechny otázky kolektivního řízení se všemi jeho specifiky**. Zákon zasahuje nejen občanské řízení sporné v jeho nalézací fázi, řeší ale též svébytně věcnou příslušnost, náhradu nákladů řízení, vztahy k úřadům jako finanční arbitr či Český telekomunikační úřad apod., a zejména též výkon rozhodnutí/exekuci a návaznost na insolvenční řízení. Jde tedy skutečně o svébytné řešení soudního řízení, které se od toho individuálního odlišuje v mnoha zásadních ohledech. Z tohoto důvodu by si případná inkorporace hromadných žalob do již existující právní úpravy vyžádala novelizaci několika právních předpisů a výsledná úprava by byla velmi roztržitá.
- Dalším poměrně základním argumentem je i odlišné pojetí některých zásad, zejména omezení zásady dispoziční a částečně i projednací. Tyto odchylky od obecného procesu jsou dalším důvodem, proč byla nakonec jako nejvhodnější zvolena samostatná právní úprava.
- Ze stejných důvodů nebyla jako vhodná vyhodnocena ani varianta začlenění hromadného řízení do rekodifikace civilního práva procesního. Ten je jednak veden v duchu dekodifikace, čemuž odpovídá i samostatný právní předpis upravující hromadné žaloby, jednak je možné očekávat, že přijetí nové obecné procesní úpravy ještě nějaký čas bude trvat. Může se klást otázka, proč se navrhuje přijmout zbrusu nový institut hromadné žaloby v době, kdy se Česká republika v oblasti civilního procesu nachází na pokraji malé revoluce. Práce na obou předpisech však na sobě nejsou ani věcně, ani časově natolik bezprostředně závislé, aby jejich projednávání bylo nutně a neoddělitelně spojeno. Rekodifikace civilního procesu je během na dlouhou trať, který není vhodné uspěchat. Naproti tomu s přijetím zákona o hromadných žalobách není vzhledem k nedostatkům v oblasti hromadného vymáhání vhodné již dále otálet.
- Konečně posledním argumentem pro samostatnou právní úpravu je i důležitost předkládaného návrhu, který si bezpochyby zaslouží samostatnou diskuzi a legislativní proces. Pokud by bylo projednávání spojeno s rekodifikací, zřejmě by byla část věnující se hromadným žalobám obecnou procesní problematikou zastíněna.

Nakonec tedy převážil názor, že by zákon o hromadných žalobách měl být předpisem samostatným.

b) Vztah zákona o hromadných žalobách k občanskému soudnímu řádu/civilnímu řádu soudnímu

Vzhledem k tomu, že hromadná žaloba se navrhuje upravit ve zvláštním předpise, vyvstává otázka řešení vztahu zákona o hromadných žalobách s občanským soudním řádem, potažmo civilním řádem soudním.

Nejprve je třeba říci, že zákon o hromadných žalobách je napsán a formulován tak, aby v případě přijetí případného civilního řádu soudního nebyla nezbytná jeho novelizace, popřípadě jen v minimální míře. Práce na obou návrzích tak byly a jsou vzájemně úzce koordinovány. Tato „neutralita“ zákona o hromadných žalobách se projevuje mimo jiné v následujícím:

- Pro označení účastníků se využívá pojem „strana“, přestože v občanském soudním řádu je využíván pojem „účastník. Ačkoliv občanský soudní řád tento pojem nezná, jde o pojem známý z teorie i praxe, legislativně se používá například v zákoně o rozhodčím řízení, a navrhuje se též v návrhu věcného záměru civilního řádu soudního.
- Pro odkazy na občanský soudní řád se používá obecného pojmu „zákon upravující civilní soudní řízení“.
- Pro odkazy na konkrétní ustanovení občanského soudního řádu se nepoužívají v naprosté většině případů odkazy na konkrétní ustanovení, ale využívají se obecné pojmy jako „ustanovení o žalobě podle zákona upravujícího civilní soudní řízení“, „náležitosti podání podle zákona upravujícího civilní soudní řízení“ apod. Tím se docílí toho, že i přes změnu subsidiární právní úpravy nebude změna zákona o hromadných žalobách nutná.
- Část otázek je dále řešena svébytně a pro subsidiární aplikaci tak vůbec není místo (kupříkladu otázka koncentrace řízení).

Co se týče konkrétního vztahu, upravuje jej § 8 zákona. Pro základní pochopení celého vztahu je třeba si uvědomit, že hromadné řízení představuje jen zvláštní druh civilního řízení. Je

proto zcela přirozené, že se na otázky neupravené v zákoně o hromadných žalobách použijí pravidla platná pro civilní proces jako takový. V tuto chvíli se pod odkazem skrývá občanský soudní řád, do budoucna by to mohl být civilní řád soudní, aniž by byla nezbytná změna zákona. Odkaz je činěn v souladu s ustálenými zvyklostmi (viz např. § 1 odst. 4 zák. č. 292/2013 Sb., § 64 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, či § 120 zák. č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících).

Uvedené základní myšlenkové východisko, z něhož zákon o hromadných žalobách čerpá, je nicméně inherentně omezeno několika odlišnostmi, jimiž se řízení o hromadné žalobě vyznačuje. Tyto odlišnosti se promítají do výjimek vyjádřených v § 8, případně na jiných místech zákona:

a) Nejzásadnější odlišnosti jsou ošetřeny přímo v zákoně tak, že uplatnění určitých pravidel obecného civilního procesu je zcela vyloučeno. Konkrétně se vylučuje například aplikace ustanovení § 100 odst. 2, § 114b, § 114c odst. 6 a 7, § 115a a § 118b, § 153a odst. 3, § 153b, § 172, § 173, § 174, § 174a, § 174b a § 175 občanského soudního řádu.

b) Dalším korektivem uplatnění obecného předpisu pro civilní řízení soudní jsou zásady a účel hromadného řízení, tj. mantinely vymezené první části zákona. Je zřejmé, že hromadné řízení má částečně odlišný účel a zásady oproti řízení individuálnímu, které jsou v citovaných ustanoveních zdůrazněny a vysvětleny ve zvláštní části důvodové zprávy. Právě tyto zásady a popřípadě účel mohou mít obecně anebo též v konkrétním případě vliv na uplatnění toho kterého pravidla. Bude na soudu, aby v jednotlivém řízení zvážil, zda aplikace vybraného ustanovení občanského soudního řádu odpovídá cílům hromadného řízení, anebo nikoliv.

c) Posledním korektivem, který relativizuje výše uvedenou zásadu, je skutečnost, že ustanovení obecného procesního kodexu se na řízení o hromadné žalobě použijí toliko přiměřeně. S vědomím, že „přiměřené“ užití jiného ustanovení či předpisu by mělo být spíše výjimkou (viz čl. 41 Legislativních pravidel vlády), bylo nakonec toto užití upřednostněno před použitím „obdobným“. Zvolené řešení je odůvodněno následujícími skutečnostmi. Hromadné řízení je sice v základu sporným občanskoprávním řízením, přesto se od individuálního řízení v několika ohledech poměrně značně odlišuje. Nejzásadnější odlišností, která zároveň vůbec definuje podstatu hromadného řízení, je

existenci skupiny členů, jejichž nároky jsou předmětem projednání. Přičemž lze očekávat, že v odhlašovacím hromadném řízení značná část ze členů skupiny nebude aktivní vůbec, a pokud ano, jsou jejich procesní práva značně omezena; v přihlašovacím řízení může být aktivita členů skupiny sice větší, avšak i zde jsou procesní práva členů skupiny z důvodu procesní ekonomie omezena. Další zvláštností je i skutečnost, že směrem k žalovanému může být potenciální riziko zneužití práva na podání hromadné žaloby obrovské a jednotlivý šikanózní výkon tohoto práva může mít na činnost žalovaného negativní ekonomické i právní dopady. Ze všech těchto důvodů je v hromadném řízení na místě, aby byly modifikovány zásady dispoziční i projednací a aby v řízení byla více akcentována úloha soudu (tento postoj ostatně odpovídá i nové koncepci civilního řádu soudního, která stojí na zásadě pravdivosti a materiálního vedení řízení).

Zásada dispoziční je modifikována v tom ohledu, že jednotlivé dispoziční úkony účastníků posuzuje soud a pro jejich schválení je nezbytné, aby byly v „zájmu skupiny“. Za určité prolomení zásady dispoziční je možné považovat i možnost, kdy osoba, která podala hromadnou žalobu, může být za určitých okolností změněna anebo vyměněna, zejména pokud se ukáže, že vede řízení v rozporu se zájmy skupiny anebo že zneužívá hromadné řízení v konkurenci za účelem neoprávněného poškození žalovaného. Zásada projednací je modifikována zejména ve fázi zkoumání, zda je hromadná žaloba přípustná – neboť zde může soud provést i důkazní prostředky, které stranami nebyly výslovně navrženy.

Všechny výše uvedené okolnosti vyžadují a ospravedlňují postup, který je uplatňován v insolvenčním řízení (viz k tomu § 7 zák. č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, ve znění pozdějších předpisů – dále též jen „insolvenční zákon“ či „InsZ“), tj. že se obecné předpisy použijí toliko přiměřeně.

c) Vztah k exekučnímu řádu a insolvenčnímu zákonu

Vztah zákona o hromadných žalobách k exekučnímu řádu

Z hlediska vztahu zákona o hromadných žalobách a zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „exekuční řád“ nebo „EŘ“), potažmo části šesté občanského soudního řádu, je klíčové ustanovení § 1 dále § 125 a násl. V obecné rovině lze říci, že hromadné řízení nekončí vydáním rozhodnutí ve věci, ale k naplnění jeho účelu je nezbytné, aby bylo toto rozhodnutí i splněno. Předpokládá se, že bude ze strany žalovaného

plněno dobrovolně. Nelze však pochopitelně vyloučit případy, že žalovaný svoji povinnost dobrovolně v pariční lhůtě nesplní. Zákon o hromadných žalobách by pak neměl rezignovat na to, že fázi vykonávacího řízení ponechá nedotčenou.

Proto návrh zákona předpokládá, že se částečně bude otázkou výkonu rozhodnutí zabývat. Při tom vychází z následujících principů:

1. V hromadném řízení, resp. ve výkonu rozhodnutí vydaném v hromadném řízení lze postupovat pouze podle ustanovení exekučního řádu (a subsidiárně též části šesté OSŘ), výkon rozhodnutí tak provede exekutor v rámci exekučního řízení. Soudní výkon rozhodnutí se nepřipouští, protože není tato forma výkonu považována v kontextu hromadných žalob za dostatečně efektivní.
2. Postup v exekuci je upraven odlišně pro přihlašovací hromadné řízení a odhlašovací hromadné řízení.
3. U přihlašovacího hromadného řízení se počítá se zavedením zvláštního mechanismu, při němž jsou jednotliví členové skupiny považováni za samostatné oprávněné, a zákon o hromadných žalobách jim dává toliko možnost se přihlásit do jediného exekučního řízení vedeného u jediného exekutora zvoleného na principu priority. V tomto řízení mají postavení oprávněných se všemi právy a povinnostmi.

Zároveň se mohou oprávnění rozhodnout, že zahájí individuální exekuci; při tom však musí počítat s nepříznivou úpravou náhrady exekučních nákladů, jež má za cíl motivovat oprávněné, aby se připojili do hromadného výkonu.

4. U odhlašovacího hromadného řízení se vzhledem k omezené aktivitě členů skupiny v průběhu celého řízení, která je projevem problému racionální apatie, navrhuje postup obdobný jako v insolvenčním řízení. Oprávněným tak má být primárně žalobce, který bude celou povinnost za skupinu vymáhat sám. Vymoženou částku exekutor převede do soudní úschovy soudu, který vede hromadné řízení, a z této úschovy se budou jednotlivé členové uspokojovat.

Vztah zákona o hromadných žalobách k insolvenčnímu zákonu

Řízení o hromadné žalobě představuje druh civilního řízení nalézacího sporného, přičemž je třeba si klást otázku, jak se do jeho průběhu promítne zahájení insolvenčního řízení s účinky, které obecně vyvolává vůči všem druhům soudních řízení. Byť z pohledu právní teorie oba druhy řízení vykazují podobné charakteristiky vyplývající z jejich kolektivní povahy, řízení o hromadné žalobě se vždy zabývá pouze omezenou částí závazků žalovaného, zatímco insolvenční řízení představuje univerzální nástroj k uspořádání veškerých majetkových vztahů k osobám dotčeným úpadkem žalovaného. Z tohoto důvodu se preferuje zachovat stávající koncepci nadřazenosti insolvenčního řízení.

Je nezbytné odlišovat situaci, kdy se do insolvence dostane žalovaný, žalobce a člen skupiny.

a) Úpadek žalovaného

Po dobu trvání účinků insolvenčního řízení je podstatným způsobem omezeno vedení řízení o hromadné žalobě, především vyloučena možnost meritorně rozhodnout o předmětu řízení. Ani eventuální zahájení insolvenčního řízení proti žalovanému však nezakládá důvod rezignovat na účel institutu hromadné žaloby a výhody, které vyplývají z kolektivní ochrany práv všech členů skupiny žalobcem. Z tohoto důvodu by při splnění určitých podmínek mělo být umožněno, aby žalobce pokračoval v uplatňování nároku skupiny i v insolvenčním řízení. Dualita procesního postavení žalobce (pro účely hromadné žaloby) a věřitele (pro účely insolvenčního řízení) nicméně vede k nutnosti, aby hromadné řízení nebylo zcela přerušeno, neboť alespoň určité otázky personálního charakteru by nebylo účelné rozhodovat v insolvenčním řízení.

V praktické rovině se tedy očekává, že žalobce podá do insolvenčního řízení přihlášku pohledávky, která svým rozsahem odpovídá nárokům všech členů skupiny. Obdržené plnění by ovšem neměl obdržet pro sebe, nýbrž v souladu s pravidly hromadného řízení pro soudní úschovu. S tím souvisí přesvědčení, aby i rozvrh obdrženého plnění proběhl podle pravidel hromadného řízení (tj. zásadně poměrně včetně odpočtu odměny žalobce).

Automatický přesun do insolvenčního řízení by ovšem neměl být výlučný a za určitých okolností se jeví jako vhodnější, aby členové skupiny zde uplatňovali své nároky individuálně – takový postup se zdá být legitimní zejména tehdy, nebylo-li

dosud rozhodnuto o přípustnosti hromadné žaloby (tj. dosud nebylo osvědčeno, že kolektivní nároky členů skupiny lze projednávat v jediném hromadném řízení), vyjádří-li žalobce neochotu vykonávat svou činnost z různých důvodů v insolvenčním řízení, nebo projeví-li člen skupiny vůli vystupovat v insolvenčním řízení jako samostatný procesní subjekt (tj. aplikací standardního mechanismu opt-out). Ve výsledku by tedy podání dlužnického insolvenčního návrhu žalovaným zásadně nemělo vést k vyvázání se z potenciálních dopadů hromadného řízení a poškození práv žalobce a členů skupiny. Dojde pouze k přenesení předmětu hromadného řízení před insolvenční fórum s totožnými následky, s jakými se již nyní potýkají účastníci nalézacích řízení sporných.

b) Úpadek žalobce nebo člena skupiny

Existuje pochopitelně scénář, kdy se v úpadku či hrozícím úpadku neocitá žalovaný, nýbrž žalobce či člen skupiny. Nelze tedy pominout ani otázku dopadů účinků insolvenčního řízení vedeného proti uvedeným osobám na hromadné řízení.

Žalobce zastává v řízení o hromadné žalobě klíčové postavení, o čemž svědčí zejména výkon dispozičních oprávnění vůči hromadné žalobě a celkově řady důležitých procesních práv. Proto omezení stanovená insolvenčním zákonem mohou zásadním způsobem narušit jeho schopnost efektivně vést spor a postupovat v nejlepším zájmu členů skupiny. V první fázi insolvenčního řízení po podání insolvenčního návrhu, ve které dochází ke zjišťování úpadku, nelze zatím bez dalšího legitimně presumovat neschopnost žalobce vést dále hromadné řízení (o insolvenčním návrhu totiž může být rozhodnuto například tím způsobem, že se odmítá pro vady nebo zjevnou bezdůvodnost). Proto navrhovatel za klíčový moment považuje až okamžik vydání rozhodnutí o úpadku, která již zakládá důvod pro odvolání žalobce.

Potenciální dopady úpadku nebo hrozícího úpadku člena skupiny do řízení o hromadné žalobě by měly být s ohledem na jeho omezené procesní postavení výrazně méně citelné. Oproti žalobci a žalovanému není individuálně schopen zasahovat do průběhu řízení o hromadné žalobě a je oprávněn pouze k výkonu dílčích procesních práv. Úpadek či hrozící úpadek, nebo dokonce i prohlášení konkursu člena skupiny doléhá na ostatní procesní subjekty pouze vzdáleně, protože navrhovatelé nepovažují

za vhodné z tohoto důvodu připustit přerušování hromadného řízení. Z pohledu insolvenčního práva totiž nárok člena skupiny uplatněný v hromadném řízení potenciálně představuje pouhou část majetkové podstaty, a to ve formě pohledávky za dlužníkem dlužníka (tj. žalovaným). Zásadní otázkou nicméně zůstává, jakým způsobem by měla být upravena možnost vystoupit z hromadného řízení. Zde se vychází z předpokladu, že obecně lze předpokládat, že účast v hromadném řízení je pro člena skupiny vždy ku prospěchu, neboť je z povahy věci vyloučeno, aby člen skupiny v hromadném řízení utrpěl majetkovou ztrátu; v případě neúspěchu žaloby nese veškeré náklady řízení žalobce. Je-li člen skupiny omezen na svých dispozičních právech prohlášením konkursu, přechází právo vykonávat práva člena skupiny na insolvenčního správce. To platí včetně práva vystoupit z hromadného řízení, kdy insolvenční správce může sám posoudit pravděpodobnost úspěšnosti individuálního uplatnění nároku proti žalovanému.

d) Osud dosavadních „kolektivních prvků“ právní úpravy

Konečně se nabízí otázka osudu stávajících kolektivních prvků, které se v platné právní úpravě nacházejí. Zejména jde o ustanovení zákona o ochraně spotřebitele, o úpravu § 390 zákona o obchodních korporacích, či navazující ustanovení § 83 odst. 2, resp. § 159a odst. 2 OSŘ (blíže viz kapitolu 1).

Po dlouhém zvažování bylo nakonec zvoleno řešení, kdy dosavadní mechanismy zůstanou přijetím právní úpravy nedotčeny. Tyto mechanismy mají v platném právním řádu své místo, tradici i využití. Nadto je zákon o hromadných žalobách předpisem obecným a univerzálním, což mj. znamená, že lze hromadnou žalobu využít i k uplatňování nároků, které jsou již v platné právní úpravě v určité podobě ošetřeny. Pro poškozené je to výhodné – budou si moci dle konkrétních okolností případu zvolit, zda postupovat cestou hromadné žaloby anebo cestou tradičnější, která je již upravena v platném právním řádu.

2.3 Hlavní principy navrhované právní úpravy a jejich odůvodnění

Základní principy navrhované úpravy jsou postaveny tak, aby bylo dosaženo cílů, jež jsou zakotvením hromadných žalob do českého právního řádu sledovány.

- Podstata navrhované hromadné žaloby spočívá v tom, že **jednou žalobou jsou uplatněny všechny nároky vzniklé z jediné protiprávní činnosti, které tak lze vymoci v jednom soudním řízení**. Jeden soudce se tedy zabývá společnými otázkami v jednom soudním řízení a celá kauza je vyřešena jediným rozsudkem.
- Věcná působnost zákona, a tím i okruh situací, na něž hromadná žaloba směřuje, je co nejširší, neboť účel hromadné žaloby je univerzální. V zákoně je vymezena tak, že hromadnou žalobou lze uplatňovat **nároky vzniklé ze soukromoprávních vztahů**. Typickými oblastmi využití budou nicméně spotřebitelské spory a oblast životního prostředí, dále též spory pracovně-právní a oblast soutěžního práva. Totéž platí pro uplatnitelné nároky – zákon je neomezuje a umožňuje aplikaci kolektivní žaloby jak na nároky zdržovací či určovací, tak na nároky spočívající v povinnosti aktivně konat, kupříkladu zaplatit způsobenou újmu.
- Procesní legitimaci k podání hromadné žaloby bude mít **člen skupiny, zájmový spolek** (např. dTest, Sdružení českých spotřebitelů, z.ú. apod.) či **správce skupiny** (zvláštní subjekt akreditovaný za tímto účelem ministerstvem, který musí splňovat přísné podmínky a podléhá dohledu ministerstva).

Takto široká procesní legitimace je odůvodněna tím, že v praxi bude vznikat celá řada případů, o jejichž uplatňování budou mít zájem různé subjekty. Proč je dáváno oprávnění členovi skupiny, je nasnadě; o jeho právu se totiž hromadné řízení vede. Subjekt „správce skupiny“ je zaváděn zejména z důvodu financování sporů, neboť se očekává, že řízení bude finančně náročné, a ani člen skupiny, ani nezisková organizace na to nebudou mít dostatek prostředků, zároveň jde o ochranu před zneužívajícím hromadnými žalobami, neboť správce skupiny bude při vstupu a po dobu jeho činnosti pod dohledem státu.

Zájmový subjekt bude zřejmě zapojen do těch sporů, které nejsou atraktivní ani pro člena skupiny, ani pro správce skupiny, avšak jsou významné z hlediska činnosti spolku, protože mají celospolečenský dopad. Zájmový spolek tak bude zpravidla vést řízení „z principu“ či „ve veřejném zájmu“.

- Postavení členů skupiny, kteří nepodali hromadnou žalobu, bude omezené. Základním právem členů skupiny je možnost volby, zda se chtějí hromadného řízení účastnit či

nikoliv. Pokud se pro tuto možnost rozhodnou, **nejsou považováni za účastníky řízení, mají nicméně v řízení několik práv.** Tím, že žalobce vystupuje v řízení za celou skupinu, je po celou dobu povinen hájit její zájmy.

Toto nastavení je kompromisem mezi tím, kdy by členové byli účastníky řízení se všemi právy, a tím, kdy by členové skupiny neměli v řízení práva žádná. Prvně uvedená situace není vhodná ze dvou důvodů. Zaprvé by řízení, v němž stovky až tisíce osob mají plná procesní práva, nebylo životné – takové řízení by bylo nutně velmi těžkopádné a v důsledku prakticky nepoužitelné. Zároveň by byli členové skupiny vystaveni riziku náhrady nákladů řízení. Druhé řešení zase odporuje právu členů skupiny na spravedlivý proces a bylo shledáno jako příliš radikální. Výsledkem je úprava, která se snaží mezi výše zmíněnými aspekty nalézt rovnováhu.

Nadto je třeba říci, že na ochranu členů skupiny obsahuje zákon řadu pojistek. Nejdůležitější z nich je zřejmě omezení dispozičních úkonů žalobce, zejména smíru a zpětvzetí žaloby.

- Hromadné řízení se dělí na dvě fáze. Nejprve je třeba zjistit, zda jsou vůbec naplněny podmínky pro projednání věci společně, tj. zda je zde dostatečný počet poškozených osob, zda práva těchto osob jsou dostatečně stejnorodá apod. Jde o tzv. **řízení o přípustnosti hromadné žaloby**. O tom, zda je hromadná žaloba přípustná, rozhodne soud samostatným usnesením. Pouze pokud jsou podmínky osvědčeny, může se řízení přehoupnout do **fáze hromadného řízení ve věci samé**.

Oddělení fáze, kdy se zkoumají pouze procesní podmínky, je nezbytným prvkem ochrany žalovaného. Nejprve je totiž potřebné postavit najisto, že hromadné řízení v dané věci dává smysl a že není kupříkladu jen zneužitím práva (např. ve snaze zlikvidovat konkurenci). Rovněž se tím zamezí zbytečnému vzniku nákladů na straně účastníků i státu, kteří budou brzy po zahájení řízení ujištěni, že je do hromadného řízení nevkládají zbytečně.

- Samotné řízení o meritu věci může probíhat ve dvou formách:

→ „**odhlašovací hromadné řízení**“

- Použije se, půjde-li o jasně ohraničitelnou skupinu osob, jejíž členové mají bagatelní nároky (např. ve výši desítek až stovek korun).
- Řízení bude vedeno o všech nárocích všech členů skupiny najednou, přičemž oprávnění se budou moci z řízení odhlásit, pokud s hromadným projednáváním nesouhlasí.

→ **„přihlašovací hromadné řízení“**

- Jde o univerzální formu, která se použije v ostatních případech, tj. za situace, že nejsou naplněny podmínky pro odhlašovací hromadné řízení.
- Aby byli zapojeni, musí se členové skupiny do řízení v určené lhůtě výslovným projevem vůle připojit. V řízení jsou následně projednávány nároky pouze těch, kteří se přihlásili.

Kombinace obou těchto základních principů byla zvolena proto, že každý z nich sleduje mírně odlišný účel a zkušenosti ze zahraničí ukazují, že každý z nich může být prospěšný v určitém segmentu případů.

Výsledky ve všech sledovaných zemích, které zvolily hromadnou žalobu pouze v podobě přihlašovacího hromadného řízení, ukázaly, že tato alternativa nepřinesla v praxi žádné znatelné změny. Přihlašovací skupinová žaloba je jen jinou formou organizace mnohosti na straně žalujících v situaci, kdy by žalobci byli připraveni řízení zahájit i bez existence hromadné žaloby. Důsledky racionální apatie tato varianta neodstraňuje a protiprávním jednáním, která mají rozsáhlé celospolečenské dopady, jež se nicméně ve sféře individua promítají minimálně (tzv. difúzní škody), čelit dokáže jen omezeně. O tom, že přihlašovací hromadné řízení nedokáže řešit všechny neduhy stávajícího stavu, svědčí i radikální posun v postoji Evropské unie, která v Doporučení Komise ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie (2013/396/EU) – dále též jen „Doporučení“ či „Doporučení EK“ – vyzývá k primárnímu přijetí opt-in koncepce, zatímco nový Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES

[COM/2018/184 final - 2018/0089 (COD)] z roku 2018 (dále též jen „Návrh směrnice“) již ponechává na členských státech, k jaké formě se přikloní, přičemž dokonce ve vybraných typech řízení příkazuje opt-out [příznačně zejména u bagatelních nároků - viz čl. 6 odst. 3 písm. b)].

Pokud by pro bagatelní řízení byl stanoven princip přihlašovacího hromadného řízení, je možné předpokládat, že by se do řízení přihlásilo méně než 10 % (či zřejmě spíše okolo 5-1% poškozených). V takovém případě, vezmeme-li v úvahu že uplatňované nároky dosahují částek v řádu stovek korun, nemá tato varianta prakticky žádný význam. S trochou nadsázky lze říci, že má-li někdo vůči této alternativě námitky z hlediska zajištění práva na spravedlivý proces, varianta přihlašovacího hromadného řízení žádný spravedlivý proces pro poškozené s nízkými nároky nezaručí. Pro účely uplatňování bagatelních nároků je tak přihlašovací hromadné řízení zcela nevhodné. A je-li cílem zavedení hromadné žaloby do českého právního řádu též boj s negativními projevy tzv. racionální apatie na straně členů poškozené skupiny, dokáže tomu čelit jen hromadná žaloba podaná na bázi odhlašovacího hromadného řízení.

Stát může bezpochyby preventivně kontrolovat a dohlížet na podnikatele ve vybraných oblastech hospodářského života, může dokonce ukládat správní pokuty, avšak není v jeho možnostech chránit slabší strany před vznikem újmy zcela či v případě jejího vzniku snad dokonce újmu vymáhat. Hromadná žaloba však dává iniciativu a úkol do rukou soukromoprávních subjektů, které se mohou o svá práva brát vlastními silami. Nadto dokáže tento mechanismus velmi výrazně ušetřit náklady na straně státu spojené s administrací soudních řízení, což platí tím spíše u bagatelních nároků, kde se výrazněji projevuje i zásada *de minimis non curat praetor*. Vycházíme-li z předpokladu, že okolo 99% členů skupiny nevyužívá svého práva z řízení vystoupit, a to málo poškozených, co vystoupí, se zpravidla svého nároku následně nedomáhá, bude se jedním problémem jako celkem zabývat pouze jeden soudce v jednom jediném soudním řízení. Pokud by se tak najednou vzedmula ve společnosti iniciativa ve vymáhání drobných nároků, které se dnes nevymáhají, justici by to mohlo zcela paralyzovat. Zároveň díky tomu, jak obrovský dopad tato žaloba na nepoctivého podnikatele následně může mít, motivuje tato forma projednání sporu žalovaného k

uzavření smíru a zároveň působí i jako vhodný preventivní nástroj před budoucím porušováním práva.

Na druhou stranu je však třeba připustit, že odhlašovací hromadné řízení je obecně v kontinentálním pojetí považováno za vhodné pouze pro bagatelní nároky, neboť právě u nich lze operovat s tzv. racionální apatií na straně poškozených osob. Naproti tomu u nároků vyšších již lze očekávat, že se o ně budou oprávnění brát, popřípadě začnou, jakmile jim bude umožněno postupovat v soudním řízení kolektivně. Zároveň není odhlašovací hromadné řízení vhodné pro situace, kdy nelze členy skupiny alespoň na konci řízení za pomoci žalobce i žalovaného určit. V takovýchto situacích je využití režimu odhlašovacího hromadného řízení buďto úplně vyloučené anebo krajně nevhodné. Pro tyto případy zákon zavádí univerzálnější druh hromadného řízení v podobě přihlašovacího hromadného řízení, které nemá efekt odstranění negativních následků racionální apatie, nicméně jako typ hromadné žaloby přináší všechny ostatní výhody spojené s koncentrací projednávání do jednoho soudního řízení jako je efektivita civilního řízení, odbřemenění soudů, jednotné rozhodování o téže otázce či racionalizace nákladů na straně žalobce.

Ze všech těchto důvodů je eventuální možnost zvolit buď odhlašovací, nebo přihlašovací formu řízení nejen vhodná, ale dokonce žádoucí.

- Důležité jsou též základní principy financování řízení. Na straně žalující bude řízení financovat **žalobce**, jenž bude odpovídat též za veškeré riziko neúspěchu ve věci. Uvedené řešení je ochranou členů skupiny, kteří mají v řízení jen omezená práva a omezenou možnost jeho vývoj ovlivnit. Zároveň jde o jednoznačnou motivaci pro žalobce, aby si vybíral jen taková řízení, kde má šanci na úspěch, aby tato řízení vedl řádně a aby získal pro členy skupiny co nejpříznivější rozsudek. Tato motivace je dále podpořena finanční zainteresovaností žalobce na výsledku řízení, neboť odměnou za riziko, jež za celou skupinu nese, může získat odměnu ve výši 20-30% z vysouzeného plnění.

Toto řešení bylo přijato primárně s vědomím zahraničních zkušeností, které ukazují, že není-li finanční stránka věci dostatečně ošetřena, hromadné žaloby mohou být jen

zajímavou raritou v procesním předpisu, o níž se píšou stovky článků, aniž by ve skutečnosti přinesla něco nového do aplikační praxe.

Alternativní zvažovanou formou financování by bylo financování neziskovými organizacemi, které by hromadné žaloby podávaly. Jak bylo nicméně dokázáno, spotřebitelské organizace nebo jiné neziskové spolky nemají v České republice na vedení drahých a komplikovaných řízení finanční ani personální kapacity.

Další možností by bylo financování státem; zatěžovat stát však vůbec není vhodné. Jednak jsou jeho zdroje využívány již na poli oblasti veřejnoprávní kontroly a dozoru nad vybranými sektory, kde tradičně působí. Nadto by v tomto případě hrozilo riziko střetu zájmů, neboť ne všechny hromadné spory by nutně musely být v zájmu státu a stát by jim mohl nepřímo bránit tím, že by na ně nedával dostatek peněz. To je ostatně nepřímo problémem i u financování neziskovými organizacemi, které jsou financovány převážně ze státních dotací.

Zákon tedy zcela otevřeně říká, kdo nese náklady, a zároveň tomuto subjektu zcela otevřeně přiznává (podmíněnou) odměnu. Tato otevřenost, která je některým kritikům návrhu zákona trnem v oku, je ve skutečnosti jeho velkou devízou, neboť zamezuje tajnému a neprůhlednému financování a odměňování, které by se v českém prostředí zcela jistě rozvinulo, pokud by tato otázka nebyla regulována vůbec a hromadné žaloby by mohli podávat jen členové skupiny.

- Aby bylo vůbec možné hromadné řízení vést, je nezbytné naplnit specifické podmínky.
 - Skupina musí mít **dostatečný počet členů**.
 - Nároky musí být **stejné nebo obdobné**.
 - „Vzorový“ nárok, který je předmětem projednání, musí být **typický**.
 - Hromadné řízení musí být **vhodným způsobem řešení** sporu.
 - Skupina musí být **adekvátně zastoupena**.
 - **Nesmí jít o zneužití práva**.

- V případě odhlašovacího hromadného řízení platí ještě **důležitá podmínka solventnosti správce skupiny.**
- Dalším klíčovým atributem předkládaného zákona jsou i otázky související s uveřejňováním informací o zahájení a průběhu řízení. Nezbytnost řešení problematiky informování je důsledkem skutečnosti, že jsou v hromadné žalobě projednávány nároky široké skupiny osob, přičemž tyto osoby nejsou účastníkem řízení a řízení nezahajují. Pro tyto potřeby je nezbytné zajistit, aby byly dotčené osoby zpraveny o zahájení řízení, neboť bez toho nemohou efektivně vykonat své právo se z řízení odhlásit, popřípadě přihlásit. Poté, co je rozšířena informace o zahájení řízení, je nezbytné u těch osob, které se rozhodly v řízení setrvat, zajistit, aby měly údaje o jeho dalším průběhu.

Primární břemeno informační povinnosti leží dle zákona na bedrech žalobce, neboť on celé řízení iniciuje, vede a je povinen hájit zájmy členů skupiny. Zároveň toto opatření šetří státní rozpočet.

Přesto se stát nemůže své odpovědnosti zříci zcela. Ministerstvo tak zřídí **rejstřík hromadných žalob**, v němž budou po splnění podmínek uveřejňována jednotlivá probíhající řízení a nejdůležitější úkony v nich provedené.

Je potřebné zdůraznit, že zákon se zde snaží vyvážit jednotlivé zájmy: tak kupříkladu žalovaný má zájem na tom, aby informace rozšiřovány nebyly, případně aby byly rozšiřovány v minimální míře. V zájmu členů skupiny je naopak co nejširší informovanost. Rovněž je nezbytné respektovat právo na ochranu osobních údajů. Proto bude k oficiálnímu uveřejňování docházet až poté, co soud s jistotou rozhodne o přípustnosti hromadné žaloby, čili až ve druhé fázi tzv. hromadného řízení ve věci samé. Zároveň je z celého zákona patrna snaha omezit uveřejňování jen na nezbytné minimum informací, aby byla zajištěna informovanost členů skupiny na straně jedné, zároveň však i ochrana osobních a jiných citlivých údajů na straně druhé.

- **Mezinárodní prvek**

Půjde-li o spor s mezinárodním prvkem, bude nutné se řídit pravidly mezinárodního práva soukromého – uplatní se stávající nástroje tuzemského, unijního i

mezinárodního práva. V následujícím přehledu se zaměříme na nástroje obecné povahy, které přijdou ke slovu ve velké většině představitelných případů, zatímco stranou ponecháme mezinárodní smlouvy upravující velmi specifické oblasti (jako je přeshraniční silniční nákladní doprava, přeshraniční železniční přeprava nebo občanskoprávní odpovědnost za jaderné škody).

1) Pokud jde o uznávání a výkon rozhodnutí, v rámci Evropské unie tuto problematiku upravuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (tzv. nařízení Brusel I bis či Brusel Ia), které přináší velmi liberální režim uznávání. Ve vztahu k rozhodnutím vydaným ve Švýcarsku, v Norsku a na Islandu se použije Luganská úmluva z roku 2007 vycházející z modelu předchozího nařízení Brusel I, které ještě počítalo s mezistupněm v podobě řízení o prohlášení vykonatelnosti (exequatur). Mimo okruh EU a uvedených států se pak ve vztahu k řadě států (zvláště z bývalého socialistického bloku) uplatní dvoustranné smlouvy o právní pomoci. Žádné z uvedených nástrojů neobsahují ustanovení týkající se specificky hromadných žalob a bude tak třeba vycházet z jejich obecného režimu uznávání. Ve vztazích se státy, s nimiž nás neváže unijní ani mezinárodní úprava, se použije vlastní mezinárodní právo soukromé státu výkonu (v případě uznávání cizího rozhodnutí v ČR tedy zákon o mezinárodním právu soukromém, v druhém státě při uznávání českého rozhodnutí pak jeho úprava).

S ohledem na různé přístupy jednotlivých států k hromadným žalobám a k jejich dopadům na právo na spravedlivý proces (zvláště v podobě opt-out) je třeba upozornit na to, že nelze vyloučit, že některé státy uznání českého rozhodnutí odeprou s poukazem na výhradu veřejného pořádku. Ta zůstává jako záchranná brzda v rukou státu výkonu, a to i v režimu nařízení Brusel I bis.

2) Soudní pravomoc je v nástrojích mezinárodního i unijního práva pravidelně propojena s oblastí uznávání rozhodnutí. Proto lze odkázat na stejné předpisy – předně nařízení Brusel I bis a Luganskou úmluvu. Jurisdikční kritéria dvou uvedených nástrojů, ač není specificky pamatováno na hromadné nároky, umožňují hromadné žaloby vhodně podchytit – viz např. obecné jurisdikční kritérium státu bydliště

žalovaného a především alternativní kritéria týkající se smluvních a mimosmluvních závazků.

3) Pokud jde o rozhodné právo, uplatní se v první řadě dvě unijní nařízení, která unifikují kolizní normy členských států v oblasti závazkového práva. Pro oblast smluvních závazků je to nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (tzv. nařízení Řím I). Pro oblast mimosmluvních závazků je to nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (tzv. nařízení Řím II). Ani v těchto nástrojích nenajdeme ustanovení specificky zaměřená na hromadné nároky. Zvláště u nařízení Řím II je však patrné, že kolizní úprava umožňuje případy hromadných nároků vhodně a přehledně podchytit (viz např. hraniční určovatel místa vzniku škody u civilních deliktů). Obě nařízení též ponechávají soudu potřebnou flexibilitu, když umožňují, aby určil jako rozhodné právo země, s níž vykazuje závazek zjevně užší spojení, než by bylo právo země určené podle obecných kolizních norem.

- Byť na posledním místě, jedním z ústředních leitmotivů předkládaného zákona je též princip, že hromadná žaloba má sloužit k usnadnění projednání stejných či obdobných právních nároků. V žádném případě by však neměla být nástrojem ke zneužití a poškození členů skupiny anebo poctivých podnikatelů. Návrh tak počítá s četnými **pojistkami proti zneužití**. Vzhledem k důležitosti tématu se této problematice věnuje další podkapitola.

2.4 Pojistky proti zneužití

Se zavedením hromadných žalob může být spojeno riziko vyplývající zejména

I) ze snahy strany žalující či osob s ní propojených zneužít tohoto institutu proti osobě žalovaného – tyto případy mohou mít různý původ i motivaci. Může jít jak o případy zneužití institutu k reputačnímu či majetkovému poškození žalovaného, tak o všemožné pokusy donutit žalovaného podáním žaloby k určitému jednání, které může či nemusí souviset s jejím předmětem,

II) ze snahy žalovaného či osob s ním propojených využít hromadné řízení ve svůj prospěch, popř. též v neprospěch skupiny – jedná se o jev známý v kontextu insolvenčního řízení jako tzv. koncernový únos. Tyto případy mohou mít různou podobu. Spojujícím prvkem je však snaha žalovaného či potenciálního žalovaného neoprávněně ovlivňovat průběh hromadného řízení. Může jít podle okolností jak o zahájení řízení z pozice žalovanému spřízněných stran s cílem dosáhnout pro něj žádoucího výsledku, popřípadě různé procesní obstrukce (např. podání vadného návrhu u místně nepřislušného soudu atd.). Často může jít o motivaci žalovaného získat pravomocný rozsudek o určité otázce, přičemž žalobce bude jednat s žalovaným ve shodě a řízení tak dopadne pro skupinu neúspěšně. Kvůli překážce věci pravomocně rozhodnuté však nebude moci člen skupiny toto rozhodnutí zvrátit,

III) ze snahy členů skupiny uplatňovat nejisté či smyšlené nároky, popřípadě nároky, jejichž vymáhání soudní cestou se může z obecného hlediska jevit jako nevhodné či neefektivní – tento případ morálního hazardu může být vyvolán faktem, že z vedení hromadného řízení pro členy skupiny nevyplývají bezprostředně žádné přímé negativní následky, například v podobě povinnosti hradit náhradu nákladů řízení. Může mít jednak formu aktivní participace, která se může projevat v podobě sudičství. Jednak může jít o případy pasivní participace, kdy může být hromadné řízení vedeno v zájmu osob, které by se o svá práva ani za výhodnějších podmínek samy nikdy nebraly.

Předkladatelé jsou si této skutečnosti vědomi, a proto zákon obsahuje celou řadu pojistek a mechanismů, které by měly různým formám zneužití zabránit. K tomu je třeba podotknout, že inspirace, co může v řízení nastat a jak se s tímto rizikem vypořádat, byla čerpána i ze zahraničí (např. USA).

1. Regulace subjektů oprávněných podat návrh na zahájení řízení

Za ohnisko výše popsaných rizik zneužití uvedených pod I) a II) lze považovat již samu legitimaci k podání návrhu na zahájení řízení, u níž vymezení osobní působnosti může podstatným způsobem ovlivňovat míru, v níž se tato rizika mohou projevit. To je v zákoně mimo jiné činěno tím, že se oprávnění k zahájení odhlašovacího hromadného řízení limituje na osoby, které budou splňovat dostatečné požadavky na *kvalifikaci, solventnost, bezúhonnost a důvěryhodnost*. Předpokládá se nezbytnost získat pro výkon dané činnosti **akreditaci ministerstva**. Akreditace žalobce bude vždy vyžadována

v případě žaloby na plnění usilující o projednání v režimu odhlašovacího řízení. Důvodem je vyšší riziko těchto řízení z hlediska popsanych forem zneužití. V případě zbývajících druhů hromadných žalob budou procesně legitimováni také členové skupiny a spolky. S přihlédnutím k nižšímu riziku zbývajících druhů hromadných žalob a preferenci zájmu na přístupu ke spravedlnosti však u těchto subjektů žádné další požadavky stanoveny nejsou. Pokud se však bude chtít spolek ucházet o post správce skupiny, zákon mu v tom nebrání – bude však muset striktní požadavky naplnit.

Výkon činnosti akreditované osoby (správce skupiny) bude ve vztahu ke konkrétnímu řízení podléhat v nezbytném rozsahu **dohledu soudu** (pokud jde o řádné zastupování skupinového zájmu a plynulost řízení), plnění podmínek povolení a výkon činnosti správce v obecné rovině bude dozorovat ministerstvo.

2. Zveřejňování informací o hromadném řízení

Již se samotným faktem zveřejnění informace o vedeném hromadném řízení může být spojována obava z možných případů zneužití tohoto institutu. Ta může vycházet z potenciálu **negativní publicity** spojené s podáním hromadné žaloby, která se může stát prostředkem zneužívajícího jednání kupříkladu v konkurenčním boji.

Tento jev může mít určitou paralelu v podobě zneužívajících věřitelských insolvenčních návrhů. Ty podle právního stavu platného do 30. 6. 2017 využívaly toho, že insolvenční soud měl de facto bez dalšího povinnost oznámit zahájení insolvenčního řízení vyhláškou zásadně do 2 hodin poté, kdy mu došel insolvenční návrh. Poučen řadou případů zneužití přijal zákonodárce novelu insolvenčního zákona provedenou zákonem č. 64/2017 Sb., již bylo zavedeno tzv. předběžné posouzení insolvenčního návrhu podaného věřitelem (§ 100a InsZ) s možností odmítnout zjevně bezdůvodný návrh v režimu tajnosti a další opatření na eliminaci těchto případů.

Předně je však třeba konstatovat, že srovnávání dopadů podání věřitelského insolvenčního návrhu s podáním hromadné žaloby není zcela přiléhavé. Obecně se lze domnívat, že podání insolvenčního návrhu představuje do sféry dlužníka citelnější zásah, a to především s ohledem na účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (§ 109 InsZ). **Zahájení hromadného řízení naproti tomu z právního hlediska bez dalšího nepůsobí zásadní následky**, které by se mohly negativně podepsat na dalším výkonu

činnosti žalovaného či na něj navázaných osob (zejm. dodavatelé, odběratelé, zákazníci, zaměstnanci). Žalovaný zahájením hromadného řízení není nikterak omezován v nakládání se svým majetkem, dříve zahájená řízení týkající se žalovaného a jeho závazků mohou nadále pokračovat atd. Vyloučena ani zásadně omezena není také možnost věřitelů uplatňovat své nároky individuální cestou.

Jediným relevantním rizikem spojeným se zveřejněním údaje o zahájeném hromadného řízení je **riziko negativní publicity, která se může projevovat spíše v mimoprávní (především psychologické) rovině**. I zde je však na místě pochybnost o tom, zda je tento možný dopad potenciálně citelnější než za stávajícího stavu, za něhož je možné obdobného efektu docílit i jinými méně nákladnými prostředky (např. dehonestáční kampaní, dodavatelským či zákaznickým bojkotem, podáním trestního oznámení atd.). Riziko negativního reputačního působení hromadné žaloby se tak může zakládat v podstatě jen na relativní novosti tohoto institutu a předpokládané nízké četnosti jeho užití, s čímž může být spojena teoreticky vyšší veřejná pozornost. Uplatnění žaloby však bez další manipulativní či zavádějící publicity není způsobitelné takové emoce jako strach, hysterii či nepochopení samo o sobě vyvolat. Eliminace tohoto rizika je nicméně odvislá právě od způsobu, jakým bude veřejnost o průběhu hromadného řízení informována. Za účelem minimalizace popsanych rizik se proto navrhuje přijetí následujících opatření:

a) Těžiště informování dotčených osob o zahájeném řízení spočívá primárně na správci skupiny – tím by měly být minimalizovány případné negativní dopady spojené s uveřejněním údaje veřejnou mocí, které může v psychologické rovině zakládat určitou předpojatost vzhledem k relevanci vedení daného řízení,

b) Údaj o vedení hromadného řízení bude v rejstříku hromadných žalob vedeném veřejnou mocí uveřejněn až po udělení certifikaci – tím bude zabezpečeno, že v rejstříku nebudou uveřejněny údaje o řízeních, která jsou vedena na základě zjevně zneužívajících návrhů,

c) Informace o řízeních v rejstříku hromadných žalob jsou omezeny jen na nezbytné minimum.

3. Soudní poplatek

Dílním nástrojem směřujícím k odrazení od podávání zneužívajících návrhů je rovněž adekvátní nastavení poplatkové povinnosti. Soudní poplatek bude stanoven v doprovodném zákoně v takové výši, aby na jednu stranu odradil od podávání zneužívajících žalob, a to zejména ve spojení s podmínkou prokázání solventnosti, jejíž výše se bude odvíjet od žalovaného plnění. Na druhé straně jej však nelze přecenit, neboť jinak by mohla být cesta k soudní ochraně omezena jen pro vyvolené a kupříkladu zájmové neziskové subjekty by si její podání nikdy nemohly dovolit.

4. Oddělené rozhodování o přípustnosti hromadné žaloby – odmítnutí zjevně zneužívajících návrhů

Předpokladem vyloučení zneužívajících praktik je nejen v hromadném řízení jejich včasné rozpoznání a vyvození patřičných důsledků. Za tím účelem se navrhuje stanovit jako **jednu z podmínek řízení, která by měla být zkoumána soudem z úřední povinnosti již v řízení o přípustnosti hromadné žaloby, že návrh nepředstavuje šikanózní výkon procesního práva.** Zkoumání této podmínky nepředpokládá věcné posuzování uplatňovaného nároku, zneužívající výkon procesního práva může vyplynout případně z jiných okolností, které mohou být soudu známy (např. věřitelův dřívější návrh na zahájení insolvenčního řízení doložený uplatňovanou nebo obdobnou pohledávkou byl odmítnut pro zjevnou bezdůvodnost, popřípadě věřitelův dřívější návrh na nařízení předběžného opatření byl ve skutkově obdobné věci odmítnut) nebo doloženy žalovaným neprodleně po podání návrhu (např. prominutím dluhu, dohodou o narovnání či poukazem na jiné skutečnosti vztahu k žalobci).

5. Jistota k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, která by vznikla v důsledku řízení o hromadné žalobě a povinné pojištění

Jedním z prvků, které mohou zvyšovat zneužívající potenciál hromadných žalob, je případná absence rychlého a účinného prostředku umožňujícího reparaci újmy vzniklé v důsledku řízení o zneužívající žalobě. Tomuto riziku zákon čelí zavedením efektivního a osvědčeného mechanismu, který se v procesním právu již v současnosti uplatňuje (srov. § 75b a násl. OSŘ, § 12 zákona č. 262/2017 Sb.). V řízení o hromadné žalobě tak bude možné žalobci uložit povinnost složit jistotu k zajištění náhrady újmy a nákladů řízení, které by mohly žalovanému vzniknout v důsledku řízení o hromadné žalobě.

V návaznosti na případnou újmu by mělo být možné podat v přiměřené lhůtě po skončení hromadného řízení žalobu, o níž by rozhodoval soud, který rozhodoval o hromadné žalobě, a příslušný nárok by mělo být možné uspokojit ze složené jistoty.

Vedle toho musí správce skupiny v odhlašovacím hromadném řízení **doložit splnění podmínky solventnosti**, přičemž výše solventnosti se odvíjí od žalované částky. K tomu, aby doložil podmínku solventnosti, bude muset žalobce přinést soudu důkaz o tom, že složil jistotu do soudní úschovy, uzavřel pojištění právní ochrany, případně si sjednal bankovní záruku.

6. Povinnost žalobce jednat v zájmu skupiny

Primárně jako ochrana členů skupiny před případným jednáním žalobce ve prospěch žalované či jiných osob, kdy žalobce začne upřednostňovat vlastní zájmy před zájmy členů skupiny, zakotvuje zákon obecnou a ústřední povinnost každého žalobce v každém hromadném řízení jednat v zájmu skupiny. Zároveň je žalobce povinen jednat s péčí řádného hospodáře.

Porušení této povinnosti povede k tomu, že členové skupiny budou moci iniciovat výměnu osoby, která vystupuje jako žalobce, popřípadě tento krok učiní sám soud z moci úřední. Rovněž není vyloučena majetková odpovědnost žalobce vůči členům skupiny za případné zjevné pochybení.

6. Povinnost k náhradě nákladů řízení

S přihlédnutím k problému tzv. racionální apatie je pro efektivní fungování hromadných žalob v režimu odhlašovacího hromadného řízení nezbytné, aby nositel hmotněprávního nároku nenesl v souvislosti s jeho uplatněním žádné výraznější riziko včetně povinnosti k náhradě nákladů řízení. Tento stav nicméně může vést na straně tohoto věřitele k většímu sklonu k riziku, které se může podle okolností projevat kupříkladu snahou o uplatňování nejistých či smyšlených nároků či snahou pokračovat ve vedení řízení i za situace, kdy se nevyvíjí příznivě. S ohledem na předpoklad relativně nízkých individuálních nároků v odhlašovacím hromadném řízení však nelze toto riziko kvalifikovat jako značné. Přesto **je vyšší sklon věřitele k riziku zásadním způsobem**

korigován povinností uplatňovat nárok prostřednictvím správce skupiny. Ten je naopak na výsledku řízení bezprostředně majetkově zainteresován. Jemu může být v konečném důsledku uložena povinnost k náhradě nákladů v případě neúspěchu ve věci, což bude posilovat jeho averzi či obezřetnost k riziku. Na druhou stranu je třeba za určitý zdroj nežádoucího jednání považovat vidinu benefícia odměny vázané na předmět řízení, která může rovněž správce skupiny podněcovat k podstupování nepřiměřeného rizika, či uplatňování nejistých nebo nadsazených pohledávek. Korektivem tohoto rizika jsou však již výše popsané nástroje, především dohled ministerstva a soudu.

7. Zapojení člena skupiny do iniciace řízení a jeho možnost z řízení vystoupit

Zavedení hromadných žalob může v krajním případě vytvářet riziko, že mohou být uplatňovány i takové nároky, které by samy jejich hmotněprávní subjekty ani za výhodnějších podmínek (např. při snížení soudního poplatku a dostupnějších cenách služeb právní pomoci) neuplatňovaly. Jedním z myslitelných případů takového jevu je stav, kdy jsou zde takové zvláštnosti vztahu mezi oprávněným a povinným, v němž existují mimoprávní důvody, proč nezahajovat soudní řízení (např. pokud mezi členy skupiny a potenciálně žalovaným existuje úzký dodavatelsko-odběratelský vztah, u něhož by vedení soudního řízení mohlo narušovat vzájemnou důvěru a další spolupráci). Vznik takových případů je však minimalizován skutečností, že správce skupiny nezúčastněný na tomto vztahu nemůže řízení zahájit o své vůli, ale potřebuje k tomu souhlas alespoň jednoho člena skupiny. Je-li takový souhlas dán, mají zároveň ostatní členové skupiny možnost z řízení vystoupit.

U přihlašovacího hromadného řízení tento jev nastat nemůže, neboť členové skupiny se do řízení musí přihlásit výslovným projevem vůle.

Další představitelným projevem uvedeného rizika je případ, kdy jsou jednotlivé nároky natolik nízké (např. v řádu jednotek korun), že u členů skupiny nelze předpokládat zájem vést řízení ani při nulových nákladech. Přírozenou bariérou vzniku takových případů je soudní poplatek a odpovědnost za náhradu nákladů řízení. I kdyby však nastal případ, kdy dílčí zanedbatelné nároky ve svém souhrnu výrazně tento přirozený práh převýší, musí zde být opět alespoň jeden člen skupiny ochotný vynaložit byť nízké náklady spojené se zapojením do iniciace sporu (udělení souhlasu správci s uplatněním nároku). Existuje-li

alespoň jeden člen skupiny ochotný vynaložit určité náklady spojené s iniciací sporu, je racionální spíše usuzovat na obecnou ochotu členů skupiny řízení vést (nejde-li o zneužívající návrh), nežli naopak.

Konečně lze z určitého hlediska negativně hodnotit i takové případy, kdy hromadné žaloby v části společnosti prohloubí dojem, že není potřeba se aktivně brát o svá práva (*vigilantibus iura*) a že postačí využít situace, kdy tak učiní někdo jiný (tzv. *free riding* neboli problém černých pasažérů). V tomto ohledu je třeba říci, že smyslem hromadných žalob je toliko řešení negativních důsledků racionální apatie, jež vychází z ekonomické nerentability individuálního vedení sporu o pohledávky, které ve svém souhrnu ani není hospodárné řešit v samostatných řízeních. Rozhodně by však neměly sloužit jako zdroj nového typu černého pasažérství, které by se uplatnilo i v případech, u nichž dává smysl vést individuální spor. Tyto případy bude možné řešit v rámci přihlašovacího hromadného řízení. Zároveň je třeba uvést, že i v případě odhlašovacího hromadného řízení klade zákon na každého člena skupiny požadavek na určitou aktivitu přinejmenším ve fázi výplaty přisouzené částky. A zároveň se počítá s určitou „daní“ za to, že řízení bylo zahájeno, vedeno a uzavřeno bez jeho přičinění – odměna se žalobci vypočítává a odkrajuje z přisouzené částky, která jinak náleží členům skupiny.

8. Povinné právní zastoupení

Další pojistkou, která může efektivně působit proti zneužití hromadných žalob, je i povinnost stran být právně zastoupen advokátem. Lze se domnívat, že advokáti budou své klienty odrazovat od řízení, která nebudou mít šanci na úspěch, budou zjevně bezdůvodná či dokonce přímo zneužívající.

2.5 Dopady navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen.

Prostřednictvím institutu hromadných žalob bude možné uplatňovat nároky vyplývající ze soukromého práva, tedy mj. i nároky osob, jež se staly obětí diskriminačního zacházení. Pozitivní dopady lze očekávat kupříkladu v oblasti diskriminace v zaměstnání. Možnost hromadného uplatňování nároků dává obětem diskriminace do rukou silnější a efektivnější nástroj, jež umožňuje sdílení finanční náročnosti. Současně bude sloužit jako prevence před dalším diskriminačním chováním.

Dopad přijetí zákona na zákaz diskriminace a ve vztahu k rovnosti žen a mužů je tak třeba vyhodnotit jako velice pozitivní.

3. Vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy

3.1 Obecně k nezbytnosti přijetí právní úpravy hromadných žalob

Problematika kolektivního uplatňování práv jednotlivců v soudním řízení není z historického hlediska novinkou. V různých podobách se s ní lze setkat v téměř každé vývojové fázi lidské společnosti, a to již od dob tzv. *actio popularis* v římském právu. Vždy reagovala na vybrané potřeby společnosti. Kupříkladu anglické skupinové řízení, jehož první stopy se na britských ostrovech vyskytují již ve 12. a 13. století a které dosáhlo svého vrcholu ve století 17. a 18., bylo využíváno primárně k řešení sporů mezi pachtýři a propachtovatelem pozemků, později k ochraně práv akcionářů.

Kořeny novodobé potřeby kolektivní ochrany práv je však nutné hledat jinde. Moderní volání po hromadné žalobě je totiž reakcí na vývoj společnosti v 19. a 20. století. Společenské a hospodářské jevy, jakými byla průmyslová revoluce a s ní spojená industrializace a masové rozšíření hromadné výroby, později doplněné o robotizaci, globalizaci a v digitální revoluci, obecně zapříčinily, že valná většina právních vztahů se týká velkého počtu subjektů.

Nejde ani tak o spojení právní, jako spíše faktické - předmětem obchodů jsou tisíce stejných výrobků, zaměstnavatelé zaměstnávají stovky zaměstnanců a průmyslová výroba ovlivňuje životní prostředí na širokém území. Zatímco před tímto zásadním milníkem se chyba ve výrobě bot či znečištění vzduchu z rodinného krbu dotýkala pravidelně pouze jednotlivců, v dnešní době může mít špatné nastavení tovární linky či velkoformátová těžba uhlí dalekosáhlé důsledky, které dopadají na vysoký počet poškozených osob. Problematiku však dnes není nutné zužovat pouze na výrobní sektor, týká se i poskytování služeb jako je finančnictví, zdravotnictví, cestovní ruch či oblast práva. Pokud společnost při vyúčtování udělá jednu chybu, tato chyba se mechanicky multiplikuje na všechny zákazníky daného produktu a všem je naúčtován vyšší poplatek.

Přínosy průmyslové revoluce a změny ve výrobě jsou nepopíratelné - došlo k usnadnění životů milionů lidí, k racionalizaci výroby či úsporám z rozsahu. Na druhé straně je však tento

vývoj doprovázen projev, které jsou možná přirozené a pochopitelné, do značné míry však nežádoucí. Současně s tím, jak se zefektivnila a zracionalizovala výroba, klesla hodnota jednotlivých produktů; vyrábí se jich nepřehledné množství za sekundu a náklady na každý z nich jsou minimální. S tím je však nutně spojená i tzv. *racionální apatie* na straně osob, kterým případně z takto pořízených výrobků anebo poskytnutých služeb vznikne škoda. Pokud je totiž hodnota pořízeného přístroje či služby nízká, nízká je i případná ztráta při vadě či poškození. Totéž platí např. i u ekologických škod - negativní látky vypouštěné do ovzduší/vodstva jsou méně „viditelné“, způsobují i minimální škody, zato však zasahují stovky i tisíce lidí. Celková újma způsobená negativními externalitami pokroku tak dosahuje obrovské výše.

Vzhledem k výši individuálních nároků nemají poškození přirozeně motivaci investovat peníze a čas do složitých soudních řízení, jejichž konec je v nedohlednu. Jde o formu tzv. *racionální apatie*, která se projevuje neochotou jednotlivce domáhat se svých práv u soudu; a to ze zcela racionálního důvodu - soudní řízení se vzhledem k žalované částce jednoduše nevyplatí.

Nové výzvy moderní doby jsou již řešeny v právu hmotném, které se na ně v jednotlivých odvětvích snaží reagovat (ochrana spotřebitele, ochrana životního prostředí, zdravotnictví, finanční trhy atd.). Ruku v ruce s tím je však nutné nastavit i odpovídající procesní mechanismy, které umožní práva vyznačující se „hromadností“ efektivně uplatňovat. Procesní nástroje jsou přitom v mnoha ohledech důležitější, protože jakmile není hmotné právo dobrovolně dodržováno, zbývá poškozeným zpravidla jen soudní cesta. A pro tyto případy je potřeba zajistit, aby se svého nároku domohli rychle, efektivně a s využitím co nejnižších nákladů. Vztah k hmotnému právu je dvousměrný – pokud právo nelze efektivně vymáhat, tj. pokud právní řád odpovídající procesní nástroje nenabízí, je vyslán do společnosti signál, že právo je nevymahatelné a že případné nedodržování práva neznamená pro škůdce jakékoliv následky. Řečeno jinak, nedodržování práva se v takovém případě škůdci vyplatí. Jde o projev okřídlených právních pouček „kde není žalobce, není soudce“ a právo, které není vymáháno, vlastně ani právem není (*law in books v. law in action*).

Proti uvedeným skutečnostem však v příkrém rozporu stojí český civilní proces. Občanské řízení je tradičně velmi individualisticky pojato, což v praxi znamená, že poškození

z hromadných událostí nemají k dispozici žádné efektivní procesní mechanismy, jak své nároky koncentrovat do jednoho soudního řízení.

Z dotazníkového šetření mezi soudy, které ministerstvo provedlo na podzim roku 2017, mj. vyplynulo, že ke spojování řízení z důvodu, že spolu skutkově souvisí, dochází minimálně či spíše k němu nedochází v praxi vůbec. Na otázku, jak často a z jakých důvodů v praxi soudy spojují řízení, 100% dotázaných odpovědělo, že se tento institut v praxi „téměř nevyužívá“. Nadto na doplňující otázku, v jakém procentu řízení je spojováno při splnění jednoho z níže uvedených důvodů, a kdy při splnění obou důvodů zároveň

- a) žalobce a žalovaný jsou v obou řízeních shodní,
- b) obě řízení spolu skutkově souvisí,

bylo většinou uvedeno, že musí být ke spojení řízení naplněny podmínky obě (to uvedlo 44% respondentů). Naopak odpověď, že postačí jen jedna z podmínek, tj. pro „hromadné události“ je klíčovou podmínka výše sub b), „spojení z důvodu skutkové souvislosti“, uvedlo jen 17% respondentů. Zbytek se k této části otázky nevyjádřil.

Tabulka ke spojování řízení (z důvodu totožnosti stran/z důvodu skutkové souvislosti)

Odpověď	Počet odpovědí	Z toho odvolací soudy	Procent
téměř nevyužíváno	76	8	100
pokud obojí naplněno	33		43,4
postačí splnění jednoho	13		17,1

Vedle spojení více řízení do jednoho jsou dalšími mechanismy společenství ve sporu (§ 91 OSŘ) či vedlejší účastenství (§ 93 OSŘ), ale ani tyto instituty nejsou na řešení hromadných událostí vhodné. Zatímco v prvním případě mají stále všichni společníci v řízení stejná práva a povinnosti, nedochází zde k žádným úsporám v rozsahu a z povahy věci je využití tohoto institutu limitováno na malé skupiny poškozených osob. U vedlejšího účastenství zase není nárok vedlejšího účastníka uplatňován v řízení, vedlejší účastník má pouze právní zájem na výsledku sporu.

To, že koncentrace stejnorodých nároků do jednoho řízení není v platném právu ošetřena, má pro stávající praxi následující důsledky:

- *vymáhání práv z hromadných událostí je velmi neefektivní a drahé pro stát i účastníky řízení,*

Soudní poplatek se musí platit 100krát namísto 1krát, soudy jsou zcela zbytečně zatíženy opakovaným projednáváním stejných otázek, je nezbytné opakovaně přivolávat znalce k posouzení stejné otázky, tutéž otázku musí řešit 100 soudců a nikoliv 1 apod.

- *stejně případy jsou posuzovány různě,*

Pokud by o téže věci bylo vedeno jedno soudní řízení, je zřejmé, že o této celé věci by rozhodoval 1 soudce a bylo by zde tedy jen jedno rozhodnutí. Dnes se stejnou věcí nezabývá 1 soudce, ale 100 soudců – znamená to však také, že co soudce a obdobný případ, to jiný názor. V praxi tak nezřídka vzniká rozporná judikatura. Tento jev je o to více projevuje u bagatelních nároků do 10 000 Kč, v nichž není možné podat odvolání, a též u nároků do 50 000 Kč, kde není možné podat dovolání. Sjednocující funkce vyšších soudů se tak u těchto nároků nemůže projevit a nejednotnost judikatury nelze za platného stavu fakticky vyřešit.

- *hromadné nároky v bagatelní výši se nevyplatí vymáhat, protože náklady individuálního soudního řízení, riziko, čas a energie do nich vložené výrazně převyšují případný zisk z úspěšného sporu,*

Jakkoliv tak v českém procesním právu důsledně platí zásada rovnosti před soudem a rovnosti zbraní, z faktického pohledu nejsou v těchto případech potenciální účastníci v rovném postavení. Na straně jedné je totiž osoba s relativně nízkým až minimálním nárokem, na straně druhé subjekt s obrovským nekalým ziskem, získaným poškozováním tisíců osob stejnou či velmi obdobnou praktikou. Tento subjekt přitom zpravidla má mnohem lepší finanční i personální vybavení, může si dovolit lepší právní služby apod. Je proto zřejmé, že jednotlivec není z procesního pohledu rovnocenným partnerem nepoctivému subjektu. O rovnosti by se dalo hovořit až v okamžiku, kdy se celá skupina poškozených jednotlivců spojí dohromady, vystupuje v řízení společně a uplatňuje všechny nároky jedinou žalobou.

- *z toho mj. plyne, že subjekty, které jednají nepoctivě, těží z této „nevymahatelnosti drobných nároků“, čímž získávají neoprávněnou konkurenční výhodu oproti poctivým podnikatelům.*

Přitom zahraniční právní řády již před delší dobou našly na výše uvedené neduhy civilního procesu řešení, které spočívá v koncentraci jednotlivých, často drobných nároků do jedné žaloby, jednoho soudního řízení a jednoho rozhodnutí. Toto řešení je známé pod pojmem „hromadná“ či „kolektivní“ žaloba.

O tom, že je hromadná žaloba prospěšná, svědčí mimo jiné rozšířenost tohoto institutu napříč státy euro atlantského prostoru. Ze zemí, které již zavedly hromadné žaloby alespoň v nějaké podobě, lze zmínit Německo, Francii, USA, Velkou Británii, Nizozemsko, Belgie, Dánsko, Norsko, Švédsko, Polsko, Maďarsko, Španělsko, Portugalsko, Itálii, Kanadu, Austrálii, apod.

Shoda na potřebě přijetí právní úpravy hromadných žalob panuje i mezi odborníky. Vyvěrá to jak z publikovaných článků¹ na toto téma v české odborné literatuře, tak zároveň i z odborných konferencí a fór. Lze zmínit kupříkladu Sympozium o hromadných žalobách, pořádané Stálou konferencí českého práva², či konferenci k hromadným žalobám při Ústavu státu a práva³.

Sama Evropská unie má potřebu zohledňovat tyto skutečnosti, o čemž svědčí jednak směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES ze dne 23. dubna 2009 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů (dále též jen „směrnice“ či „směrnice o žalobách na zdržení“) a dále Doporučení o kolektivní ochraně práv z roku 2013. V tuto chvíli je navíc připravována nová směrnice o zástupných žalobách, která je plynulým pokračováním a logickým vyústěním unijního vývoje. Ačkoliv je projednávání směrnice zatím pozvolné a její schválení je v tuto chvíli v nedohlednu, návrh zákona se snaží principy směrnice respektovat a vyhovět jim v míře nezbytné pro naplnění implementačních cílů. K tomu blíže odkazujeme na kapitolu o souladu s evropským právem.

¹ Balarin, J., Tichý, L. Kolektivní ochrana procesních práv v ČR: sen či skutečnost? *Bulletin advokacie*, 2013, č. 3, s. 18 či Winterová, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohled) *Bulletin advokacie*, 2008, č. 10, s. 21.

² K tomu srov. např. shrnutí Symposia o hromadných žalobách na <http://www.ceska-justice.cz/2018/11/dnesni-doba-vyzaduje-prijeti-zakona-hromadnych-zalobach-shodli-se-pravnici/>.

³ závěry z konference Ústavu státu a práva ze dne 23. listopadu 2018: <https://www.ilaw.cas.cz/vyzkum/vyzkumne-projekty/collectiveredress/konference.html>.

Je proto možné uzavřít, že i Unie si je vědoma skutečnosti, že bez odpovídající procesní úpravy není možné dosáhnout plného úspěchu při prosazování zájmů Unie. Svoji činností tak nabádá členské státy, aby vytvořily a přijaly systémy kolektivní právní ochrany, a to v souladu se svými vnitrostátními předpisy a právními tradicemi. Současně pamatuje na zachování základních procesních práv účastníků řízení a ochranu před zneužitím.

3.2 Blíže k dílčím problémům, odůvodňujícím nezbytnost přijetí zákona

Stávající právní úprava České republiky veškeré okolnosti, které vyvěrají z neexistence funkčního mechanismu kolektivního vymáhání práv, nijak nereflektuje, což se negativně projevuje v mnoha společenských, ekonomických, ale i právních oblastech. Následující řádky blíže vymezují nejzásadnější praktické důsledky chybějícího procesního mechanismu, který by osobám na území České republiky poskytoval odpovídající možnost ke společnému uplatnění jejich práv. Problémy lze spatřovat zejména v nedostatečné efektivitě a koherenci soudního rozhodování; zde se nedostatek hromadných žalob projevuje nejmarkantněji. Dále byly problémy identifikovány v oblasti ochrany spotřebitele, v ochraně životního prostředí, v ochraně soutěže v tržním hospodářství a podpoře poctivých podnikatelů, celkově ve snížené vymahatelnosti obdobného typu nároků a v nezdravém podnikatelském prostředí. Řešení problémů zároveň limituje omezená možnost veřejno-právního dohledu.

a) Procesní ekonomie a jednotnost soudního rozhodování

Česká republika čelí problému neochoty spotřebitelů a jiných dotčených skupin vymáhat svá práva. Přesto se v praxi vyskytují situace, kdy jednotlivci přeci jen uplatňují svá práva soudní cestou, zejména proto, že jednotlivé nároky již dosahují výše, při které se soudní řízení vyplatí, anebo jde o osoby, které se soudí z principu. Ani tento stav však není bez následků.

Obrátí-li se totiž desítky či stovky poškozených na soud s totožným nebo obdobným nárokem, který vznikl z jednoho protiprávního jednání, vede to v praxi k nežádoucímu narušení procesní ekonomie a bezrozpornosti soudního rozhodování.

Nedostatky se projevují zejména v oblasti nápadu na soudy. Dojde-li k protiprávní činnosti s hromadným dopadem, přičemž poškození se rozhodnou uplatnit svá práva soudní cestou, jsou soudy postupně zavalovány jednotlivými žalobami žádajícími v podstatě totéž. Stejná otázka je pak řešena ve více řízeních, zatěžuje více soudců, táž skutečnost se dokazuje opakovaně

atd. Náklady na straně státu se tím násobí. Rostou ale i náklady řízení na straně poškozených - opakovaně se platí soudní poplatky, odměna advokáta, pravidelně i náklady na znalecké posudky či jiné důkazní prostředky. To je ostatně i jednou z příčin, proč se část nároků vhodných pro hromadné žaloby nevymáhá vůbec.

S individuálním uplatňováním téhož je pak spojeno další neméně důležité riziko - nejednotnost rozhodovací praxe. To je podpořeno i skutečností, že v bagatelních věcech není přípustné odvolání a ve věcech do 50 000,- dovolání - sjednocovací úloha vyšších soudů tak je v těchto věcech značně omezena. Nejednota v rozhodování představuje závažné prolomení principu předvídatelnosti soudních rozhodnutí a právní jistoty. Porušení legitimního očekávání, že v podobných případech bude soud rozhodovat podobně, je přitom v přímém rozporu se zásadami, na nichž je právní řád České republiky založen (srov. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 635/09 nebo II. ÚS 2742/07, dále viz ustanovení § 13 ObčZ a důvodovou zprávu k němu). Jak ukazují zkušenosti spotřebitelských organizací, v praxi k tomuto nežádoucímu jevu dochází a nejde o výjimky.

b) Postavení spotřebitele

Oblast ochrany spotřebitele je chybějící kolektivní žalobou zasažena nejvíce. Nedostatky se projevují jak v nedostatečném uplatňování práv samotnými spotřebiteli, tak je lze spatřovat i v existujícím systému ochrany spotřebitelů prostřednictvím spotřebitelských organizací.

i. Nezájem samotných spotřebitelů na vymáhání nároků

Spotřebitelé ve většině případů neprojevují zájem o uplatňování svých individuálních bagatelních nároků. Právo Evropské unie i národní legislativa spotřebitelům přiznávají celou škálu práv, která nepřísluší jiným skupinám osob. Tato práva mají spotřebitele ochránit, neboť se vychází z premisy, že spotřebitel je slabší stranou. Uvedená práva však v praxi spotřebitelé nevymáhají, neboť náklady, které jsou s tímto vymáháním spojeny, do značné míry převyšují případný zisk, který by spotřebitelé z vítězného sporu utržili. Nejde tedy o to, že by spotřebitelé neměli o nahrazení škody zájem. Raději však od jeho uplatňování upustí, protože se jim to zásadně nevyplatí. Ve svém důsledku tak jde o práva, která existují pouze v knihách, nikoliv v praxi.

Jak ostatně uvádí spotřebitelské organizace, které se ochraně spotřebitelů dlouhodobě věnují, našly by hromadné žaloby uplatnění primárně v oblasti spotřebitelského práva. Hromadné nároky z týchž či obdobných právních skutečností se vyskytují zejména v oblasti telekomunikačních služeb (operátor-zákazník), finančních služeb a ve věcech spotřebitelských úvěrů. Dále spory zákazníků s cestovními kanceláři, v nichž by se jednalo o zamítnuté reklamace či uplatňování slevy z ceny zájezdu, nebo pracovněprávní spory bývalých zaměstnanců o zaplacení mezd a odstupného. Uplatnění by hromadné žaloby jistě našly i ve sporech spotřebitelů týkajících se odstoupení od kupních smluv uzavřených na předváděcích akcích nebo při prodeji mimo obchodní prostory. Ve všech těchto oblastech nyní chybí nástroj, který by motivoval spotřebitele k uplatňování jejich hmotných práv.

Osob, které jsou takto dotčeny jedním protiprávním jednáním, je mnoho. Dle odhadu spotřebitelských organizací se může řádově jednat o desítky až tisíce osob, které jsou nyní obětí nekalých praktik ze strany podnikatelů a které rezignují na uplatňování práv v individuálním řízení. To je dáno zejména výší jednotlivých nároků, které se liší podle druhu sporu. Typicky budou nároky dosahovat výše stovek korun (spory s mobilními operátory, bankovní poplatky). U odpovědnosti za vady nebo jiných nároků vůči cestovním kancelářím však půjde zpravidla o částky dosahující tisíců korun. U podvodných smluv může jít i o nároky v řádu desítek tisíc korun.

Uvedené je však nutné posuzovat komplexně. Celková výše nároku dosahuje již mnohem vyšších částek. Spotřebitelské organizace odhadly, že výše všech nároků ve vztahu ke konkrétní nekalé praktice by ve svém souhrnu mohla dosahovat desítek až stovek tisíc a často i několik (desítek) milionů. Celospolečenský dopad je tak obrovský.

Jako příklad lze uvést jednání realitního zprostředkovatele PROLUX CONSULTING INT. s. r. o., který zneužil nezkušenosti spotřebitelů a vylákal z nich podvodnou praktikou neoprávněně finanční prostředky, čímž jim způsobil škodu. Celkově bylo dle údajů spotřebitelské organizace Společná obrana, z.s. poškozeno na 5.000 klientů a celková výše škody dosáhla 20.000.000,- Kč, na jednoho klienta tedy vychází škoda v průměru 4.000,- Kč.

Dalším možným příkladem uplatnění by mohlo být údajné klamání zákazníků automobilového koncernu Volkswagen v tzv. kauze Dieseldgate. Dle dostupných informací bylo v České republice zakoupeno na 165.000 kusů automobilů, v nichž byl údajně nainstalován software na umělé snižování oxidu dusíku. V Německu například bylo takovýchto aut značky VW prodáno na 2,6 milionu. Celková škoda vlastníků aut v České republice je odhadována v řádech několika miliard korun.

ii. Selhání nástrojů spotřebitelských organizací na poli soudní ochrany spotřebitelů

Kvůli skutečnostem vymezeným výše je dnes ochrana spotřebitelů do značné míry v rukou spotřebitelských organizací, které mají ze zákona oprávnění v určitých situacích žalovat na zdržení se protiprávního jednání (§ 25 odst. 2 zákona o ochraně spotřebitele). Z dotazů na všechny spotřebitelské organizace, které by se mohly či měly této činnosti věnovat, je však zřejmé, že systém založený na reprezentativních negatorních žalobách nedokáže plnit svůj účel.

Spotřebitelské organizace předně narážejí na přílišnou délku soudního řízení, což má v případě řízení na zdržení se, kde je rychlé vydání rozhodnutí nutností, fatální důsledky. S délkou řízení souvisí i malá efektivita. Zmínit lze i problém obtížné formulace zdržovacího petitu, neboť žalovaný stíhá několikrát modifikovat svoji činnost v průběhu řízení. Zcela zásadním problémem, který nejvíce limituje institut žaloby podané spotřebitelským sdružením, je otázka financování. Pro mnohé spotřebitelské organizace by případný neúspěch ve věci a placení nákladů řízení znamenal ekonomický (a tím i faktický) zánik.

Jak uvedla spotřebitelská sdružení, všechny výše uvedené okolnosti vedou k tomu, že organizace podávají velmi malé množství žalob. Většina organizací doposud nepodala žalobu žádnou nebo pouze jednu. Organizace, které podaly žalob více, jsou výjimkou. Všechny dotazované spotřebitelské organizace, které uvedly, že žaloby podávaly, přitom hodnotí svoji úspěšnost jako velmi malou. Dle tvrzení spotřebitelských organizací probíhá řízení zpravidla od jednoho do tří let. V případě některých žalob trvalo řízení několik měsíců. Je-li podáno odvolání, pohybuje se doba do pěti let.

Uvedené závěry jen dokládají statistiky shromažďované ministerstvem k řízení podle § 25 odst. 2 zákona o ochraně spotřebitele, z nichž vyplývá, že reprezentativní žaloba skutečně není odpovídajícím způsobem využívána, a nemůže tedy objektivně naplnit svůj účel.

Rok	Pravomocně skončených řízení	Počet pravomocně skončených řízení podle počtu měsíců ode dne podání žaloby do právní moci					
		1 až 2	2 až 3	3 až 4	6 až 12	12 až 24	více než 24
2013	1	0	0	0	0	1	0
2014	5	0	0	1	0	2	1
2015	2	0	1	0	1	0	0
2016	18	8	5	0	2	0	3

V roce 2016 bylo sice skončeno 18 řízení, nicméně ze statistiky plyne, že minimálně prvních 8 z nich nebylo skončeno meritorním rozhodnutím, neboť soud rozhodl do 2 měsíců od podání žaloby. Zřejmě ani v dalších 5 nebylo vydáno meritorní rozhodnutí, když řízení skončilo do 3 měsíců. Zbývající řízení skončila buď do 1 roku (dvě řízení), anebo trvala více jak roky 2 (tři řízení). V roce 2015 byla pravomocně skončena 2 řízení, přičemž jedno trvalo 2-3 měsíce a druhé 6-12 měsíců. V roce 2014 bylo pravomocné rozhodnutí vydáno v 5 řízeních, kdy jedno trvalo 3-4 měsíce, dvě 1-2 roky a dvě více jak 2 roky. V roce 2013 bylo vydáno 1 pravomocné rozhodnutí o zdržení, přičemž délka řízení byla 1-2 roky (od nápadu do vydání pravomocného rozhodnutí).

Lze shrnout, že spotřebitelé nedostatečně hájí svá práva za pomoci individuálních žalob a spotřebitelská sdružení nejsou s to tuto jejich apatii účelně nahradit. Práva spotřebitelů tak nejsou v odpovídající míře uplatňována před soudem.

c) Ochrana životního prostředí

Spotřebitelé nejsou jedinou skupinou, u níž nedochází k dostatečnému vymáhání práv. Chybějící nástroj civilního řízení se projevuje také v oblasti životního prostředí a jeho ochrany. I zde totiž vznikají drobné nároky, nároky, které lze velmi těžko prokázat či nároky, kterých je mnoho a mají stejný nebo obdobný skutkový a právní základ. Obrátit se individuálně na soud může být přitom pro dotčeného velmi psychicky, časově i finančně náročné. Osoby poškozené ekologickými zásahy tak ve většině případů na soudní ochranu rezignují, čímž dávají zdánlivý signál škůdci, že jeho jednání jim nevádí. Zásah do životního prostředí však typicky zasahuje stovky, tisíce až desetitisíce jedinců, v souhrnu tak produkuje

celospolečenskou újmu velkého rozsahu. Bylo by proto více než záhodno, aby se individuální nároky z poškození životního prostředí promítnuté do souhrnné újmy uplatňovaly více.

d) Ochrana soutěže v tržním hospodářství a podpora poctivých podnikatelů

Tím, že někteří těží z nevymahatelnosti vybraných práv (zejm. spotřebitelských a práv plynoucích z poškození životního prostředí), dochází zároveň ke zvýhodnění těch soutěžitelů, resp. účastníků, kteří se na trhu chovají nepoctivě, porušují pravidla hospodářské soutěže anebo se dopouští nekalé soutěže či jinak obchází platné zákony. Ten, kdo dlouhodobě nedodrží některé veřejno- či soukromoprávní normy [k tomu srov. též dále sub. f)], je v hospodářské soutěži bezpochyby zvýhodněn na úkor těch, kteří tyto normy dodržují. Může si toto zvýhodnění promítat do ceny produktů nebo služeb anebo nemusí a jeho zisk je pak o to vyšší.

V tomto ohledu by hromadné žaloby mohly přispět k vyrovnání hospodářské soutěže, snížit výskyt nekalosoutěžních jednání a obecně přispět ke zlepšení podnikatelského prostředí ve prospěch poctivých podnikatelů, a v konečném důsledku i koncových zákazníků. Zejména připadají v úvahu nároky ze zákona č. 262/2017 Sb., o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže a o změně zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže“ nebo „NáhrŠkHS“).

e) Další možné oblasti, v nichž úprava kolektivních žalob chybí

Sníženou efektivitu a vymahatelnost práva lze obecně spatřovat ve všech společenských a ekonomických oblastech, kde jedním nebo tímž opakovaným protiprávním jednáním dochází ke vzniku většího počtu nároků, které jsou ze své povahy buď bagatelní či přinejmenším relativně nízké, anebo těžko prokazatelné apod. Jde o oblasti jako je zdravotnictví, pracovní vztahy, některá práva menšinových akcionářů při vytěsnění či povinné nabídce převzetí anebo finanční trhy. I zde jsou na individuální uplatňování práva kladeny vysoké nároky, což ve svém důsledku činí tuto formu uplatňování práva pro poškozené přinejmenším neatraktivní. Uplatňování těchto práv je po stránce časové i důkazní velmi náročné, je velice nákladné a případné náklady řízení mnohdy převyšují zisk ze sporu. Lze proto identifikovat systémový problém, kdy se jedinci dotčení protiprávním jednáním, při němž dochází k porušování práv

pacientů či zaměstnanců jedné korporace anebo k poškozování práv účastníků finančních trhů soudně nebrání a na svoji ochranu rezignují.

f) Nezdravé podnikatelské prostředí

Ve všech výše zmíněných oblastech, tedy oblastech, kde nedochází k uplatňování individuálních práv v odpovídající míře a zároveň jde o oblasti, ve kterých má činnost jednoho subjektu dopady na široký okruh osob, je možné pozorovat další jev, který lze souhrnně nazvat „nezdravým podnikatelským prostředím“.

Jestliže se totiž poškozené osoby (spotřebitelé, lidé dotčení porušením životního prostředí, konkurenti atd.) nebrání protiprávnímu jednání škůdce, tento nemá důvod v protiprávní činnosti přestávat. Jde o ekonomický kalkul škůdce, kterému se jeho jednání vyplatí. Vědom si této faktické nepostižitelnosti svého jinak právem reprobovaného jednání, pokračuje škůdce v porušování práva. V právním řádu, který je jinak plný hmotněprávních ochranných norem, tak neexistuje účinný procesní prostředek, který by umožnil se proti již probíhajícímu jednání bránit a který by jako prevence reálně a účinně působil proti možnému protiprávnímu jednání pro futuro. Nejde přitom o nic jiného, než o projev zásady kde není žalobce, není soudce. Poškozena tak není jen reparační funkce deliktního práva, která byla probrána v předešlých kapitolách, ale zásadním způsobem i jeho funkce prevenční.

g) Omezené možnosti veřejnoprávního dohledu

Relativně účinným nástrojem v boji proti systematickému porušování práva v různých společenských a hospodářských oblastech tak v současnosti zůstává činnost orgánů veřejnoprávního dohledu. Jde o instituce jako Česká obchodní inspekce, Státní úřad pro kontrolu léčiv, Česká národní banka či Česká inspekce životního prostředí. Dozorové nebo dohledové orgány však nemají ani nemohou mít dostatečnou kapacitu a pravomoci k tomu, aby zcela suplovaly chybějící aktivitu subjektů soukromého sektoru, a není to ani jejich úkolem.

Nadto je nutné zdůraznit, že se zde pohybujeme v oblasti práva soukromého. Jde o soukromoprávní vztahy mezi účastníky právních poměrů, a není proto vhodné, aby do těchto oblastí stát nad míru zasahoval. Naopak, je žádoucí, aby iniciativu převzali i sami nositelé

práv a povinností, v tomto případě poškození z protiprávního jednání. Cílem zákona je tedy tuto jejich soukromoprávní aktivitu zásadním způsobem podpořit.

Ostatně nejde o jedinou oblast, kde by si zákonodárce uvědomoval nedostatky na straně veřejnoprávního dohledu. S obdobným cílem posílení práv účastníků soukromoprávních vztahů byl ostatně přijat zákon o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže. I tento zákon operuje s porušováním veřejného práva, na jehož dodržování dohlíží ÚOHS a Evropská komise, přesto dává soukromoprávním subjektům oprávnění vymáhat svá práva cestou žaloby s vidinou, že se tímlepší stav dodržování veřejnoprávních norem hospodářské soutěže.

Konečně nemůže stát nijak zakročit v oblasti reparační funkce náhrady škody, neboť zde je jediným způsobem uplatňování skutečně toliko soukromoprávní iniciativa poškozených.

4. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem

4.1 Obecně k zhodnocení souladu zákona s ústavním pořádkem

V obecné rovině lze konstatovat, že zavedení institutu tzv. hromadných žalob je z pohledu ústavněprávního zcela neutrální. Existence kolektivního řízení není *per se* ústavním pořádkem České republiky (ve smyslu čl. 112 Ústavy) vyloučena, resp. jakkoliv upravena. Na druhou stranu je zjevné, že ústavní pořádek stanovuje zákonodárci jasné limity, jakou právní úpravu kolektivního řízení je možné *in concreto* přijmout. Takovýmto limitem je v první řadě čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), který zakotvuje právo na spravedlivý proces. Nicméně předtím, nežli bude přistoupeno k samotnému posouzení navrhované právní úpravy kolektivního řízení prizmatem ústavního pořádku České republiky, je třeba před závorku vytknout několik skutečností.

Zaprvé, vzhledem k absenci komplexní právní úpravy tzv. hromadných žalob neexistuje k této problematice judikatura Ústavního soudu. Tento výrok je ovšem nezbytné poněkud relativizovat, neboť k § 83 a 159a občanského soudního řádu se Ústavní soud již v minulosti vyjadřoval (viz např. III. ÚS 973/14). Rovněž je možné ve vztahu k vybraným aspektům kolektivního řízení vzít *mutatis mutandis* v úvahu judikaturu Ústavního soudu týkající se podobných (byť vzdáleně) řízení (jako např. judikaturu týkající se insolvenčního řízení).

Zadruhé, Ústavní soud jednoznačně judikoval, že součástí referenčního hlediska přezkumu ústavnosti vnitrostátního práva jsou i ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách (viz Pl. ÚS 30/01). V tomto ohledu je proto nutné zvažovat i tyto mezinárodní smlouvy, zejména pak Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Zatřetí, i ústavně garantovaná práva a svobody je možné omezit (viz čl. 4 Listiny základních práv a svobod). Nicméně musí se tak dít (i) prostřednictvím zákona; (ii) musí být šetřeno podstaty a smyslu těchto práv a svobod a konečně (iii) takovéto omezení musí být proporcionální, tj. omezení musí sledovat legitimní cíl, být způsobilé tohoto cíle dosáhnout, nepřekračovat meze toho, co je nezbytně nutné, a zároveň musí být splněn prvek přiměřenosti [proporcionalita *stricto sensu* (viz BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. Základní práva. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-128-1, s. 95 a n. a Pl. ÚS 32/15]. Z toho plyne, že obecně vzato užití kolektivního řízení připadá v úvahu pouze tam, kde skutečně přispěje k rychlejšímu a efektivnějšímu vymáhání práva, a to s ohledem na nutné omezení procesních práv jednotlivých procesních subjektů.

Začtvrté, právo na spravedlivý soudní proces patří mezi základní lidská práva charakterizující právní stát. V rovině mezinárodního práva je právo na spravedlivý proces upraveno především v čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a v čl. 6 Úmluvy, který stanoví, že každý má právo na to, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo povinnostech nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Zárukou práva na spravedlivý proces je uplatnění zásad spravedlivého procesu: přístup k soudu, právo na soudní a jinou právní ochranu, rovnost „zbraní“ spojená zejména v civilním řízení s principem kontradiktornosti, nezávislost a nestrannost soudu (v podrobnostech ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Právo na spravedlivý proces v prostoru Evropských společenství. Právní forum. 11/2005, s. 421 a n.).

Zapáté, v České republice je právo na spravedlivý proces v rámci práva na soudní a jinou právní ochranu ústavně garantováno především čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, podle něhož se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Toto ústavou

deklarované právo interpretované nálezy Ústavního soudu zaručuje každému zákonné a ústavnímu pořádku odpovídající posouzení jeho zákonem garantovaného subjektivního práva při respektování kautel vyplývajících z čl. 95 Ústavy (v podrobnostech viz Listina základních práv a svobod: komentář. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-750-6, s. 725 a n. a odkazy na judikaturu tam uvedené). Přístup k soudu je pak garantován čl. 90 Ústavy, podle kterého jsou soudy povinny, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům (v podrobnostech viz SLÁDEČEK, Vladimír et al. Ústava České republiky: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-590-9, s. 1048 a n.).

V souvislosti s ústavně-konformním posuzováním tzv. hromadných žalob je možné zmínit rovněž vybraná rozhodnutí zahraničních soudů v Evropě. Německý Spolkový ústavní soud kupříkladu jednoznačně dovedl, že americká class action není v rozporu se základními principy svobodného právního státu (zejm. čl. 2 odst. 1 Základního zákona). Americkou kolektivní žalobu tak lze v rámci mezinárodní spolupráce doručit žalovanému, který má sídlo v Německu (usnesení Spolkového ústavního soudu ze dne 14. června 2007, sp. zn. 2 BvR 2247/06). Německý vrcholný soud šel však dále – nejen, že ani sama kolektivní žaloba není v rozporu s principy demokratického právního státu, stejně tak jí není ani sankční náhrada škody (tzv. *punitive damages*) nebo předprocesní fáze, jejímž cílem je odkrytí důkazů (tzv. *pre-trial discovery*) - srov. usnesení ze dne 3. listopadu 2015, sp. zn. 2 BvR 2019/09. Spolkový ústavní soud shrnul, že žádný z těchto elementů amerického procesu není samostatně, ani ve své souhrnu v rozporu se zásadami, na nichž je právní řád Spolkové republiky Německo založen (viz bod 39 cit. usnesení). Takovýto rozpor by byl dán pouze ve chvíli, kdy by podaná kolektivní žaloba představovala zjevné zneužití práva (bod 30 rozhodnutí sp.zn. 2 BvR 2247/06). Obdobně ústavnost kolektivní žaloby vybudované na principu opt-out nezpochybnil ani britský Competition Appeal Tribunal ve svém rozhodnutí ze dne 31.3.2017 (*Dorothy Gibson v Pride Mobility Products Limited*), v němž certifikoval první žalobu podanou podle Competition Act 1998, a to v režimu opt-out.

Vrátíme-li se zpět do České republiky, nemá pochopitelně smysl posuzovat jednotlivě každý aspekt navrhované právní úpravy z pohledu ústavněprávního, nýbrž je třeba zaměřit se pouze na ty aspekty, které se mohou dotýkat ústavním pořádkem garantovaných práv, a mají tedy ústavně-právní dimenzi [k tomu srov. též kapitolu 4.2 „(Ústavně)právní mýty spojené se

zavedením hromadných žalob]. Následující text se proto zaměří na tyto aspekty právní úpravy tzv. hromadných žalob: uplatnění principu opt-out a s tím související otázku zveřejňování informací stran kolektivního řízení, omezení procesních práv členů skupiny a postavení žalovaného.

K uplatnění principu opt-out

Má-li právní úprava tzv. hromadných žalob naplňovat svůj smysl a účel zákonodárcem zamýšlený, musí být nutně postavena minimálně na kombinaci principů přihlašovacího a odhlašovacího hromadného řízení. Jinak řečeno, v zákoně je pro některé vybrané typy případů, u nichž to opodstatňuje jejich povaha, stanovena povinnost zapojení se do řízení o tzv. hromadné žalobě, bylo-li zahájeno, pro všechny subjekty mající obdobný nárok v téže věci, ledaže projeví opačnou vůli. Vzhledem k rozpornému hodnocení odhlašovacího hromadného řízení se na tomto místě již věnuje pozornost pouze tomuto druhu řízení a přihlašovací hromadné řízení je ponecháno stranou.

Z pohledu ústavně právního je navrhovaná právní úprava v souladu s ústavním pořádkem České republiky. Jakkoliv se *prima facie* může jevit, že tato procesní úprava bude postavená na fingování vůle dotčených subjektů (což v obecné rovině Ústavní soud odmítá, viz např. rozhodnutí I. ÚS 1024/15 a IV. ÚS 842/16), ve skutečnosti tomu tak nutně nemusí být. Subjekty, o jejichž právech bude soud rozhodovat, totiž budou mít možnost vždy projevit svoji vůli tím, že se rozhodnou z řízení nevystoupit. Aby ovšem tato možnost nebyla pouze iluzorní, zajišťuje zákon zveřejňování informací v dostatečném rozsahu (prostřednictvím tisku, veřejné datové sítě, elektronických informačních systémů, atp.).

Mezi ústřední zásady ovládající právo soukromé patří bezesporu zásada autonomie vůle (a s ní související zásada rovnosti) vyvěrající z čl. 1 odst. 1 a čl. 2 odst. 3 Listiny (viz HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. Systém zásad soukromého práva. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN:978-80-210-5063-1, s. 82-83 a II. ÚS 3381/10). Obsahem této zásady je právo subjektu svobodně se rozhodnout: (i) zda uskuteční právně relevantní chování, či nikoliv; (ii) kdo bude adresátem tohoto chování; (iii) jaký bude obsah právně relevantního chování a (iv) jakou formu bude právně relevantní chování mít (viz HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. Systém zásad soukromého práva. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN:978-80-210-5063-1, s. 96). Nicméně vzhledem k faktické nerovnosti soukromoprávních subjektů nelze

připustit absolutní svobodu autonomie vůle, neboť ta by vedla k svobodě silnějších a nesvobodě slabších, v krajní poloze až k svobodě nejsilnějšího subjektu a nesvobodě všech ostatních (BEJČEK, J. Existuje smluvní svoboda? Právník, 1998, č. 12, s. 1017–1028).

V prostředí civilního práva procesního je odrazem existence (obecnější) zásady autonomie vůle zásada dispoziční. Soud koná v civilním řízení sporném jen na základě žaloby. Žalobce je považován za *dominum litis*, pána sporu. Uplatnění dispoziční zásady (a tím i zásady autonomie vůle) v rámci civilního řízení sporného odpovídá soukromoprávnímu charakteru projednávaných případů; soukromoprávní autonomii by odporovalo, kdyby veřejná moc rozhodovala, zda má nebo nemá soukromá osoba své nároky prosazovat soudně (viz WINTR, Jan. Říše principů: obecné a odvětvové principy současného českého práva. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1246-1, s. 239).

Stejně jako se v prostředí práva hmotného s ohledem na shora uvedené prosadil princip ochrany slabší smluvní strany (jakožto korektiv široce uplatňované zásady autonomie vůle), přichází v úvahu ochrana slabší strany i v rámci civilního řízení sporného, a to např. v podobě tzv. práva chudých (viz § 138 OSŘ; v podrobnostech Občanský soudní řád: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-506-0, s. 483-487; srov. čl. 96 odst. 1 Ústavy a čl. 37 odst. 3 Listiny). Cílem navrhované právní úpravy je *inter alia* plně dostát tomuto principu a vyrovnávat nerovnost (danou např. informační asymetrií, malým nárokem ve srovnání s vysokými náklady řízení, projevující se v podobě tzv. racionální apatie) mezi účastníky řízení. Neděje se tak nicméně živelně a bez rozmyslu, nýbrž uvážlivě a s přihlédnutím ke všem relevantním skutečnostem. Úhelným kamenem této snahy je přitom bezesporu uplatnění principu opt-out. Má-li navrhovaná právní úprava dosáhnout sledovaného cíle (viz kapitolu 2.1), nelze se bez uplatnění principu opt-out obejít. Pokud totiž jsou subjekty, které jsou vystaveny protizákonnému, často zneužívajícímu jednání, lapeny v pasti racionální apatie, mělo by být první zákonodárcovou snahou dopady této faktické nerovnosti (spočívající v malé ztrátě a s tím související minimální motivací na straně jedné a velkém zisku a velké motivaci na straně druhé) minimalizovat. V tomto ohledu nezbyvá nežli opětovně zdůraznit, že jedině uplatnění principu opt-out může negativní dopady shora zmiňované nerovnosti minimalizovat, neboť jakákoliv formální povinnost spočívající v nutnosti aktivně vystoupit (např. v podobě nutnosti přihlásit se, pokud by byl uplatněn princip

opt-in) na obranu svých práv by ve svém důsledku vedla k přetrvání nežádoucí pasivity, resp. racionální apatie.

Z pohledu ústavněprávního je pak třeba říci, že ústavní pořádek České republiky zde ponechává relativně široký prostor pro uvážení zákonodárce. Jak k tomu poznamenává J. Bejček: „Spor mezi ‚libertariánskými‘ zastánci formální a procedurální rovnosti stran a ‚paternalistickými‘ proponenty ochrany slabšího je letitý a koreluje s hodnotovým a politickým zázemím svých účastníků. [...] jeho výsledek není exaktně vypočitatelný s ambicí na všeobecnou akceptaci odbornou i širší veřejností, protože jeho řešení je předznamenáno zájmovými a hodnotovými hledisky.“ (BEJČEK, Josef. Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8185-7, s. 23). Jinak řečeno, nemůže být sporu o tom, že zásada autonomie vůle, zásada rovnosti a zásada dispoziční jsou společně s principem ochrany slabší strany pevně zakotveny v ústavním pořádku České republiky. Rovněž ovšem nemůže být sporu o tom, že zákonodárce se těší značné míře uvážení, pokud jde o volbu prostředků (a jejich obsahu) přijatých za účelem dosažení ústavním pořádkem sledovaných cílů.

Zákonodárce si je této skutečnosti vědom a snaží se zájmy vyplývající z právě uvedených zásad vyvážit tak, aby žádný z nich nedostala absolutní přednost a zároveň žádná z nich nebyla zcela popřena. Činí tak mimo jiné těmito prostředky:

- **Zásada rovnosti** je zajištěna tím, že proti velkému a finančně silnému subjektu nestojí jednotlivec (spotřebitel), ale všichni jednotlivci najednou. Tím má být docíleno toho, že se zásada rovnosti neprosadí jen právně, ale i fakticky.
- **Zásada autonomie vůle a zásada dispoziční** na straně členů skupiny je zajištěna poměrně rozsáhlou a propracovanou úpravou informování o zahájení a průběhu řízení. Primárně by přitom měli být informováni individuálně a jmenovitě. Na základě získané informace, která obsahuje jasným a srozumitelným jazykem sdělené nezbytné údaje (k tomu viz úpravu „oznámení o zahájení hromadného řízení“), se mohou tyto osoby kvalifikovaně rozhodnout, zda do řízení chtějí být zapojeni či nikoliv (a využít svého práva z řízení vystoupit, potažmo přistoupit). Přitom je třeba zdůraznit, že podmínky pro vystoupení jsou minimální – nevyžaduje se ani formalistické podání ve smyslu procesního práva, ani doložení

jakýchkoliv doplňujících tvrzení či důkazních prostředků, dokládajících členství ve skupině apod.

- Nadto je členům skupiny umožněno ovlivnit, kdo za ně v řízení vystupuje, neboť mohou docílit odvolání žalobce a jeho nahrazení někým novým.
- Konečně je třeba zdůraznit, že členům skupiny v řízení nic nehrozí – zejména jim nehrozí náhrada nákladů řízení dle úspěchu/neúspěchu ve věci.
- Omezení dispozičního oprávnění žalobce, který může uzavřít smír anebo vzít žalobu zpět jen se souhlasem soudu, je dalším korektivem, který má chránit práva členů skupiny. Zároveň jej lze považovat za zcela legitimní, nezbytné a proporcionální omezení dispozičních oprávnění žalobce. Pokud žalobce nechce v daném řízení pokračovat a soud mu zpětvzetí nepřipustí, může požadovat svoji výměnu za někoho jiného, čímž docílí odchodu ze sporu. Ve svém důsledku je tak i žalobce před negativními projevy omezení dispozičního oprávnění chráněn.

Konečně v neposlední řadě lze podpůrně upozornit na právní úpravu v oblasti přihlašování (resp. uplatňování) pohledávek v rámci insolvenčního řízení. Obecně platí, že dle § 173 InsZ se pohledávky přihlašují u insolvenčního soudu od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku. Nicméně toto ustanovení se nevztahuje na všechny druhy pohledávek. Existují zvláštní kategorie pohledávek (typicky např. pracovněprávní pohledávky dlužníkůvých zaměstnanců nebo pohledávky věřitelů na výživném ze zákona; viz § 168 odst. 1 InsZ), které není třeba přihlašovat (ve smyslu § 173 InsZ); avšak i u těchto pohledávek se vyžaduje jednání věřitele, mají-li být uspokojeny (viz § 203 IZ) s jednou výjimkou. Tato výjimka se týká uplatňování pracovněprávních pohledávek uvedených v § 168 odst. 1 písm. a) InsZ, u kterých platí, že neuplatní-li takovou pohledávku dlužníkuv zaměstnanec, pokládá se jeho pohledávka za uplatněnou ve výši vyplývající z účetnictví dlužníka nebo z evidence vedené podle zvláštního právního předpisu (tímto zvláštním právním předpisem se míní zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů). Jinými slovy řečeno, insolvenční zákon zde automaticky zahrnuje do řízení pracovněprávní pohledávky, bez toho, aby bylo vyžadováno jejich uplatnění ze strany věřitele (obdobně se právní úprava insolvenčního řízení chová např. k pohledávkám věřitelů vyplývajícím z účetnictví dlužníka v případě úpadku bank, spořitelních a úvěrních družstev,

některých zahraničních bank nebo obchodníků s cennými papíry; viz § 373 InsZ). Tato právní úprava je přitom součástí platného českého právního řádu a doposud nebyla shledána protiústavní. Lze proto uzavřít, že rovněž uplatnění principu opt-out [jehož podstatou je jako v případě výše popsané právní úpravy insolvenčního řízení automatické zahrnování subjektů do řízení (ledaže projeví vůli se řízení nezúčastnit)] v rámci řízení o tzv. hromadných žalobách je plně v souladu s ústavním pořádkem České republiky.

K omezení procesních práv členů skupiny

Z čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod plyne, že projednání věci musí být veřejné, bez zbytečných průtahů a v přítomnosti toho, koho se řízení týká tak, aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Nauka civilního procesu tu souhrnně hovoří o principu rovnosti a kontradiktornosti – soudní řízení je sporem dvou stran, které mají před soudem rovné postavení (viz WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. Civilní právo procesní. 8. vydání. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-076-5, s. 61 a n.). Každá strana v procesu musí mít stejnou možnost hájit své zájmy, žádná z nich nesmí mít podstatnou výhodu vůči protistraně a každá strana musí mít možnost uplatnit své argumenty za podmínek, které nejsou jasně nevýhodné ve srovnání s protistranou (viz rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva Delcourt proti Belgii, rozsudek, 17. 1. 1970, č. 2689/65 a Feldbrugge proti Nizozemsku, rozsudek pléna, 29. 5. 1986, č. 8562/79). Avšak stejně významný je i princip rychlosti a hospodárnosti řízení, podle kterého má řízení postupovat rychle, účinně a bez zbytečných nákladů (viz WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. Civilní právo procesní. 8. vydání. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-076-5, s. 71 a n.). Jeho ústavní základ je v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Mezinárodní pak v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Jedině rychlé, účinné a hospodárné řízení může v plné míře zajistit adekvátní ochranu práv, kterou garantuje Listina základních práv a svobod v čl. 36 odst. 1 (viz WINTR, Jan. Říše principů: obecné a odvětvové principy současného českého práva. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1246-1, s. 237). Navíc právo na kontradiktorní řízení nemá absolutní charakter a jeho rozsah se může lišit zejména v závislosti na zvláštnostech daného řízení (Vokoun proti České republice, rozsudek, 3. 7. 2008, č. 20728/05). Rovněž je třeba říci, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy nezajišťuje právo na osobní účast na jednání soudu v civilních věcech, ale spíše obecnější právo účinně hájit svou věc před soudem a právo na rovnost zbraní ve vztahu k protistraně, přičemž ponechává státům volnost při volbě prostředků, jakými budou účastníkům řízení tato práva

zajištěna (Khuzhin a další proti Rusku, rozsudek, 23. 10. 2008, č. 13470/02 a též Kozlov proti Rusku, rozsudek, 17. 9. 2009, č. 30782/03).

Počítá-li navrhovaná právní úprava s omezenou možností členů skupiny vyjádřit se a bere-li jim s výjimkou přihlášení se či odhlášení se z řízení možnost činit jiné dispoziční úkony, čímž fakticky omezuje jejich ústavně garantovaná práva, nelze z toho bez dalšího dovodit, že takováto právní úprava je protiústavní, nýbrž je třeba zkoumat, zdali je takovýto zásah do základních práv proporcionální. V tomto ohledu platí, že navrhovaná právní úprava sleduje legitimní cíl vyplývající z ústavního pořádku České republiky samotného, tj. zajistit efektivní soudní řízení. Dále z analýzy hodnocení dopadů regulace jednoznačně vyplynulo, že navrhovaná právní úprava je způsobilá tohoto cíle dosáhnout. V tomto ohledu rovněž platí, že navrhovaná právní úprava rozhodně není *prima facie* nepřiměřená s ohledem na cíle, které sleduje. Nicméně aby řízení o tzv. hromadné žalobě naplňovalo standardy vyžadované zejm. čl. 36 Listiny základních práv a svobod, je třeba zajistit reálnou participaci členů skupiny na řízení (tj. ve smyslu shora uvedeného je nezbytné zajistit, aby základní práva členů skupiny nebyla omezována více, nežli je to nezbytně nutné) (viz IV. ÚS 1106/08). Za tímto účelem je důležité, že právní úprava obsahuje podpůrné mechanismy, které by měly limitované postavení členů skupiny v řízení vyvážit:

- (i) je zajištěna *řádná informovanost* členů skupiny;
- (ii) žalobce má *ústřední povinnost vést řízení v souladu se zájmem skupiny*, pokud tak nečiní, porušuje svoji povinnost a může dojít k jeho výměně;
- (iii) členové skupiny se *nemusi řízení účastnit* (mají volbu mezi odhlašovací a přihlašovací režimem);
- (iv) členové skupiny mohou navrhnout *výměnu žalobce*;
- (v) členové skupiny mají v řízení *četná práva*: např. právo být slyšen či uplatňovat proti nejzásadnějším úkonům námitky;
- (vi) je *omezeno dispoziční oprávnění* žalobce, a to zájmem skupiny;
- (vii) pokud je uzavřen smír, mohou členové skupiny jeho účinky vůči sobě vyloučit;
- (viii) ve prospěch členů skupiny je řešena úprava promlčecích lhůt;

(ix) skončí-li řízení nemeritorně, musí být členové skupiny o této skutečnosti informováni, včetně možnosti uplatňovat individuálně svá práva;

(x) členové skupiny *nejsou vystaveni riziku náhrady nákladů* řízení na základě neúspěchu ve věci.

Za splnění těchto podmínek nelze považovat navrhovanou právní úpravu za protiústavní.

Konečně je v této souvislosti vhodné poukázat rovněž na judikaturu Ústavního soudu týkající se postavení věřitelů v insolvenčním řízení, které je v mnoha ohledech podobné a které Ústavní soud shledal ústavně konformní (viz I. ÚS 3271/13).

K postavení žalovaného

Proces může být spravedlivý jen tehdy, jsou-li si strany řízení rovny (viz WINTR, Jan. Říše principů: obecné a odvětvové principy současného českého práva. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1246-1, s. 236; srov. čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod). Jak k tomu poznamenává Ústavní soud, zásada procesní rovnosti znamená povinnost pro soud zajistit účastníkům stejné možnosti k uplatnění práv (viz II. ÚS 74/93 a I. ÚS 13/98). Nicméně Ústavní soud dovodil, že rovnost se může týkat jen postavení procesního, a nelze ji tedy logicky vztahovat na výsledek sporu (viz IV. ÚS 140/02). Procesní rovnost dále podle něj nelze vykládat tak, že by zákonodárce nemohl stanovit rozdílný rozsah procesních práv a povinností u různých druhů řízení (viz Pl. ÚS 19/02).

Rovnost v řízení a práva žalovaného jsou zajištěna mj. těmito způsoby:

(i) v řízení se nejprve zkoumá, zda je vůbec *vhodné vést hromadné řízení*, o této skutečnosti se rozhoduje samostatným rozhodnutím, a teprve pokud se o něm rozhodne, spouští se některé zvláštní mechanismy, jako např. uveřejňování v rejstříku apod.

(ii) jednou ze stěžejních podmínek pro certifikaci hromadné žaloby je *zákaz zneužití práva*, zejména směrem k žalovanému – lze se tudíž domnívat, že případná zneužívající podání budou odfiltrována ještě před tím, než se celé řízení se všemi důsledky rozběhne;

(iii) v odhlašovací hromadném řízení je žalovaný chráněn povinností žalobce doložit svoji solventnost jedním ze způsobů jako složení jistoty, pojištění apod. – a to pro účely případné povinnosti k náhradě nákladů řízení a k zaplacení újmy, které mohly žalovanému řízením vzniknout;

(iv) obecně může žalovaný kdykoliv v průběhu řízení navrhnout, aby byla žalobci uložena povinnost složit do soudní úschovy jistotu na náhradu nákladů řízení a újmy způsobené hromadným řízením;

(v) žalovaný v řízení stojí proti jednomu účastníku, kterým je žalobce. Členové skupiny nejsou stranou řízení a žalující strana tak není v početní výhodě.

4.2 (Ústavně)právní mýty spojené se zavedením hromadných žalob

Vzhledem k tomu, že se v souvislosti s hromadnými žalobami poměrně často vyskytují názory, že uvedený institut odporuje českému právu, zejména odporuje ústavě, uvádí se v kapitole o ústavnosti předkládaného řešení k těm nejčastěji zmiňovaným námitkám stručný komentář, jehož cílem je (ústavně)právní mýty vyvrátit.

Námitky, které se proti institutu hromadných žalob jako takovému či velmi často proti jeho odhlašovací variantě tu a tam snášejí z úst zástupců odborné veřejnosti, jsou mnohé. Některé z nich údajně dosahují ústavně-právní roviny, jiné jsou jen právní či politické. Namítá se zejména rozpor odhlašovacího hromadného řízení s právem na spravedlivý proces.

Obavy spojené se zavedením institutu lze v zásadě rozdělit do dvou skupin - jednak jde o práva členů skupiny, kteří v řízení aktivně nevystupují, jednak jde o práva žalovaného.

i. Námitky týkající se postavení neaktivních členů skupiny

Nárok je projednán proti vůli člena skupiny

Uvedená námitka, která je spojena čistě s institutem opt-out, zaznívá z úst kritiků snad nejčastěji. Proč by měl vůbec někdo projednávat nároky jiných lidí proti jejich vůli? Stejně jako má někdo právo na spravedlivý proces, má každý právo se svého nároku vzdát anebo jej neuplatňovat. Pokud tak někdo svůj nárok nežaluje, zřejmě to znamená, že jej žalovat nechce.

V tuto chvíli je nutné si uvědomit, že hromadné žaloby neslouží k vymožení práv, která jsou nechtěná. Naopak. Mají sloužit k vymožení práv, která jsou chtěná, nicméně vzhledem k hodnotě nároku v poměru k nákladům řízení a jeho délce fakticky nevymahatelná. Snahou je odstranit problém tzv. racionální apatie, kdy poškození své nároky nevymáhají, neboť se jim to ekonomicky nevyplatí. Ve chvíli, kdy však někdo převezme iniciativu a celé řízení povede na své náklady (v navrhovaném řešení žalobce, tj. správce skupiny, eventuálně pro variantu přihlašovacího hromadného řízení anebo žalobu na zdržení se anebo určení ještě zástupce skupiny nebo zájmový spolek), zájem členů skupiny o jejich nároky náhle ožije. O tom svědčí i velice nízké procento osob, které se z řízení o *class action* v USA odhlašují - medián dosahuje cca 0,1-0,2%; zbytek nároků, tj. více než 99%, zůstává předmětem kolektivního řízení.

Jestliže pak někdo skutečně nechce, aby byl jeho nárok vymáhán, nic mu nebrání, aby využil svého práva a z řízení se **odhlásil**. Vystoupením z řízení se jeho nárok z celkové skupiny odděluje a je na členovi skupiny, zda jej bude dále vymáhat individuálně či nikoliv. A došlo-li již případně k vymožení plnění od žalovaného, nemusí se člen skupiny o svůj nárok přihlásit, čímž se jej rovněž fakticky vzdává. Odhlášení je přitom dle zákona velmi neformálním úkonem (k tomu výše).

Člen skupiny by si svůj nárok prosadil v individuálním řízení a lépe

S první námitkou i režimem opt-out souvisí i obava z toho, že bude nárok jednotlivce proti jeho vůli uplatňován v kolektivní formě procesu. Každý má přeci právo na přístup k soudu, tj. na to, aby svůj nárok mohl prosazovat v samostatném řízení, a to pochopitelně lépe.

Opět je však nutné vrátit se k problému racionální apatie - poškození členové skupiny, jejichž nároky dosahují stovek, max. tisíců korun, své nároky v individuálním řízení neuplatňují a uplatňovat nebudou z prostého důvodu, že se jim to nevyplatí. I tento argument tak neobstojí. Mělo-li by tomu být naopak a osoba by skutečně preferovala individuální pořad práva, zákon počítá s několika pojistkami:

- *Zaprvé, osoba, která má pocit, že by svůj nárok prosadila sama a chce jej prosazovat sama, může se z řízení jednoduše vystoupit, přičemž na vystoupení nejsou kladeny*

žádné zvláštní formální nároky. Tímto jednoduchým úkonem projevuje svoji vůli, že nechce, aby byl její nárok projednán hromadně, a následně jej může uplatňovat sama.

- Zadruhé, pro případy, kdy *nároky jsou již relativně vysoké, a lze tak očekávat, že členové skupiny budou žaloby podávat individuálně, počítá zákon s přihlašovací hromadným řízením (opt-in)*. Pokud tak bude zřejmé, že problém racionální apatie u konkrétní skupiny nelze očekávat (tj. jde-li o nároky relativně vysoké), odhlašovací řízení se nepoužije.
- Zatřetí, *pojistkou je i povinnost žalobce jednat v zájmu skupiny a s tím posílená úloha soudu, který má za úkol v průběhu celého řízení dohlížet na to, aby zájmy neaktivních členů skupiny byly prosazovány řádně. V případě, že tomu tak nebude, může být soudem jmenován jiný správce skupiny anebo může soud neschválit soudní smír apod.*

Práva člena skupiny, který není v pozici zástupce skupiny, nejsou v řízení plně zajištěna (rozpor s právem na přístup k soudu)

Práva v řízení požívá pouze člen skupiny, který celé řízení inicioval a je v postavení zástupce skupiny. Primárně o jeho nároku se celé řízení vede. Ostatní členové skupiny nejsou účastníky řízení a mají v řízení svá práva omezená. I tato okolnost je trnem oku některých kritiků hromadných žalob, a i s touto námitkou je tak nutné se vypořádat.

Opět jde o výtku, již je možné vztáhnout jen k opt-out hromadným žalobám, neboť v případě opt-in členové skupiny s vedením řízení v nastavené podobě vyslovují souhlas svým přistoupením.

Omezení práv členů skupiny je *condicio sine qua non* jakéhokoliv fungování systému hromadných žalob. Představa, že každý ze členů skupiny může v řízení volně disponovat s předmětem, může uplatňovat veškerá procesní práva, která by mu příslušela i v individuálním řízení, je nemyslitelná. Uvedený systém by kolektivní řízení zcela paralyzoval a byl v přímém rozporu se zásadou procesní ekonomie, efektivity řízení a v rozporu s právem na to, aby řízení bylo provedeno v přiměřené lhůtě. V tuto chvíli se tedy zdánlivě dostávají do přímého rozporu dva prvky práva na spravedlivý proces - jednak jde o právo na rychlé a efektivní řízení a jednak o právo na přístup k soudu.

Tento rozpor je však pouze rozporem zdánlivým. Stejně jako v případě principu opt-in, i v případě principu opt-out osoba musí s tímto způsobem řízení souhlasit. Děje se tak konkludentně - tím že z řízení nevystoupí. Řečeno jinak - pokud některý ze členů skupiny nemá zájem na tom, aby jeho nárok byl projednán v řízení, v němž má částečně omezené právo na přístup k soudu, může z řízení vystoupit, projevit vůli, že s touto formou řízení nesouhlasí, a nadále svůj nárok uplatňovat individuálně. Tento princip není pro civilní řízení ničím novým, uplatňuje se často i v individuálním civilním řízení (např. § 101 odst. 4 občanského soudního řádu) či rozsudek pro uznání podle § 153a odst. 3 ve spojení s § 114b odst. 5 a § 114c odst. 6 OSŘ).

Vedle toho, že každý člen skupiny má právo z řízení vystoupit, jsou jeho zájmy chráněny i dalšími způsoby:

- Členům skupiny zůstávají určitá práva zachována. Jednak jde o právo být slyšen či nechat se právně zastoupit, dále i další práva jako možnost navrhnout důkazy, apod. Výkon jejich práv je přitom navržen tak, aby na jedné straně nebyla podstata práva popřena, na straně druhé mohlo řízení reálně proběhnout.
- V průběhu celého řízení je žalobce povinen jednat v zájmu skupiny a při porušení může dojít k jeho výměně.
- V případě, že má dojít k uzavření smíru, musí soud kromě souladu s hmotným právem zkoumat také, zda smír odpovídá zájmům celé skupiny. Následně je členům skupiny dána nová možnost k tomu, aby z navrženého smíru vystoupili. I zde je tedy posílena ochrana osob, které se na řízení aktivně nepodílejí.
- K ochraně zájmu celé skupiny slouží i povinné právní zastoupení. Úlohou advokáta je sice hájení zájmů svého klienta, ten má ale povinnost, jak bylo řečeno výše, dbát ochrany zájmů všech členů skupiny jako celku. Tato povinnost ostatně podléhá i dohledu ze strany soudu.

Člen skupiny se o řízení nedozví

Se všemi výše zmíněnými námitkami velmi úzce souvisí obava z toho, že členové skupiny se o řízení nedozví, a nebudou tak moci využít své právo z řízení vystoupit. I této obavě lze však do značné míry předejít správně nastavenými parametry uveřejňování.

Zákon předně počítá s tím, že soud dle okolností případu nařídí straně žalující, aby provedla odpovídající uveřejnění žaloby tak, aby se o něm mohl každý ze členů skupiny dozvědět. V době datové společnosti jistě nebude problémem kupř. zřízení webové stránky, rozšíření informace o probíhajícím řízení na sociálních sítích, v hromadných sdělovacích prostředcích i lokálních denících anebo za pomoci rozhlasu (rádiového vysílání i místního rozhlasu). Primárně by mělo docházet k obeznámení členů skupiny individuálně (např. emailem), přičemž lze v konkrétních případech zapojit i žalovaného, lze-li to po něm spravedlivě požadovat a má-li kupříkladu v databázi kontaktní údaje na všechny členy skupiny (typicky u smluvních závazků).

Vedle toho bude existovat centrální databáze pod názvem „rejstřík hromadných žalob“ zřízená ministerstvem, v níž budou soudy povinny uveřejňovat informace o probíhajících hromadných řízeních (dostupné budou informace v tom nejužším nutném rozsahu a za respektování pravidel o ochraně osobních údajů). Na tomto centrálním místě tak budou údaje o všech probíhajících řízeních kdykoliv dostupné. Každý bude moci v jakýkoliv okamžik zjistit, zda se o jeho nároku nevede kolektivní řízení. Obdobný princip se již dnes uplatňuje v insolvenčním řízení (insolvenční rejstřík), a nikomu to nečiní problém.

Lze tedy shrnout, že zákon počítá se silnými pojistkami, které by měly dostatečné informování veřejnosti zajistit. I tato obava je tedy lichá.

Zneužití institutu za účelem poškození skupiny

Jakkoliv je častěji zmiňováno zneužití institutu směrem k žalovanému (srov. dále), hovoří se někdy i o riziku zneužití hromadné žaloby s úmyslem zkrátit zájmy skupiny. Žalovaný si najde jednoho oprávněného, kterému za úplatu nabídne, aby zahájil hromadné řízení „v zájmu skupiny“. To je obratem skončeno smírem, v němž žalovaný zaplatí mnohem méně, než je skutečná škoda všech členů skupiny.

Zneužit lze každý právní institut - v tomto ohledu tak podobná námitka nemůže mít zásadní povahu vylučující přijetí institutu. Zákon však obsahuje několik opatření, která by podobným situacím měla zabránit:

- Zaprvé, jde o *obecnou povinnost žalobce jednat v zájmu skupiny*;
- Zadruhé, *podmínka zneužití je zkoumána v certifikaci*, a tato se vztahuje jak k žalovanému, tak i ke členům skupiny. Pokud by vyšlo najevo, že žalobce zneužívá svého práva na úkor členů skupiny, soud ji nepřipustí a řízení zastaví;
- Dále jde o posílenou úlohu soudu, který dohlíží na celý průběh řízení. V případě *smíru* pak zkoumá nejen soulad s hmotným právem, ale i *soulad se zájmy celé skupiny*.
- Důležité je dále rovněž *povinné právní zastoupení*. Dá se předpokládat, že hromadné řízení bude nejen po stránce odborné velmi náročné, z tohoto důvodu se zákon příklání k zavedení advokátního přímusu. Byť má advokát povinnost hájit zájmy klienta, ten má zase povinnost k ochraně zájmů celé skupiny, tj. jak zástupce skupiny, tak všech ostatních členů. Ostatně je i v žalobcově vlastním zájmu, aby vymožená částka byla co nejvyšší, neboť právě z ní se vypočítává výše jeho odměny.
- Konečně jde o *soudní poplatek a povinnost doložit solventnost*, které budou od zneužití odrazovat.

ii. Námitky týkající se postavení žalovaného

Možné zneužití institutu za účelem poškození dobré pověsti podnikatele/konkurenta

Častěji než u skupiny, je možnost zneužití zmiňována v souvislosti se zájmy žalovaného. Hromadná žaloba je silný nástroj, který v případě medializace může vést k poškození či dokonce likvidaci podnikatele/konkurenta, který se ve skutečnosti žádného nekalého jednání nedopustil.

Opět jde o reálné riziko, které je nicméně spojené se zavedením jakéhokoliv institutu. Stejně tak je možné zneužít individuální žalobu, insolvenční návrh či dokonce poškodit konkurenta mediálně i bez jakéhokoliv právního postupu.

Přesto zákon zavádí několik pojistek, které by měly zneužití zabránit (blíže viz kapitolu 2.4):

- Jde předně o *soudní poplatek a povinnost doložit solventnost*, popřípadě povinnost složit jistotu na náhradu nákladů řízení a způsobenou újmu.
- Pomoci by mělo i *zavedení zvláštní fáze, tzv. certifikační fáze*. V této fázi bude soud kromě splnění podmínek řízení zkoumat, zda cílem žaloby není jen zneužití či šikana

žalovaného; sankcí bude neudělení certifikace, tedy nemožnost hromadné řízení vůbec vést.

- Odrazovat od zneužití by měla i *vysoká odpovědnost samotného žalobce* (správce skupiny/zástupce skupiny/spolku), jenž bude financování celého řízení nést na svých bedrech a v případě neúspěchu hradit náklady žalovanému - ty budou u hromadných žalob dosahovat řádu stovek tisíc až milionů korun. Odměnu přitom dostane pouze tehdy, pokud v řízení uspěje (obdrží procento z vysouzené částky).

Zásah do legitimního očekávání, do práv žalovaného

Někdy se objevují i námitky, že hromadné žaloby zasahují do práv žalovaného obecně.

Jednak tehdy, když se hromadná žaloba zavede s „retroaktivními účinky“ - tj. její použití je možné i pro vymození nároků, které vznikly již před účinností zákona. Jednak jde o obecné poškození jeho práv – v právním řádu, který neumožňuje hromadné vymáhání nároků, se určité nároky vůbec nevymáhají. Zavedením hromadných žalob tak dochází k tomu, že škody, kterým doposud nebyla ze strany poškozených věnována pozornost, se nyní na popud byť i jediného oprávněného vymáhají kompletně.

K první námitce lze uvést, že zavedení procesního nástroje, jakým jsou hromadné žaloby, nemůže být zasaženo do legitimního očekávání jiného. Hromadné žaloby nevytváří nové hmotně právní nároky, které by tu dříve nebyly. Individuální nároky již dávno existují a je dokonce možné je i vymáhat cestou individuálních žalob. Kolektivní žaloba jen zavádí další procesní nástroj, jehož cílem je vymáhání již existujících nároků usnadnit. Zákonodárci nadto nic nebrání v tom, aby stanovil, že zákon se použije pouze na nároky vzniklé po nabytí účinnosti.

Ani druhá námitka neobstojí. Odvěká právní zásada praví, že nikdo se nemůže dovolávat své vlastní nepoctivosti. Pokud tedy někdo dlouhodobě zneužívá nevymahatelnosti určitých nároků, využívá svého postavení silnější strany a poškozují obrovské skupiny osob, nemůže očekávat, že jeho jednání bude právem chráněno navždy. Opět je nutné zopakovat, že jednání, na něž dopadnou hromadné žaloby, jsou postižitelná i pravidly dnešního právního řádu. Ať už jde o nekalou soutěž, odpovědnost za škodu, práva spotřebitele či zákony na ochranu

životního prostředí - všechna jednání v rozporu s těmito normami již dnes vedou k porušení práva, které je postižitelné a vymahatelné u soudu. Hromadné žaloby jen toto vymáhání usnadňují tím, že všechny nároky soustředí do jednoho jediného řízení.

Ostatně i pro žalovaného přinese zavedení institutu mnoho výhod. Vymáhají-li dnes poškození některé z nároků individuálně, žalovanému z takových řízení vznikají opakovaně další a další náklady, které by si mohl ušetřit, pokud by byly všechny spory soustředěny do jednoho řízení. Lze proto předpokládat, že tito žalovaní změnu uvítají.

iii. Shrnutí

Jak plyne z výše nastíněných argumentů, zavedení hromadných žalob do českého právního řádu v podobě, která se navrhuje, je čistě politickým rozhodnutím. Veškeré (ústavně)právní námitky či obavy, které proti tomuto institutu směřují, jsou spíše znakem jeho nepochopení. Při aktuálním vhodném nastavení zákona, ať už jde o úpravu pravomocí jednotlivých aktérů, zakotvení zesíleného dohledu ze strany soudu, možnosti z řízení vystoupit, vhodného způsobu informování, povinného advokátního zastoupení či zavedení pojistek proti zneužití, totiž žádná z námitek k protizákonnosti či snad dokonce k protiústavnosti kolektivní žaloby vést nemůže. O tom svědčí i skutečnost, že k zavedení hromadných žalob se již uchýlila většina států v Evropě, některé i v režimu odhlašovacího hromadného řízení, a v zámoří *class action* funguje již několik desítek let.

5. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z jejího členství v Evropské unii.

5.1 Obecně ke slučitelnosti s unijním právem

Jak je již zmíněno v předchozích kapitolách, vybízí Evropská unie členské státy již delší dobu k přijetí právní úpravy, která by umožňovala procesní kolektivní ochranu práv, přinejmenším těch garantovaných evropským právem. Dle názoru Evropské unie je kolektivní ochrana v dnešní době nezbytným procesním nástrojem k efektivnímu prosazování určitého typu nároků. Unie hromadné žaloby doporučuje zejména v souvislosti s právy spotřebitelů, s

ochranou životního prostředí, s hospodářskou soutěží, s ochranou osobních údajů, v oblasti finančních služeb a dále v oblasti ochrany investic.

Z hlediska posuzování souladnosti předkládaného zákona s unijní legislativou jsou relevantní následující unijní dokumenty:

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES ze dne 23. dubna 2009 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů – „**Směrnice o zdržovacích žalobách**“⁴
- Doporučení Komise č. 2013/396/EU ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie – „**Doporučení**“⁵
- Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES - číslo dokumentu COM/2018/184 final - 2018/0089 (COD) – „**Směrnice o zástupných žalobách**“⁶

O tom, že je předložený návrh ve shodě se směřováním a cíli EU, nemůže být pochyb. Smyslem následujících kapitol je nicméně ukázat, že je zákon v souladu také s konkrétními dosavadními počiny unijního práva a zejména, že respektuje jeho aktuální vývoj.

5.2 Směrnice o zdržovacích žalobách na ochranu spotřebitele

Tato Směrnice dává vybraným subjektům, v českém kontextu spotřebitelským organizacím, oprávnění žalovat v zájmu spotřebitelů na zdržení se protiprávního jednání, pokud došlo k porušení spotřebitelského práva. Směrnice byla do českého právního řádu transponována vložím příslušného pravidla do ustanovení § 25 zákona o ochraně spotřebitele. Vzhledem k tomu, že uvedené ustanovení zůstává přijímaným zákonem nedotčeno, není nezbytné se k tomu dále vyjadřovat; na transpozici Směrnice nemá přijímaný zákon vliv.

⁴ Dostupná na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32009L0022>

⁵ K vidění zde: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2013/396/oj?eliuri=eli%3A2013%3A396%3Aoj&locale=cs>

⁶ V českém znění přístupná zde: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52018PC0184>

5.3 Doporučení o kolektivní ochraně práv

Pokud jde o komplexní uchopení hromadných žalob, vzniklo na unijní úrovni klíčové Doporučení. Toto Doporučení volá po zavedení kolektivních žalob ve vybraných oblastech, a to nejen ve formě negatorní, ale i ve formě kompenzační (žaloby na náhradu újmy). Jde sice toliko o doporučující právní dokument, který nevyvolává žádné přímé závazky, přesto je vhodné se k němu na tomto místě vyjádřit.

Pokud jde o zmiňované doporučení, jeho primárním cílem je „usnadnit přístup ke spravedlnosti, zastavit nezákonné praktiky a umožnit osobám poškozeným v událostech hromadné škody způsobené porušením práv přiznaných právem Unie získat náhradu škody a současně odpovídajícími procesními pojistkami zajistit, aby nedocházelo ke zneužívání soudních sporů.“ Členské státy by zejména měly zajistit, „aby řízení ve věci kolektivní právní ochrany byla čestná, spravedlivá, včasná a nevyžadovala vysoké náklady.“

Aby mohlo být těchto cílů dosaženo, dává Komise členským státům poměrně širokou diskreci. Za účelem zakotvení minimálního standardu na úrovni EU však zároveň stanoví několik zásad, jichž by se členské státy při volbě nejvhodnějšího řešení měly držet:

i. **Procesní legitimace** k podání žaloby by měla být dána buď členům poškozené skupiny, anebo zastupujícím subjektům, které budou zájmy poškozených členů skupiny hájit (čl. 4 - čl. 7 Doporučení). Tyto zastupující subjekty přitom musí splňovat podmínky vymezené v zákoně, což dokazují buď předem, anebo ad hoc. Zejména musí být vybaveny dostatečnou finanční a personální kapacitou a disponovat právní odborností.

V tomto ohledu je návrh zákona s Doporučením v souladu. Procesně legitimovanými jsou buď správce skupiny, který musí splňovat zákonem vymezené podmínky, vč. personální a finanční kapacity, a akreditaci mu uděluje ministerstvo předem, anebo člen skupiny či zájmový spolek založený na ochranu vybraných zájmů. Odborná právní stránka je zajištěna zásadně povinným právním zastoupením.

ii. Doporučení dále požaduje, aby byla **oddělena fáze zkoumání přípustnosti** hromadné žaloby (čl. 8-9 Doporučení). V tomto ohledu i návrh zákona počítá s tzv. řízením o přípustnosti hromadné žaloby, tudíž ani zde neexistuje mezi oběma dokumenty nesoulad.

iii. Další požadavek se týká **informování členů skupiny** (čl. 10-12). Zde Komise vyžaduje, aby právní řád dával podmínky pro šíření informací mezi nepřítomné členy skupiny, konkrétní podoba informování by přitom měla být stanovena ad hoc dle okolností toho kterého případu. Nezbyvá než konstatovat, že i v tomto aspektu respektuje zákon plně doporučení evropského práva.

iv. Dodrženo by dále mělo být pravidlo **náhrady nákladů řízení** úspěšné straně (čl. 13 Doporučení), s čímž návrh zákona rovněž počítá.

v. I v otázkách **financování** (čl. 14-16 Doporučení) se věcný záměr závěrů Evropské komise přidrzuje. Zejména je řešen zákaz střetu zájmů mezi zástupcem skupiny a jejími členy, otázka zajištění dostatečných finančních zdrojů a konečně i ochrana žalovaného. Pokud spor financuje třetí osoba, která není v roli reprezentanta (správce skupiny, spolek hájící určité zájmy), nemá ze zákona právo ovlivňovat procesní strategii ve sporu.

vi. V souladu s Doporučením zákon počítá s tím, že za účelem účinného **výkonu soudního rozhodnutí** budou zavedeny vyšší pokuty za nesplnění (čl. 20 Doporučení) a dále zvláštní forma vykonávacího řízení.

vii. Ke klíčové otázce vztahu **opt-out a opt-in** principů se Doporučení v čl. 21 vyjadřuje následovně: „Strana žalující by se měla vytvářet na základě výslovného souhlasu fyzických nebo právnických osob, které tvrdí, že jim vznikla škoda (zásada „opt-in“). Každá výjimka z této zásady, ať již ze zákona nebo z rozhodnutí soudu, by měla být založena pouze na důvodech řádného výkonu spravedlnosti.“ Zdá se tedy, že Komise preferuje alternativu opt-in. Jan Balarin a Luboš Tichý ve svém článku Kolektivní ochrana procesních práv v ČR: sen či skutečnost? nicméně výstižně podotýkají, že jde zřejmě o minimální standard, který členským státům nebrání, aby se přiklonili k pro poškozené výhodnějšímu režimu opt-out. Této možnosti již ostatně některé státy jako Dánsko, Belgie, Velká Británie, Španělsko či Nizozemsko využily. Dále je potřebné podotknout, že přístup Komise v této otázce se posunul právě směrem, kterým se vydává předkládaný zákon. To dokládá Návrh směrnice, který již dává členským státům úplnou diskreci v této otázce, a u bagatelních nároků dokonce předpovídá, že je povinný opt-out.

Z důvodu vymezených již zevrubně výše byla v kontextu českého práva jako nejvýhodnější vyhodnocena kombinace variant opt-out a opt-in, kdy prvně zmíněná má sloužit k vymáhání

nižších, tzv. difúzních škod a jiných bagatelních nároků, druhá ke zefektivnění vymáhání nároků vysokých, které jsou již dnes zpravidla předmětem soudních řízení. Tato alternativa byla vyhodnocena jako nejlepší možná vzhledem k účelu úpravy, jímž je odstranění problémů identifikovaných v kapitole 2.1.

V souladu s požadavky doporučení dále zákon poměrně široce formuluje co nejširší právo člena skupiny z řízení vystoupit (oznámení o odhlášení je neformální a musí splňovat jen minimální náležitosti), případně naopak právo nositele nároku se do řízení připojit (čl. 22-23 Doporučení).

viii. Doporučení rovněž klade důraz na **alternativní řešení sporů a smírné ukončení sporů**; přitom neopomíná hájit zájmy skupiny prostřednictvím schválení výsledné dohody soudem (čl. 25-28 Doporučení).

V této souvislosti je možné konstatovat, že zákon nijak nebrání tomu, aby se členové s nárokem vydali mimosoudní cestou. Přímou v zákoně je akcentován smír uzavřený před soudem, který v souladu s Doporučením podléhá souhlasu soudu – posuzuje se, zda návrh smíru odpovídá zájmům členů skupiny.

ix. Pokud jde o **právní zastoupení a odměňování advokáta**, v této souvislosti Doporučení varuje před podílovými odměnami advokátů, které by mohly mít vliv na účelové vedení sporů a snahu o dosažení amorálních zisků (čl. 29 Doporučení). Především by mělo být zohledněno právo členů skupiny na plnou náhradu škody (čl. 30 Doporučení). V této souvislosti je rovněž nedoporučeno, aby třetí osoba v případě, že financuje řízení, neodvozovala svoji odměnu z přiznané částky, pokud není takováto úprava regulovaná orgánem veřejné moci za účelem zajištění zájmu stran (čl. 32 Doporučení).

Ani v této souvislosti se předkládaný návrh od Doporučení zásadně neodchyluje. Odměňování advokáta nebude nijak odlišné od běžných individuálních sporů - zásadně tak bude moci být odměňován na základě hodinové sazby, případně podle advokátního tarifu. Podílová odměna (tzv. *success fee*) by měla být výjimkou - bude záležet na dohodě mezi právním zástupcem a zastoupeným, k čemu se přikloní; zásadně by však neměla překročit 25 % z vysouzené částky.

Pokud jde o „odměňování“ žalobce za to, že na vlastní náklady a riziko povede spor v zájmu skupiny, bude podíl z vysouzené částky limitován a zásadně by se měl pohybovat v mezích 20

– 30%. O tom, jaká částka konečně připadne žalobci, bude rozhodovat soud v usnesení o přípustnosti hromadné žaloby, bude tudíž pro všechny zúčastněné zcela transparentní a členové skupiny ji budou moci vzít v potaz při svém rozhodování, zda se z řízení odhlásit nebo se do něj přihlásit.

Žalobce není třetí osobou ve smyslu Doporučení – jde o hnací motor, který má procesní legitimaci a bez něhož by řízení o difúzních bagatelních škodách nemohlo fungovat. Žalobce celé řízení na vlastní náklady a riziko a v případě neúspěchu mu vzniká povinnost k náhradě nákladů protistrany. Na částku, kterou správce v případě úspěchu získá, není tak nezbytně nutné nahlížet jako na odměnu, jde spíše o a) snahu saturovat žalobci riziko, s nímž se do celého sporu a na vlastní náklady pustil, b) určitou „daň“ na straně členů skupiny, kteří bez jakéhokoliv vlastního přičinění získali z řízení prospěch, aniž by se v celém řízení museli jakkoliv osobně či finančně angažovat.

Tímto prizmatem se pětina, která se z nároku jednotlivce odečte, jeví být zcela adekvátní, spravedlivou a efektivní alternativou zdlouhavého individuálního soudního řízení, v němž by sice poškozený potenciálně mohl vysoudit částku celou, nicméně by pro to vynaložil značné náklady na právní zastoupení, na zaplacení soudního poplatku, hrozila by mu povinnost náhrady nákladů řízení protistraně a celkově by jej soudní řízení časově i psychicky velmi zatížilo. Po odečtení nákladů na vymožení nároku individuální cestou je zřejmé, že celkový nárok, který by poškozenému připadl, by byl o poznání nižší, než cca 80% nároku, který získá formou kolektivního řízení.

Takto nastavený systém, kdy procentuální část nároků připadne žalobci, je nezbytnou součástí velmi komplexního a složitého nastavení kolektivního řízení, které je v předkládaném materiálu navrhováno. Jedná se o jedinou možnost, jak zajistit financování hromadných žalob, aniž by se v tom musel angažovat stát, který už beztak vynakládá obří finanční prostředky na veřejnoprávní dozor a na vytvoření kvalitní a efektivní soudní soustavy. Zároveň nemůže být tomuto režimu oproti financování založenému na státní podpoře, osvobození od náhrady nákladů řízení apod. namítáno, že by stát stranil jen jedné straně sporu a tuto zvýhodňoval na úkor protistrany. Konečně je návrh zákona plný pojistek a brzd, které mají zabránit zneužívání institutu na úkor členů skupiny či žalovaných (k tomu viz zejména kapitolu 2.4).

V tomto ohledu se tedy zákon od zásad vyjádřených v Doporučení a jeho filozofii žádným zásadním způsobem neodchyluje a v případě odměny žalobce zcela jednoznačně naplňuje podmínku čl. 32 in fine, tj. že částka odečítaná od přisouzené částky je „regulována orgánem veřejné moci za účelem zajištění zájmů stran“.

x. Zcela jednoznačně je v Doporučení **zakázána úprava tzv. punitive damages**, tj. penální funkce náhrady škody (čl. 31 Doporučení). Ani předkládaný zákon o hromadných žalobách s ničím takovým nepočítá. Penální náhrada škody je institutem amerického práva, který nemá v Evropě ani v České republice obdoby. Zákon o hromadných žalobách by na tom neměl nic měnit. Výše částky, kterou soud přisoudí v kolektivním řízení, musí odpovídat skutečně utrpěné škodě anebo bezdůvodnému obohacení. Žádné navýšení vzhledem k rozsahu poškození není na místě.

Tento princip není narušen ani navrhovaným pravidlem, podle něhož v případě odhlašovacího hromadného řízení propadá nevyzvednutá částka státu (a nevrací se škůdci). Toto řešení je odůvodněno několika okolnostmi. Zaprvé se jeví jako zcela nemorální a neospravedlnitelné v očích práva i širší veřejnosti, aby si někdo, u něhož bylo již pravomocně uznáno, že se dopustil nekalého jednání, mohl nakonec takto získaný zisk ponechat. Zadruhé, cílem hromadné žaloby je mimo jiné narovnání hospodářské soutěže, čehož může být dosaženo právě a jen tím, že nepoctivě získané prostředky budou od žalovaného odčerpány zcela a nikoliv jen v rozsahu, který byl nakonec vyzvednut. Konečně a především, k tomu, aby osoba sebe a svůj nárok „vyloučila“ z řízení, slouží v hromadném řízení možnost z řízení vystoupit. Přičemž k tomu, aby mohl každý člen skupiny toto své právo vykonat, obsahuje návrh celou řadu pojistek (k tomu srov. výše). Pokud však již dojde ke konečnému stanovení okruhu oprávněných, jejichž nároky budou ve svém souhrnu převedeny na jedno místo, v tuto chvíli již každý ze členů skupiny, který z řízení nevystoupil, dal jednoznačně najevo, že o svůj nárok na náhradu škody zájem má. Pokud pak následně zákon předvídá, že nevyzvednuté nároky propadnou státu, znamená to, že ten ze členů skupiny, který si svůj nárok, o nějž se přihlásil mlčky tím, že z řízení nevystoupil, nevyzvedl, projevil konkludentně vůli vzdát se svého nároku ve prospěch státu. Jinak řečeno, je na vůli každého ze členů skupiny, zda se dobrovolně do řízení zapojí, čímž dá najevo svůj souhlas s vymožením nároku od žalovaného; následně je pak také na jeho vůli, zda si tento nárok vyzvedne, anebo se jej v zájmu státu

vzdá. Nikdy však nesmí soud přiznat více, než v souhrnu činí skutečné nároky těch členů skupiny, kteří z řízení nevystoupili.

xi. V neposlední řadě je dle Doporučení na místě, aby státy zavedly **veřejný registr kolektivních žalob**, který bude zdarma a zpravidla elektronicky přístupný komukoliv (čl. 35-37 Doporučení).

Na tento požadavek zákon pamatuje, neboť počítá se zřízením rejstříku hromadných žalob, kde budou všechny nezbytné informace uvedeny.

5.4 Návrh směrnice o zástupných žalobách

Posledním počinem na unijní úrovni v oblasti kolektivního uplatňování práva je návrh směrnice o zástupných žalobách, který byl uveřejněn dne 12. dubna 2018. Práce na návrhu směrnice se od té doby radikálně neposunuly a je potřeba říci, že přinejmenším v tomto volebním období se ji přijmout nepodaří. Zákonodárce je tak vystaven před otázkou, zda vyčkat s přijetím zákona na případnou směrnici, či nikoliv. Na základě několika okolností bylo vyhodnoceno, že není nutné a v tuto chvíli ani vhodné na schválení návrhu směrnice vyčkávat a otálet s přijetím národní úpravy.

- Zaprvé, přijetí Návrhu směrnice nemá žádný jednoznačně stanovený časový rámeček. Pokud by český zákonodárce neměl činit kroky v oblastech, kde vyvíjí aktivitu Evropský unie, nedělal by zřejmě nic.
- Zadruhé, pokud jde o úpravu hromadných žalob, i s přijímaným zákonem je Česká republika v tomto ohledu velmi pozadu za ostatními vyspělými státy. Proto se navrhuje s přijetím národního řešení neotálet.
- Zatřetí, Návrh směrnice je postaven na základní myšlence, že směrnice má být jen jedním z mechanismů, jakýmsi minimálním standardem, aniž by se dotýkala existujících anebo připravovaných národních systémů. Lze říci, že oba systémy (směrnice i národní) mohou i po přijetí Návrhu směrnice existovat vedle sebe paralelně, dokonce mohou být i součástí jediného mechanismu. Blíže viz čl. 1 odst. 2 Návrhu a ústní stanovisko Komise k němu.

- Začtvrté, Návrh směrnice počítá se zástupnými žalobami pouze v oblasti ochrany spotřebitele, návrh zákona je však výrazně širší, neboť oblast působnosti v zásadě nijak nelimituje.
- Zapáté, jak vyplývá z následujících řádků, návrh zákona byl tvořen tak, aby požadavkům Návrhu směrnice v co nejvíce ohledech vyhověl. Je tudíž možné se domnívat, že bude-li Návrh směrnice nakonec přijat, bude s ním česká národní úprava v případě přijetí návrhu zákona o hromadných žalobách již v souladu.

Zaměříme se nyní na jednotlivé základní požadavky Návrhu směrnice:

1. Vztah k národním mechanismům (čl. 1 odst. 2)

V čl. 1 odst. 2 je uvedeno, že „*směrnice nebrání členským státům přijímat nebo ponechat v platnosti ustanovení, která kvalifikovaným subjektům nebo jakýmkoli jiným dotčeným osobám poskytují možnost uplatňovat jiné procesní prostředky k podávání žalob, jejichž cílem je ochrana společných zájmů spotřebitelů na vnitrostátní úrovni.*“ Je tedy zřejmé, že národní mechanismy mohou existovat vedle směrnice paralelně, a nemusí s ním být nutně v souladu. Tato informace byla potvrzena výslovně i Komisí na doplňující dotaz.

2. Cíl návrhu (čl. 1)

V čl. 1 se deklaruje snaha zajistit ochranu společných zájmů spotřebitelů a dále vůle přijmout záruky bránící případnému zneužití instrumentu v konkurenčním boji.

U tohoto principu není pochyb, že je s ním předkládaný zákon v souladu. I zákon si klade primárně za cíl ochranu spotřebitelů.

3. Oblast působnosti (čl. 2, Příloha I)

V čl. 2 je zakotvena oblast působnosti (odkazem na přílohu č. I), a dále zpřesněno, že směrnice se nemá dotýkat hmotně-právních práv a povinností. Rozsah působnosti je stanoven ve směrnici tak, že se dotýká vymáhání spotřebitelských práv, vznikla-li porušením některého z předpisů vypočteného v příloze (kupříkladu Směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sblížování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky, Směrnice Rady

93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku, směrnice o soukromí a elektronických komunikacích apod.).

Předkládaný zákon je co do působnosti obecný, tj. dokonce širší než Návrh směrnice. Soulad obou předpisů je tedy zajištěn.

4. Pojetí zástupné žaloby (čl. 3 bod 4)

V čl. 3 jsou upraveny definice. Důležité je zejména ustanovení o zástupné žalobě. Stejně jako Návrh směrnice, ani český zákon nepočítá s tím, že by spotřebitelé měli být stranou řízení (s výjimkou situace, podávají-li hromadnou žalobu – ale to spadá pod uvážení členských států plynoucí z čl. 1 odst. 2).

5. Procesní legitimace (čl. 4)

Směrnice předpokládá, že zástupnou žalobu budou moci podat jen speciální kvalifikované subjekty neziskového charakteru.

I v této otázce vychází návrh zákona směrnici vstříc, neboť předvídá, že hromadnou žalobu budou moci podat i zájmové spolky neboli neziskové organizace, přičemž tyto se mohou ucházet i o post správce skupiny, a tak získat oprávnění k podání žaloby v odhlašovacím hromadném řízení na plnění.

Okruh subjektů „zájmových spolků“ se očekává u obou předpisů stejný jako u § 25 odst. 2 OchSpotř, tudíž i zde by soulad měl být ošetřen.

6. Uplatnitelné nároky (čl. 5)

Článek 5 v obecné rovině vypočítává, jaké nároky je možné zástupnou žalobou uplatnit: na zdržení, určení protiprávnosti i na tzv. odškodnění, přičemž odškodněním se myslí zejména náhrada újmy.

Nelze než dospět k závěru, že i v této otázce je předkládaný návrh zákona s Návrhem směrnice v symbióze, když neomezuje nijak uplatnitelné nároky a dává žalobci

možnost, aby uplatňoval žalobu negatorní, určovací i žalobu na peněžité či jiné aktivní plnění.

7. Opt-in v. opt-out (čl. 6)

Velice důležitý je čl. 6, jenž upravuje opatření na odškodnění a zejména se zabývá otázkou, jaký režim by se měl uplatnit, zda opt-in či opt-out (směrnice hovoří o tom, že kvalifikovaný subjekt musí získat „pověření od spotřebitele“ – tento pojem je, i s ohledem na ústní upřesnění ze strany Komise, nutné vnímat jako vyjádření principů „opt-in“ či „opt-out“).

Je možné shrnout, že v obecné rovině dává Návrh členským státům volnost (čl. 6 odst. 1), jaký z režimů si vyberou. Směrnice dále dává členským státům ke zvážení, zda u odškodnění omezit žalobu jen na určení (čl. 6 odst. 2). Opt-out se doporučuje tam, kde jsou spotřebitelé identifikováni a utrpěli srovnatelnou újmu. Klíčové je, že tam, kde jde o bagatelní nároky („ztráta v malé výši“) se opt-out předpokládá a členské státy nemají v této otázce diskreci. Odškodnění by přitom mělo sloužit na veřejný účel sloužící společným zájmům spotřebitelů. Ve své podstatě se tak směrnice přiklání ke kombinaci opt-in a opt-out.

Z právě uvedeného lze vyvodit, že návrh zákona je se směrnicí v téměř kompletním souladu. Zaprvé i zákon vychází z kombinace opt-in a opt-out, přičemž u bagatelních nároků předepisuje opt-out. Také je v zákoně předvídána varianta, aby byla žaloba podána na určení, byť by jinak bylo možné žalovat i na plnění – a to pro případ, že by určení individuální výše odškodnění bylo v průběhu řízení snadno obtížné (viz čl. 6 odst. 2).

Jediný rozpor by mohl vzniknout v otázce, jak naložit s vysouzenou částkou, bylo-li v opt-out alternativě rozhodnuto o bagatelních nárocích spotřebitelů [čl. 6 odst. 3 písm b)]. Zatímco směrnice předpokládá přímé využití na veřejně-prospěšný účel, zákon umožňuje členům skupiny, aby se nejprve o své plnění přihlásili, pročež až následně případně nevyzvednutý zbytek propadne státu a bude využit třeba i na veřejně-prospěšný účel. Máme však za to, že jde toliko o rozpor zdánlivý. Účel daného ustanovení směrnice je zřejmý – vychází z toho, že členové skupiny se o bagatelní nároky hlásit nebudou a jejich „hledání“ by bylo příliš složité a finančně převýšilo

přiznané právo. Zákon však pro tyto případy zavádí poměrně efektivní a rozumné řešení, v němž dává spotřebitelům možnost, aby se rozhodli, zda jim částka o aktivitu stojí, či nikoliv. Alternativně, pokud se některý ze spotřebitelů o své právo nepřihlásí, protože se mu to vzhledem k jeho bagatelní výši nevyplatí, v takovém případě nastupuje mechanismus obdobný tomu, co předvídá směrnice. Je proto možné říci, že český návrh zákona je vůči spotřebitelům a jejich právům vstřícnější, jde v tomto ohledu nad rámec směrnice, a tudíž zde žádný rozpor není.

8. Financování řízení (čl. 7)

Návrh směrnice ve své požaduje, aby žalobce doložil, že má na vedení řízení dostatečné finanční prostředky, a aby financování bylo transparentní. Je třeba říci, že i v tomto se zákon směrnici snaží přiblížit, a to jednak institutem solventnosti správce skupiny, kterým může být i zájmový spolek, a tedy i „kvalifikovaný subjekt“ ve smyslu směrnice, a dále tím, že dává žalovanému možnost, aby navrhl uložení povinnosti složit jistotu do soudní úschovy.

9. Smír (čl. 8)

Článek 8 upravuje soudní smír (poněkud nepřesný je v tomto ohledu český překlad pojmu „settlement“ jakožto „vyrovnání“). Požaduje, aby soud přezkoumal, zda je smír v zájmu všech dotčených osob, zejména dotčených spotřebitelů (čl. 8 odst. 4). I tento požadavek je v zákoně respektován, neboť je v § 78 ve spojení s § 81 vyžadováno, aby soud schválil smír, přičemž jej neschválí, není-li v zájmu skupiny.

10. Zajištění informovanosti členů skupiny (čl. 9)

Směrnice v čl. 9 požaduje, aby byla zajištěna informovanost členů skupiny, na což je v zákoně pamatování jednak obecně, a dále zřízením zvláštního rejstříku hromadných žalob.

11. Problematika konečných rozhodnutí (čl. 10)

Čl. 10 řeší otázku účinků tzv. konečných rozhodnutí (*final decisions*). Nejeví se v tuto chvíli jako vhodné danou otázku upravovat v rámci zákona o hromadných žalobách.

Jde o problematiku obecnou, která souvisí též s § 135 OSŘ a posouzením soudu v individuálních případech.

12. Promlčecí lhůty (čl. 11)

Otázka promlčecích (čl. 11) lhůt je v zákoně řešena poměrně podrobně v § 48. Rozpor zde nenastává.

13. Účelnost (čl. 12)

Otázka účelnosti („*Procedural expediency*“) se prolíná celým zákonem a projevuje se zejména v omezení práv členů skupiny. Proto nemůže být pochyb o tom, že i tento požadavek je v zákoně naplněn.

14. Zpřístupnění důkazů (čl. 13)

Návrh směrnice dále požaduje, aby bylo možné v hromadném řízení požadovat zpřístupnění důkazních prostředků od protistrany (čl. 13 *Evidence*). Zde je třeba podotknout, že zákon o hromadných žalobách rozšiřuje tzv. řízení o zpřístupnění důkazního prostředku i pro účely hromadné žaloby, a je tedy možné uzavřít, že požadavek směrnice je uspokojen.

15. Sankce (čl. 14)

Pro civilní řízení poměrně rozporuplné ustanovení o sankcích (čl. 14 *Penalties*), s jehož zavedením dle dostupných informací nesouhlasí většina členských států, je v kontextu českého exekučního práva zřejmě již naplněno, a to právě možností požadovat splnění v rámci exekuce a mj. v této souvislosti i tím, že jsou povinnému ukládány přiměřené pokuty.

16. Finanční podpora kvalifikovaným subjektům (čl. 15)

Předposlední ustanovení Směrnice obsahuje pravidla o finanční pomoci pro kvalifikované subjekty (čl. 15 *Assistance for qualified entities*). Český civilní proces toto ustanovení v obecné rovině řeší možností osvobození či částečného osvobození od soudního poplatku a dalších nákladů řízení, jež bude pochopitelně možné navrhnout i v režimu zákona o hromadných žalobách. Dále je možné zmínit, že soudní

poplatek bude výrazně ponížít ve srovnání s tím, pokud by kvalifikovaný subjekt žaloval každé právo individuálně a celkové náklady na zahájení řízení tak budou poměrně o poznání nižší.

17. Přeshraniční vztahy (čl. 16)

Článek 16 řeší přeshraniční hromadné žaloby (*Cross-border representative actions*), zde odkazujeme na pojednání o řízení s mezinárodním prvkem v kapitole 2.3.

6. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána.

Navrhovaná právní úprava je zcela v souladu s mezinárodními smlouvami. Nad rámec toho, co již bylo řečeno v části věnující se souladnosti návrhu s ústavním pořádkem, lze dodat následující.

Žádná z mezinárodních smluv, jimiž by byla Česká republika vázána, nezakazuje přijetí zákona o hromadných žalobách, a to ani v navržené podobě. Stejně tak předestřené aspekty zákona o hromadných žalobách nejsou jednotlivě, ani ve svém souhrnu v rozporu s mezinárodními závazky České republiky.

Jde-li pak konkrétně o Evropskou úmluvu o lidských právech a související judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, jedinou myslitelnou kolizí zde může být rozpor s čl. 6 Úmluvy. Judikatura Evropského soudu ve vztahu ke kolektivním žalobám na tomto poli neexistuje. Lze nicméně odkázat na výše zmíněné úvahy v mezích ústavního práva (kapitola 4), neboť čl. 6 Úmluvy do značné míry odpovídá čl. 36 a 38 odst. 2 Listiny. V tomto ohledu musí být citované články Listiny dokonce vykládány v souladu s čl. 6 Úmluvy – Listina může stanovit pouze vyšší standard ochrany. Je-li tudíž úprava v souladu s Listinou základních práv a svobod, musí nutně splňovat i požadavky plynoucí z čl. 6 Úmluvy.

Ustanovení čl. 6 Úmluvy požaduje, aby členské státy Rady Evropy poskytly lidem na svém území efektivní prostředek nápravy při rozhodování o jejich občanských právech a povinnostech. V tomto ohledu lze spíše uvažovat o tom, zda stávající právní stav v České republice, která nemá dostatečnou úpravu hromadných žalob, je v souladu s čl. 6 Úmluvy. Jak

již bylo řečeno v kapitolách o nezbytnosti navrhované úpravy a hlavních principech zákona, existuje dnes na území České republiky určitá skupina nároků, které nejsou před soudy vymáhány. Důvody pro to jsou ryze praktické. Tyto nároky se oprávněným osobám nevyplácí vymáhat, a jsou nyní proto fakticky nevymahatelné. V tomto ohledu je tedy přijetí nové právní úpravy z hlediska chápání práva na spravedlivý proces ve smyslu Evropské úmluvy bezpochyby přínosem, který je nezbytné prizmatem čl. 6 ocenit.

7. Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované úpravy na státní rozpočet a ostatní rozpočty, na podnikatelské prostředí, dále sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny, a dopady na životní prostředí.

7.1 Hospodářský a finanční dopad navrhované úpravy na státní rozpočet a ostatní rozpočty

Přijetí právní úpravy si zřejmě vyžádá mírné finanční dopady na státní rozpočet, zejména z počátku zavádění hromadných žalob do praxe. Zároveň však zajišťuje do rozpočtu příjmy. Je tedy možné, že celkový dopad předkládaného zákona na státní rozpočet bude z dlouhodobého hlediska spíše neutrální.

Návrh nebude mít dopad na jiné rozpočty, např. rozpočty krajů či obcí.

Z hlediska hospodářského a finančního dopadu na státní rozpočet je nezbytné jednotlivé náklady a příjmy rozdělit do tří kategorií:

- a) *náklady pro soudy na vedení hromadných řízení;*
- b) *náklady na vývoj a provoz rejstříku hromadných žalob;*
- c) *náklady na přidělování akreditací a dohledu nad správci skupiny;*
- d) *příjmy z hromadných žalob.*

a) Náklady pro soudy na vedení hromadných řízení

Z dlouhodobého hlediska lze očekávat, že se soudcům uleví od opakujících se totožných či podobných případů, a budou se tak moci více věnovat dalším případům a sporům, které jsou

ryze individuální, čímž se celý systém soudnictví zefektivní a zrychlí. Ačkoliv tak přibudou nové druhy sporů, které by si jinak za normálních okolností posílení justice vyžadovaly, dojde zároveň k jejich úbytku, neboť dojde ke spojení stovek drobných sporů, které se dnes projednávají individuálně, do jednoho hromadného řízení. Tím může naopak vzniknout potenciální úspora.

Lze tedy předpokládat, že **stávající soudcovský a administrativní aparát, který je přidělen k projednávání určitého množství řízení, se do budoucna pouze přerozdělí tak, aby vyřizoval jiné typy sporů, a naopak se mu se zavedením hromadných žalob více uvolní ruce k projednávání náročnějších a složitějších kauz.**

Je proto možné odhadovat, že ačkoliv zřejmě nedojde ke snížení fixních nákladů, tyto náklady, které si chod soudního systému mandatorně vyžaduje, budou nadále využity účelněji a efektivněji než dnes. Důsledkem této skutečnosti dojde ke zrychlení řízení, k nárůstu důvěry v justici, a stát nebude tak často čelit nárokům z titulu odpovědnosti státu za průtahy v řízení. Úsporu lze tak v delším časovém horizontu očekávat v oblasti vyplacených částek z důvodu nepřiměřené délky řízení.

b) Náklady na vývoj a provoz rejstříku hromadných žalob

Rejstřík hromadných žalob je koncipován jako relativně jednoduchá webová aplikace, která uživatelům zpřístupňuje okruh informací o vedených hromadných žalobách a správcích skupiny, kteří byli ministerstvem akreditováni. Vývoj aplikace bude vyžadovat programovací práce několika IT specialistů, testování a postupné zavádění do reálné praxe v souhrnné délce přibližně 150 - 200 hodin práce.

Na základě tohoto odhadu pracovní zátěže se dají náklady na vývoj rejstříku hromadných žalob odhadovat na **2 až 6 miliónů Kč.**

Jakmile bude vývoj rejstříku hromadných žalob ukončen, bude potřeba vynakládat náklady na bezproblémový provoz. Tyto náklady se budou skládat z nákladů provozu serveru, na kterém budou uložena data, která jsou v rejstříku hromadných žalob zpřístupněna. Tyto náklady jsou však **zanedbatelné, nebo žádné.**

Rejstřík hromadných žalob bude také ke své plné funkčnosti vyžadovat údržbu IT specialisty. Náklady na tuto údržbu budou spočívat v následné správě rejstříku ze strany vývojářů, která

bude zahrnovat údržbu, opravu chyb, další rozvoj systému, zajištění aktualizace, případně další rozvoj aplikace. Následná správa bude také zahrnovat, alespoň v prvních měsících provozu, provoz help-desku, kde mohou být zodpovězeny dotazy uživatelů.

Celkové náklady na následnou správu rejstříku hromadných žalob je možné odhadnout na **50.000,- Kč měsíčně**, přičemž tato správa by měla vzhledem k dosavadním zkušenostem v obdobných případech trvat 5 let, tj. 5 x 12 měsíců. Jednalo by se tedy o **600.000,- Kč ročně**, respektive **3.000.000,- Kč za pět let** provozu rejstříku hromadných žalob.

c) Náklady na přidělování akreditací a dohledu nad správci skupiny

Návrh zákona umožňuje správcům skupiny činnost pouze na základě předchozí udělené akreditace ministerstvem. Ministerstvu tedy nově vznikne povinnost zkoumat žádosti o akreditaci, kontrolovat, zda jsou k této akreditaci splněny zákonné podmínky, a případně akreditace udělovat, jsou-li podmínky splněny.

Ze strany ministerstva bude také vyžadován následný dohled nad tím, zda plní akreditovaní správci skupiny požadované podmínky a v případě, že tyto podmínky plněny nebudou, ministerstvo akreditaci odebere. Akreditační i dohledová činnost bude novou povinností ministerstva a bude tak třeba tyto činnosti odpovídajícím způsobem personálně zajistit.

Obě tyto nové činnosti budou vyžadovat dva nové zaměstnance na plný úvazek, a to ve 14. platové třídě. Náklady na jednoho nového zaměstnance ve 14. platové třídě se budou pohybovat v rozmezí **40.000,- Kč za měsíc**, za oba tedy **80.000,- Kč za měsíc**. Za rok budou tyto náklady vyčísleny na **960.000,- Kč**, za **pět let** se potom bude jednat o **4.800.000,- Kč**.

d) Příjmy z hromadných žalob

Vedle nákladů má však předkládaný zákon také pozitivní finanční a hospodářské dopady, neboť lze předpokládat příjmy z několika zdrojů:

- **příjmy ze soudních poplatků;**
- **příjmy z plnění, které nebylo vyzvednuto ze soudní úschovy, a propadlo státu;**

- **příjmy z pokut** udělovaných v hromadném řízení, zejména pokut udělovaných při výkonu rozhodnutí či pokut podle ustanovení zákona o zpřístupnění důkazního prostředku.

Výši příjmu nelze v tuto chvíli jakkoliv odhadnout, neboť jde o zcela nový institut, který se do právního řádu zavádí poprvé. Přesto lze očekávat, že přinejmenším z delšího časového hlediska se náklady a příjmy vyrovnají, a dokonce, že z dlouhodobého horizontu převáží příjmy z hromadných žalob nad náklady na jejich vedení a administraci.

e) Shrnutí dopadu na státní rozpočet

Celkové náklady spojené s přijetím hromadných žalob tak spočívají v

- 2 – 6 milionů Kč za vývoj rejstříku hromadných žalob;
- 7.800.000,- Kč za pět let provozu rejstříku hromadných žalob;
- 960.000,- Kč ročně za 2 zaměstnance ve 14. platové třídě, kteří budou provádět dohled a udělovat akreditace správcům skupiny.

Naopak příjmy ze zavedení hromadných žalob se budou získávat z vybraných soudních poplatků, plnění, která zůstala nevyzvednutá ze soudní úschovy, a z uložených pokut.

7.2 Dopady na podnikatelské prostředí

Z kapitol 2 a 3 vyplývá, že dosavadní právní prostředí v České republice nahrává nezdravému podnikatelskému chování. Ti, kteří využívají faktické nevymahatelnosti bagatelních částek, z tohoto profitují na úkor většiny, která je poctivá. Získávají tak konkurenční výhodu, s níž mohou operovat v rámci své ekonomické strategie.

Se zavedením nové právní úpravy by nicméně mělo dojít k výraznému zlepšení této situace, protože

- a) **bude existovat efektivní nástroj**, který v právním řádu dnes chybí, jenž umožní hospodárné kolektivní vymáhání stejných či stejnorodých nároků;
- b) existence efektivního nástroje bude **motivací, jež by měla od podobného nekalého jednání odrazovat**.

Případný negativní dopad pocítí pouze ti, kteří dnes situaci zneužívají a chovají se v právním styku nepoctivě. Naopak ti, kteří jsou poctiví, si mohou od hromadných žalob slibovat narovnání podnikatelského prostředí a nerovného postavení mezi konkurujícími subjekty. Lze též uvést, že podnikatelé budou moci hromadnou žalobu využít a být tak na straně žalobce, kupříkladu v oblasti hospodářské soutěže nebo nekalosoutěžního jednání. Na rozdíl od Návrhu směrnice totiž zákon neomezuje využití jen na spotřebitelské spory. I toto je výrazným benefitem předkládaného zákona, svědčícím o jeho vyváženosti na všechny strany.

Závěrem je třeba připustit, že nechtěný negativní dopad by mohla právní úprava způsobit, pokud by hromadná žaloba sloužila v konkurenčním boji k odstranění soupeřů. Jak bylo nicméně osvětleno výše (zejména v kapitole 2.4), vzal si zákon poučení ze zahraničních zkušeností a počítá s celou řadou pojistek, které by měly zneužití efektivně zabránit.

7.3 Sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny

Zákon o hromadných žalobách nebude mít dopad na rodinu. Nepřímo pozitivní dopad je však možné očekávat v oblasti ochrany specifických skupin obyvatel, jako jsou osoby se zdravotním postižením či národnostní menšiny. Žaloby totiž najdou široké využití například v situacích, kdy se tyto ohrožené skupiny staly obětí diskriminace apod.

Další skupinou slabších, která bude z přijetí zákona profitovat především, jsou spotřebitelé, jimž se přijetím zákona výraznělepší přístup k justici – budou moci snáze uplatňovat i bagatelní nároky, aniž by byli zatíženi poplatkovou povinností či hrazením nákladů řízení.

7.4 Dopady na životní prostředí

Vzhledem k tomu, že se navrhovaná právní úprava dotýká čistě oblasti civilního procesu, nelze očekávat jakékoliv negativní dopady na životní prostředí. Je dokonce naopak možné říci, že dopady na životní prostředí budou jednoznačně pozitivní, neboť bude zavedena nová procesní ochrana, která škůdcům jednak zamezí v dalším protiprávním jednání vedoucím k poškozování či znečišťování životního prostředí, jednak těmto škůdcům budou moci být uloženy povinnosti jako je náhrada škody. To vše se bude odehrávat na pozadí hromadného řízení o obdobných nárocích, jejichž projednání bude koncentrováno do jediného soudního řízení. Taková právní úprava poslouží v environmentální oblasti taktéž jako prevence proti

dalšímu poškozování životního prostředí, protože uzákonění efektivního nástroje rovná se signál směrem k potenciálním škůdcům, aby si případné poškozování české krajiny rozmysleli.

8. Zhodnocení dopadu navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů.

Dopady navrhované právní úpravy na ochranu soukromí a osobních údajů je možné rozdělit na dvě části.

8.1 Dopady na soukromí a ochranu osobních údajů, k nimž došlo mimo rámec řízení o hromadných žalobách

První kategorie dopadů se týká ochrany soukromí a osobních údajů v obecné rovině, tedy jaká úroveň ochrany je soukromí a osobním údajům v České republice poskytována nyní a jaká jim bude poskytována po přijetí zákona.

Po této stránce lze přijetí zákona o hromadných žalobách do budoucna považovat za velmi vítaný a významný posun v oblasti ochrany citlivých dat na našem území, neboť v období digitální společnosti se případný zásah do soukromí či zneužití osobních údajů týká zpravidla velké skupiny osob. Zákon není co do uplatňovatelných práv omezen, a logicky tak bude možné případná práva vzniklá zásahem do soukromí či osobních údajů uplatňovat hromadně za všechny poškozené. Mechanismus ochrany a zejména vymáhání bude tudíž posílen o efektivní nástroj, který ve svém důsledku povede i ke snížení počtu zneužití a zásahů, neboť hromadné žaloby obecně mají též preventivní a odrazující efekt.

8.2 Dopady na soukromí a ochranu osobních údajů, k nimž dojde v souvislosti s řízením o hromadných žalobách (zejm. problematika veřejně přístupného rejstříku hromadných žalob)

Z kapitoly 8.1 jednoznačně vyplývá, že přijetí zákona o hromadných žalobách bude mít na obecnou úroveň ochrany citlivých informací velmi pozitivní vliv. Přesto se ani sám zákon nevyhne tomu, aby s osobními daty dotčených osob nenakládal.

Zákon počítá se zpracováním osobních údajů fyzických osob (tj. zejména členů skupiny) příslušnými zpracovateli (tj. soudy a žalobci) v rozsahu a míře nezbytné k dosažení účelu zákona, a především k ochraně ostatních práv subjektů, jako např. právu na přístup k soudu, právu na spravedlivý proces apod.

Zejména je v této souvislosti nezbytné poukázat na vznik rejstříku hromadných žalob, který bude veřejně přístupným informačním systémem veřejné zprávy a bude sloužit jako hlavní kanál pro případné šíření oficiálních informací o probíhajících hromadných řízeních. Navrhovaná právní úprava tak má nepochybně dopady na ochranu soukromí a osobních údajů.

Při zvažování nezbytnosti a přiměřenosti rozsahu dopadů je nezbytné v první řadě pamatovat na následující:

- Zaprvé, právo fyzických osob na ochranu v souvislosti se zpracováním osobních údajů je právem základním (viz čl. 8 odst. 1 Listiny základních práv EU a čl. 10 odst. 2 a 3 Listiny základních práv a svobod). Nicméně **právo na ochranu osobních údajů není právem absolutním**; musí být posuzováno v souvislosti se svou funkcí ve společnosti a v souladu se zásadou proporcionality musí být v rovnováze s dalšími základními právy. V kontextu tzv. hromadných žalob zejména s právem na účinnou soudní ochranu a právem na spravedlivý proces, které jsou základním důvodem opodstatňujícím případné zpracovávání osobních dat.
- Zadruhé, jakékoliv zpracování osobních údajů by mělo být **prováděno zákonným a spravedlivým způsobem. Účel, rozsah, způsob a další podrobnosti stran zpracování osobních údajů tak budou jasně a srozumitelně stanoveny v zákoně.**

V této otázce je třeba říci, že zákon tato omezení, popř. rozsah stanoví. Činí tak zejména v otázkách vedení rejstříku hromadných žalob, v otázkách uveřejňování, v otázkách seznamu přihlášených a odhlášených členů apod.

Navrhovaná právní úprava tzv. hromadných žalob navíc do značné míry navazuje na stávající právní úpravu, kdy právní úpravu obsaženou v procesních kodexech (jako např. § 44 OSŘ) a jiných právních předpisech (viz např. vyhlášku č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů, nebo

instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001–Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších předpisů) je nezbytné považovat za *lex specialis* vůči ustanovením zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů. V tomto slova smyslu tak již nyní je pro fyzické osoby účastníci se soudního řízení jasné a transparentní, jaké údaje jsou v souvislosti se soudním řízením shromažďovány, používány nebo jinak zpracovávány, jakož i v jakém rozsahu a jakými prostředky. Navrhovaná právní úprava na tomto stavu ničeho měnit nebude; toliko vhodně upraví drobné odchylky vynucené zvláštní povahou řízení o tzv. hromadných žalobách.

- **Zatřetí, zásada transparentnosti vyžaduje, aby všechny informace a všechna sdělení týkající se zpracování těchto údajů byly snadno přístupné a srozumitelné a podávány za použití jasných a jednoduchých jazykových prostředků.** Tohoto cíle bude dosaženo nejen jasnou a srozumitelnou právní úpravou, nýbrž i publikací rozhodných informací prostřednictvím veřejné datové sítě. Subjekty údajů tak budou inter alia informovány o totožnosti správce nebo účelu zpracování jejich osobních údajů. Srozumitelnosti by mělo přispět i oznámení o zahájení hromadného řízení, které by se mělo v ideálním případě doručovat adresně všem dotčeným osobám.
- **Začtvrté, navrhovaná právní úpravy výslovně počítá s tím, že zpracování osobních údajů pro potřeby řízení o tzv. hromadných žalobách bude přiměřené, relevantní a omezené na to, co je nezbytné z hlediska účelu, pro který budou zpracovávány.** Za tímto účelem bude rovněž omezena doba, po kterou budou osobní údaje uchovávány, a to na nezbytné minimum, a to v návaznosti na instrukci Ministerstva spravedlnosti ze dne 19. prosince 2008, č. j. 94/2007-OIS-ST, kterou se vydává skartační řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších předpisů.
- **Zapáté, zpracování osobních údajů bude probíhat způsobem, který zaručí náležitou bezpečnost a důvěrnost těchto údajů.** Neoprávněný přístup k osobním údajům a k zařízení používanému k jejich zpracování nebo jejich neoprávněné použití bude vyloučeno. Navrhovaná právní úprava v tomto ohledu počítá s využitím již existujících technických a programových prostředků, kterými (budoucí) zpracovatelé v současnosti disponují (např. v podobě informačních systémů používaných soudy, zejména insolvenčního rejstříku). Co se rejstříku hromadných žalob týče, bude veřejný

a spravován Ministerstvem spravedlnosti ČR, a přístup do něj bude mít jen ministerstvo a soudy, což bude rovněž garantovat zajištění shora uvedených zásad.

Ve světle výše uvedeného lze proto uzavřít, že jakkoliv je možné legitimně očekávat dopady navrhované právní úpravy na oblast soukromí a ochrany osobních údajů v průběhu samotného hromadného řízení, všechny tyto dopady byly pečlivě zváženy a vyhodnoceny, přičemž navrhovaná právní úprava poskytuje dostatečné garance zajišťující řádnou ochranu dotčených práv fyzických osob.

9. Zhodnocení korupčních rizik navrhovaného řešení (CIA)

9.1 Dopady na korupční rizika

Předkladatel provedl zhodnocení korupčních rizik, jak stanoví čl. 4 odst. 1 písm. h) Legislativních pravidel vlády, a to podle Metodiky CIA (Corruption Impact Assessment; Metodika hodnocení korupčních rizik), kterou uveřejnil Vládní výbor pro koordinaci boje s korupcí.

Korupční rizika jsou teoreticky spojena s každým nově zaváděním institutem. V případě zavedení tohoto procesního prostředku kolektivní ochrany individuálních práv však nelze hovořit o nějakém nadměrném zvýšení rizika na straně soudů. Jedná se tedy o běžné riziko potenciálně související s každou novou úpravou. Nicméně vzhledem k tomu, že jde o pravomoc soudů, kterou mají již dnes (rozhodovat o sporech z vybraných oblastí práva), pouze je tato forma transformovaná do jiné podoby (namísto individuálně se práva budou vymáhat kolektivně), je riziko vzniku korupčního potenciálu, resp. zhoršení oproti stávajícímu stavu, zcela nevýznamné.

Lze dokonce říci, že riziko korupce by se přijetím zákona snížilo. Tlak na orgány veřejné moci, které nyní musí suplovat chybějící aktivitu v soukromém sektoru (srov. kapitolu 3.2.g), poklesne. Tím poklesne i jejich význam a též korupční potenciál na jejich straně.

Jediný prvek, v němž je zaváděno nové riziko korupce, je role ministerstva při přidělování akreditací a následném dohledu nad činností správců skupiny. Opět však nejde o nic nového, neboť ministerstvo v těchto ohledech již podobné pravomoci má (např. zkoušky a udělování akreditací insolvenčním správcům a navazující insolvenční dohled, dohled nad znalci, justiční zkoušky apod.). Nový mechanismus lze proto začlenit do již existujícího a osvědčeného

fungování ministerské organizace, která zaručuje dostatečnou nezávislost a minimální korupční potenciál.

9.2 Přiměřenost

Cílem předkládaného návrhu zákona je zavést do právní úpravy vhodný procesní nástroj kolektivní ochrany individuálních práv, který zatím český právní řád postrádá. Na tuto skutečnost apeluje jednak odborná veřejnost a judikatura, ale i samotná Evropská unie. Zejména na poli ochrany práv spotřebitelů a ochrany životního prostředí jsou patrné značné nedostatky neexistence takové úpravy. Návrh je tak svým rozsahem přiměřený množině vztahů, které má za cíl upravovat.

Kompetence orgánů veřejné moci jsou návrhem zákona stanoveny pouze v nezbytném rozsahu. Jedná se o kompetence související se zavedením rejstříku o hromadných řízeních, dohled ministerstva nad správci skupinových nároků a dále primárně rozhodovací kompetence soudů. Kompetence orgánů veřejné moci úpravou nejsou neúměrně rozšiřovány. Ba naopak. Tlak na činnost a kompetence orgánu veřejné moci bude přijetím právní úpravy nižší, neboť iniciativu ochrany spotřebitelů, životního prostředí, zaměstnanců, pacientů atd. převezmou soukromé subjekty. Těm se do rukou konečně dostane procesní nástroj, kterým budou moci efektivně uplatňovat svá existující práva a přestanou být závislí na kontrolní a dohledové činnosti správních orgánů.

Samotné zřízení rejstříku hromadných žalob je jedním z hlavních prostředků, prostřednictvím něhož lze veřejnost informovat o právě probíhajících sporech. Skutečnost, že tyto informace budou veřejně dostupné, má vliv na samotné řízení, neboť zde bude dána možnost pro osoby, které mají obdobný nárok proti těmž žalovanému, aby uplatnily (opt-in) svůj nárok nebo aby z řízení vystoupily (opt-out). Zřízení tohoto místa přispěje k větší míře transparentnosti a umožní tak do jisté míry „kontrolu“, zda jednotlivé řízení probíhá řadně, v jaké je fázi apod.

Totéž platí ve vztahu k udělování akreditací správcům skupiny, kde se taktéž počítá s uveřejňováním všech informací a jejich následnou případnou aktualizací. Všechny tyto údaje budou veřejně přístupné a bude tak zajištěna veřejná kontrola.

9.3 Efektivita

Návrh zákona reaguje na situaci, kdy platná právní úprava dostatečně neupravuje kolektivní ochranu individuálních práv. Cílem zákona je co nejrychleji toto hluché místo v české legislativě zaplnit tak, aby výsledná právní úprava byla v souladu s požadavky soudní praxe a odborné veřejnosti a odrážela v mezích, v nichž to bylo shledáno případné, doporučení Evropské unie.

9.4 Odpovědnost

V tomto směru je z návrhu zřejmé, který orgán je kompetentní danou věc rozhodnout a že nebude docházet k nadměrnému soustředění pravomocí u jednoho konkrétního orgánu.

Příslušné orgány soudní soustavy a konkrétní osoby příslušné k rozhodnutí jsou určeny dle stávajících předpisů (zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, zákon č. 6/2006 Sb., o soudech a soudcích, zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství), pročež zákon jako pojistku zavádí tříčlenné rozhodování v senátech složených ze soudců – profesionálů. A to již i v prvním stupni.

9.5 Opravné prostředky a kontrolní mechanismy

Návrh zavádí dostatečné procesní opravné prostředky a stejně tak je pamatováno i na poučení o možnosti jejich podání. V zákoně bude zachován standard ochrany proti nesprávným či nespravedlivým rozhodnutím, a to na základě řádného či mimořádného opravného prostředku, jak je znám z obecné právní úpravy. Nadto je zaváděn zvláštní zjednodušený opravný prostředek v podobě tzv. námitky. Kontrolní mechanismy tudíž nejsou návrhem dotčeny.

10. Dopady na bezpečnost a obranu státu

Navrhované varianty úpravy nebudou mít dopad na bezpečnost a obranu státu.

II. Zvláštní část

K § 1 (Předmět právní úpravy):

Zákon o hromadných žalobách v té nejobecnější rovině upravuje podmínky a postup soudů v řízeních, v nichž se projednávají a rozhodují spory o právech více osob, které se vyznačují stejným či obdobným skutkovým nebo právním základem. Podkladem pro takový postup je přitom jediná, tzv. hromadná žaloba.

V souladu s některými zahraničními právními úpravami se tedy navrhuje do českého právního prostředí zavést institut kolektivní žaloby (*class action*, *Sammel-* či *Gruppenklage*, *action de groupe*) označovaný v českém jazyce vžitým pojmem „hromadná žaloba“. Tento termín byl upřednostněn oproti pojmu „skupinová žaloba“ jakožto jednomu z typů hromadné žaloby. Důvodem byla jednak skutečnost, že pojem „hromadná žaloba“ je pojmem v českém právním prostředí vžitým a nejčastěji s kolektivním řízením spojovaným, zároveň je to pojem obecný, a umožňuje tak do budoucna případné změny v koncepci či přidání dalších institutů do zákona.

Hromadná žaloba je definována v souladu se standardním pojmáním tohoto institutu. Jde tedy o nástroj, který umožňuje jednou žalobou uplatňovat práva více osob za podmínky, že tato práva se vyznačují skutkovou nebo právní souvislostí (není zde tedy nezbytné, aby bylo naplněno obojí *cumulative*). Obecné vymezení hromadné žaloby je dále doplněno podmínkami, které musí být naplněny, aby hromadná žaloba byla přípustná a bylo možné o ní věcně rozhodnout (viz k tomu § 29 a násl.). Vymezení hromadné žaloby je velmi obecné, přičemž tato obecnost je záměrem, neboť se předpokládá, že zákonodárce nedokáže od stolu dohlédnout, pro jaké všechny případy může být hromadná žaloba vhodná a pro které se naopak nehodí. Definice je tedy do té míry konkrétní, aby bylo možné odlišit hromadnou žalobu od žaloby individuální, zároveň je však natolik flexibilní, aby bylo možné v praxi a v konkrétním případě posoudit, zda společné otázky (ať už povahy právní či skutkové) jsou dominantní, a hromadné řízení se tak v daném případě jeví být rozumným.

Zároveň je v zákoně upravena i otázka navazujícího výkonu rozhodnutí pro případ, že nebylo na základě pravomocného rozhodnutí ve věci plněno dobrovolně, za subsidiárního použití exekučního řádu. V nezbytné míře bylo též potřebné ošetřit otázky návaznosti na případný úpadek některého z aktérů hromadného řízení, neboť ani tuto situaci nelze v praxi vyloučit. K

tomu blíže srov. zejména kapitulu 2.2.c a dále část upravující vztah hromadného řízení k výkonu rozhodnutí a insolvenční.

K § 2 (Působnost zákona):

K odst. 1

V souladu se schváleným věcným záměrem se navrhuje, aby působnost zákona o hromadných žalobách byla obecná.

Hromadná žaloba je procesní nástroj, který umožňuje efektivnější vymáhání stejných či obdobných práv v jediném soudním řízení. Nejeví se proto jako logické, aby byla určitá část bez opodstatněného důvodu z možnosti být projednávána hromadně vyloučena. V některých zahraničních právních řádech se sice postupuje sektorově, tedy že hromadné žaloby jsou omezeny jen na určitou oblast (typicky ochrana spotřebitele či náhrada újmy), tento přístup však není koncepční. Je-li hromadné řízení jen způsobem, jakým lze soudně vymáhat soukromoprávní nároky, tj. jde-li o procesní postup, jímž se nezavádí žádné nové hmotněprávní nároky, nedává smysl právní úpravu omezovat pouze na určitou oblast.

Přesto lze vymezit určité oblasti, které se budou vyznačovat tím, že hromadná žaloba bude *zpravidla*:

- velmi častým jevem;

Mezi tyto oblasti se řadí ochrana spotřebitele, pracovně-právní spory, nekalá soutěž a ochrana hospodářské soutěže, soukromoprávní ochrana životního prostředí, odpovědnost v oblasti finančního a kapitálového trhu apod.

- možná jen ve formě přihlašovacího hromadného řízení;

Přihlašovací hromadné řízení bude na místě zejména tehdy, pokud byla způsobena nemajetková újma či škoda v rozličných výších.

- výjimkou;

Typickými případy mohou být velmi individualizované právní poměry jako sousedské spory, nároky založené pojistnou událostí v oblasti pojištění apod.

Nelze však vyloučit, že se „hromadná událost“ objeví i v jiných oblastech života, a proto zůstává zákon flexibilní. Hromadná žaloba je nakonec jen možným a nikoliv povinným procesním postupem, nechává se tedy na úvaze jednotlivých účastníků právních vztahů, aby si formu projednávání svého práva zvolili.

Zároveň je stále nezbytné, aby byly naplněny podmínky pro podání hromadné žaloby vymezené v § 29 a násl. tohoto zákona. Ve vymezení oblastí, kde budou hromadné žaloby přípustné, bude tak velkou úlohu hrát i soud.

Na tomto místě je potřebné zmínit se i o vztahu zákona o hromadných žalobách k jiným pravidlům, jež zakotvují kolektivní prvky právní ochrany – jde zejména o § 25 zákona o ochraně spotřebitele, § 390 zákona o obchodních korporacích či některá ustanovení občanského zákoníku, jež se promítají do § 83 odst. 2 a § 159a odst. 2 OSŘ. Po dlouhém zvažování bylo nakonec přijato rozhodnutí, podle něžž zůstanou dosavadní drobné mechanismy nedotčeny. Částečně je to odůvodněno implementační povahou některých ze zmiňovaných ustanovení, zejména je však uvedené řešení ve prospěch poškozených osob, neboť jim bude dáno na výběr, kterou z výše uvedených cest zvolí. Mechanismy aktuálně existující mají trochu jinou funkci, a nadto se řídí jinými procesními pravidly, odlišují se výší soudního poplatku, odpovědností za náklady řízení apod. Je proto možné se domnívat, že každá z nabízených cest bude vhodnější pro jiné typové případy a není nezbytné výběr limitovat jen na řešení zvolené v zákoně o hromadných žalobách.

K odst. 2

Z obecné působnosti zákona se navrhuje výslovně stanovit dvě výjimky.

Zprvé nelze hromadně uplatňovat práva, o nichž nelze uzavřít smír (typicky věci spadající do nesporných řízení – věci rodinněprávní, statusové apod.). Tato výjimka je dána jednak povahou těchto věcí – řízení, v nichž nelze uzavřít smír, by ani zpravidla nenaplňovaly podmínky pro vedení hromadného řízení. Jednak tyto věci nejsou ani pro hromadné řízení vhodné, neboť se z důvodu existence veřejného zájmu na důkladném prošetření těchto věcí pro hromadné projednání nehodí. Konečně se předpokládá, že smír bude v hromadném řízení hrát velmi důležitou úlohu, a proto nemožnost uzavřít v řízení smír tyto věci z hromadného řízení diskvalifikuje.

Zadruhé se navrhuje v souladu se schváleným věcným záměrem vyloučit z hromadného projednávání práva, která vznikla při jednání státu jako suveréna, popřípadě při jednání územních samosprávných celků.

Veřejná subjektivní práva se uplatňují podle soudního řádu správního, jsou tedy vyloučena již dle dikce odstavce 1 (zákon se vztahuje toliko na vymáhání práv soukromých). Z důvodu právní jistoty se však výslovně zmiňují nároky, jež vznikly z titulu zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Vyloučení této oblasti je na místě jednak proto, že jde o nároky, které nejsou klasickými občanskoprávními nároky, nýbrž nároky vzniklými z činnosti státu a územních samosprávných celků při výkonu vrchnostenské pravomoci, kdy tito vystupují jako suverén a nikoliv v roli právnické osoby soukromého práva. Zadruhé to nedovoluje ani odlišný postup při vymáhání těchto nároků. Odškodňovací nároky proti státu a územně samosprávným celkům je totiž nejprve nutné uplatnit před příslušným orgánem veřejné moci, který má 6 měsíců na rozhodnutí, přičemž po tuto dobu neběží promlčecí lhůta. Všechny tyto okolnosti případný unifikovaný postup v těchto řízeních zásadním způsobem znesnadňují.

Je však třeba zdůraznit, že na rozdíl od jiných právních řádů předkládaný návrh stát ani územní samosprávní celky automaticky z hromadných žalob nevylučuje. V oblasti soukromého práva, kdy stát a územní samosprávné celky jednají s ostatními subjekty v rovnoprávném postavení, mohou figurovat jak na straně žalující jakožto členové skupiny, tak na straně žalované.

K § 3 (Vymezení základních pojmů):

V uvedeném ustanovení se navrhuje pro přehlednost vymežit základní pojmy, s nimiž bude dále v zákoně často pracováno. Jde zejména o pojmy vlastní hromadnému řízení a dále o ujasnění základních pojmů civilního řízení pro účely tohoto zákona, aby bylo z hlediska právní jistoty adresátu zřejmé, na jaké situace/osoby jeho ustanovení dopadají.

K písm. a)

Ústředním pojmem hromadného řízení, který je vůbec základní podmínkou pro to, aby bylo hromadné řízení smysluplné, je existence skupiny. Skupinou se v tomto zákoně rozumí souhrn všech osob (členů skupiny), jejichž práva jsou předmětem hromadného řízení. Je tedy

nutné odlišovat pojmově *skupinu ve smyslu hmotného práva* – tj. souhrn všech hmotněprávně dotčených osob – a *skupinu ve smyslu procesním* – tj. souhrn všech osob, které se do řízení buď přihlásily v případě přihlašovacího hromadného řízení, anebo se z něj neodhlásily v případě odhlašovacího hromadného řízení. Právě skupina ve smyslu procesním je používána v rámci zákona. O právech členů skupiny se řízení vede, ke skupině se vztahují další klíčové pojmy jako „zájem skupiny“ či podmínky hromadného řízení (velikost skupiny, koherentnost skupiny apod.).

K písm. b)

Vedle skupiny existují i členové skupiny, což jsou všechny osoby, které ve svém souhrnu tvoří skupinu. Opět je tedy činěn rozdíl mezi členem skupiny ve smyslu hmotného práva (tj. poškozeným) a členem skupiny ve smyslu procesním (tj. tím, o jehož právu se řízení vede). Pokud zákon hovoří o členovi skupiny, rozumí se jím právě člen skupiny ve smyslu procesním – čili ten, kdo z řízení nevystoupil, potažmo se do něj přihlásil dle zvolené formy.

Z důvodu existence skupiny a členů skupiny, jejichž nároky jsou v řízení předmětem projednání, je třeba se také zabývat otázkou, jaké bude postavení těchto členů v řízení. Nabízí se, že budou účastníky řízení po boku osoby, která podala hromadnou žalobu, že budou vedlejšími účastníky, případně, že nebudou účastníky řízení vůbec s tím, že buď mají, nebo nemají v řízení garantováno určité postavení.

Bývá zcela standardní, že členové skupiny mají v zahraničních právních řádech omezená práva, popřípadě nemají práva žádná (k tomu srov. například německou úpravu reprezentativní *Musterfeststellungsklage* či návrh unijní úpravy ve směrnici o reprezentativních žalobách, zejm. čl. 3). Stávající právní řád hromadné řízení nezná a nezná tedy procesní postavení, které by dokázalo procesní postavení členů skupiny zcela vystihnout. Z tohoto důvodu návrh zákona nakonec nepřebírá žádný z „osvědčených“ institutů pro vymezení postavení členů skupiny (jako například vedlejší účastenství podle § 93 OSŘ apod.) a konstruuje zcela novou kategorii „člena skupiny“, který není účastníkem řízení, ale má procesní postavení *sui generis*. K tomu viz dále komentář u § 12 a násl.

K písm. c) až e)

Jakkoliv se definice mohou jevit jako nadbytečné notoriety, je třeba se na ně dívat prizmatem hromadných žalob. Cílem vymezení těchto ústředních pojmů civilního řízení není nic jiného než jen s ohledem na právní jistotu zcela jednoznačně a v úvodu vymežit pojetí, k němuž se návrh zákona nakonec kloní u členů skupiny a jejich postavení.

Z důvodu konstrukce nového subjektu – „člena skupiny“ – je tedy nezbytné postavit najisto, že žalobcem může být pouze ten, kdo podal hromadnou žalobu (může jich být pochopitelně více), popřípadě ten, kdo nastoupil na jeho místo. Totéž platí pro žalovaného – tím je osoba, která je v žalobě jako žalovaný označena. Hovoří-li se tedy dále o žalobci, nejde o člena skupiny – nositele hmotněprávního nároku, který je součástí předmětu hromadného řízení.

Právě uvedené se *mutatis mutandis* uplatní také pro označení „strana řízení“. I v tomto případě bylo shledáno za potřebné zcela jednoznačně deklarovat v úvodu zákona, že pokud se v zákoně hovoří o straně řízení, je tím myšlen jen žalobce a žalovaný, a nikoliv člen skupiny jakožto nositel hmotněprávního nároku. Pojem strana byl upřednostněn před pojmem účastník, aby byl zákon o hromadných žalobách kompatibilní s nově připravovaným civilním řádem soudním. Jde o teoreticky i prakticky vžitě označení pro účastníka sporného řízení, jež se využívá i v platném právním řádu kupříkladu v zákoně o rozhodčím řízení.

K písm. f)

Zástupce skupiny je další poměrně ustálený pojem teorie kolektivních žalob (v angličtině označovaný jako „*named plaintiff*“ nebo „*group representative*“). Zástupcem skupiny je velmi zjednodušeně řečeno ten člen skupiny, který se rozhodl vystoupit z davu a uplatňovat své právo u soudu, a to buď sám, nebo prostřednictvím správce skupiny. V roli zástupce může vystupovat i více členů skupiny, pokud se na tom mezi sebou dohodnou.

Vedle „odvahy“ brát se za práva všech členů skupiny musí zároveň zástupce skupiny disponovat právem, které je pro skupinu příznačné. Toto je zkoumáno jako jedna z podmínek hromadného řízení. K pojmu zástupce skupiny srov. dále komentář u § 13.

K písm. g)

Z pohledu procesního práva je novinkou i zavedení tzv. správce skupiny. Jde o důležitý subjekt hromadného řízení, který může jako jediný podat hromadnou žalobu v odhlašovací

formě hromadného řízení. O jeho úloze je pojednáno v odůvodnění u § 15 a násl., o podmínkách činnosti v části věnující se otázkám akreditace.

Správce skupiny bude moci iniciovat řízení v zájmu celé skupiny a tak vystupovat v roli žalobce. Správce skupiny je povinen hájit zájmy celé skupiny, zejména je povinen tuto skupinu informovat o probíhajícím řízení.

K písm. h)

Pod písmenem h) definujícím pojem „zájmový spolek“ se skrývá označení pro neziskové subjekty. Zájmovým spolkem se tedy myslí jakákoliv právnická osoba bez ohledu na formu (buť standardně půjde o spolek či ústav), která nerozděluje zisk mezi své členy, statutární či jiné orgány, zakladatele apod. Definice je inspirována definicí obsaženou v původním návrhu zákona o statutu veřejné prospěšnosti [v návrhu šlo o § 2 odst. 1 písm. c)]. Další podmínkou pro to, aby nezisková organizace mohla být kvalifikována jako zájmový spolek podle tohoto zákona, je skutečnost, že tato organizace působí v oblasti, v níž se hromadné řízení vede. Typicky půjde o oblast ochrany spotřebitele či ochrany zájmu podnikatelů.

Pokud bude splňovat podmínky, může být zájmový spolek zároveň i správcem skupiny.

Zákon výslovně neříká, že musí být neziskový subjekt etablovaný již po určitou dobu. Nevylučuje se tedy vznik zájmových spolků *ad hoc* (například skupina poškozených založí spolek na svoji obranu) – tito se však logicky nebudou moci ucházet o status správce skupiny. Podrobnosti k zájmovému spolku a jeho úloze v řízení jsou uvedeny v odůvodnění k § 26.

K písm. i)

To, že újma je obecným pojmem nadřazeným pojmem škoda a nemajetková újma, plyne již z § 2894 OZ. Uvedené ustanovení však zároveň říká, že obecně se hradí jen škoda; nemajetková újma pouze tehdy, stanoví-li tak výslovně zákon. V rámci zákona o hromadných žalobách jsou řešeny situace, kdy zapojeným subjektům může porušením povinností vzniknout újma. Přitom není cílem návrhu rozlišovat mezi majetkovou a nemajetkovou újmu, hrazeno by mělo být obojí. Pro tyto případy se z důvodu zjednodušení navrhuje již v úvodu zákona stanovit, že újmu podle tohoto zákona se rozumí jak náhrada škody, tak i nemajetkové újmy, čili hovoří-li zákon o újmě a její náhradě, má tím na mysli jak její materiální, tak imateriální složku. Srov. též § 3 odst. 2 ZOK.

K písm. j)

Posledním definovaným základním pojmem je rejstřík hromadných žalob. Tím se myslí platforma, na níž budou uveřejňovány údaje o hromadném řízení v nezbytně nutném rozsahu tak, aby na jedné straně byla zajištěna informovanost (potenciálních) členů skupiny o řízení a jeho průběhu, zároveň však, aby na straně druhé nedocházelo k neoprávněným zásahům do legitimních zájmů žalovaného a třetích osob. Písemnosti se uveřejňují v případě, že tak stanoví v konkrétním případě zákon. O způsobu uveřejňování a podobě rejstříku hromadných žalob je pojednáno v § 83 a násl. a § 163 a násl.

K § 4 (Druhy hromadného řízení):

Na vymezení základních pojmů navazuje ustanovení § 4, v němž je hromadné řízení děleno na dva druhy. V souladu se schváleným věcným záměrem zákon odlišuje:

a) Tzv. „odhlašovací hromadné řízení“

Pojem vymezení v písm. a) je českým legislativním ekvivalentem pro poměrně ustálené označení opt-out systému kolektivních žalob. V české odborné terminologii hromadných žalob pojem „opt-out“ již zdomácněl, přesto jej nebylo možné pro účely legislativního vyjádření použít, neboť nejde o slovo českého původu. Zvolen byl nakonec pojem „odhlašovací hromadné řízení, který se může jevit trochu netradičním, nicméně je výstižný a poměrně krátký. Lze uvést, že tento výraz byl nakonec upřednostněn před jinými označeními, která se anglické označení snažila opsat (např. „hromadné řízení, z něhož se členové skupiny odhlašují“, „hromadné řízení, z něhož členové skupiny mohou vystoupit“ apod.).

Odhlašovací hromadné řízení je tedy druhem hromadného řízení, kdy všichni dotčení členové skupiny (respektive jejich práva) jsou *ex lege* zahrnuti do hromadné žaloby. Jestliže pak nechtějí být tyto osoby výsledkem kolektivního sporu vázány, mají právo se z řízení odhlásit a uplatňovat svůj nárok individuálně

Podmínky, kdy je možné vést odhlašovací hromadné řízení, jsou zakotveny v § 31. Podmínky, za nichž je možné se odhlásit, jsou upraveny v § 57 a násl.

b) Tzv. „přihlašovací hromadné řízení“

Zrcadlově k pojmu „odhlašovací hromadné řízení“ se zavádí pojem „přihlašovací hromadné řízení“, který odpovídá z angličtiny pocházejícímu vžitému označení „opt-in“. V tomto druhu hromadného řízení se postupuje přesně naopak nežli v odhlašovacím řízení: projednáváno a rozhodováno je o právech členů skupiny, kteří se do řízení výslovně přihlásili.

Podmínky, za nichž je možné vést přihlašovací hromadné řízení, a jak se postupuje při přihlašování, jsou upraveny v § 32 a § 62 a násl.

Na tomto místě je vhodné uvést, jaké jsou základní cíle obou výše zmíněných druhů řízení. Zatímco u přihlašovacího hromadného řízení se účel koncentruje jen na zefektivnění vymáhání soukromých subjektivních práv, případně na hospodárnost řízení a odbřemenění soudů, u odhlašovacího hromadného řízení se k tomuto přidává i další aspekt. Přínosem odhlašovacího hromadného řízení má být také okolnost, že se vymáhání určitého typu nároků ekonomicky a racionálně smýšlející osobě vůbec vyplatí. Jde tedy o jediný smysluplný nástroj pro vymáhání tzv. difúzních škod, který procesní právo z hlediska všech možností nabízí. Z toho zároveň vyplývá, že hromadná žaloba v opt-out režimu má i nezanedbatelné preventivní účinky na chování potenciálních škůdců a zprostředkovaně též pozitivní efekt na kvalitu a úroveň českého podnikatelského prostředí.

Ačkoliv jsou obě řízení odlišná co do označení i účelu, v zásadě mají velmi podobný průběh a z hlediska procesního se natolik neliší, o čemž svědčí i další ustanovení tohoto zákona.

K § 5 (Fáze hromadného řízení):

Hromadné řízení se ve většině zahraničních právních úprav odděluje na dvě fáze, a to na fázi tzv. certifikace, kdy soud zkoumá podmínky řízení, a na fázi řízení ve věci samé, v níž dochází k meritornímu projednání věci. Uvedené oddělení je standardní, počítá s ním jak americká právní úprava, tak i většina evropských předloh. Rovněž Doporučení Komise vyzývá členské státy, aby byla otázka přípustnosti vyřešena v té nejranější fázi řízení (viz body 8 a 9 Doporučení). Výhody tohoto přístupu jsou nasnadě – pokud se již v úvodu a odděleně posoudí, zda je vůbec hromadné řízení na místě, znamená to pro strany řízení i členy skupiny poměrně zásadní posílení jejich právní jistoty a dále je tím umožněno, aby se i jen o této otázce mohlo vést odvolací a potažmo dovolací řízení. Jinak řečeno, uvedené řešení umožňuje postavit co nejdříve najisto, že hromadná žaloba může být věcně projednána. Naproti tomu, pokud by nedošlo k oddělení obou fází, hrozí stav, kdy třeba po 10 letech

vleklých sporů v meritu věci dovolací soud řekne, že bez ohledu na věc samu nebyly vůbec splněny podmínky pro kolektivní projednání a řízení je třeba zastavit.

Na podkladě těchto argumentů přichází zákon s koncepcí, která je sice pro české nalézací řízení poněkud cizí, je však pádně odůvodněna. Hromadné řízení se na rozdíl od individuálního bude skládat ze dvou zcela samostatných fází:

a) *Řízení o přípustnosti hromadné žaloby*

V této fázi soud zkoumá pouze naplnění obecných podmínek pro vedení jakéhokoliv řízení a dále zvláštních podmínek pro vedení řízení hromadného, vyjmenovaných v § 29 a násl. O tom, zda jsou splněny podmínky, rozhoduje soud samostatným usnesením, proti němuž je možné podávat opravné prostředky.

V této fázi ještě řízení nemá charakter řízení hromadného v tom smyslu, že by se aktivovaly některé zvláštnosti, jako např. povinnost uveřejňovat informace o hromadném řízení apod. Rozdělení na dvě fáze je tedy i prvek ochrany žalovaného před zneužívajícími či zjevně neopodstatněnými žalobami. Dokud nebude postaveno na jisto, že je hromadné řízení vhodné pro projednání sporu, nebude se toto řízení z pohledu veřejnosti za hromadné vydávat.

b) *Hromadní řízení ve věci samé*

Pouze pokud soud dospěje k závěru, že hromadné řízení je přípustné, začne projednávat věc samu. Tato fáze řízení nese označení „hromadné řízení ve věci samé“.

K § 6 (Účel hromadného řízení):

K odst. 1

Hromadné řízení je multidimenzionální fenomén, v němž se snoubí paleta různých aspektů a střetává se celá řada různých zájmů. Nabízí se proto hned v úvodu vymezit primární účel hromadného řízení, který by se měl promítat nejen do dalších ustanovení zákona, ale zejména do jednání všech dotčených aktérů a do postupu soudu. Hlavní *ratio legis* je obsažen v § 6.

V prvním odstavci citovaného ustanovení se jako primární účel akcentuje zajištění účinného a hospodárného vymožení práv jednotlivců, dosažení spravedlivého vyřešení sporu a to vše při šetření práv všech dotčených osob.

Cílem hromadné žaloby má být zajištění účinného a hospodárného projednání a rozhodnutí o právech *jednotlivců*. Nikoliv tedy „kolektivu“, neboť se stále pohybujeme v oblasti soukromoprávní v rámci vymezeném civilním právem procesním. To, že se vymáhání práv jednotlivců děje hromadně, je jen prostředkem k zajištění zmiňované efektivity. K tomu, aby bylo projednání hospodárné a účinné, by měla přispívat jak jednotlivá pravidla zákona (kupříkladu omezení práv členů skupiny v řízení aktivně vystupovat apod.), tak, a to zejména, postup soudu, který bude mít v hromadném řízení poměrně velkou svobodu co do volby procesního postupu v rámci tvorby tzv. plánu řízení.

Záměrně je též zdůrazněno, že řešení sporu má být *spravedlivé* a tedy nikoliv nutně zcela odpovídající hmotnému právu. Uvedený požadavek se promítá hlavně do ustanovení o smíru uzavřeném mezi stranami a do výše odměny, která případně připadne žalobci.

Konečně se vyzdvihuje, že řešení musí být dosaženo při šetření práv všech dotčených osob, zejména práv neaktivních členů skupiny a pochopitelně též žalovaného popř. dalších osob, které mohou být hromadným řízením či jeho výsledkem dotčeny. Uvedené pravidlo se zrcadlí zejména v ustanoveních zakazujících zneužití hromadné žaloby, a to ať už na úkor členů skupiny, tak na úkor žalovaného, v úpravě podmínek, podle nichž může správce skupiny získat akreditaci, v úpravě podmínky solventnosti či v pravidlech o uveřejňování informací o průběhu řízení.

K odst. 2

Mantinely vymezené v odstavci prvním by měly být ideálem, k němuž by mělo každé hromadné řízení směřovat a o nějž by měly usilovat všechny zapojené subjekty. Přesto se navrhuje výslovně zdůraznit tuto povinnost u soudu, který, jak již bylo řečeno, požívá v hromadném řízení poměrně širokou diskreci a v nejdůležitějších fázích má též klíčovou úlohu (při certifikaci hromadného řízení, schvalování smíru, výše odměny či zpětvzetí žaloby).

Soud jako nezávislá třetí osoba, která v řízení stojí nad všemi procesně a hmotněprávně dotčenými osobami, by měl v celém řízení dbát na to, aby byl procesní postup v souladu s účelem hromadného řízení a zejména, aby bylo řízení vedeno poctivě.

K § 7 (Zásady hromadného řízení):

K odst. 1

Hromadné řízení se oproti individuálnímu řízení vyznačuje několika odlišnostmi. Tyto odlišnosti se projevují v zásadách hromadného řízení.

První a nejdůležitější zásadou, která se jako červená nit line celým zákonem, je povinnost vést řízení poctivě a nezneužít jej na úkor členů skupiny nebo žalovaného. Uvedená zásada nachází svůj odraz kupříkladu v pravidlech o akreditaci správce, v možnosti odvolat osobu, která vystupuje jako žalobce a která se této zásadě protíví, v možnosti soudu neschválit návrh smíru, popřípadě zpětvzetí žaloby, a zejména v jedné z ústředních podmínek pro povolení hromadné žaloby, jmenovitě zákazu zneužití práva na její podání.

Je povinností (budoucího) žalobce, aby si před zahájením řízení zvážil, zda má žaloba smysl, zda se opírá o hmotné právo, zda je opodstatněná. (Budoucí) žalobce by se měl naproti tomu vyvarovat toho, aby podal žalobu, která zjevně nemá šanci na úspěch, aby podal žalobu v rozsahu a výši, které nemají oporu v právu, aby přistoupil na návrh smíru, který není pro dotčené osoby výhodný, aby upřednostňoval jakékoliv jiné zájmy než zájmy skupiny.

Uvedená zásada je základním stavebním kamenem spravedlivého a efektivního fungování hromadných žalob v jakémkoliv právním řádu, proto se navrhuje její výslovné zdůraznění na prvním místě a hned v úvodu zákona.

K odst. 2

S povinností jednat v řízení poctivě a nezneužívat hromadnou žalobu velmi úzce souvisí i druhá kardinální zásada hromadného řízení, a sice povinnost žalobce jednat po celou dobu řízení v zájmu členů skupiny, jejichž práva jsou předmětem sporu.

Tato povinnost je ústředním principem ovládajícím postup žalobce, který zároveň ospravedlňuje a umožňuje, aby procesní práva členů skupiny, o jejichž právech se řízení vede,

byla v řízení omezena a aby tito členové skupiny neměli s výjimkou možnosti se do řízení přihlásit/odhlásit žádné dispoziční oprávnění.

Zájem skupiny je přitom nezbytné vnímat v té nejjobecnější rovině. Nejde tedy jen o pouhý matematický souhrn individuálních zájmů jednotlivců. Pro naplnění kritéria zároveň není nezbytné, aby bylo rozhodnutí, popřípadě smír, zcela v souladu s hmotněprávními nároky jednotlivců. Důležité je celou situaci posuzovat v kontextu, z pohledu hmotného práva i procesní situace žalobce. Může se tak například stát, že žalující strana je v důkazní nouzi, a proto pro ni bude výhodnější ukončit řízení smírem, byť ne smírem, kterým by bylo přiznáno členům právo v plné výši apod. Bude tedy vždy na posouzení žalobce, zda je určitý úkon či podání v zájmu skupiny, anebo nikoliv.

K odst. 3

V posledním odstavci se doplňuje poslední zásada, jejímž cílem je opětovně vyvážení zájmů všech dotčených osob.

Na jedné straně jde o členy skupiny, kteří mají v řízení, v němž je projednáváno jejich právo, omezená procesní práva. Tito členové skupiny musí být o průběhu řízení v rámci možností informováni - a to jak na začátku, kdy je zahájeno hromadné řízení ve věci samé (k pojmu srov. § 5), tak i v jeho průběhu. Jedině při zajištění odpovídající informovanosti může být totiž učiněno zadost právu členů skupiny na spravedlivý proces.

Na straně druhé jde ale o zájem žalovaného, pro nějž je rozšiřování informací o tom, že je proti němu vedena hromadná žaloba, pochopitelně nepříjemné a může jej v krajním případě i poškodit. Proto se hned v úvodní zásadě zcela jednoznačně uvádí, že uveřejňování informací, jehož hlavním cílem je ochrana práv neaktivních členů skupiny, musí být vždy činěno v rozsahu, který je nezbytný a který nad míru přiměřenou nezasahuje do práv žalovaného. Rozsah nezbytnosti a přiměřené míry bude v konkrétním případě vždy na soudu, který o způsobu a formě uveřejňování rozhoduje v každém konkrétním řízení individuálně, a dále též na žalobci, na jehož bedrech leží primární břemeno informační povinnosti (k tomu blíže viz část věnující se uveřejňování v § 83 a násl.).

Další pojistky pro zabránění negativního vlivu uveřejňování jsou obsaženy v jiných ustanoveních zákona. Příkladem lze uvést skutečnost, že k oficiálnímu uveřejňování o

probíhající řízení může dojít až ve chvíli, kdy bylo soudem rozhodnuto o tom, že hromadná žaloba je přípustná, tj. až ve fázi tzv. hromadného řízení ve věci samé.

K § 8 (K použití obecných procesních předpisů):

Hromadná žaloba není nic jiného než procesní úkon, který umožňuje vybraným subjektům zahájit řízení o soukromých subjektivních právech skupiny, přičemž od obecného civilního procesu se tato forma v základu liší „pouze“ tím, že jde o projednání společné. Hromadné řízení tedy představuje jen zvláštní druh civilního řízení, a je proto zcela přirozené, že se na otázky neupravené v zákoně o hromadných žalobách použijí pravidla platná pro civilní proces. Ačkoliv český zákonodárce nakonec volí jinou koncepci (k důvodům viz kapitolu 2.2 obecné části důvodové zprávy) a upravuje hromadné žaloby v samostatném zákoně, není v zahraničí dokonce výjimkou, že jsou hromadné žaloby přímo součástí civilně procesních kodexů (tak kupříkladu v Německu, Maďarsku, Norsku či USA). To, že se občanský soudní řád použije na zákon o hromadných žalobách subsidiárně, tudíž netřeba dlouze odůvodňovat.

Civilní proces se však nachází na kraji rekonstrukce, neboť se v dohledné době několika let plánuje přijetí zbrusu nového předpisu. Z důvodu možné změny subsidiárního předpisu bylo proto v celém návrhu zákona zvoleno řešení, při němž se odkazuje na civilní procesní kodex obecně jako na „zákon upravující civilní soudní řízení“. Toto řešení bylo zvoleno jak na tomto místě, tak i dále v dalších ustanoveních předpisu (např. § 15 či § 45). V tuto chvíli se pod odkazem skrývá občanský soudní řád, do budoucna by to mohl být civilní řád soudní, aniž by byla nezbytná změna zákona. Odkaz je činěn v souladu s ustálenými zvyklostmi (viz např. § 1 odst. 4 zák. č. 292/2013 Sb., § 64 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní či § 120 zák. č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících).

Uvedené základní myšlenkové východisko, z něhož zákon o hromadných žalobách čerpá, je nicméně inherentně omezeno několika odlišnostmi, jimiž se řízení o hromadné žalobě vyznačuje. Tyto odlišnosti se promítají do výjimek, vyjádřených v § 8.

a) Nejzásadnější odlišnosti jsou ošetřeny přímo v zákoně tak, že uplatnění určitých pravidel obecného civilního procesu je zcela vyloučeno. Konkrétně jde o ustanovení § 71 a § 101 předkládaného zákona, jež v hromadném řízení zcela vylučují aplikaci ustanovení § 100 odst. 2, § 114b, § 114c odst. 6 a 7, § 115a a § 118b, § 153a odst. 3, § 153b, § 172, § 173, §

174, § 174a, § 174b a § 175 občanského soudního řádu. K důvodům vyloučení právě těchto ustanovení srov. odůvodnění pod § 71 a 101 návrhu.

b) Dalším korektivem uplatnění obecného předpisu pro civilní řízení soudní jsou zásady a účel hromadného řízení, tj. mantinely vymezené v § 6 a § 7. Je zřejmé, že hromadné řízení má částečně odlišný účel a zásady oproti řízení individuálnímu, které jsou v citovaných ustanoveních zdůrazněny a vysvětleny výše. Právě tyto zásady a popřípadě účel mohou mít obecně anebo též v konkrétním případě vliv na uplatnění toho kterého pravidla. Bude na soudu, aby v jednotlivém řízení zvážil, zda aplikace vybraného ustanovení občanského soudního řádu odpovídá cílům hromadného řízení.

c) Posledním korektivem, který relativizuje výše uvedenou zásadu, je skutečnost, že ustanovení obecného procesního kodexu se na řízení o hromadné žalobě použijí toliko přiměřeně. S vědomím, že „přiměřeně“ užití jiného ustanovení či předpisu by mělo být spíše výjimkou (viz čl. 41 Legislativních pravidel vlády), bylo nakonec toto užití upřednostněno před použitím „obdobným“. Zvolené řešení je odůvodněno následujícími skutečnostmi. Hromadné řízení je sice v základu sporným občanskoprávním řízením, přesto se od individuálního řízení v několika ohledech poměrně značně odlišuje. Nejzásadnější odlišností, která zároveň vůbec definuje podstatu hromadného řízení, je existence skupiny členů, jejichž nároky jsou předmětem projednání. Přičemž lze očekávat, že v odhlašovacím hromadném řízení značná část ze členů skupiny nebude aktivní vůbec, a pokud ano, jsou jejich procesní práva značně omezena; v přihlašovacím řízení může být aktivita členů skupiny sice větší, avšak i zde jsou procesní práva členů skupiny z důvodu procesní ekonomie omezena. Další zvláštností je i skutečnost, že směrem k žalovanému může být potenciální riziko zneužití práva na podání hromadné žaloby poměrně vysoké a jednotlivý šikanózní výkon tohoto práva může mít na činnost žalovaného negativní ekonomické i právní dopady. Ze všech těchto důvodů je v hromadném řízení na místě, aby byly modifikovány zásady dispoziční i projednací a aby v řízení byla více akcentována úloha soudu (tento postoj ostatně odpovídá i nové koncepci civilního řádu soudního, která stojí na zásadě pravdivosti a materiálního vedení řízení).

Zásada dispoziční je modifikována v tom ohledu, že jednotlivé dispoziční úkony účastníků posuzuje soud a pro jejich schválení je nezbytné, aby byly v „zájmu skupiny“. Za určité prolomení zásady dispoziční je možné považovat i možnost, kdy osoba, která podala

hromadnou žalobu, může být za určitých okolností odvolána anebo vyměněna, zejména pokud se ukáže, že vede řízení v rozporu se zájmy skupiny anebo že zneužívá hromadné řízení v konkurenci za účelem neoprávněného poškození žalovaného. Zásada projednací je modifikována zejména ve fázi zkoumání, zda je hromadná žaloba přípustná – neboť zde může soud provést i důkazy, které stranami nebyly výslovně navrženy.

Všechny výše uvedené okolnosti vyžadují a ospravedlňují postup, který je uplatňován v insolvenčním řízení (viz k tomu § 7 zák. č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon), tj. že se obecné předpisy použijí toliko přiměřeně.

Z hlediska dalších procesních předpisů je kruciólní vztah k exekučnímu řádu a insolvenčnímu zákonu – k tomu lze odkázat jednak na obecné pojednání v kapitole 2.2.c obecné části důvodové zprávy, a dále zejména na důvodovou zprávu u části čtvrté věnující se právě specifikům vztahu zmíněných předpisů.

K § 9 (Pravomoc):

K odst. 1

V souladu se schváleným věcným záměrem se u věcí, v nichž podle § 7 odst. 1 OSŘ rozhoduje jiný orgán než soud a soud toto rozhodnutí následně posuzuje „jen“ podle části páté OSŘ, podle zvláštních právních předpisů nepostupuje, byla-li věc zahájena podáním hromadné žaloby. Zjednodušeně řečeno, povinnost (anebo u finančního arbitra možnost) jít nejprve ke správnímu orgánu neplatí tam, kde je ve věci podána hromadná žaloba.

Ustanovení míří typicky na spory, které projednávají a rozhodují finanční arbitr podle zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů, Český telekomunikační úřad podle zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů, či Energetický regulační úřad podle zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Uvedené řešení bylo nakonec upřednostněno proto, že v řízeních před výše vypočtenými orgány ke vzniku tzv. hromadných událostí dochází, a lze se do budoucna domnívat, že se tak bude dít stále častěji. Pokud by tedy nebyla ošetřena návaznost na zákon o hromadných

žalobách zvoleným způsobem, ztratila by hromadná žaloba značnou část svého potenciálu a možnost využití v praxi.

K odst. 2

Stejně jako v případech paralelního individuálního a hromadného soudního řízení je třeba řešit i situaci, kdy probíhá řízení před jiným orgánem (např. ČTÚ) a následně je podána hromadná žaloba v téže věci, popřípadě, je-li zahájeno hromadné řízení a následně je podán individuální návrh před jiným orgánem v téže věci. Pro řešení této kolize plně postačuje odkázat na postup při řešení obdobné situace v řízení před soudem. Zejména jde o pravidla o vztahu hromadného a individuálního řízení uvedená v § 49 a násl. a dále též o překážku litispendence upravenou v § 69.

K § 10 (Věcná a místní příslušnost):

K odst. 1

Navrhuje se, aby v prvním stupni byly k projednání hromadné žaloby příslušné krajské soudy. Uvedené rozhodnutí je odůvodněno několika faktory.

Zaprvé a především je třeba říci, že hromadné řízení bude zpravidla po stránce hmotného a zejména procesního práva řízením složitým. Lze očekávat, že bude probíhat na několika úrovních, bude se v něm řešit celá řada hmotných i procesních otázek a budou se zde aplikovat velmi specifická pravidla (např. řízení o zpřístupnění důkazního prostředku, fáze přerozdělení vysouzené částky apod.). Z tohoto důvodu bude hromadné řízení vyžadovat na straně soudu velké nároky co do odbornosti i zkušenosti jednotlivých soudců v otázkách hmotného a procesního práva. Krajské soudy tak byly v tomto ohledu vyhodnoceny jako vhodnější fórum k projednávání hromadných žalob.

Zadruhé je třeba brát v úvahu, že počet hromadných sporů nebude z jejich definice ve srovnání s individuálními spory příliš častý. Očekává se, že ročně bude takovýchto sporů zahájeno v řádu jednotek či desítek. Pokud by byla dána obecná soudní příslušnost soudům okresním jakožto soudům prvního stupně, znamenalo by to v praxi, že by se jednotlivé okresní soudy s hromadnou žalobou setkávaly velmi zřídka a nemohly by se tedy na tuto problematiku dostatečně „specializovat“.

Zatřetí hovoří pro příslušnost krajských soudů to, že hromadné řízení čerpá inspiraci a bude se v některých ohledech velmi podobat insolvenčnímu řízení. I tato okolnost nasvědčuje tomu, že krajské soudy jsou pro prvostupňové projednávání a rozhodování hromadných sporů vhodnější.

K odst. 2

Rozhodování v hromadném řízení bude mít zásadní dopad do práv a povinností velké skupiny osob. K zajištění toho, aby toto rozhodování bylo co nejkvalitnější a aby prošlo diskuzí mezi více osobami, zákon stanoví, že v prvním stupni rozhoduje senát. Právo jakožto humanitní věda nepracuje s exaktními pojmy a výsledky, často se lze setkat s tím, že různý právník má na stejnou otázku různý názor. Hromadné řízení bude mít dopad na široké skupiny osob. Je proto vhodné odchýlit se od obecné procesní úpravy, a zajistit střetávání více názorů, odbornou deliberaci a snahu o kompromis již na prvním stupni.

Zároveň tato úprava přispěje k minimalizaci individuálních selhání na straně soudu a riziko případných chyb, které mohou mít nevratný dopad do práv a povinností mnoha osob, bude co nejvíce omezeno již na prvním stupni.

Senát rozhoduje ve složení ze soudců profesionálů, což plyne z § 31 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

K odst. 3

Jde o standardní úpravu místní příslušnosti, která se řídí sídlem/bydlištěm žalovaného (viz k tomu blíže § 85 – 86 OSŘ).

K § 11:

Úprava senátního rozhodování je obecně řešena v § 36d občanského soudního řádu. Z uvedeného pravidla mj. vyplývá následující rozložení kompetencí:

- a) zákon může výslovně stanovit, že určité úkony činí předseda senátu nebo jím pověřený člen senátu (např. § 23 OSŘ);
- b) nestanoví-li to zákon výslovně, předseda senátu nebo jím pověřený člen senátu mohou činit jen takové úkony, jimiž se nerozhoduje ve věci;

c) rozhodnutí ve věci činí vždy senát.

Ustanovení § 36d OSŘ se z důvodu subsidiarity uplatní i v hromadném řízení. Je však třeba z toho učinit určité výjimky, které jsou dány specifiky hromadného řízení, zejm. samostatným rozhodováním o procesních podmínkách, možností odvolat žalobce (tj. správce skupiny, zástupce skupiny nebo zájmový spolek) či zvláštním rozhodováním o způsobu vypořádání, které v určitých případech navazuje na rozhodnutí v řízení ve věci samé.

K § 36d OSŘ tak zákon přidává další pokyny – předseda senátu nebo jím pověřený člen senátu nemohou rozhodovat o přípustnosti hromadné žaloby, obecně o rozhodnutí, jímž se řízení končí (tj. i o zastavení řízení apod.), o odvolání žalobce, ani o schválení návrhu na vypořádání. Tato rozhodnutí jsou klíčová, a je tudíž důležité, aby se na jejich tvorbě podílel kolektivní orgán.

K § 12 (Člen skupiny):

K odst. 1

Na úpravu, která definuje pojem „člena skupiny“, obsaženou v § 3 písm. b), navazuje regulace postavení a práv člena skupiny v § 12.

V odstavci prvním se praví, že člen skupiny má právo podat hromadnou žalobu, pokud tak stanoví tento zákon. Ustanovení směřuje na § 39, z něhož plyne, že „hromadné žalobní právo“ člena skupiny je omezeno jen na tzv. přihlašovací hromadné řízení. Blíže viz odůvodnění uvedené u § 39.

K odst. 2

Z hlediska postavení členů skupiny však není ani tak klíčový odstavec 1, nýbrž odstavec 2. Jednak nebude většina členů skupiny žalobcem, a tedy ani stranou řízení, jednak nemají členové skupiny právo podat hromadnou žalobu v režimu odhlašovacího hromadného řízení. Odstavec druhý pak upravuje postavení právě těchto členů, tj. naprosté většiny anebo všech členů skupiny, kteří nejsou účastníkem řízení.

Je třeba říci, že uvedený přístup zvolený v návrhu je pouze jedním z možných. Dále existují též přístupy, kdy členové skupiny jsou stranou řízení se všemi právy, i přístupy, kde členové skupiny nejsou stranou řízení a v zásadě nemají v řízení ani žádná práva.

Zvolené řešení bylo nakonec upřednostněno oproti dalším dvěma alternativám, protože nejlépe reflektuje podstatu a základní účel hromadného řízení. Promítá se v něm snaha o vyvážení dvou veskrze protichůdných zájmů – zájmu na zachování individuálního práva na spravedlivý proces členů skupiny na straně jedné a potřebě zajistit účelné a funkční hromadné řízení tak, aby nebylo z důvodu velkého počtu aktivních osob paralyzováno na straně druhé.

Zákon tedy volí cestu kompromisu, kdy člen skupiny není účastníkem, ani vedlejším účastníkem, společníkem či jiným dosud známým institutem procesního práva. Jeho postavení, pro něž se v zákoně zavádí nový pojem „člen skupiny“ (k rozdílu mezi hmotněprávním „členstvím“ a procesním „členstvím“ viz odůvodnění k § 3), je možné charakterizovat jako *sui generis* garantované postavení, jehož obsah je vymezen v zákoně o hromadných žalobách.

a) Základním právem členů skupiny je **právo být slyšen**. Jde o podstatu práva na spravedlivý proces, která je citovaným pravidlem chráněna. Obsah práva být slyšen je poměrně podrobně rozveden již v judikatuře vrcholných soudů, lze však uvést demonstrativně právo, aby bylo stanovisko člena skupiny vyslechnuto ústně přímo na jednání, písemně mimo jednání, aby člen skupiny mohl navrhnout důkazní návrhy, přicházet se skutkovými tvrzeními apod. Způsob uplatnění práva být slyšen je dále konkretizován v § 73 a násl. a k podrobnostem odkazujeme na tam uvedené závěry.

b) Členové skupiny mohou být pochopitelně **zastoupeni advokátem** a mají též **právo nahlížet do spisu**. Otázka nahlížení do spisu by zřejmě plynula již z obecné právní úpravy, která jej neomezuje jen na účastníky řízení (viz § 44 odst. 2 OSŘ), nicméně zde se tato skutečnost zaprvé stanoví najisto, zadruhé se brání tomu, aby u každého jednotlivého člena skupiny bylo nezbytné žádat předsedu senátu. Tím pochopitelně není dotčeno, že musí být členství ve skupině osvědčeno.

c) Konečně mají členové skupiny též **právo podávat námitky** tam, kde to stanoví zákon. Námitka je zvláštním zjednodušeným opravným prostředkem, který se zásadně projednává na principu autoremedury, tj. podání námitky nemá nikdy devolutivní účinek. Členům skupiny je uvedené právo svěřeno proto, že jim zásadně nepřisluší, aby podávali proti rozhodnutí soudu řádné či mimořádné opravné prostředky. Zákon dále stanoví, jak se námitky podávají, posuzují a jak se o nich rozhoduje – viz k tomu § 119 a násl.

Je třeba podotknout, že uvedený seznam je seznamem „aktivních“ práv členů skupiny. Vedle těchto „aktivních práv“ mají členové skupiny i „pasivní“ práva, která jsou reflexí povinnosti, jež je ukládána jiné osobě, zpravidla žalobci. Typickým příkladem je právo na informace, které je třeba dovodit z povinnosti žalobce a soudu členy skupiny v dostatečné míře informovat, právo, aby žalobce jednal v jejich zájmu, právo požadovat odvolání žalobce apod.

K § 13 (Zástupce skupiny):

K odst. 1

Skupina je souhrn osob, jejichž práva jsou předmětem hromadné žaloby, jedná se o souhrn členů skupiny. Ze zahraničních zkušeností i z pojmové definice hromadné žaloby (směřují často k vymožení bagatelních nároků) však vyplývá, že většina členů skupiny zůstává v řízení pasivní. Klade se poté otázka, zda musí alespoň jeden aktivní člen skupiny k iniciaci žaloby existovat, či zda to není nutné. Odpověď na tuto otázku se poté částečně promítá do typu hromadné žaloby, zdali jde o žalobu skupinovou či reprezentativní.

Návrh zákona se nakonec přiklání ke koncepci žaloby skupinové, z čehož mj. vyplývá, že pokud se alespoň jeden člen, který má zájem o prosazení svého práva, neobjeví, není možné hromadné řízení zahájit. Tato osoba se v teorii zpravidla nazývá zástupcem skupiny (*class representative, named plaintiff*), což je pojem, který přejímá i předkládaný zákon.

Zástupcem skupiny nicméně nemůže být jakýkoliv člen skupiny. Jeho právo musí být v první řadě pro skupinu příznačné, což vyplývá jak z § 3 písm. f), tak i z podmínek pro zahájení hromadného řízení. Ani takovýto člen však není zástupcem skupiny. Zástupcem skupiny se člen skupiny stává až v okamžiku, kdy naplní některou z podmínek uvedených v odstavci prvním.

Zástupcem skupiny je ten, kdo správci skupiny v případě odhlašovacího či přihlašovacího řízení udělil souhlas s podáním hromadné žaloby, ten, kdo podal hromadnou žalobu v režimu přihlašovacího hromadného řízení anebo kdokoliv, kdo následně v průběhu řízení nastoupí na jejich místo (ať už z důvodu, že došlo k převodu nebo přechodu práva zástupce skupiny na další osobu, nebo proto, že zástupce skupiny přestal splňovat potřebné podmínky – srov. též § 14 odst. 2). To samozřejmě platí i tehdy, pokud v mezidobí došlo již k výměně či odvolání zástupce skupiny, a nastupující zástupce tak nahrazuje druhého zástupce (anebo třeba

desátého). Jelikož zároveň zákon počítá i s možností, aby byl v přihlašovacím hromadném řízení žalobcem také správce skupiny či zájmový spolek, a zároveň, že tyto osoby mohou být nahrazeny členem skupiny, je potřebné pamatovat i na takový scénář, kdy zástupce skupiny nastupuje na jejich místo.

Hromadné řízení se bez tohoto aktivního člena skupiny obejde pouze tehdy, pokud hromadnou žalobu podává zájmový spolek. Výjimku zde ospravedlňuje skutečnost, že zájmový spolek jako nezisková organizace hájí zájmy členů skupiny jako celku (ve smyslu hájení veřejného zájmu) a od této okolnosti je odvozována i bezprostřední procesní legitimace k podání hromadné žaloby.

V pozici zástupce skupiny může být jeden člen skupiny, ale i více členů skupiny.

K odst. 2

Zástupce skupiny se v řízení aktivně zapojuje do projednání hromadné žaloby, přičemž jeho právo musí být příznačné („typické“) pro celou skupinu. Proto je nasnadě, že právě jeho právo je primárním předmětem projednání a podkladem pro rozhodnutí o hromadné žalobě.

K § 14:

V případě, že zástupce skupiny vystupuje v pozici žalobce, a je tedy stranou řízení, má v rukou veškerá oprávnění z toho plynoucí (zejm. právo činit dispoziční úkony jako uzavření smíru, podání opravných prostředků apod.), zatímco ostatní členové skupiny tato práva nemají a přísluší jim jen taxativní výčet oprávnění v § 12 odst. 2. V důsledku toho zástupce skupiny musí podléhat stejným povinnostem a omezením, která platí pro správce skupiny. Postavení zástupce skupiny – žalobce je proto téměř totožné s postavením správce skupiny – žalobce, a uplatní se na něj bez dalšího pravidla obsažená v § 15 - 25 (povinnosti správce skupiny, odvolání a výměna).

Jediné, co se pro zástupce skupiny neuplatní, je ustanovení o odpovědném zástupci (§ 16) a dále určité důvody pro odvolání [§ 17 odst. 1 písm. b)], které vyplývají z povahy správce skupiny jako subjektu s akreditací.

K § 15 (Správce skupiny):

K odst. 1

Shodně s legislativním pojetím člena skupiny i zájmového spolku stanoví odstavec první, že správce skupiny může vystupovat jako hromadný žalobce, stanoví-li tak zákon. Uvedené pravidlo odkazuje na § 38 a § 39. Na rozdíl od zbylých dvou subjektů má správce skupiny monopol na zahájení odhlašovacího hromadného řízení směřujícího na plnění.

K odst. 2

Institut správce skupiny je pro české právo něčím zcela novým. Podobá se sice částečně insolvenčnímu správci (odtud i zvolený název), nicméně v několika směrech se od sebe odlišují.

Na rozdíl od insolvenčního správce není možné správce skupiny považovat za subjekt, kterému by byl, byť i z části, svěřen výkon veřejné funkce. Je to osoba, která se rozhodla v zájmu poškozené skupiny podat žalobu k soudu a v pozici účastníka se všemi povinnostmi z toho vyplývajícími dovést hromadné řízení do zdárného konce. Správci zde vzniká zvláštní procesní legitimace, která jej opravňuje k vedení hromadného řízení, byť on sám není aktivně věcně legitimován.

Tím, že správce vstupuje zákonným způsobem do hry, na sebe bere veškeré riziko spojené se zahájením, průběhem i skončením řízení. Toto riziko pochopitelně nepřebírá správce skupiny bez dalšího; je zřejmé, že potřebuje určitou motivaci. Vedle dobrého pocitu z toho, že pomohl širší skupině osob, aby se domohly svého práva, a třeba i zásadního pozitivního vlivu v dané společenské a ekonomické oblasti, proto správce skupiny musí v řízení získat za svoji práci určitou odměnu. A zde přichází další odlišnost od insolvenčního správce. Správce skupiny totiž získá nárok na náhradu nákladů řízení a na odměnu pouze ve chvíli, kdy bude mít alespoň částečný úspěch ve věci. V případě, že neuspěje, nezíská nic. Lze tedy říci, že oproti insolvenčnímu správci je u správce skupiny posílena „podnikatelská“ stránka jeho činnosti. Správce skupiny do řízení vstupuje *de facto* jako investor se všemi výhodami i nevýhodami z toho plynoucími.

Správce skupiny podává žalobu a vystupuje jako plnohodnotný účastník řízení (nejde v tomto smyslu o procesního zástupce), musí tedy zcela logicky jednat v řízení vlastním jménem. Z výše uvedeného je dále zřejmé, že byť správce skupiny v řízení jedná primárně v zájmu skupiny, má v řízení i vlastní zájmy, které nemusí vždy zcela odpovídat zájmům skupiny jako celku. Z tohoto důvodu je nezbytné, aby měl správce skupiny v zákoně výslovně uloženou

povinnost jednat v řízení v zájmu skupiny jako celku. Správce skupiny tedy jedná sám, jedná vlastním jménem, nejedná však ve vlastním zájmu, ani v zájmu jednotlivých členů skupiny, ale po celou dobu jedná v zájmu skupiny jako celku.

Z hlediska standardu chování správce se zákon přiklání k již osvědčenému měřítku jednání s péčí řádného hospodáře. Uvedené řešení bylo zvoleno zejména proto, že pojem péče řádného hospodáře je dostatečně široký na to, aby pokryl všechny eventuality reálné činnosti správce skupiny, zároveň je však v české doktríně i aplikační praxi již poměrně ustálen, tudíž nebude vyvolávat zbytečné výkladové nejasnosti. Pro účely výkladu pojmu odkazujeme na judikaturní i teoretické závěry.⁷

K odst. 3

V odstavci třetím dochází k dalšímu rozvedení výše uvedených myšlenek, neboť se zde stanoví povinnosti správce skupiny, které má tento nad rámec obecných povinností strany řízení. Ve své podstatě jde též o rozvedení pojmu péče řádného hospodáře a nelze proto vyloučit, že případný okruh povinností bude v rozhodovací praxi soudů rozšířen (odtud použití slova „zejména“).

Správce skupiny má proto zejména:

- a) *povinnost obstarávat a zajišťovat podklady a důkazní prostředky svědčící ve prospěch skupiny;*
- b) *dále má povinnost být ve spojení se členy skupiny, přijímat a vyřizovat jejich návrhy a podněty.*

Uvedené probíhá neformálně, neboť správce skupiny není státním orgánem ani osobou, která by měla propůjčené veřejné pravomoci;

- c) *informovat členy skupiny o průběhu hromadného řízení;*

Povinnost navazuje na § 7 odst. 3 a je dále rozvedena v ustanoveních o uveřejňování informací.

⁷ K pojmu péče řádného hospodáře srov. kupříkladu pojednání J. Lasák in Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, § 159, m.č. 1 a násl., dále viz četnou judikaturu Nejvyššího soudu, např. rozhodnutí sp. zn. 8 Tdo 124/2005, 8 Tdo 940/2006, 29 Cdo 2531/2008, 29 Cdo 3864/2008, 29 Cdo 2287/2010, 29 Cdo 3915/2012 či 29 Cdo 5036/2015.

d) *brát ohled na práva žalovaného, zejména při informování členů skupiny o průběhu a výsledcích řízení.*

Pravidlo pochopitelně neznamena, že by správce skupiny měl hájit žalovaného či jeho práva a zájmy. Pouze se tím vyjadřuje povinnost žalobce, aby při své činnosti zohledňoval i práva žalovaného, vědomě nekonal tak, aby žalovanému vznikala zbytečná a neoprávněná újma. Zejména by se měl žalobce vyvarovat úmyslných či dokonce lstivých praktik, jejichž cílem je poškodit pověst žalovaného, ačkoliv k tomu není důvod, či donutit žalovaného uzavřít smír, byť právo je na jeho straně (z pohledu žalovaného může být uzavření smíru a tím rychlé odklizení sporu v konkrétním případě „menším zlem“, než pokud by nechal řízení doběhnout do vítězného konce). Ve své podstatě tak toto pravidlo opět navazuje na § 7 odst. 1 a 3.

K § 16:

Navrhuje se upravit specifika jednání za právnickou osobu, která je správcem skupiny, v hromadném řízení. Tato specifika předně reflektují již samotný požadavek na stanovení zvláštních podmínek pro výkon činnosti správce skupiny. V rámci podmínek pro udělení akreditace se předpokládá stanovení požadavků na bezúhonnost, důvěryhodnost a odbornou způsobilost správce skupiny, které mají být obecnými zárukami řádného výkonu jeho činnosti. V případě právnické osoby se počítá s tím, že sama právnická osoba bude muset splňovat požadavky na bezúhonnost a důvěryhodnost. Požadavek na odbornou způsobilost a faktický výkon činnosti nicméně může plnit jen prostřednictvím fyzické osoby. Tou nemusí být nezbytně člen jejího orgánu, ale také její zaměstnanec, popřípadě jiná osoba. Právě tato osoba by měla svým osobním jednáním garantovat řádný výkon činnosti správce skupiny včetně jeho jednání v rámci hromadného řízení. V zájmu zajištění kontinuity průběhu řízení, jakož i transparentnosti a předvídatelnosti jednání právnické osoby v řízení, se navrhuje stanovit, že za právnickou osobu – správce skupiny může v řízení vystupovat pouze jeden odpovědný zástupce s oprávněním pro celé řízení. Toto oprávnění by mělo být doloženo již spolu s podáním hromadné žaloby. Postup pro výměnu odpovědného zástupce by se pak měl s ohledem na požadavek na jeho zásadní neměnnost do značné míry podobat procesu výměny správce skupiny, který by měl být podložen jen vážnými důvody. Absence odpovědného zástupce s oprávněním vystupovat za správce skupiny v celém řízení by v téže logice měla být důvodem k odvolání správce skupiny.

K § 17 – 20 (Odvolání správce skupiny):

Správce skupiny žaluje vlastním jménem, musí nicméně jednat v zájmu jiných osob, jejichž práva jsou předmětem hromadného řízení. Pro to, aby svoji úlohu v řízení plnil řádně, stanoví zákon správci skupiny četné povinnosti (viz zejména § 7 a § 15). Je proto nezbytné ošetřit situaci, kdy správce skupiny začne některou ze svých povinností porušovat.

Pro tyto případy upravuje zákon institut tzv. odvolání správce skupiny, který je sankcí za to, že správce skupiny nedodržuje některou z povinností, anebo řešením situace, kdy správce skupiny přestal splňovat podmínky pro tuto činnost. K odvolání tedy dochází z rozhodnutí soudu.

Úprava odvolání se s výjimkami použije i pro případy, kdy je žalobcem zástupce skupiny nebo zájmový spolek.

K § 17

V prvním ustanovení jsou řešeny základní podmínky, za nichž může k odvolání správce skupiny dojít. Tyto podmínky jsou stanoveny tak, aby k odvolání nemohlo dojít při jednotlivém drobném porušení povinností, nýbrž pouze tehdy, došlo-li k flagrantnímu překročení zákona. K jednotlivým důvodům lze uvést následující:

- a) *bylo-li rozhodnuto o tom, že správce skupiny je v úpadku,*

Situace úpadku správce skupiny anebo jiného žalobce je závažná pro všechny zúčastněné, neboť dochází ke ztrátě dispozičních oprávnění a potenciálně k riziku přerušování řízení. Jde tedy o zcela objektivní skutečnost, kdy musí okamžitě dojít k odvolání žalobce a k nástupu někoho nového. Dostane-li se tedy správce skupiny nebo žalobce do úpadku, má to zásadní důsledky i pro hromadné řízení. Jako časový okamžik pro případnou nezbytnost odvolání bylo zvoleno rozhodnutí o úpadku (a nikoliv již zahájení insolvenčního řízení), neboť samotné zahájení insolvenčního řízení nemusí z hlediska solventnosti žalobce vůbec nic znamenat, a pokud by vedlo k odvolání již zahájení řízení, znamenalo by to též zvýšený zneužívající potenciál pro šikanózní insolvenční návrhy.

b) *byla-li mu odňata, zrušena nebo zanikla-li mu akreditace k výkonu činnosti správce skupiny nebo byla-li mu platnost akreditace pozastavena z důvodů, pro něž nelze v řízení pokračovat,*

V písm. b) jsou vypočteny případy, kdy správce skupiny nesplňuje vůbec podmínky pro to, aby vykonával činnost správce skupiny jako takovou. Úpadek je řešen v samostatném ustanovení, protože dopadá i na ostatní subjekty, tj. zástupce skupiny a zájmový spolek.

c) *nezastupuje-li odpovídajícím způsobem zájem skupiny,*

Správce skupiny má obecnou povinnost hájit zájmy skupiny (§ 7 odst. 2). To, že správce zastupuje zájem skupiny na odpovídající úrovni, je rovněž jednou z podmínek, aby byla žaloba certifikována [viz § 29 písm. e)]. Dalo by se dokonce říci, že jde o alfu a omegu působení správce skupiny v řízení. Ukáže-li se tedy, že správce skupiny nezastupuje zájem skupiny na odpovídající úrovni, soud jej odvolá.

d) *jedná-li zřejmě v zájmu žalovaného nebo*

Ačkoliv se může jevit, že písmeno c) spadá pod písmeno d), je nezbytné tuto situaci ošetřit zvlášť. Riziko, že k obdobnému jednání bude docházet, je imanentní každé hromadné žalobě, proto je na místě, aby bylo uvedené jednání zdůrazněno výslovně. Výjimečně nebude dán důvod pro odvolání žalobce, a sice, je-li jednání „v zájmu žalovaného“ také v zájmu skupiny (typicky u smíru).

e) *porušuje-li jinak své povinnosti závažným způsobem.*

Zbytková klauzule míří na další situace, které může přinést aplikace zákona v praxi a jež nelze zodpovědně předvídat. Je nicméně zdůrazněno, že porušení povinností musí být závažné. V praxi může jít o kupříkladu o nedostatečné informování členů skupiny v rozporu s tím, co uložil správci skupiny soud, o to, že správce skupiny nebude systematicky vyřizovat podněty a návrhy členů skupiny apod.

Pro odvolání platí, že dospěje-li soud k závěru, že některá z podmínek je naplněna, odvolá správce i bez návrhu. Popřípadě je možné, aby řízení o odvolání iniciovali členové skupiny na návrh. V takovém případě zákona pamatuje na to, že zájem skupiny musí být reprezentován při podávání návrhu určitým kvalifikovaným počtem členů skupiny. Tento počet je při

zohlednění zahraničních zkušeností s aktivitou (či spíše pasivitou) členů skupiny stanoven poměrně nízko na 20 členů skupiny, popřípadě 10% z celkového počtu členů skupiny. Postačí, je-li splněno alespoň jedno kvorum. Pro případ, že není možné zjistit, jaký počet členů odpovídá 10%, uplatní se pochopitelně pravidlo o 20 členech skupiny. Předpokládá se totiž, že u skupin do 200 osob bude celkový počet členů pravidelně zjistitelný, a naopak u skupin nad 200 osob bude mnohdy problematické vypočítat poměrný podíl.

Návrh členů skupiny je podáním ve smyslu procesním a musí kromě obecných náležitostí obsahovat i doklad o tom, že je splněno nezbytné kvórum. Zároveň i v případě, že je odvolání iniciováno na návrh členů skupiny, musí být splněna některá z podmínek v odstavci prvním. Čili členové skupiny nemohou požadovat odvolání správce skupiny například jen proto, že se jim nelíbí styl, jakým řízení vede, neporušuje-li tím správce své povinnosti.

K § 18

Navrhuje se blíže upravit postup a rozhodnutí soudu.

V případě, že soud sám dospěje k názoru, že je na místě správce skupiny odvolat anebo byl-li podán návrh na odvolání, musí soud nejprve, než ve věci rozhodne, dát správci skupiny a členům skupiny možnost, aby se k odvolání vyjádřili. Tuto možnost zpravidla uveřejní v rejstříku hromadných žalob nebo jiným vhodným způsobem tak, aby se o tom členové skupiny dozvěděli. K projednání může nařídit jednání.

O odvolání rozhoduje soud usnesením, kterým buďto správce skupiny odvolá, nebo rozhodne o zamítnutí návrhu na odvolání. Proti rozhodnutí soudu jsou přípustné námitky ze strany členů skupiny – a to jak proti rozhodnutí, kterým soud správce skupiny odvolal, tak proti rozhodnutí, kterým rozhodl o zamítnutí návrhu. Z tohoto důvodu je nezbytné uveřejnění příslušného usnesení v rejstříku hromadných žalob.

K § 19

Odvolání (a případně další opravné prostředky) je přípustné jen proti rozhodnutí o odvolání správce skupiny a může jej podat jen tento odvolaný správce. Žalovaný nemá z pohledu institutu odvolání žádný zájem na tom, kdo je správcem skupiny; k jeho ochraně před případným jednáním správce skupiny slouží jiné nástroje (možnost podávat předběžná opatření, možnost požadovat, aby žalobce složil jistotu na náhradu nákladů řízení apod.).

K § 20

Uvedené pravidlo upravuje následky, jež jsou spojeny s rozhodnutím o odvolání.

V první řadě je nutné obstarat za správce skupiny náhradu. V této souvislosti je třeba předeslat, že není úkolem soudu, aby obstarával náhradu odvolaného správce skupiny. Typicky to bude zástupce skupiny, který udělil původnímu správci skupiny souhlas k podání hromadné žaloby, který obstará nového správce skupiny, ale nelze vyloučit, aby na místo správce skupiny v přihlašovacím hromadném řízení nastoupil také člen skupiny nebo zájmový spolek (viz § 25). Standardně soud po odvolání správce skupiny řízení přeruší a poskytne přiměřenou lhůtu k zajištění jeho náhrady. Nenajde-li se žádná náhrada, soud rozhodne o zastavení řízení a náhradu nákladů řízení posoudí s přihlédnutím k okolnostem podle § 146 odst. 1 písm. b) či § 146 odst. 2 OSŘ.

K ochraně žalovaného před tím, aby nový žalobce nebyl insolventní, obsahuje zákon pojistku v podobě možnosti navrhnout složení jistoty na náhradu nákladů řízení.

Z hlediska závaznosti stavu řízení pro nástupce původního správce skupiny je nezbytné obecnou zásadu civilního procesu uvedenou mj. v § 107 odst. 4 OSŘ do určité míry modifikovat. Nástupce je sice obecně vázán úkony provedenými dosud v řízení (tj. stavem v řízení v době jeho vstupu do řízení), to však neplatí pro jednotlivé úkony, které jsou ve *zjevném* rozporu se zájmem skupiny. Uvedená výjimka je nezbytná, neboť k odvolání dochází právě pro to, že správce skupiny porušoval své povinnosti, zřejmě a nejčastěji jednal v rozporu se zájmem skupiny. Není pochopitelně vyloučeno, že v konkrétním případě budou všechny úkony původního správce v souladu se zájmem členů skupiny, a tudíž nebude aplikace výjimky vůbec na místě.

Výměna správce skupiny

Zatímco odvolání správce skupiny je sankcí za to, že správce skupiny porušuje své povinnosti, potažmo již nesplňuje podmínky pro výkon činnosti správce skupiny, výměna správce skupiny je institutem, který umožňuje aktuálnímu správci skupiny, aby za sebe našel náhradu a z řízení mohl vystoupit. Důvodem pro výměnu může být kupříkladu náhlá změna v osobním životě správce skupiny, nepředvídatelná událost apod., která mu bude bránit v tom, aby se nadále naplno věnoval řízení a hájil v něm zájmy skupiny.

K § 21:

K odst. 1 a 2

Výměna není možná bez dalšího, je potřeba, aby k tomu existoval spravedlivý důvod – typicky právě určitá nepředvídatelná situace, na jejímž základě nelze po správci skupiny spravedlivě požadovat, aby v řízení i nadále působil. Výměna se děje pouze na návrh, a to návrh původního správce skupiny, který již musí být předem dohodnutý s jiným správcem skupiny (v případě přihlašovacího hromadného řízení i členem skupiny či zájmovým spolkem), přičemž návrh musí obsahovat souhlas nového správce skupiny. Vedle toho by v návrhu mělo být uvedeno, z jakého důvodu k výměně dochází. I nový správce skupiny musí splňovat podmínky, aby mohl v řízení vystupovat (tj. jak obecné podmínky pro činnost správce skupiny, tak podmínky v konkrétním případě, zejména podmínku adekvátního zastoupení).

V návrhu na výměnu musí být mimo obecných náležitostí podání obsaženo i označení nového správce skupiny ve smyslu údajů, které se o tomto správci skupiny uvádějí v seznamu správců skupiny a jež nového správce skupiny jednoznačně identifikují, a dále doklad, z něhož bude jednoznačně vyplývat, že správce skupiny s výměnou souhlasí.

K odst. 3

Vhledem k tomu, že zde dochází ke změně na straně žalobce, je potřeba umožnit členům skupiny a tentokrát i žalovanému, aby se mohli k návrhu vyjádřit. Pro tyto účely soud zpravidla nařídí jednání a postupuje přitom podle ustanovení o uplatňování práva být slyšen.

K § 22:

K odst. 1

O výměně správců skupiny rozhoduje soud usnesením. Vzhledem k tomu, že výměnou by nemělo dojít k poškození práv nikoho (členové skupiny nemají nárok na to, aby v jejich věci jako správce působila jedna konkrétní osoba, pokud i jiná osoba splňuje veškeré zákonné podmínky), není potřebné, aby bylo k rozhodnutí soudu přípustné odvolání. Z důvodů rychlosti řízení není ani vhodné v zákoně předpokládat, aby se proti rozhodnutí soudu o tom, že správce skupiny nevymění, mohl tento správce odvolat; může totiž podat nový návrh.

Ochrana členů skupiny je zajištěna tím, že členové mohou podat návrh na případné odvolání nového správce skupiny. Ochrana žalovaného je naproti tomu ošetřena možností požadovat složení jistoty na náhradu nákladů řízení.

K odst. 2

Zákon zde předpokládá standardní pravidlo, s nímž počítá civilní řízení pro případy výměny osoby žalobce (viz též § 107 odst. 4 OSŘ). Na rozdíl od odvolání správce skupiny zde není důvod pro to, aby z uvedeného pravidla byla činěna jakákoliv výjimka.

Společná ustanovení

Uvedená ustanovení upravují pravidla společná pro odvolání i výměnu správce skupiny, respektive z důvodu přiměřené použitelnosti i odvolání či výměnu zástupce skupiny či zájmového spolku.

K § 23:

K odst. 1

Již z povahy věci vyplývá, že k odvolání či výměně správce skupiny může dojít kdykoliv v průběhu hromadného řízení (hromadné řízení je zde nutné chápat v širokém slova smyslu – tj. včetně řízení o opravných prostředcích i řízení vykonávacího a insolvenčního). Zákon tuto skutečnost s ohledem na právní jistotu stanoví explicitně.

K odst. 2

Z pochopitelných důvodů významu změny osoby žalobce pro členy skupiny se navrhuje, aby pravomocné usnesení o odvolání či výměně a údaj o této skutečnosti byly zaznamenány v rejstříku hromadných žalob.

K § 24:

S ohledem na ochranu původního správce skupiny, nového správce skupiny i žalovaného je nezbytné ošetřit též otázku náhrady nákladů řízení a odměny a jejího rozvržení mezi oba správce skupiny, potažmo správce skupiny a jiného nástupce (člena skupiny či zájmový spolek).

Obecně se dává dotčeným osobám možnost, aby se na vypořádání náhrady nákladů řízení a odměny dohodly mezi sebou. Nedohodnou-li se však jinak, rozhodne soud usnesením o tzv. mezitímním vyúčtování náhrady nákladů řízení. V rozhodnutí soud zejména zhodnotí dosavadní vynaložené náklady na straně žalobce i žalovaného, kteréžto budou přičteny na vrub původního správce skupiny. Dle výsledku sporu bude na konci řízení původní správce oprávněn či povinen k náhradě těch nákladů, které do odvolání/výměny vznikly. Naproti tomu jeho nástupce tento nárok/povinnost mít nebude. Obdobně bude postupováno u odměny, již soud mezi strany rozvrhne dle jejich zásluh, doby, po kterou řízení vedly či jiných vhodných kritérií. Toto rozhodnutí nemusí soud v konečném rozhodnutí o nákladech řízení brát jako dogma, nicméně je povinen k němu přihlédnout a zohlednit jej.

K § 25:

K odst. 1

Vždy, když dojde k odvolání či výměně, je nezbytné správce skupiny někým nahradit. V odhlašovacím hromadném řízení je jediným logickým kandidátem jiný správce skupiny, ledaže jde o výjimku dle odstavce 2. To ovšem neplatí pro přihlašovací hromadné řízení, kde může v roli žalobce vystupovat též člen skupiny, který se tím stane zástupcem skupiny [viz § 13 odst. 1 písm. c)], či zájmový spolek. V těchto případech tedy nástupcem končícího správce může být i některý z těchto subjektů se všemi důsledky z toho plynoucími (tj. např. vázanost stavem řízení apod.). I zájmový spolek či člen skupiny musí splňovat podmínky, za nichž by mohl podat hromadnou žalobu (zejména adekvátnost zastoupení).

Pravidlo platí i opačně. Jestliže je původním žalobcem člen skupiny a dojde k jeho odvolání, může na jeho místo nastoupit správce skupiny nebo též zájmový spolek.

K odst. 2

Negatorní a určovací žalobu v režimu odhlašovacího hromadného řízení může podat i zájmový spolek – pro tyto případy je tedy možné vybírat mezi správcem skupiny i zájmovými spolky.

K § 26 (Zájmový spolek):

K odst. 1

Stejně jako u člena skupiny a správce skupiny se v úvodním ustanovení stanoví, že zájmový spolek může podat hromadnou žalobu, stanoví-li tak zákon. Zákon toto činí v § 38 a 39.

Zájmový spolek se v něčem podobá správci skupiny. Obdobně není aktivně věcně legitimován, a zákon mu tak uděluje zvláštní procesní legitimaci. Na rozdíl od správce skupiny však zájmový spolek může podat hromadnou žalobu pouze v režimu přihlašovacího hromadného řízení; v odhlašovacím může požadovat jen zdržení se protiprávního jednání či určení, zda tu právní poměr nebo právo je, či není. Nic však pochopitelně nebrání tomu, aby se i zájmový spolek ucházel o post správce skupiny, a tím získal i oprávnění žalovat v odhlašovacím hromadném řízení bez omezení.

Procesní legitimace zájmového spolku se odvozuje od toho, že tento spolek jakožto spolek neziskový, jenž vykonává svoji činnost z dobré vůle, hájí veřejné zájmy či zájmy určité skupiny osob. Proto zájmový spolek, na rozdíl od správce skupiny, nepotřebuje k podání hromadné žaloby souhlas být jen jediného člena skupiny (to neplatí, vystupuje-li jako správce skupiny). Zákon předpokládá, že zájmy členů skupiny hájí spolek již ze své podstaty, a mandát tak ke vzniku procesní legitimace získat nemusí.

K odst. 2 a 3

Postavení a povinnosti zájmového spolku, je-li tento žalobcem, jsou téměř shodné jako u člena a správce skupiny. Nedopadá na něj však pochopitelně povinnost mít odpovědného zástupce ani další ustanovení navazující na akreditaci správce skupiny, ledaže se jím sám stal.

K § 27:

K odst. 1

I když zájmový spolek nefiguruje v hromadném řízení jako účastník řízení, může na případu spolupracovat se kteroukoliv ze stran mimo přímý rámec zákona (projev zásady, že každý může činit, co není zákonem zakázáno) – tj. kupříkladu žalobci či žalovanému poskytovat odbornou pomoc.

Nadto však zákon explicitně umožňuje spolku, aby se do řízení zapojil i formou tzv. vyjádření k předmětu řízení. Uvedené pravidlo je pro českou procesní legislativu novinkou⁸ a ve své

⁸ Insitut *amicus curiae* či *amicus curiae brief* se využívá v řízení před Ústavním soudem,

podstatě jde o uzákonění institutu známého z anglosaského práva pod označením *amicus curiae* neboli přítel soudu. Ačkoliv z pohledu zákona je atypický, *amicus curiae* není pro české právo úplně cizí, jak by se na první pohled mohlo zdát. Koncept se již poměrně vžil v řízení před Ústavním soudem⁹, v němž se nezřídka kdy názor třetí osoby, která není účastníkem řízení, osvědčil. Návrh zákona zde na tuto osvědčenou praxi navazuje a výslovně opravňuje zájmový spolek k tomu, aby mohl vyjevit soudu svůj názor formou písemného vyjádření. Soud se musí se stanoviskem vypořádat nejpozději v rozsudku.

Vyjádření je nicméně relevantní pouze tehdy, pokud jej učinil zájmový spolek, a pokud se otázka či případ týká činnosti tohoto spolku.

K odst. 2

Mimo zájmový spolek je totožné oprávnění uděleno správním orgánům, které by jinak měly pravomoc ve věci rozhodnout. Jmenovitě jde o finančního arbitra, Český telekomunikační úřad a Energetický regulační úřad. Vedle nich je k podání oprávněn též veřejný ochránce práv. Podmínky odstavce 1 platí i zde.

Rozhodnutí v hromadné žalobě může mít zásadní dopad do práv a povinností velké skupiny osob, z tohoto důvodu je potřebné zajistit, aby soud měl k dispozici co nejvíce relevantních podkladů, na jejichž základě lze zodpovědně rozhodnout. Proto zákon dává výslovnou možnost vybraným entitám, aby své znalosti a zkušenosti soudu sdělily a on je mohl vzít při rozhodování v potaz.

K § 28:

K odst. 1

Uvedené ustanovení upravuje povinné právní zastoupení. Hromadné řízení bude složité jak po stránce věcné, tak zejména po stránce procesní. Zastoupení někým, kdo má potřebnou kvalifikaci pro vystupování před soudem, je tak nezbytnou podmínkou pro to, aby celý systém mohl fungovat. V zahraničí je dokonce zcela běžné, že se na hromadná řízení specializují pouze vybraní advokáti a tato komunita nebývá příliš velká. V případě, že by některá ze stran nebyla právně zastoupena, existuje velké riziko, že by řízení bylo velmi zdlouhavé a

⁹ Srov. kupř. nálezy Pl. ÚS 24/07, IV. ÚS 3035/15 či Pl. ÚS 16/14.

neefektivní. Na straně žalobce je rovněž nutné ošetřit zájmy neaktivních členů skupiny a je nepochybné, že v jejich zájmu je takový stav, kdy je žalobce právně zastoupen.

Je třeba zdůraznit, že na rozdíl od obecné právní úpravy se povinné zastoupení vztahuje skutečně jen na advokáty a nikoliv další právnické profese, jako kupř. patentové zástupce či podnikové právníky. Záměrem je zajistit tu nejvyšší možnou kvalitu a zkušenosti osob vystupujících na obou stranách sporu.

Výjimečně není povinné zastoupení nutné:

- a) Je-li strana sama advokátem – v takovém případě nemusí být právně zastoupena. Dostatečná odbornost a schopnosti jsou tím již garantovány a požadavek na právní zastoupení by zbytečně vedl ke zvyšování nákladů řízení.
- b) Žaluje-li zájmový spolek na zdržení se protiprávního jednání. Uvedená výjimka je odůvodněna tím, že již v dnešní době podobné žaloby český právní řád zná (kupř. § 25 odst. 2 zákona o ochraně spotřebitele), nepředpokládá povinné právní zastoupení a v praxi to problémy nečiní. U žalob na zdržení se navíc nelze očekávat takovou složitost.

K odst. 2

Z hlediska potenciálního střetu zájmů mezi zástupcem a zastoupeným (potažmo celou skupinou zastoupených) jsou z role právního zástupce vyloučeny osoby, které jsou zároveň členem skupiny.

Odstavec přitom platí skutečně jen pro případ právního zastoupení, tj. ne pro situaci, kdy je advokát sám žalobcem (což mj. znamená, že nemá nárok na odměnu za zastupování pro účely náhrady nákladů řízení apod.). V tuto chvíli je totiž advokát účastníkem, který má jen shodou okolností schopnosti a zkušenosti se soudním řízením, které pro tyto účely využívá. I proto zákon hovoří o „právním zástupci“ a ne o „advokátovi“.

Podmínky hromadného řízení

Vedle obecných podmínek soudního řízení, které vyplývají ze subsidiárně aplikovatelného občanského soudního řádu, je nezbytné splnit i další procesní podmínky stanovené toliko pro účely řízení hromadného. Teprve naplnění těchto podmínek odůvodňuje zvláštní kolektivní

formu vedení řízení. Jestliže naopak podmínky splněny nejsou, hromadné řízení musí být zastaveno a jednotlivci odkázáni na individuální řízení. Je třeba zdůraznit, že při zkoumání podmínek hromadného řízení nejde o otázku důvodnosti (tj. zkoumá se jen, zda potenciálně velká skupina osob mohla utrpět určitou újmu, již se nezkoumá, zda tato újma skutečně vznikla, zda je zde příčinná souvislost, zavinění na straně žalovaného apod.).

Z hlediska podmínek je přitom nezbytné rozlišovat:

- a) obecné procesní podmínky platné pro každé soudní řízení, jež plynou ze subsidiární aplikace občanského soudního řádu;
- b) univerzální podmínky hromadného řízení, které musí být naplněny vždy, je-li navrhováno podání hromadné žaloby;
- c) podmínky pro jednotlivé druhy hromadného řízení (odhlašovací a přihlašovací), jež odlišují oba druhy řízení dle smyslu a účelu těchto řízení;
- d) podmínka solventnosti správce skupiny pro případ, že žaluje v odhlašovacím hromadném řízení na splnění povinnosti, která spočívá v konání.

K § 29 (Podmínky hromadného řízení):

Nejprve jsou upraveny univerzální podmínky hromadného řízení, jež musí být naplněny vždy [výše sub b)]. Podmínky je nezbytné osvědčit, není tedy třeba je dokázat (to by mohlo vést k přílišnému zatížení řízení v této fázi a faktické nevyužitelnosti hromadné žaloby, která by se v praxi nikdy nedostala do druhé fáze).

Jednotlivé obecné podmínky jsou taxativní a jejich výčet nelze rozšiřovat:

- *Početnost skupiny (tzv. numerosity) - písm. a)*

Základní a logickou podmínkou vedení hromadného řízení je osvědčení skutečnosti, že skupina má dostatečný počet členů, který odůvodňuje vedení hromadného řízení. Některé státy stanoví konkrétní počet (kupř. Francie uvádí minimálně 2 členy, Polsko uvádí 10 členů, návrh rakouského předpisu uváděl 50), zákon se však touto cestou nevydává a ponechává na posouzení konkrétních okolností případu, zda je podmínka naplněna.

Stanovení minimální hranice početnosti skupiny, a to zejména s ohledem na různorodost oblastí, na něž bude právní úprava dopadat, není vhodné a ani možné. Ať už se jedná o nároky vznikající v oblasti životního prostředí, nekalosoutěžních, zaměstnaneckých či spotřebitelských sporů, nelze v tuto chvíli dopředu určit jedno společné číslo označující minimální počet členů skupiny, které by zcela odpovídalo všem těmto oblastem. Záležet bude i na stanovení principu, jež bude řízení ovládat, tj. zda v konkrétním případě půjde o přihlašovací či odhlašovací řízení. V případě prvního režimu lze hovořit i o skupině v řádu jednotek (tj. např. sedm či deset), v případě druhého je vhodné uvažovat ve větším měřítku, tj. o početnosti skupiny v řádu desítek, stovek a tisíců jednotlivců.

- *Příbuznost či společnost řešených otázek (tzv. commonality) - písm. b)*

Skutečnost, že je zde větší skupina poškozených osob, ještě automaticky neznamená, že jejich nároky mohou být uplatňovány v jedné žalobě (např. „všechny osoby, které byly dne 3. srpna 2018 na pouti“ neznamená, že všem těmto osobám vznikl nárok a že má stejnou povahu). Naplněna musí být i podmínka příbuzné (či společné) povahy řešených otázek. Podmínka je v zákoně vyjádřena tak, že práva a povinnosti, které jsou předmětem hromadného řízení, se musí vyznačovat *stejnými či obdobnými skutkovými nebo právními otázkami*. To mj. znamená, že

a) společné otázky nemusí být nutně stejné, mohou být i jen obdobné;

b) společné otázky mohou být jak právní, tak skutkové nebo obojí.

Nároky, které se v podstatných aspektech neshodují, potažmo se nevyznačují obdobnými skutkovými nebo právními otázkami, tak nebude možné cestou jedné žaloby uplatnit. Naopak to, že budou nároky v nepatrných ohledech odlišné, nebude bránit jejich společnému projednání.

Posuďme následující příklad. Obdobný charakter bude dán kupříkladu v situaci, kdy byl klientům určité společnosti nezákonně účtován poplatek. U různých skupin klientů se tak nicméně dělo v různém časovém období. Je tudíž zřejmé, že se jedná o obdobný nárok, neboť vychází ze stejné skutkové a právní povahy, nicméně celková účtovaná částka bude rozdílná – právě v závislosti na časovém období. Pro tyto účely bude současně možné vytvořit tzv. podskupinu, která napomůže ke sdružení téměř identických nároků. Jinak

řečeno, pokud nebude možné určit jednoho společného jmenovatele pro všechny, může soud vytvořit podskupiny a v nich projednávat jednotlivé podskupinové nároky zvlášť.

Obdobná povaha bude dána též tehdy, kdy byl klientům účtován stejný poplatek, avšak některým zcela bez právního důvodu, jiným z důvodu uzavření dodatku smlouvy, který byl však neplatný. Skupina je zde spojena jen skutkovou souvislostí, nikoliv právní. I tento případ však lze projednat v hromadném řízení s tím, že soud by měl vytvořit dvě podskupiny.

Naopak podobná povaha nebude dána tehdy, jestliže byl některým klientům účtován jeden poplatek na základě jedné právní skutečnosti a jiným klientům jiný poplatek na základě jiné právní skutečnosti. Stejně tak nebudou podmínky naplněny, zakoupili-li různí klienti od téhož prodejce různé zboží, které mělo odlišné vady. To, že je zde totožnost škůdce, neodůvodňuje společnou povahu nároků.

- *podmínka typizovanosti (tzv. typicality) - písm. c)*

Hromadná žaloba předpokládá, že nároky členů skupiny budou projednány primárně na podkladě posuzování nároku jediného z nich - tzv. zástupce skupiny (*named plaintiff* či *group representative*). Právě na to směřuje podmínka, že nárok zástupce skupiny musí být „typizovaný“ - tj. musí se jednat o prototyp nároku členů skupiny.

O „typizovaný“ nárok nejde, je-li nárok zástupce skupiny promlčený, zatímco ostatní členové skupiny tento problém nemají.

- *podmínka vhodnosti (tzv. superiority) - písm. d)*

Mimo jiné musí být hromadné řízení z hlediska svého účelu a oprávněných zájmů členů skupiny také vhodným způsobem projednání sporu. V obecné rovině lze říci, že případy, kdy bude hromadné řízení vyloučeno na tomto základě, jsou již obsaženy ve výluce § 2, podle níž jsou z hromadného projednávání vyloučeny věci, v nichž nelze uzavřít smír. Zde by zpravidla tato podmínka chyběla, zákon však výluku deklaruje v tomto případě výslovně.

Protože jsou věci, v nichž nelze uzavřít smír, již vyloučeny, lze se domnívat, že tam, kde budou naplněny ostatní podmínky pro vedení hromadného řízení, bude zcela pravidelně

splněna i tato podmínka. Přesto nelze vyloučit výjimečné situace, kdy tomu tak nebude. Například nerozlučné společenství ve sporu, pro nějž je vhodnější postupovat dle § 91 odst. 2 OSŘ.

- *podmínka odpovídajícího zastoupení (tzv. adequacy of representation) - písm. e)*

Dále musí být splněno, že žalobce odpovídajícím způsobem zastupuje zájem skupiny, zejména není ve střetu zájmů se zájmem skupiny. Otázku adekvátního zastoupení zkoumá soud nejen ve vztahu k žalobci, tj. správci skupiny (u něj lze vzhledem ke splnění podmínek nutných pro získání akreditace adekvátnost předpokládat), zástupci skupiny či zájmovému spolku, ale i ve vztahu k jejich případnému právnímu zástupci (v takovém případě totiž většinu úkonů činí právě advokát).

Soud bude zejména zkoumat, zda žalobce, popř. jeho advokát není ve střetu zájmů se zájmem celé skupiny (např. advokátem bude osoba, která jinak vždy hájí zájmy žalovaného, advokátem bude bratr jednatele společnosti, která je žalovanou apod.).

- *uplatnitelný nárok - písm. f)*

Žalobce se musí pochopitelně domáhat některého z práv uplatnitelných v hromadném řízení podle § 30.

- *zákaz zneužití - písm. f)*

Hromadná žaloba konečně nesmí být jen šikanózním výkonem práva.

Uvedená podmínka není ničím jiným než promítnutím obecné zásady českého práva, která by se bez dalšího měla uplatnit i pro obecné civilní řízení soudní. Dnes je tato zásada v kontextu hmotného práva výslovně zmíněna v občanském zákoníku, a sice v § 6 a § 8 OZ, podle nichž je každý povinen jednat poctivě a zneužití práva nepožívá právní ochrany. V tomto ohledu lze zneužít i právo na podání hromadné žaloby, ať už osobě soukromoprávní nárok přísluší, či nikoliv. Vzhledem k tomu, že hromadné žaloby mají zvýšený šikanózní a zneužívající potenciál, je na místě, aby se soud ještě před tím, než vydá certifikační usnesení, zabýval otázkou, zda žaloba nemá vést pouze k dehonestaci třetích osob, nebyla podána čistě pro poškození konkurenta či dokonce za účelem jeho hospodářské likvidace.

Soud by se v této fázi neměl meritorně zabývat obsahem žaloby, ale spíše zkoumat, zda zde nejsou dány důvody pro neudělení certifikace z důvodů výše uvedených. Ne vždy bude případný závěr o šikaně či zneužití ze strany žalobce zřejmý - ustanovení tak dopadá na situace, kdy bude takové zneužití očividné (slovy zákona musí jít o „zjevně zneužívající úmysl“).

Zvláště zdůrazněny jsou situace, kdy je cílem neoprávněné poškození členů skupiny – tj. žalovaný a žalobce se dohodnou a fingují podání hromadné žaloby, anebo osoby/osob, které se zúčastní hospodářské soutěže – žalobce chce poškodit žalovaného, ale i jiné osoby (subjekty s žalovaným v koncernu, jejich společné konkurenty apod.).

K § 30 (Uplatnitelná práva):

Ustanovení rozvádí podmínky hromadného řízení, konkrétně § 29 písm. f). Hromadná žaloba v předkládaném návrhu zákona je univerzálním prostředkem koncentrace soudního projednávání podobných věcí ve všech soukromoprávních oblastech. Z tohoto základního východiska, které bylo při přípravě zákona sledováno, vyplývá též rozsah uplatnitelných práv.

Tento rozsah je ve své podstatě natolik široký, že zahrnuje všechny typy nároků, s nimiž se lze v soudních řízeních v civilních věcech setkat – od žaloby určovací, přes žalobu negatorní či restituční (výjimkou jsou žaloby statusové – viz § 2). Protože se však ne všechny právní řády vydaly týmž směrem a uplatnění hromadných žalob co do „životních situací“ a „typů nároků“ určitým způsobem omezují¹⁰, bylo shledáno jako vhodné všechny uplatnitelné nároky v zákoně vypočíst.

Jmenovitě je tedy možné uplatňovat:

a) splnění povinnosti, která vyplývá ze zákona, z právního poměru nebo z porušení práva,

Je zřejmé, že cílem je zajistit co nejširší uplatnění hromadné žaloby v žalobách na plnění. V tomto smyslu jsou zahrnuty jak žaloby na náhradu újmy, navrácení v předešlý stav, tak i žaloby na zdržení. Z hlediska „druhu“ nároku je bez rozdílu, zda tento byl založen zákonem, smlouvou či jiným právním poměrem nebo jejich porušením.

¹⁰ K tomu např. čl. 1 odst. 2 polského zákona o domáhání se nároků ve skupinovém řízení.

b) určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není.

Vedle žalob požadujících plnění je přípustná i žaloba na určení. Formulace použitá v návrhu je standardní (srov. § 80 OSŘ). Přitom není popřena ani podmínka, že musí být na určení dán naléhavý právní zájem, což vyplývá ze subsidiární aplikace občanského soudního řádu. Jelikož však určovací žaloby mohou být ospravedlněny i tam, kde by šlo v individuálním řízení žalovat na plnění (nicméně v konkrétním případě není pro účely hromadné žaloby požadavek plnění vhodný), zákon výslovně uvádí vyvratitelnou domněnku, že naléhavý právní zájem je dán i tehdy, bylo-li by vyčíslení výše jednotlivých nároků členů skupiny (tj. petit na plnění) značně obtížné. Jde tedy o snahu prolomit v těchto případech ustálenou judikaturu týkající se výkladu pojmu naléhavý právní zájem, podle níž žaloba zpravidla není opodstatněna tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti.¹¹

Uvedené pochopitelně nebrání žalobci, aby i přesto, že je vyčíslení značně obtížné, žaloval na plnění. Je ale možné, že takové řízení bude zbytečně zdlouhavé, a rychlejší by bylo, pokud by nejprve bylo rozhodnuto o určení, zda došlo k porušení povinnosti, a následně by jednotlivci mohli individuálně dožalovat již jen konkrétní výši. Nelze pak ani vyloučit, že soud v některém z těchto případů vyhodnotí hromadnou žalobu jako nevhodnou pro projednání sporu, a hromadné řízení tak nepřipustí s odkazem, že má být žalováno individuálně.

V ustanovení se rovněž promítá jedna z možností, kterou dává členským státům návrh směrnice o zástupných žalobách v čl. 6 odst. 2.

K § 31:

K odst. 1 a 2

Základní podmínky pro vedení odhlašovacího hromadného řízení jsou zakotveny v § 31. Nastavení podmínek by mělo vystihnout podstatu a účel odhlašovacího hromadného řízení a jasně ohraničit tento typ od druhé formy tzv. přihlašovacího hromadného řízení. Formulace

¹¹ Srov. již například rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24.2.1971 sp. zn. 2 Cz 8/71, uveřejněný pod č. 17 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1972, opakovaně potvrzený dalšími rozhodnutími, např. 22 Cdo 4881/2015 či 21 Cdo 2287/2017.

podmínek je též v souladu s požadavkem Evropské komise obsaženým v návrhu směrnice o zástupných žalobách (viz čl. 6 předloženého návrhu).

Podmínky pro odhlašovací hromadné řízení jsou vymezeny následovně:

a) *práva členů skupiny není účelné z důvodu jejich nízké hodnoty vymáhat jednotlivě,*

Tato podmínka je tradiční pro řízení typu opt-out (srov. též čl. 6 návrhu směrnice) a vymezuje jeho základní cíl – zracionalizovat a reálně umožnit vymáhání tzv. bagatelních nároků v soudním řízení.

To, zda je účelné práva členů skupiny vymáhat jednotlivě či nikoliv, čili zda je zde přítomen problém tzv. racionální apatie, je v konkrétním případě ponecháno na uvážení soudu. Zákon nicméně poskytuje vodítko v odstavci druhém, v němž se navrhuje zakotvit *vyvratitelnou domněnku*, že práva členů skupiny není účelné vymáhat jednotlivě, jestliže výše jednoho práva nepřesahuje 10 000,-Kč. Důležité je, že v případě opětujících se plnění se posuzuje hodnota jedné splátky.

Závěrem je potřebné upozornit, že podmínka „účelnosti“ vymáhání se posuzuje procesně; tudíž nejde o hledisko hmotněprávní (v jakém případě se spotřebiteli vyplatilo zajít k obchodníkovi a požadovat reklamaci), ale hledisko procesně-nákladové (v jakém případě by se spotřebiteli vyplatilo právo dané výše vymáhat soudně se všemi riziky se soudním řízením spojenými, zejm. soudním poplatkem, odměnou advokáta a rizikem náhrady nákladů řízení).

b) *skupina je určitelná alespoň v hrubých rysech*

Dále se navrhuje stanovit, že skupina poškozených musí být určitelná. Přitom zákon zpřesňuje, že tato „určitelnost“ nemusí být (a také zpravidla nebude) absolutní v tom smyslu, že by bylo možné již ve fázi certifikace všechny členy skupiny vyjmenovat. Je nicméně nezbytné, aby přinejmenším na konci certifikačního řízení i za pomoci nástrojů jako zpřístupnění důkazního prostředku bylo možné určit nějaký obecný vzorec – či alespoň společného jmenovatele, podle něž bude možné nejpozději na konci řízení jednotlivé členy skupiny identifikovat. Určitelnost alespoň v hrubých rysech tedy nemusí být dána u podání hromadné žaloby, postačí, pokud se to žalobci spolu se soudem podaří alespoň do okamžiku, kdy soud ve věci rozhoduje.

V praxi je určitelnost naplněna kupříkladu tím, že je skupina definována jako „každý, kdo uzavřel se společností *Alfa* smlouvu o poskytování služby X, a to mezi 1. lednem a 31. březnem 2019“, „každý, kdo dne 8. listopadu 2018 seděl ve vlaku č. X, provozovaném společností Y, na trati Praha-Brno“ apod.

c) *v téže věci není vedeno jiné odhlašovací hromadné řízení.*

Z povahy odhlašovacího hromadného řízení není možné, aby v téže věci byla vedena dvě takováto řízení. Pro praxi to znamená, že ten, kdo podá první hromadnou žalobu požadující vedení odhlašovacího hromadného řízení, bude mít při splnění všech podmínek a získání certifikace na tento typ řízení monopol.

Z hlediska totožnosti věci se uplatní závěry dovozené pro účely individuálních soudních řízení u § 83 odst. 1 OSŘ.

K odst. 3

Rozhoduje-li soud byť i v individuálním řízení o zdržení se či určení, má toto rozhodnutí fakticky širší působnost nežli mezi dvěma stranami. Zaprvé, pokud soud rozhodne o zdržení se určité praktiky vůči spotřebiteli A, je jasné, že by mělo být totéž uplatněno i vůči všem dalším spotřebitelům B-Z. Určí-li soud, že v daném případě došlo k porušení zákona, je logické, že by se totéž mělo uplatnit nejen vůči poškozenému A, ale i vůči poškozeným B-Z, kteří byli v obdobné situaci. Pro tyto případy je tedy mnohem vhodnější, aby o všech dotčených bylo rozhodnuto najednou a případné rozhodnutí působilo vůči všem (v americké doktríně jde o tzv. *incompatible standards class action*). Navíc není nezbytné osoby identifikovat, a to ani na konci řízení, neboť nedochází k vypočtení konkrétních výší odškodnění (viz i dále). Toto je obecné pravidlo, které pochopitelně nevylučuje výjimky (u A byla smlouva sjednána v tísni, u B-Z nikoliv apod.).

Ze všech těchto důvodů zákon zakotvuje vyvratitelnou domněnku, podle níž u negatorních a určovacích žalob by měla být v naprosté většině případů volena cesta odhlašovacího hromadného řízení.

Z logického důvodu, kdy ani u zdržení se, ani u určení není nezbytné již v rozsudku určit přesný okruh osob (postačí jen obecné vymezení v duchu „žalovaný se musí zdržet používání doložky, podle níž nemůže spotřebitel od smlouvy odstoupit“ apod.), není ani nezbytné pro

účely negatorních a určovacích žalob naplnit podmínku určitelnosti rozsahu skupiny alespoň v hrubých rysech. Případné spory o to, zda je konkrétní osoba do okruhu dotčených zapojena (tj. zejména jestliže se žalovaný vůči konkrétní osobě po vydání rozsudku nezdrží zakázaného jednání) lze vyřešit v navazujícím řízení, které bude rychlé, neboť se bude omezovat jen na otázku členství žalobce (který se bude v individuálním řízení dovolávat rozhodnutí o hromadné žalobě) ve skupině.

K § 32 (Podmínky přihlašovacího hromadného řízení):

Přihlašovací hromadné řízení je univerzálnější a z tohoto důvodu jej lze vést ve všech ostatních případech, kdy nejsou naplněny podmínky pro vedení odhlašovacího hromadného řízení. Podmínky pro vedené opt-in řízení jsou proto v zákoně vymezeny negativně.

K § 33 (Podmínka solventnosti):

Ze zahraničních zkušeností jsou bohužel známy případy, kdy došlo ke zneužití hromadných žalob. Tato skutečnost byla brána v potaz i při přípravě zákona, který upravuje celou řadu preventivních opatření, aby k takové situaci v praxi vůbec nemohlo dojít (k tomu viz i kapitolu 2.4 obecné části důvodové zprávy). Přesto nelze těmto rizikům zabránit plně. Proto se v zákoně navrhuje zavedení obecné možnosti požadovat po žalobci složení jistoty na náhradu nákladů řízení a případné újmy do soudní úschovy (viz § 92 a násl.).

Největší riziko zneužití a případné velké zátěže pro žalovaného na nákladech řízení, které se mu od žalobce po konci řízení nepodaří získat, platí bezesporu pro odhlašovací hromadné řízení, jehož předmětem byla povinnost něco konat, zejména povinnost zaplatit peněžité plnění. Pro tyto případy tak zákon úroveň prevence ještě zvyšuje a zavádí pro žalobce zákonnou povinnost (nikoliv tedy jen návrhu žalovaného), aby doložil splnění tzv. podmínky solventnosti. Tato povinnost musí být naplněna v průběhu první fáze řízení a bez jejího splnění nemůže hromadné řízení pokračovat projednáváním věci samé.

Podmínka solventnosti je tedy zvláštní *sui generis* procesní podmínkou hromadného řízení pro vybrané žalobce a typy řízení. *In concreto* se uplatní pro odhlašovací hromadné řízení, kdy na straně žalobce vystupuje správce skupiny, jenž navrhuje v petitu hromadné žaloby, aby žalovaný splnil určitou povinnost spočívající v konání nebo dání (ať už samostatně nebo spolu

s jiným návrhem). V těchto typech sporů je tedy naplnění podmínky nezbytné a nenaplnění brání dalšímu pokračování.

Podmínka solventnosti se vztahuje k případné povinnosti správce skupiny uhradit náklady řízení žalovaného, popřípadě mu zaplatit náhradu újmy či vydání bezdůvodného obohacení anebo splnění jiné povinnosti, které vznikly v souvislosti s výkonem činnosti správce skupiny v probíhajícím hromadném řízení.

Podmínka solventnosti se tedy vztahuje a zkoumá vždy ke konkrétnímu sporu a nemusí být splněna obecně, zejména není její naplnění podmínkou získání akreditace. Toto řešení nakonec bylo upřednostněno i proto, že každý spor je jiný a výše případného zajištění by se měla odvíjet primárně od předmětu sporu – obecně stanovená podmínka solventnosti by byla pro určité případy nedostatečná, pro jiné zase zbytečně zatěžující. Pokud by navíc správce skupiny zahájil 10 sporů najednou, mohla by „obecná solventnost“ pomoci pouze jednomu žalovanému a na ostatní by se ze zajištění nedostalo. Navržené nastavení naopak umožňuje, aby ve všech 10 sporech byl správce skupiny nucen naplnění podmínky dokládat samostatně.

Uvedené opatření konečně umožní, že se o pozici správce skupiny budou moci ucházet kupříkladu i neziskové organizace, které by jinak nebyly schopny obecnou podmínku solventnosti splnit, nicméně budou této povinnosti schopny dostát v konkrétním případě.

K § 34:

Navrhuje se dát správci skupiny několik možností, jak může svoji solventnost v hromadném řízení doložit.

Zprvé zákon umožňuje, aby správce skupiny složil odpovídající výši jistoty do soudní úschovy. Ze složené jistoty bude možné se následně uspokojit podle obecných ustanovení o „Uspokojení práv ze složené jistoty“, které jsou uvedeny v části věnující se nákladům řízení (blíže viz § 95 a násl.). Bude tedy možné z nich hojit jak případnou nezaplacenou náhradu nákladů řízení, tak i újmu, která žalovanému v souvislosti s hromadným řízením vznikla.

Alternativní možností splnění podmínky solventnosti je doložení pojištění pro případ vzniku výše uvedených povinností u pojišťovny oprávněné provozovat činnost na území Evropské unie nebo členského státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru. Předpokládá se přitom, že s ohledem na charakter pojištění jako závazku sloužícího ke krytí nahodilých

událostí může být tato možnost relevantní zejména ve vztahu k hrazení nákladů spojených s uplatněním práva v rámci pojištění právní ochrany. Zároveň není vyloučeno, aby krytí dalších povinností, ve vztahu k nimž pojištění nebude moci být sjednáno, bylo doloženo některým z dalších způsobů. Tím může být také doložení bankovní záruky, která je standardní alternativou ke složení jistoty, resp. způsobem zajištění splnění určitých povinností i podle jiných právních předpisů (např. § 41 zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů).

Podmínku solventnosti je možné naplnit též kombinací všech výše uvedených alternativ (zčásti jistotou, zčásti pojištěním apod.).

K § 35:

K odst. 1

Uvedené ustanovení uvádí obecnou minimální výši jistoty, která by měla odpovídat nejméně 5% hodnoty uplatňovaného plnění. Tato částka bude klíčová do výše 100 000 000. Nad žalovanou částku 100 000 000 se již plnění nezapočítává a maximální možné zajištění tak činí 5 000 000 Kč.

Hodnota byla zvolena s přihlédnutím ke statistikám, z nichž vyplývá, že částky nad 100 000 000 jsou již v aktuální právní úpravě žalovány minimálně. Do 100 000 000 jsou žaloby podávány v řádu promile procent (tj. např. 0,005% apod., což odpovídá několika desítkám případů za roik), zatímco nad 100 000 000 jde již o 0 % či jednotky případů ročně.

K odst. 2 a 3

Pro případy, že není žalováno peněžité plnění, stanoví zákon subsidiární pravidlo, podle něhož se v takovém případě zajištění poskytuje v penězích a odpovídá 5 % hodnoty žalovaného plnění. Nelze-li výši určit anebo lze-li ji určit jen s obtížemi, obsahuje zákon fikci, že pro tyto případy je přiměřeným zajištěním ve výši 1 000 000 Kč (tj. jistota do soudní úschovy, pojištění či bankovní záruka znějící na tuto částku).

K § 36:

Z hlediska časového se zde dává žalobci beneficium, neboť otázka, zda soud hromadnou žalobu certifikuje či nikoliv, může být velmi nejednoznačná. Pro žalobce je zároveň otázka

certifikace krucální a umožňuje mu poté lépe zhodnotit riziko řízení. Totéž platí pro pojišťovny a banky, které budou případně zvažovat, zda žalobce pro účely hromadného řízení pojistí či zdali mu poskytnou finanční záruku.

Proto může žalobce svoji solventnost doložit až ve chvíli, kdy již bude z projednávání podmínek řízení zjevné, že soud hromadnou žalobu připustí, a bude zároveň přesně určena hodnota žalovaného plnění, z níž se výše zajištění počítá. To mj. znamená, že ukáže-li se výše žalovaného plnění v certifikačním usnesení vyšší, přičemž žalobce svoji povinnost splnil již dříve a vycházel z jiné částky, bude muset výši zajištění dorovnat.

Je třeba říci, že náklady řízení mohou vznikat i ve fázi před rozhodnutím o certifikaci. Pro tyto účely dává zákon žalovanému nástroj v podobě návrhu na uložení povinnosti složit jistotu, zakotvený v § 92 a násl. Tudiž i před certifikací může žalovaný své případné budoucí nároky vůči žalobci ošetřit, má-li obavu z toho, že žalobce nebude schopen svým závazkům po skončení řízení dostát.

Část druhá – Průběh hromadného řízení v prvním stupni

V pořadí na druhém místě je upravena část věnující se hromadnému řízení v prvním stupni. Navrhovaná systematika je tradiční a odpovídá standardům procesního práva.

Pokud jde o samotné členění části druhé, skládá se z

- Hlavy I, v níž je stručně upravena fáze před zahájením hromadného řízení;
- Hlavy II, kde je upravena hromadná žaloba a její náležitosti;
- Hlavy III, v níž se pamatuje na první fázi řízení, tzv. „řízení o přípustnosti hromadné žaloby“; zde se řeší i otázky vztahu hromadných řízení a individuálního a hromadného řízení;
- Hlavy IV, kde je pamatováno na hromadné řízení ve věci samé;
- Hlavy V upravující náklady řízení, odměnu a jistotu;
- Hlavy VI, v níž je část druhá zakončena pravidly pro rozhodnutí a postup soudu ve fázi po vydání rozhodnutí.

K § 37 (Úkony před zahájením hromadného řízení):

Hromadné řízení začíná podáním hromadné žaloby a jejím doručením soudu, přesto mohou potenciální strany řízení před zahájením hromadného řízení provádět úkony nezbytné k tomu, aby zjistily, zda má hromadná žaloba v konkrétním případě vůbec smysl, zda je vhodným nástrojem pro uplatnění nároků, zda existuje poškozená skupina a její velikost apod.

Zároveň však nesmí jednotlivé úkony nepřiměřeně zasahovat do práv třetích osob. Toto pravidlo znamená, že předběžné úkony do práv třetích osob zasahovat mohou a zpravidla i budou, tento zásah však nesmí být nepřiměřený.

Má-li přitom ten, do jehož práv je zasahováno (zpravidla ten, kdo by byl žalovaným, kdyby šlo o věc samu), za to, že byl v rozporu s tímto ustanovením dotčen na svých právech, může podat návrh na předběžné opatření podle obecných ustanovení občanského soudního řádu anebo se bránit cestou civilního práva, kupříkladu podle pravidel o ochraně osobnosti.

K § 38 a 39 (Právo podat hromadnou žalobu):

Uvedené ustanovení upravuje subjekty, které mají právo podat v konkrétním případě hromadnou žalobu. Jde o základní ustanovení, které konstruuje žalobní právo částečně i zcela nezávisle na hmotněprávních poměrech stran. Zákon z pochopitelného důvodu odlišuje, má-li být vedeno hromadné řízení odhlašovací či přihlašovací.

V odhlašovacím hromadném řízení může jako žalobce vystupovat pouze správce skupiny jakožto speciálně k tomu akreditovaný subjekt. K podání hromadné žaloby si musí obstarat souhlas alespoň jednoho člena skupiny. Výjimku činí negatorní a určovací žaloba (srov. níže) u zájmového spolku.

U přihlašovacího hromadného řízení je řešení více univerzální a žalovat může nejen správce skupiny (se souhlasem alespoň jednoho člena), ale i člen skupiny jakožto osoba, která je aktivně věcně legitimována, a zájmový subjekt (nezisková organizace), který částečně hájí veřejný zájem, a proto nepotřebuje k podání žaloby souhlas člena skupiny. Zde je nutné podotknout, že zájmový subjekt může být zároveň správcem skupiny, pokud se mu podaří získat akreditaci. V takovém případě, žaluje-li v odhlašovacím hromadném řízení, musí si coby správce skupiny souhlas člena skupiny obstarat.

Odlišení mezi přihlašovací a odhlašovací formou hromadného řízení z hlediska osoby oprávněné podat hromadnou žalobu je pojistkou proti případnému zneužití hromadných žalob. Odhlašovací hromadné řízení má totiž oproti druhé formě řízení zesílený zneužívající potenciál, neboť může mít dopad na velké skupiny osob a tím i vyšší razanci a odezvu ve společnosti. Proto bylo přikročeno k limitaci procesní legitimace pouze na úzkou skupinu osob, jež musí splnit poměrně přísné podmínky, musí získat akreditaci a podléhají průběžnému dohledu ze strany ministerstva. Jakmile by vzniklo podezření, že některý správce své postavení zneužívá v neprospěch skupiny anebo žalovaného, hrozí mu okamžité odebrání licence a tím i ztráta sporu. Všechny tyto okolnosti povedou k tomu, že hromadná žaloba v odhlašovací podobě bude využívána s rozmyslem a po předchozím uvážení a její autor bude pod zvýšeným drobnohledem soudu, ale zejména i ministerstva.

Pokud by byly do odhlašovacího hromadného řízení připuštěny zájmové spolky bez dalšího, hrozí, že by vznikaly *ad hoc* subjekty tohoto rázu, které by pod rouškou ochrany veřejného blaha šikanovaly konkurenty anebo připravovaly poškozené o jejich drobné pohledávky. Proto se zájmovým spolkům dává možnost odhlašovací řízení zahájit jen pro negatorní a určovací nároky; jinak mohou jako žalobce bez omezení figurovat jen v přihlašovacím řízení. To samozřejmě zájmovým spolkům nebrání, aby usilovaly o udělení akreditace, získání statusu „správce skupiny“ a tím i dosažení možnosti žalovat v opt-out režimu na plnění.

Jestliže by bylo možné, aby odhlašovací hromadné řízení zahájil člen skupiny, nejenže by zde bylo riziko obdobné jako u zájmového spolku. Zároveň by tento stav byl velmi rizikový i pro žalovaného a jeho právo na náhradu nákladů řízení v případě úspěchu ve věci. Lze se totiž domnívat, že jednotlivec, zpravidla spotřebitel, by neměl dostatečné finanční prostředky na jejich úhradu. U člena skupiny je tak možnost podávat hromadnou žalobu limitována striktně jen na přihlašovací hromadné řízení.

K § 40 (Náležitosti hromadné žaloby):

K odst. 1

Hromadná žaloba je podáním ve smyslu obecného civilního práva procesního, zároveň jde z pohledu účastníků o to vůbec nejdůležitější podání, kterým se celé řízení zahajuje. Uplatní se na ní jak obecné náležitosti v § 42 odst. 4 OSŘ, tak náležitosti návrhu na zahájení řízení vypočtené v § 79 OSŘ.

Vedle toho se navrhuje uzákonit další nezbytné náležitosti, které musí být v žalobě uvedeny.

a) *žalobci známé identifikační údaje o členech skupiny, kteří jsou mu známi;*

Nejde o nezbytnou podmínku v tom smyslu, že by musela být splněna v každé hromadné žalobě. Nicméně pokud žalobce některé členy skupiny zná a zná i jejich identifikační údaje, musí je v žalobě uvést. Je třeba podotknout, že „identifikačním údajem“ je míněno primárně vymezení dle § 79 odst. 1 OSŘ, ale nikoliv nezbytně. Důležité je, aby byly uvedeny všechny identifikační údaje, jež jsou žalobci známé.

b) *souhlas alespoň jednoho člena skupiny s vedením hromadného řízení, je-li žalobcem správce skupiny, který není jejím členem;*

Souhlas musí být obsažen pouze v žalobě správce skupiny, a to proto, že správce skupiny není členem skupiny (je-li členem, tato podmínka neplatí) a zároveň ani (obecně) nehájí veřejný zájem jako zájmový spolek. Proto musí doložit, že alespoň jeden ze členů skupiny má zájem, aby byl jeho případ projednáván před soudem.

Bude-li však zájmový subjekt zároveň správcem skupiny a bude-li žalovat z pozice správce skupiny (zpravidla v odhlašovacím hromadném řízení, neboť v přihlašovacím může i jako zájmový spolek), musí si coby správce skupiny souhlas člena skupiny obstarat. Ve své podstatě je tato podmínka klíčová jen pro odhlašovací hromadné řízení, neboť v něm je nezbytné mít alespoň jeden nárok, který bude v řízení projednáván. V přihlašovacím hromadném řízení se z povahy věci všechny nároky, které budou předmětem projednání, „získají“ tím, že členové skupiny projeví přihlášením vůli se řízení účastnit.

c) *návrh na vedení hromadného řízení a uvedení všech skutečností a navržení důkazů, které svědčí o naplnění podmínek pro vedení hromadného řízení podle tohoto zákona;*

Aby byla hromadná žaloba hromadnou žalobou, musí obsahovat jednoznačný projev vůle žalobce, že chce, aby byla věc projednána v hromadném řízení. Nelze tedy zahájit hromadné řízení *ex officio*, byť by k tomu měl soud sebelepší důvody. Projednání věci kolektivně je tedy jen a pouze na vůli osoby, která řízení zahajuje – žalobce činí volbu, jakou formou se spor povede.

Zároveň musí být v žalobě uvedeny všechny okolnosti a důkazy, které svědčí ve prospěch toho, že jsou splněny podmínky uvedené v § 29 a násl.

d) *návrh, zda má být vedeno hromadné řízení odhlašovací, či přihlašovací, a uvedení všech skutečností a navržení důkazů, které svědčí o naplnění podmínek pro vedení řízení příslušným způsobem;*

Ze žaloby musí být též zřejmé, zda žalobce požaduje, aby byla celá věc projednána na principu odhlašovacího, či přihlašovacího hromadného řízení, k čemuž musí uvést i všechny skutečnosti a důkazy, jež svědčí o naplnění podmínek pro tuto formu řízení.

e) *náleží-li žalobci odměna, návrh procentuální výše této odměny a uvedení všech skutečností, které svědčí o přiměřenosti navržené výše.*

V případě, že žalobci náleží odměna, měl by v žalobě již navrhnout její výši a uvést, jak k této výši dospěl. Výše odměny se určuje v procentech a je třeba se řídit dalšími pravidly, zejména ustanovením § 99, v němž se výše odměny ohraničuje rozmezím 20-30% z vysouzené částky, a doplňkovým ustanovením § 100.

Výše by měla být uvedena již v žalobě, neboť žaloba je podkladem pro rozhodnutí soudu o certifikaci, přičemž v rozhodnutí o certifikaci soud mj. určuje právě výši odměny, kterou žalobce obdrží v případě úspěchu ve věci. Více k odměně viz odůvodnění k § 99 a 100.

V případě, že žaloba neobsahuje všechny potřebné náležitosti, vyzve soud žalobce k jejich nápravě v souladu s § 43 OSŘ.

K odst. 2

Ustanovení navazuje na § 168 odst. 2, jímž se zakotvuje právnické osobě – správci skupiny povinnost obstarat si odpovědného zástupce.

K § 41:

Ustanovení definuje postup soudu v první fázi řízení, tzv. řízení o přípustnosti hromadné žaloby. V zahraničí a odborné literatuře je tato část obvykle nazývána jako certifikace (*certification*).

K odst. 1

Základní smysl a účel řízení o přípustnosti hromadné žaloby vyplývá již z odstavce prvního. Cílem této oddělené části je posoudit a rozhodnout, zda jsou splněny podmínky pro vedení hromadného řízení, a případně jaká forma je pro daný typ řízení vhodnější. Má se tak zabránit vedení vleklých sporů, kdy soud po několika letech rozhodne, že vlastně vůbec neměla být hromadná žaloba podána, protože nebyly splněny nezbytné podmínky.

K odst. 2

Vzhledem k důležitosti této fáze řízení je potřebné, aby návrh žalobce s případnou replikou žalovaného mohl soud dostatečně posoudit. Proto je nezbytné, aby se i ve fázi přezkumu podmínek konalo v řízení jednání a všechny sporné otázky byly projednány před soudem ústně a bezprostředně.

K odst. 3

Vzhledem k účelu rozhodování o ne/připuštění hromadné žaloby má tato fáze na obě strany i třetí osoby velký dopad. Neméně významným úkolem certifikace je zevrubné posouzení vhodnosti odhlašovacího či přihlašovacího hromadného řízení pro vyřešení daného sporu. Proto je velice důležité, ba dokonce klíčové, aby bylo konečné rozhodnutí soudu postaveno na co nejširším množství informací a podkladů o stavu projednávané věci.

Ze všech těchto důvodů prolamuje zákon v několika ohledech zásady civilního řízení a umožňuje, aby soud rozhodl i nad rámec petitu a zároveň, aby provedl i jiné než navržené důkazy. Tyto odchylky jsou podloženy racionálními argumenty a potřebou zajistit co nejspravedlivější rozřešení otázky, zda má hromadná žaloba smysl či nikoliv, popřípadě v jaké formě má být řízení vedeno.

Z hlediska vázanosti petitem, resp. nevázanosti petitem je nicméně potřebné zdůraznit, že tato nevázanost se vztahuje pouze k a) charakteristice a velikosti skupiny, b) a z toho vyplývajícimu rozsahu předmětu sporu (pokud je skupina 10x větší, než předpokládá žalobce, logicky je i 10x větší rozsah předmětu sporu apod.). Otázka vázanosti se tedy nedotýká kupříkladu požadované povinnosti (zda je navrhováno zdržení se či zaplacení, zda je navrhováno jen určení apod.).

K odst. 4

Pravidlo odstavce třetího je explicitně doplněno a rozvedeno dalším pravidlem, jež se zabývá jen vztahem přihlašovacím a odhlašovacího hromadného řízení. Uvedené ustanovení výslovně říká, že soud není striktně vázán návrhem žalobce, v němž požaduje tu či onu formu hromadného řízení. Soud samozřejmě z argumentů žalobce vychází, přihlédne však též k tvrzení žalovaného a na základě všech dostupných skutečností si udělá vlastní názor na to, která forma projednání je pro daný spor vhodnější. Tím pochopitelně zůstávají nedotčena pravidla, za jakých podmínek se ta která forma použije, a soud při rozhodování z těchto pravidel vychází.

Rozhodujícím faktorem pro verdikt soudu je to, jaký způsob hromadného řízení přispěje k účelnějšímu projednání sporu. Má-li soud jinou představu než žalobce, musí jej na jiný názor upozornit a umožnit mu, aby se k odlišnému stanovisku vyjádřil ještě před tím, než ve věci rozhodne. Je totiž možné, že po diskuzi s žalobcem soud změní svůj prvotní názor.

K § 42:

K odst. 1

Na odstavec 4 navazuje § 42. Dospěje-li totiž soud k závěru, že má být vedeno odhlašovací hromadné řízení, a žalobce navrhoval přihlašovacím hromadné řízení, je nezbytné, aby v roli žalobce vystupoval pouze správce skupiny, popřípadě u určovacích a zdržovacích žalob též zájmový spolek. Jedině tak může soud pozitivně rozhodnout o přípustnosti hromadné žaloby. Problém proto nastává, podal-li hromadnou žalobu někdo jiný, kdo k tomu není v dané situaci ze zákona oprávněn (člen skupiny či zájmový spolek).

Soud v takovém případě určí žalobci lhůtu v rozmezí 1 až 3 měsíců, v níž dostane žalobce možnost, aby si za sebe našel náhradu v podobě správce skupiny či zájmového spolku.

K odst. 2

Pokud se správce skupiny (popř. zájmový spolek), který by byl ochoten se řízení ujmout, nalézt nepodaří, nejsou splněny podmínky pro to, aby bylo vedeno odhlašovací hromadné řízení. Z tohoto důvodu musí soud rozhodnout tak, že připustí přihlašovacím hromadné řízení.

Uvedené řešení nakonec převážilo před tím, že by odhlašovací řízení mělo absolutní přednost, neboť z pohledu žalobce, žalovaného i státu je výhodnější, pokud bude hromadná událost projednána „alespoň“ ve formě přihlašovacího hromadného řízení, byť odhlašovací by bylo vhodnější. Z hlediska množiny případů se přitom přihlašovací hromadné řízení v zásadě kryje s odhlašovacím v tom smyslu, že obojí sledují stejný cíl, kterým je racionalizace projednání hromadných událostí. U odhlašovacího hromadného řízení se k tomu přidává ještě snaha o překonání tzv. racionální apatie. Čili lze říci, že zatímco všechna řízení, která by jinak byla vhodná pro odhlašovací formu, je zároveň vždy možné projednat ve formě přihlašovací, naopak to neplatí.

Rovněž se tím chce dát najevo zásada, že žalobce nelze nutit k tomu, aby byla jeho věc projednána v odhlašovacím hromadném řízení, pokud o to nemá zájem.

K odst. 3

V souvislosti s nakonec upřednostněným řešením v odstavci druhém je však třeba legislativně ošetřit situaci, kdy se najde jiný zájemce - správce skupiny, který bude později ochoten odhlašovací hromadné řízení zahájit. Na již probíhající přihlašovací řízení to vliv mít nebude, nicméně mimo členy skupiny, kteří se již v mezidobí do tohoto přihlašovacího řízení přihlásili, je možné o právech všech zbývajících osob zahájit odhlašovací hromadné řízení.

K § 43:

V § 43 a násl. je obsažena obecná úprava rozhodnutí soudu.

O certifikaci rozhoduje soud usnesením, proti kterému je přípustné odvolání. Odvolání mohou podat obě strany řízení (nikoliv členové skupiny). Proti rozhodnutí o odvolání je pochopitelně přípustné i dovolání. Cílem je zajistit, aby bylo dříve, než se začne projednávat věc sama, definitivně postaveno na jisto, že hromadné řízení je přípustné.

V odstavci druhém se uvádí obecná pořádková lhůta, v níž by soud měl své rozhodnutí vydat. Nejsou-li dány důvody zvláštního zřetele hodné, měl by soud rozhodnout o přípustnosti hromadné žaloby do 6 měsíců od zahájení řízení. Důvodem zvláštního zřetele hodným může být například probíhající řízení o vydání důkazního prostředku, obstarávání znaleckého posudku apod. Šestiměsíční lhůta byla nakonec vyhodnocena jako dostatečná a přiměřená,

neboť v certifikační fázi jsou zkoumány pouze podmínky hromadného řízení a soud se nezabývá meritem věci.

K § 44 (Usnesení o přípustnosti hromadné žaloby):

V případě, že soud dospěje k závěru, že podmínky pro vedení hromadného řízení jsou naplněny, rozhodne usnesením o tom, že hromadná žaloba je přípustná. Usnesení musí obsahovat obecné náležitosti vyplývající z občanského soudního řádu, zejména to, co je uvedeno v § 157 OSŘ. Zákon dále specifikuje, co musí být vedle obecných náležitostí obsahem výroku:

- a) *že je hromadná žaloba přípustná,*

Soud ve výroku uvede, že je hromadná žaloba přípustná.

- b) *zda bude vedeno hromadné řízení odhlašovací, či přihlašovací,*

Soud ve výroku dále určí, zda je vedeno hromadné řízení odhlašovací, či přihlašovací. Proč byla daná forma zvolena, musí být osvětleno v odůvodnění.

- c) *vymezení předmětu sporu,*

Soud v návaznosti na provedené dokazování musí též jasně vymezit předmět sporu. Kupříkladu tak, že v řízení je po společnosti *Alfa, a.s.* požadováno vrácení bezdůvodného obohacení, které spočívá v naučtování částky ve výši 50 Kč za měsíc bez právního důvodu.

- d) *označení žalobce a všech členů skupiny podle § 40 odst. 1 písm. b), popřípadě také označení odpovědného zástupce žalobce, je-li jím správce skupiny, který je právnickou osobou,*

- e) *označení žalovaného,*

U označení účastníků se postupuje podle § 157 odst. 1, potažmo 79 odst. 1 OSŘ. Cílem je již nyní vymezit osobu žalobce, tj. správce skupiny, zájmový spolek či zástupce skupiny, dále případně osobu, která dala správci skupiny v pozici zástupce skupiny s vedením řízení souhlas, a konečně žalovaného.

f) *vymezení skupiny a jejích členů,*

Jak postupovat při vymezení skupiny a jejích členů rozvádí § 45.

g) *uvedení procentuální výše odměny, pokud žalobci podle tohoto zákona náleží,*

Odměna náleží žalobci za podmínek § 99. Na základě návrhu žalobce a po posouzení výše odhadované odměny v rámci zákonných mantinelů vypočtených v § 99 a 100 musí soud rozhodnout, jaká výše bude v projednávané věci přiměřená. Tento údaj je potřebné stanovit již nyní, neboť výše odměny, čili to, oč se nároky členů skupiny sníží, je jistě jedním z faktorů, který budou (potenciální) členové skupiny brát v potaz ve svém rozhodování, zda do řízení vstoupit, či nikoliv. Tím, že bude o výši odměny rozhodnuto již v usnesení, se už takto na začátku „odkryjí karty“ a všechny dotčené subjekty budou moci učinit kvalifikované rozhodnutí, zda se jim členství ve skupině vyplatí, anebo zda je pro ně výhodnější žalovat samostatně.

h) *lhůtu pro odhlášení se z řízení či přihlášení se do řízení, kterou soud určí s ohledem na povahu sporu a velikost skupiny nejméně v délce 3 měsíců, nejvíce v délce 6 měsíců od uveřejnění pravomocného usnesení o přípustnosti hromadné žaloby v rejstříku hromadných žalob,*

i) *způsob uveřejňování informací o probíhajícím hromadném řízení.*

Způsob uveřejňování je blíže definován v části, která se věnuje uveřejňování informací a kde je též rozvedeno, jaké všechny okolnosti by soud měl při stanovování brát v úvahu a co všechno může případně využít. Viz odůvodnění k § 83 a násl.

Všechny údaje, které má dle § 44 rozhodnutí o certifikaci obsahovat, jsou velmi důležité, neboť budou k dispozici ve veřejně dostupném rejstříku hromadných žalob a na jejich základě budou potenciální členové skupiny muset být schopni učinit kvalifikované rozhodnutí, zda splňují podmínky členství ve skupině a zda se jim toto členství ve skupině vyplatí. Podle toho se budou moci rozhodnout, zda mají zájem do řízení přistoupit, či nikoliv, popř. se z něj naopak odhlásit.

K § 45 (Postup při vymezení skupiny):

K odst. 1

Ustanovení § 45 obsahuje návod pro soud, jakým způsobem má v usnesení vymezit skupinu a její členy. Postup je odlišný podle toho, zda členové skupiny již byli identifikováni (zejména v žalobě, popřípadě svojí aktivitou vůči soudu či žalobci během certifikace), či nikoliv.

V prvním případě soud vymezí identifikační údaje členů skupiny podle obecného předpisu – nyní v souladu s § 79 OSŘ (viz též § 157 OSŘ).

Ve druhém případě soud vyjmenuje obecné znaky, které jsou určeny stejným či obdobným skutkovým nebo právním základem. Klíčová je tedy společná otázka či společné otázky, které se v řízení řeší. Přičemž toto vymezení musí být takové, aby

- a. v odhlašovacím hromadném řízení byla umožněna identifikace členů skupiny, a to alespoň při vypořádání práv v závěru řízení, kdy již bylo ve věci rozhodnuto. Počítá se tedy s tím, že vymezení se může dále zpřesňovat a jeho finální podoba bude zřejmá až v konečném rozsudku;
- b. v přihlašovacím hromadném řízení bylo pro případné členy skupiny jejich členství ve skupině rozpoznatelné a mohli se na základě vymezení do hromadného řízení přihlásit.

Příkladem takového vymezení je například následující popis: Členství ve skupině splňuje každý, kdo uzavřel smlouvu se společností *Alfa, a.s.* o poskytování služeb *beta* mezi 1. lednem a 31. březnem 2019, a komu zároveň tato společnost naúčtovala poplatek ve výši 50,-Kč, aniž za něj poskytla služby. Poplatek byl strhnut ve prospěch čísla účtu: 123456789/1111.

K odst. 2

Překračuje-li počet členů skupiny, kteří jsou soudu známi a kteří by tudíž měli být vymezeni podle § 45 odst. 1 písm. a), 10 osob, může soud při vymezení členů skupiny použít postup podle § 102, který předpokládá vytvoření zvláštního seznamu, na který se ve výroku odkazuje a jenž je přílohou rozhodnutí soudu.

K § 46 (Zastavení hromadného řízení):

Zákon zde upravuje postup soudu, pokud dospěje k závěru, že hromadná žaloba není přípustná. Otázka přípustnosti není otázkou hmotného, ale procesního práva. Proto soud rozhodne nemeritorně o zastavení řízení z důvodu, že hromadná žaloba není přípustná. O této skutečnosti informuje známé členy skupiny a sdělí jim, že mohou podat individuální žalobu. Tito známí členové skupiny totiž mohli být v dobré víře, že je řízení o jejich nároku zahájeno, a měli by tak být zpraveni o výsledku posouzení soudu. Podání informace může být čistě neformální a může být činěno méně formální cestou jako kupříkladu emailem. Toto informování je o to důležitější, že při zastavení řízení ještě před certifikací nedošlo k aktivaci právní úpravy o uveřejňování v rejstříku hromadných žalob, tudíž žádná informace o výsledku certifikačního řízení se v tomto případě v rejstříku neobjeví.

K § 47:

Pozitivní či negativní usnesení doručí soud stranám řízení vždy do vlastních rukou.

Pro případ pozitivního rozhodnutí jde však zákon dále. Soud má povinnost usnesení o přípustnosti hromadné žaloby uveřejnit též v rejstříku hromadných žalob, v němž bude toto rozhodnutí přístupné dálkově. Den uveřejnění usnesení v rejstříku je též dnem doručení členům skupiny. Blíže k rejstříku hromadných žalob viz část pátou, hlavu II.

Pokud správce skupiny v odhlašovacím hromadném řízení o plnění dosud nedoložil podmínku solventnosti, vyčká soud do doby, než se tak stane. Na doložení podmínky má správce skupiny 30 dnů (viz § 36). Pokud nebude podmínka doložena, soud řízení zastaví, jinak bez zbytečného odkladu uveřejní usnesení o přípustnosti hromadné žaloby v rejstříku hromadných žalob.

K § 48 (Vliv rozhodnutí na běh promlčecích lhůt):

Hromadná žaloba se z povahy věci dotýká větší skupiny osob. Navrhovaný zákon navíc přichází s koncepcí, kdy jednotliví oprávnění nejsou účastníkem řízení a u odhlašovacího hromadného řízení nadto není z jejich strany vyžadován projev vůle, v němž by dávali najevo svoji ochotu se do řízení zapojit. Z pohledu obecné úpravy promlčení je problematické i rozdělení řízení na dvě fáze, přičemž v první z nich se žádná aktivita ze strany členů skupiny neočekává a oni zpravidla o řízení zatím ani nevědí.

Z uvedených důvodů mohou v praxi vznikat otázky, do jaké míry je naplněna podmínka pro stavení běhu promlčecí lhůty spočívající v „uplatnění“ práva, a dále, jak je to s během této lhůty.

Uvedený problém řeší § 48, který přináší spravedlivé řešení pro běh promlčení v závislosti na výsledku certifikačního řízení. Chrání dobrou víru na straně členů skupiny, zároveň však neúměrně nezatěžuje žalovaného a nepovede ke zneužívání institutu hromadných žalob z důvodu „výhodnější úpravy promlčení“.

K odst. 1

Prvý odstavec dopadá na situaci, kdy došlo k pozitivnímu certifikačnímu usnesení, jímž bylo povoleno odhlašovací hromadné řízení. Promlčecí lhůta u práv, která jsou touto žalobou uplatňována, se staví ke dni podání hromadné žaloby - tj. zpětně. V případě, že se člen skupiny odhlásí, běh promlčecí lhůty pokračuje (ke dni odhlášení).

K odst. 2

Odstavec druhý řeší přihlašovací hromadné řízení. Obdobně jako u odstavce prvního se zde počítá s konstrukcí, že běh se staví přihlášením, avšak zpětně ke dni podání hromadné žaloby.

K odst. 3 a 4

Toto opatření má ochránit oprávněné, kteří byli v dobré víře, že certifikace bude udělena, a otáleli tak s podáním vlastní individuální žaloby. Jinak by mezitím mohlo dojít k uplynutí promlčecí lhůty vztahující se k jejich nároku. Uvedené řešení je kompromisem mezi dobrou vírou členů skupiny a právy žalovaného. K inspiraci srov. § 652 OZ.

K § 49-54 (Vztah hromadného a individuálního řízení):

V uvedených pravidlech se navrhuje upravit vztah mezi více hromadnými řízeními a mezi řízením hromadným a individuálním. Nejprve je řešen vztah více hromadných řízení (§ 49 a 50), následuje řešení vztahu řízení individuálního a hromadného odhlašovacího (§ 51 a 52) a vztahu řízení individuálního a přihlašovacího (§ 53). V závěru je upraveno společné ustanovení (§ 54), v němž jsou řešeny některé společné otázky.

- *Odhlašovací hromadné řízení (§ 49)*

Z povahy věci vyplývá, že odhlašovací hromadné řízení může v téže věci probíhat pouze jedno. Klíčovým okamžikem je certifikace, v níž je postaveno najisto, že hromadné řízení je přípustné. Nebude tak možné, aby vedle sebe existovala dvě paralelní hromadná řízení vedená v režimu odhlašovacím. Kdo první podá hromadnou žalobu a jehož hromadná žaloba je certifikována, měl by jako jediný toto řízení dotáhnout do konce.

Naproti tomu není opodstatněné bránit tomu, aby ti, co vystoupili, mohli vést řízení přihlašovací. Na obrácený vztah je pamatováno v § 42 odst. 3.

- *Přihlašovací hromadné řízení (§ 50)*

Není důvod zakazovat, aby o téže věci probíhalo několik přihlašovacích hromadných řízení. Členové skupiny si budou moci vybrat, do kterého se přihlásí, a zpravidla si vyberou to výhodnější. Klíčovým faktorem může být i výše odměny, která se v závěru od řízení odečte, což může motivovat žalobce ke stanovování odměny v nižší části přípustného pásma.

- *Individuální řízení a odhlašovací hromadné řízení (§ 51 a 52)*

Vztah individuálního a odhlašovacího hromadného řízení je asi vůbec nejsložitějším oříškem k řešení. Z tohoto důvodu zákon rozlišuje různé situace, pro něž navrhuje odlišný postup.

=> Individuální řízení je zahájeno před podáním hromadné žaloby

Účastník individuálního řízení by mohl mít zájem na tom, aby se jeho nárok projednal hromadně, a v době, kdy zahajoval individuální řízení, se hromadné řízení v jeho věci nevedlo. Zároveň by mělo být v zájmu žalovaného i státu, aby se pokud možno co nejvíce řízení koncentrovalo do jediného. Proto zákon předpokládá, že v uvedeném případě soud řízení v individuální věci přeruší a umožní členovi skupiny, aby případně využil svého práva z odhlašovacího hromadného řízení vystoupit. Klíčovým okamžikem je právní moc usnesení o přípustnosti hromadné žaloby – potažmo jeho uveřejnění v rejstříku hromadných žalob.

Pokud člen skupiny svého práva využije a z hromadného řízení se odhlásí, soud projednávající individuální řízení v něm pokračuje.

Jak se soud, který vede individuální řízení, o tom, že je vedeno hromadné řízení v téže věci, dozví? Je primárně v zájmu žalovaného, aby soud o této věci informoval, neboť i žalovaný bude profitovat z koncentrace řízení. Zároveň je tato informace dostupná v rejstříku hromadných žalob, jenž je veřejně přístupný způsobem umožňujícím dálkový přístup.

=> Individuální řízení je zahájeno ve lhůtě pro odhlášení se z řízení

V případě, že běží lhůta pro odhlášení, je zahájení individuálního řízení fikcí považováno za odhlášení se z řízení. Nyní již není na místě postup výše, neboť člen skupiny by měl o hromadném řízení vědět a učinit si tak kvalifikované rozhodnutí, zda zůstane v řízení, nebo bude žalovat individuálně. To, že člen skupiny nemusí z hromadného řízení vystoupit a že se tak děje automaticky, je jen promítnutím vůle člena skupiny a usnadněním jeho situace. Ubyde mu totiž jeden úkon - oznámení o odhlášení. Přesto lze z opatrnosti doporučit, aby bylo činěno obojí.

=> Individuální řízení je zahájeno po lhůtě pro odhlášení

Soud individuální řízení přeruší a vyčká na rozhodnutí soudu, jenž projednává hromadnou žalobu. K dalšímu postupu srov. § 54.

- *Individuální řízení a přihlašovací hromadné řízení*

Zatímco u odhlašovacího hromadného řízení jsou všichni členové skupiny automaticky zahrnuti do žaloby, v případě přihlašovacího řízení tomu tak není. A přestože je cílem zákona řízení co nejvíce koncentrovat, nelze potenciální členy skupiny do přihlašovacího hromadného řízení přihlašovat automaticky. Pak by odlišování obou typů řízení ztrácelo smysl. Proto se nepředpokládá, že by zahájení přihlašovacího řízení mělo *eo ipso* vliv na průběh individuálního řízení, každý z těch, kteří vedou individuální řízení, se však mohou do hromadného řízení přihlásit. K tomu se stanovuje i informační povinnost soudu.

Pokud se člen skupiny přihlásí do přihlašovacího hromadného řízení, následkem je přerušování individuálního řízení. K dalšímu postupu srov. § 54.

- *Společné ustanovení (§ 54)*

Ustanovení dopadá na všechny případy, kdy bylo individuální řízení z důvodu probíhajícího hromadného řízení přerušeno. Pokud soud rozhodne v hromadném řízení meritorně či schválením smíru, soud vedoucí individuální řízení toto řízení zastaví a rozhodne o nákladech řízení s ohledem na výsledek hromadného řízení. Pokud bude hromadná žaloba úspěšná, zpravidla přizná náhradu nákladů žalobci, pokud nikoliv, žalovanému.

Naopak není-li v hromadném řízení rozhodnuto meritorně či schválením smíru anebo nevyčerpali-li soud meritorním rozhodnutím či schválením smíru celý předmět řízení, soud v individuálním řízení pokračuje.

K § 55:

Ustanovení deklaruje, kdy je zahájena tzv. fáze hromadného řízení ve věci samé. I vzhledem k navázanému počátku běhu lhůt pro odhlášení/přihlášení je klíčovým okamžikem uveřejnění pravomocného usnesení o přípustnosti hromadné žaloby v rejstříku hromadných žalob. Tento okamžik je rovněž okamžikem doručení usnesení členům skupiny (viz § 47). Uvedený okamžik byl nakonec upřednostněn před právní mocí usnesení, neboť od právní moci do uveřejnění může uplynout určitá nezbytná, ale i delší lhůta (srov. k tomu též časový horizont pro doložení podmínky solventnosti).

K § 56:

I přesto, že byly přezkoumány podmínky pro vedení hromadného řízení a bylo o nich rozhodnuto usnesením o přípustnosti hromadné žaloby kladně, je možné, že v průběhu řízení vyjde najevo, že tyto podmínky již nadále nejsou splněny. Proto je potřebné, aby stejně jako u běžných procesních podmínek soud podmínky zkoumal v průběhu celého řízení.

Pokud některá z podmínek není naplněna, soud se musí pokusit tento nedostatek napravit. Pokud se nedostatek podmínky nedá napravit již od počátku anebo se to i přes snahu soudu nepodaří, soud rozhodne o zastavení řízení. Postupuje tedy stejně, jako kdyby již od počátku dospěl k závěru, že podmínky pro vedení hromadného řízení nejsou dány. K informování členů skupiny srov. odůvodnění k § 46.

K § 57 (Postup ve lhůtě pro odhlašování):

K odst. 1

Od okamžiku, kdy bylo usnesení o přípustnosti hromadné žaloby uveřejněno v rejstříku, běží všem členům skupiny lhůta pro uplatnění práva na odhlášení.

Odhlášení se provádí tzv. oznámením o odhlášení, které je třeba doručit primárně žalobci. Navrhuje se upravit oznámení o odhlášení velice neformálně, aby však zároveň stále plnilo svoji funkci. Uvedený přístup je v souladu s požadavky Doporučení, které požaduje, aby zákon obsahoval co nejširší právo člena skupiny z řízení vystoupit (čl. 22-23 Doporučení). Oznámení tak není podáním ve smyslu občanského soudního řádu. I z tohoto důvodu zákon jen demonstrativně vypočítává, jakými způsoby je možné oznámení provést. Primárně musí z oznámení vyplývat, kdo se z řízení odhlašuje.

Pro účely usnadnění odhlášení ministerstvo připraví formuláře, jejichž náležitosti upraví vyhláška.

Odhlášení musí proběhnout pouze ve lhůtě k tomu určené. Pokud by možnost z řízení vystupovat byla dána členům skupiny libovolně, vedlo by to v praxi nepochybně k tomu, že by členové skupiny vyčkávali na průběh řízení a podle jeho vývoje z něj v poslední chvíli odešli anebo zůstali až do konce. Tomu se snaží předkládaný návrh zabránit.

K odst. 2

Oznámení není podáním, proto se zavádí zvláštní pravidlo pro to, co musí obsahovat. Musí být patrné, kdo jej činí, kterého řízení se týká a co sleduje (tj. že sleduje odhlášení osoby z daného řízení). Odhlášení musí být též podepsáno a datováno, umožňuje-li to povaha prostředku, jakým bylo učiněno. Pokud nemá předepsané náležitosti, žalobce vyzve odhlašovatele k opravě (pravidlo obdobné § 43 odst. 1 OSŘ).

K odst. 3

Oznámení by rovněž mělo obsahovat podklady, z nichž bude možné učinit závěr, zda osoba, která se odhlašuje, je členem skupiny. Je třeba podotknout, že vzhledem k následkům, které jsou spojeny s neodhlášením se z řízení, nelze uvedený požadavek kvalifikovat jako nezbytný – pokud tedy nebude v oznámení obsažen, nevede to k neúčinnosti oznámení ani k tomu, že

by vznikla povinnost k jeho opravě. Cílem pravidla je umožnit, aby i osoby, které nemají o svém členství příslušné doklady (např. ztratily fakturu apod.), mohly z řízení vystoupit. Je nicméně velmi vhodné, aby odhlášení tyto údaje obsahovalo, a je-li to možné, mělo by je obsahovat. Nejčastějším příkladem takového důkazního prostředku je kupříkladu účtenka, smlouva se společností, výpis z účtu apod.

K odst. 4

Uvedené pravidlo reguluje okamžik odhlášení a jeho účinky. Odhlášení je učiněno dnem, kdy došlo k podání odhlášení (tj. kdy bylo oznámení o odhlášení odevzdáno na poštu), a nikoliv dnem, kdy bylo žalobci doručeno.

Jakmile je odhlášení učiněno, zanikají členovi procesní práva v hromadném řízení (myšlena jsou primárně ta, která jsou vypočtená v § 12 odst. 2) a o jeho (domnělém) nároku se již nadále hromadné řízení nevede.

K odst. 5

Oznámení o odhlášení je možné učinit i u soudu, který je povinen jej bez zbytečného odkladu postoupit žalobci.

K § 58:

Žalobce vede tzv. seznam odhlášených osob. Tento seznam je důležitý primárně pro případné jiné individuální řízení, zahájené po odhlášení z hromadného řízení, a pro konečný rozsudek, v němž se bude určovat celková dlužná suma. Pokud totiž bude známé, kolik osob bylo dotčeno, avšak tyto nejsou identifikovány, je důležité znát počet všech, co se odhlásily. Odhlášené osoby totiž nelze při výpočtu dlužné částky brát v potaz.

Zápis na seznam je administrativní činností, při níž nedochází k žádnému přezkumu po věcné stránce. Přesto může žalobce u osob, o jejichž členství ve skupině má pochybnosti, uvést, že tyto pochybnosti panují a připojit jejich zdůvodnění. Mohlo by se totiž stát, že se z řízení hromadně odhlásí fiktivní členové skupiny, čímž klesne celkový počet členů ve skupině a tím i vymáhaná částka, aniž by k tomuto úbytku dotčených osob fakticky došlo. Na konci řízení by tak bylo přisouzeno méně, než o co by se následně zájemci přihlásili.

K § 59:

V tomto ustanovení je upraven postup, jenž následuje po uplynutí odhlašovací lhůty. V první řadě je třeba, aby žalobce dokončil seznam odhlášených osob a tento předložil soudu spolu se stanoviskem, v němž shrne celkový počet odhlášených osob, a uvede, u kterých z nich pochybuje o jejich členství a proč. V seznamu je třeba vyjmenovat údaj o tom, kdo odhlášení učinil, kdy se tak stalo a v jakém řízení. Rovněž je povinností žalobce, aby k seznamu připojil všechna skutková tvrzení a důkazní prostředky, jako účtenky, faktury, smlouvy apod.

Seznam je součástí spisu a zveřejní se též v rejstříku hromadných žalob (další příložené dokumenty jako důkazní prostředky apod. však nikoliv).

K § 60 (Uplatňování procesních práv člena skupiny):

Odhlašovací hromadné řízení přináší do českého právního řádu novinku, neboť umožňuje vést řízení o právech osob, které nejsou po dobu nalézacího řízení nutně jmenovitě identifikovány. S tím je nicméně spojeno několik praktických obtíží, na něž musí zákon reagovat. Jedním z takovýchto problémů je riziko, že se v řízení začnou objevovat a vystupovat osoby, které nemají s řízením lidově řečeno nic společného. Zejména je na místě mít obavy z tzv. kverulantů, kteří si mohou v hromadném řízení krátit dlouhou chvíli, a řízení tím paralyzovat, nebo osob hájících zájmy žalovaného, jež se vydávají za členy skupiny a působí ve skupině jako jakási pátá kolona.

Kromě toho, že zákon přichází s racionálním omezením procesních práv (údajných) členů skupiny, je na místě přijmout i další opatření. Nejvhodnějším opatřením by bylo to, že by se u každého, kdo se za člena skupiny vydává, již v nalézacím řízení zkoumalo, zda je hmotněprávně skutečně členem skupiny, a tedy zda mu náleží tvrzený nárok, o kterém se řízení vede. Takovéto řešení by nicméně výrazným způsobem zasáhlo do průběhu nalézacího řízení a mohlo toto řízení prodloužit a v horším případě zcela paralyzovat. Vedly by se stovky sporů u každého jednotlivce a k podstatě žaloby by se nedostalo.

Návrh zákona se proto kloní k pomyslné zlaté střední cestě. V § 60 sice určitou formu přezkumu zavádí, přezkum by však měl být rychlý a měl by se týkat pouze toho, zda může ta která osoba v řízení uplatňovat procesní práva člena skupiny (viz zejm. § 12 odst. 2). Cílem zkoumání by tak nemělo být, zda je osoba skutečně členem skupiny či nikoliv.

K odst. 1

V prvním odstavci jsou uvedeny základní podmínky, za nichž je možné tzv. procesní práva člena skupiny v řízení uplatňovat. Aby bylo zabráněno tomu, že jeden člověk, který není členem skupiny, celé řízení zbrzdí, musí každý, kdo chce práva uplatňovat, své členství osvědčit soudu. Nejde tedy o otázku členství ve skupině, ani o otázku vystoupení z řízení, ale skutečně jen o otázku uplatňování procesních práv (tj. zejména práva být slyšen).

Strany a členové skupiny mohou členství této osoby popřít. Je třeba podotknout, že pokud bude členství osvědčeno a nebude popřeno, má osoba možnost práva v řízení uplatňovat.

K odst. 2

Pokud některá z oprávněných osob členství jiné osoby popře, rozhodne o něm soud usnesením. V tomto usnesení soud určí, zda je osoba, o níž se vede spor, pro účely uplatňování procesních práv považována za člena skupiny. Toto usnesení je tedy procesního charakteru a nejde o meritorní posouzení členství. Z tohoto důvodu a pro zefektivnění řízení se nepřipouští, aby bylo proti usnesení možné podat odvolání (kýmkoliv).

K odst. 3

Odstavec třetí vyjadřuje, že usnesení soudu není rozhodnutím meritorním. Nebrání tedy tomu, aby se osoba mohla obrátit individuálně na jiný soud a tento v řízení otázku hmotněprávního členství posoudil jinak, avšak ani tomu, že na konci řízení bude tatáž otázka s definitivní platností posouzena jinak.

Uvedené řešení se může jevit pro český civilní proces poněkud cizí. Je ale nutné mít na paměti, že jde o kompromis mezi snahou o vyloučení kverulantů na straně jedné, a snahou o maximální zefektivnění nalézací fáze řízení na straně druhé. Z tohoto pohledu je proto žádoucí, aby otázka členství nebyla definitivní a týkala se skutečně jen uplatňování procesních práv.

K odst. 4

Protože není otázka rozhodnuta s konečnou platností, je logicky vhodné dát soudu možnost, aby v případě, že zjistí své pochybení, mohl otázku posoudit znovu. Ani proti takovému rozhodnutí není možné se odvolat.

K § 61 (Seznam známých členů skupiny):

K odst. 1

Ti členové skupiny, kteří jsou v řízení aktivní, jsou vedeni na tzv. „seznamu známých členů skupiny“. Tento seznam vede soud a zapisuje na něj každého, jehož členství bylo osvědčeno podle § 60 a nepopřeno, jehož členství bylo na základě rozhodnutí soudu podle § 60 odst. 2 potvrzeno anebo o němž se soud dozvěděl jinou cestou, třeba již při podávání hromadné žaloby či v průběhu certifikačního řízení.

Význam seznamu známých členů skupiny tkví zejména v tom, že může po vyhovujícím pravomocném rozhodnutí ve věci posloužit k urychlení přerozdělení přisouzené částky.

K odst. 2

Stejně jako je možné změnit usnesení soudu o tom, zda je někdo členem skupiny pro účely uplatňování práv v řízení, je pochopitelně nezbytné umožnit na tomto základě i změnu v seznamu. V praxi to znamená, že soud do seznamu vyznačí, že na základě dalšího rozhodnutí byla nakonec otázka členství posouzena jinak.

K § 62 (Postup ve lhůtě pro přihlašování):

K odst. 1

Zrcadlově k § 57 se upravuje i postup ve lhůtě pro přihlašování.

Stejně jako u odhlašovacího hromadného řízení je možné se přihlásit pouze ve lhůtě k tomu určené a nikoliv později. Podání, kterým je přihlašování činěno, se nazývá „přihláška“. Na rozdíl od oznámení o odhlášení je přihláška podáním ve smyslu § 42 OSŘ. Přihlášku je možné učinit standardními formami jako podání a vedle toho i jinak, pokud tato forma umožňuje ověřit totožnost člena skupiny.

Pro účely usnadnění přihlášení se do hromadného řízení ministerstvo připraví formuláře, jejichž náležitosti upraví prováděcí vyhláška.

K odst. 2

Vzhledem k tomu, že přihláška je projevem vůle, který vyjadřuje přání být součástí hromadného řízení, požaduje zákon, aby měla náležitosti návrhu na zahájení řízení. Odkaz směřuje na žalobu dle § 79 OSŘ, jakkoliv pochopitelně nemusí být přihláška tak důkladně a podrobně sepsána a odůvodněna.

Mimo to musí přihláška též obsahovat skutečnosti dokládající, že osoba je členem skupiny. Na rozdíl od oznámení o odhlášení, které by mělo být co nejvíce neformální a doložení členství tak není podmínkou úspěšného odhlášení, jsou v případě přihlášky do řízení uvedené náležitosti nezbytné.

K odst. 3

Odstavec třetí obsahuje zrcadlové pravidlo k § 57 odst. 4. Práva člena skupiny v hromadném řízení tak vznikají ke dni podání přihlášky (myšleno ke dni vypravení).

K § 63:

Všechny osoby, které se přihlásily do řízení, jsou zapisovány na seznam přihlášených členů skupiny. Tento seznam je součástí spisu.

Navrhuje se též upravit i na situaci, kdy se člen skupiny rozhodne vzít svoji přihlášku zpět. To je možné pouze do uplynutí lhůty pro přihlášení. Zpětvzetí se vyznačí v seznamu přihlášených členů skupiny.

K § 64:

Obdobně jako u seznamu odhlášených osob, uveřejňuje se v rejstříku hromadných žalob i seznam přihlášených členů skupiny. Spolu s tím soud uvede, v jaké lhůtě je možné popírat členství osob ve skupině. Lhůta pro popírání nesmí být delší než 30 dnů. K popírání srov. další ustanovení.

K § 65 (Spor o členství přihlášení osoby ve skupině):

Na jedné straně je třeba zabránit tomu, aby se do hromadných řízení přihlašovaly osoby, jež nejsou z pohledu hmotného práva členy skupiny (například pro to, aby si zpestřily život nebo ovlivňovaly řízení v neprospěch skupiny). Na druhou stranu není záměrem zákona, aby hromadné řízení spočívalo pouze ve sporech o to, zda je jeden subjekt ze 100 členem skupiny

či nikoliv. I proto zákon, obdobně jako u odhlašovacího řízení, přináší konstrukci, která by tomu měla zabránit.

Celý proces se opětovně týká otázky výkonu procesních práv člena skupiny v řízení, a nikoliv věcného posouzení členství této osoby ve skupině z hlediska hmotněprávního.

K odst. 1

Vzhledem k tomu, že jediným následkem vyloučení někoho z přihlašovacího hromadného řízení, je to, že osoba nemůže využít cestu kolektivního řešení sporu a je „nucena“ se soudit individuálně, je u přihlašovacího hromadného řízení zákonodárce ještě přísnější. Zatímco u odhlašovacího hromadného řízení je možné otázku členství ve skupině popřít kdykoliv, zde je to možné jen v relativně krátké lhůtě.

Lze očekávat, že popírání členství bude činit primárně žalobce a žalovaný (každý z jiného důvodu). Přesto je právo na popření dáno i členům skupiny.

K odst. 2 až 4

Pokud je členství popřeno, soud jej přezkoumá. V případě, že dospěje k názoru, že přihláška nedokazuje členství osoby ve skupině, rozhodne usnesením o vyškrtnutí osoby ze seznamu přihlášených osob. K tomu, do jaké míry musí být členství osvědčeno, viz § 67.

Ukáže-li se později v řízení, že soud rozhodl o tom, že osoba je členem skupiny, nesprávně, může své rozhodnutí změnit a rozhodnout o tom, že členem skupiny není.

Ze stejných důvodů jako výše není možné se proti rozhodnutí soudu bránit odvoláním. Taková osoba má ve své věci stále otevřenou cestu k soudu, pouze je pro ni vyloučeno, aby se zúčastnila kolektivního řízení. Na právech tak tato osoba krácena není.

Společná ustanovení

Úprava členství ve skupině v odhlašovacím a přihlašovacím hromadném řízení je v zákoně oddělena. Přesto lze nalézt určité principy, jež jsou oběma případům společné. Tyto principy jsou shrnuty v § 66 a násl.

K § 66:

Bylo třeba si položit otázku, zda má řízení po dobu, kdy se členové skupiny odhlašují či přihlašují, nějakým způsobem pokračovat.

Při této úvaze byl brán v úvodu zejména požadavek, že je třeba zabránit tomu, aby odhlášení z řízení bylo jen projevem procesní strategie ve chvíli, kdy hromadná žaloba zjevně nesměruje k úspěšnému cíli. Proto soud po dobu, co běží lhůta pro odhlášení, činí pouze nezbytné úkony k přípravě jednání (např. zadává znalecké posudky apod.), nenařizuje však jednání a nijak v řízení nepokračuje.

Z pohledu členů skupiny je hromadné řízení jen formou projednání jejich nároků, klíčové pro jejich rozhodování by tak mělo být, za jakých podmínek bude hromadné řízení vedeno – což je v této chvíli již známo, neboť to vyplývá z certifikačního usnesení. Bez významu naopak musí být informace o tom, zda bude hromadná žaloba ve věci úspěšná či nikoliv.

V uvedené myšlenkové linii se projevuje i zájem na ochraně legitimních zájmů žalovaného, pro nějž je hromadné projednání všech nároků v jediném řízení také v jistém smyslu výhodou. Bylo by jistě nespravedlivé, pokud by žalovaný vyložil nemalé náklady na popření tvrzeného žalobního nároku, byl v tomto svém snažení úspěšný, avšak na konci řízení mu všichni členové skupiny z hromadné žaloby odešli a zkusili šanci v individuálním sporu.

K úvaze člena skupiny, zda se do hromadného řízení zapojit či nikoliv, by tak mělo zásadně dojít ještě před samotným meritorním projednáváním věci.

K § 67:

K odst. 1

Odstavec první se zaměřuje na míru důkazu, s níž musí být členství osoby ve skupině určeno, aby o něm soud rozhodl pozitivně. Při určení míry důkazu je nezbytné mít na paměti, že problematika členství osoby, o níž se v právě popisovaném mechanismu rozhoduje, se dotýká procesní stránky věci, jmenovitě výkonu procesních práv člena skupiny. Z důvodu efektivity řízení se věcné posouzení členství z pohledu hmotného práva ponechává až na rozhodnutí ve věci samé, popřípadě v odhlašovacím řízení na vypořádání práv členů skupiny po vydání rozhodnutí ve věci.

Jak již bylo uvedeno výše, postačí v základu členství ve skupině pouze osvědčit. Může tak ve sporu nastat situace, kdy nebude 100 % zřejmé, zda je osoba členem skupiny, avšak bude se to jevit jako pravděpodobné. Rozhodnutí soudu se týká toliko uplatňování procesních práv, nijak nepředjímá meritorní posouzení členství osoby ve skupině. I proto zákon vyžaduje pouze doložení takových skutečností, z nichž se bude členství jevit jako pravděpodobné a nebudou o něm *vážné* pochybnosti. Není nezbytné, aby člen skupiny doložil o svém členství nezvratný důkaz (to pochopitelně neplatí pro následné posouzení vzniku hmotně-právního nároku v rozhodnutí ve věci, popř. při vypořádání práv členů skupiny).

K odst. 2

Zadruhé je třeba ošetřit období mezi tím, kdy se osoba do řízení přihlásí, popř. začne aktivně v řízení vystupovat, a tím, kdy soud ve sporu o členství této osoby ve skupině rozhodne. Z pohledu konkurujících zájmů a potenciálních následků bylo upřednostněno řešení, v němž osoba, o jejímž členství je veden spor, může do doby rozhodnutí soudu práva člena skupiny v řízení uplatňovat. Případné následky, pokud by v tom bylo této osobě zabráněno, výrazně převyšují rizika zvoleného přístupu (procesní práva člena skupiny jsou poměrně omezená). Nadto se vzhledem ke zjednodušenému posuzování otázky členství ve skupině v této fázi očekává, že o ní bude rozhodováno rychle.

K § 68:

Rozhodnutí soudu o členství osoby ve skupině je provizorní. Směřuje pouze k vyloučení zjevných kverulantů a dalších problematických osob z řízení, jejichž přítomnost by mohla mít negativní vliv na jeho průběh a výsledek. Z těchto okolností je zřejmé, že není možné rozhodnutí soudu o členství osoby ve skupině v této fázi považovat za meritorní rozhodnutí, kterým se nezvratně otázka posoudila.

Zákon tuto skutečnost zohledňuje v komentovaném pravidle, z něhož plyne, že otázku skutečného (hmotněprávního) členství osoby ve skupině je možné v tomtéž hromadném řízení anebo jiném řízení posoudit jinak.

Jedinou výjimkou je situace, kdy soud rozhodne o tom, že přihlášená osoba je či není členem skupiny v daném přihlašovacím hromadném řízení, přičemž na konci řízení soud rozhoduje vždy jen o právech přihlášených osob. Takovéto rozhodnutí soudu je z logiky věci nezbytné

pro dané hromadné řízení považovat za definitivní, není možné jej zkoumat jinde a zároveň není možné, aby soud právo nepřiznal či naopak přiznal někomu, kdo není uveden na seznamu přihlášených členů skupiny.

K § 69 (Překážka litispendence):

Ačkoliv to zřejmě vyplývá již z obecného pojetí přihlášení se do řízení, navrhuje se postavit najisto, že přihlášení se do řízení o hromadné žalobě brání členovi skupiny v tom, aby totéž právo uplatnil v jiném řízení, popřípadě jej uplatnil hromadnou žalobou.

Stejný princip je v odstavci druhém uzákoněn i pro neodhlášení se z odhlašovacího hromadného řízení – osoba, která se z řízení nestihne odhlásit v soudem určené lhůtě, nemůže svůj nárok uplatňovat v jiném hromadném řízení. Totéž platí pro řízení individuální; soud by měl individuální řízení přerušit (§ 52 odst. 2).

K § 70 (plán řízení):

K odst. 1

Poté, co uplyne lhůta pro přihlášení se do řízení či odhlášení se z řízení a co si soud připraví věc tak, aby bylo možné v řízení dále pokračovat, vyhotoví soud tzv. plán řízení.

Plán řízení je označení pro písemný úkon, v němž soud vymeze předběžný harmonogram průběhu řízení, podle kterého bude nadále postupovat. Plán řízení je v hromadném řízení velice důležitý, protože dává členům skupiny informace o tom, jak bude řízení nadále probíhat, kdy se budou konat jednání, kdy bude možné uplatnit bezprostřední právo být slyšen, kdy dojde ke koncentraci apod. Zároveň je plán užitečný i pro strany řízení, neboť jim napovídá, co mají k jakému okamžiku navrhnout a předložit soudu a jak mají z hlediska procesní strategie postupovat.

U individuálních řízení sice žádný podobně formalizovaný postup předpovídán není, nicméně z dotazníkového šetření ministerstva vyplynulo, že soudy účastníky řízení o postupu pravidelně informují, byť méně formalizovanou formou. I proto nepůjde oproti dosavadní praxi o takovou změnu, o jakou by se mohlo na první pohled zdát.

Aby mohl plnit svůj primární účel, je povinností soudu plán řízení bez zbytečného odkladu uveřejnit v rejstříku hromadných žalob.

K odst. 2

Plán řízení je úkon soudu, v němž soud dává stranám řízení a skupině najevo, jak bude v řízení nadále postupovat. Je to tudíž primárně soud, kdo v konkrétním případě určuje, co bude v plánu řízení obsaženo. Přesto dává zákon soudům vodítko.

Plán řízení by měl mj. obsahovat údaje o tom, zda se bude konat přípravné jednání, dále informace o nejbližších jednáních (u hromadného řízení je záhodno plánovat více jednání dopředu) a stručné uvedení, co bude jejich obsahem.

Asi nejdůležitější údaj z pohledu členů skupiny je zpráva o tom, na jakých jednáních bude možné uplatnit právo být slyšen, včetně způsobu jeho výkonu.

Je-li to nezbytné anebo vhodné, může soud též skupinu rozdělit na podskupiny (k tomu též § 72) a v takovém případě je vhodné uvedenou skutečnost uvést do plánu řízení.

V plánu řízení by též mělo být uvedeno, kdy dojde, potažmo že již došlo ke koncentraci řízení.

K odst. 3

Plán řízení je prostředek, jenž úzce souvisí či dokonce je odrazem vedení řízení. I proto se umožňuje soudu, aby průběžně plán řízení aktualizoval a měnil dle vývoje řízení a potřeb konkrétního případu. Je však třeba tuto změnu provést i v rejstříku hromadných žalob.

K § 71 (Postup soudu v hromadném řízení):

K odst. 1

Na pravidla o plánu řízení navazuje další ustanovení týkající se postupu soudu. V prvním odstavci se výslovně vylučuje aplikace některých obecných pravidel občanského soudního řádu.

Ustanovení § 100 odst. 2 OSŘ obsahuje tzv. povinné první setkání s mediátorem. Vzhledem k procesní povaze hromadného řízení, v němž na jedné straně stojí subjekt, který hájí zájmy a práva větší skupiny osob, není možné v tomto typu řízení uzavřít mediační dohodu. Tudíž i povinné první setkání s mediátorem ztrácí v hromadném řízení smysl.

V § 114b OSŘ je upravena tzv. kvalifikovaná výzva. Ani ta se svojí povahou pro hromadné řízení nehodí, a proto je její aplikace v řízení podle tohoto zákona vyloučena.

Přípravné jednání nebude zřejmě v hromadném řízení časté, přesto nelze jeho použití vyloučit. Co však není z důvodu povahy hromadného řízení přípustné, je možnost vydat rozhodnutí pro uznání anebo řízení z důvodu nedostavení se žalobce zastavit. Takovéto vyústění hromadného řízení, jež zasahuje do práv celé řady osob, je nepřiměřené. Výslovně se proto vylučuje použití § 114c odst. 6 a 7 OSŘ.

Z důvodu zásadního významu se rovněž navrhuje nepřipustit rozhodnutí bez nařízení jednání (§ 115a), koncentrace se navrhuje soudcovská a odtud vyloučení aplikace § 118b (viz též odst. 2).

K odst. 2

S ohledem na specifickou povahu a důležitost hromadného řízení, v němž se mísí celá řada protichůdných zájmů a stojí proti sobě několik subjektů, byla zákonná koncentrace vyhodnocena jako nevhodná. Odstavec druhý proto upravuje odlišné řešení v podobě soudcovské koncentrace.

Okamžik koncentrace, tj. okamžik, k němuž mohou strany navrhopvat důkazní prostředky a skutková tvrzení, je určen soudem, jenž zohledňuje zejména konkrétní okolnosti a průběh řízení. Pravidlo o tom, že lze i poté za určitých podmínek nové důkazní prostředky a návrhy zohlednit, je převzato z § 118b odst. 1 OSŘ, a jedná se tak o formulaci standardní a zažitou.

K odst. 3

Nad rámec výjimek obsažených též v § 118b OSŘ zavádí zákon o hromadných žalobách specifický případ, kdy může být koncentrace prolomena. Pamatováno je na situaci, kdy je odvolán žalobce, a toto odvolání bylo mj. odůvodněno i tím, že řádně nenavrhopval důkazní prostředky či skutková tvrzení anebo je navrhopval v neprospěch skupiny (viz úpravu odvolání § 17 a násl.).

Prolomení koncentrace však přichází v úvahu jen tehdy, mělo-li odvolání souvislost s tím, proč je nyní vybrané tvrzení či důkaz navrhopváno. Tuto skutečnost posuzuje soud.

K § 72 (Rozdělení na podskupiny):

K odst. 1

Jednotliví členové skupiny, jejichž práva jsou předmětem soudního projednání, mohou mít zcela totožné nebo velmi podobné nároky. Posouzení takovéto hromadné žaloby bude pro soud poměrně jednoduché. Život ale jednoduchý a jednobarevný není a přináší celou řadu pestrých situací, které nelze zařadit do jedné škatulky. To platí tím spíše pro hromadnou žalobu, jež je do českého práva zaváděna mimo jiné právě pro to, co si vývoj světového a celospolečenského dění na počátku 21. století pro zákonodárce přichystal.

Nelze tak vyloučit životní situace, v nichž bude sice jedna hromadná žaloba smysluplná, nebude však schopná vyhovět všem dotčeným osobám stejně. Aby pro tyto případy nebylo nezbytné podávat žaloby dvě, umožňuje zákon soudu rozdělit skupinu na tzv. podskupiny. Následné projednání nároků členů jednotlivých podskupin bude na sobě více či méně závislé, záležet bude na okolnostech toho kterého případu. Podskupiny mohou tvořit kupř. osoby s různými typy obdobné smlouvy, osoby s omezeným a neomezeným tarifem, osoby s různými formami a rozsahem pracovního poměru, osoby různě vzdálené od ekologické katastrofy atd. Jinak řečeno, pokud nebude možné určit jednoho společného jmenovatele pro všechny, může soud vytvořit podskupiny a v nich projednávat jednotlivé podskupinové nároky zvlášť. Zároveň má možnost společné otázky vyřešit najednou, čímž uspoří značné množství prostředků státu i stranám řízení.

Uveďme příklad, kdy je možné a vhodné rozdělit členy skupiny na podskupiny: Klientům určité společnosti byl nezákonně účtován poplatek. U různých skupin klientů se tak nicméně dělo v různém časovém období. Je tudíž zřejmé, že se jedná o obdobný nárok, neboť vychází ze stejné skutkové i právní povahy, nicméně celková účtovaná částka bude rozdílná – právě v závislosti na časovém období. Pro tyto účely možné vytvořit tzv. podskupinu, která napomůže ke sdružení téměř identických nároků.

K odst. 2

Odstavec druhý jen stručně upravuje obecné zacházení s podskupinami. To, co předpokládá zákon pro skupinu, její členy a řízení o nárocích skupiny, platí pro podskupinu obdobně.

K § 73-74 (Výkon práva člena skupiny být slyšen):

V § 12 odst. 2 jsou vypočtena procesní práva člena skupiny. Nejdůležitější z nich, právo být slyšen, je dále rozvedeno v ustanoveních § 73 a 74, jež upravují jeho výkon v rámci hromadného řízení. Ustanovení § 12 odst. 2 je proto nezbytné vykládat ve spojení s § 73 a násl. tak, že právo být slyšen lze uplatňovat pouze za podmínek a v mezích § 73-74. Tyto limity jsou odůvodněny zvláštní povahou hromadného řízení, v němž zájmy členů skupiny hájí na prvním místě žalobce. Dá se dokonce říci, že členové skupiny si mohou dovolit na svá práva rezignovat a svěřit veškerou důvěru do rukou žalobce.

Zákon však nechce členům skupiny jejich práva ubírat zcela. A to jak z důrazu na individuální právo na spravedlivý proces, tak i z opatrnosti – nelze totiž vyloučit situace, kdy žalobce bude zájmy skupiny hájit jen v omezené míře. Rovněž je možné a pravděpodobné, že zájmy některých členů skupiny budou v konkrétním případě v opozici. Žalobce je povinen hájit zájmy skupiny jako celku, a tak bude případná iniciativa těch, kterým zájem skupiny jako celku zcela nevyhovuje, ponechána na nich.

Na druhé straně však právo být slyšen nemůže být neomezené. Hromadné řízení musí být upraveno tak, aby bylo životaschopné a v co největší možné míře efektivní. Právě to je úkolem § 73 – 74.

K § 73 odst. 1

V návaznosti na právě uvedené úvahy je možné vysvětlit základní myšlenku vyjádřenou v odstavci 1. Bezprostřední právo být slyšen lze v řízení uplatňovat zásadně dvěma způsoby - buď ústně na jednáních k tomu vymezených v plánu řízení, nebo písemně před těmito jednáními. Nelze pochopitelně vyloučit uplatnění práva být slyšen oběma způsoby najednou.

K § 73 odst. 2 a 3, § 74

Obecná myšlenka vtělená do § 73 odst. 1 je dále rozvedena v odstavci druhém a třetím cit. ustanovení a v navazujícím § 74. Výkon práva být slyšen je možné shrnout do těchto pravidel:

- *O záměru využít své právo být slyšen je nezbytné informovat soud předem, jinak jej lze vykonat jen se souhlasem soudu (§ 73 odst. 2 a § 74 odst. 1)*

V první řadě by měl člen skupiny zpravit soud o tom, že hodlá právo být slyšen uplatnit na jednání ústně, a to ve lhůtě k tomu určené. Pokud bude uplatňovat právo písemně, musí tuto písemnost v téže lhůtě doručit soudu.

Cílem uvedené úpravy je zajistit, aby soud mohl s ohledem na počet přihlášených osob včas obstarat odpovídající prostory a vymezit si přiměřenou časovou dotaci. U písemně uplatněného práva je zase nezbytné, aby se soud s tvrzeními členů skupiny mohl s dostatečným předstihem seznámit a na jednání s nimi dále operovat.

Lhůta je vždy uvedena u konkrétních jednání v plánu řízení, na nichž je plánováno zapojení členů skupiny.

Pokud člen skupiny nesplní podmínky uvedené v plánu řízení, tedy zejména nesdělí soudu předem, že se dostaví na jednání a bude se dožadovat udělení slova, je plně na posouzení soudu, zda tomuto členovi na jednání vystoupení umožní či nikoliv. Jediným kritériem je hledisko, zda vystoupení neohlášeného člena nenaruší rychlost a průběh řízení (zejména konkrétního jednání).

- *Výkon nesmí nepřiměřeně narušit průběh řízení (§ 73 odst. 3)*

Vedle omezení časového je výkon práva být slyšen omezen i co do obsahu a rozsahu. Každý může právo být slyšen využít a zásadně je každému na vůli, v jaké míře i délce tohoto práva využije. Přesto je nutné brát ohled na zájmy druhých osob a skupiny. V centru zájmu skupiny a ostatních členů skupiny leží rychlé a efektivní řízení, umožňující soudu rozhodnout o věci v přiměřené lhůtě.

Zákon proto omezuje výkon práva být slyšen tak, že by tento výkon neměl *nad míru přiměřenou* narušit rychlost řízení nebo jeho průběh. Hranice přiměřenosti se posuzuje v každém individuálním případě.

- *Mimo určená jednání lze uplatňovat výkon práva být slyšen jen se souhlasem soudu nebo jen prostřednictvím žalobce (§ 74 odst. 2)*

V pořadí poslední avšak de facto základní pravidlo je uvedeno v § 74 odst. 2.

Již obecně totiž platí, že člen skupiny může uplatňovat své právo být slyšen prostřednictvím žalobce. Logicky tak bude činit mimo jednání vymezená pro uplatňování

bezprostředního práva být slyšen, ale nic mu nebrání, aby tento postup využíval i na nich. Uvedená možnost je ve vztahu člena skupiny vůči žalobci neomezená; závisí pouze na žalobci, jak s požadavkem na uplatnění práva naloží a zda jej zprostředkuje soudu. Posouzení žalobce musí vycházet ze zájmu skupiny. Žalobce zde tak funguje jako filtr a prostředník skupiny zároveň.

Nejde-li o vymezené jednání ani o případ uplatňování prostřednictvím žalobce, může člen skupiny uplatňovat bezprostřední právo být slyšen pouze se souhlasem soudu za podmínky, že to nenaruší rychlost a průběh řízení.

K § 75 (Procesní nástupnictví):

Úprava procesního nástupnictví se shoduje s úpravou § 107a občanského soudního řádu. Zákon však musí zohlednit, že vedle účastníků řízení v něm figuruje další subjekt, člen skupiny. Proto úprava procesního nástupnictví dopadá i na člena skupiny (odst. 1 a 3) a i člen skupiny může podávat návrh na vstup do řízení, pokud se změna týká jeho práva (odst. 2).

Dispoziční úkony

Díl 4 upravuje otázky související s dispozičními úkony stran. Je třeba připomenout, že žalobce v hromadném řízení vystupuje za celou řadu osob, přičemž tyto osoby mají v řízení velmi omezené postavení.

Z opatrnosti se tak navrhuje zakotvit zvláštní pojistky, které budou působit jednak jako prevence před případným zneužíváním dispozičních úkonů na úkor členů skupiny, jednak mohou případným zneužívajícím úkonům žalobce zabránit. Konkrétně jsou upraveny dva nejzávažnější dispoziční úkony, jimiž se řízení končí: smír (oddíl 1) a zpětvzetí žaloby (oddíl 2).

K § 76:

K odst. 1

Smír je dispozičním úkonem, kterým strany řízení projevují vůli dobrovolně ukončit spor. V individuálním řízení jsou strany zároveň zpravidla věcně legitimovány, ať už aktivně či pasivně, a dohadují se tedy ve své vlastní věci.

Hromadné řízení však přináší do českého procesního práva určité specifikum, neboť je zde osoba, která zahajuje a vede řízení (i) o nárocích dalších osob, které nejsou účastníky řízení v legálním slova smyslu.

Teoreticky se tedy nabízí možnost uzavření smíru v hromadném řízení úplně vyloučit. Touto cestou se zákon nevydává, a to z prostého důvodu. Obecně je smír považován za nejlepší vyřešení sporu, dohoda mezi stranami má totiž mnohem větší potenciál navždy jablko sváru odstranit nežli rozhodnutí soudu. Ostatně z obecného předpisu vyplývá, že soud je povinen strany ke smírnému vyřešení sporu vést a motivovat (§ 100 odst. 1 OSŘ). Nadto je prokázáno, že v kolektivních řízeních jsou ze statistického hlediska smíry mnohem častější; například v USA jen málokdy dojde k tomu, aby ve věci rozhodl soud. Pokud soud žalobu certifikuje, strany se zpravidla dohodnou. Smír ostatně odpovídá i požadavkům Doporučení Komise (čl. 25-28) a Návrhu směrnice (čl. 8).

Jak tedy vyplývá z § 76 odst. 1, strany mohou i v hromadném řízení ukončit toto řízení smírem. Možnost uzavřít smír pochopitelně platí jak pro řízení ve fázi certifikace, byť je úprava zařazena do hromadného řízení ve věci samé. Zařazení do části o meritorním projednání sporu je odůvodněno skutečností, že statisticky jsou smíry uzavírány zpravidla až poté, co soud žalobu certifikoval. Nelze však vyloučit jasné případy, v nichž žalovaný s možností smírného ukončení sporu bude souhlasit i dříve – i v těchto případech se pochopitelně z výše uvedených důvodů postupuje podle § 76 a násl.

K odst. 2

Návrh smíru se předloží soudu, a to včetně případných dalších dohod, které byly mezi stranami v této souvislosti uzavřeny. Aniž by zákon dohody mezi žalobcem a žalovaným nad rámec smíru předpokládal, nelze je oběma stranám zakázat. Proto uzavřou-li mezi sebou strany jakoukoliv smlouvu či dohodu, která souvisí s uzavíráním smíru, musí tuto dohodu předložit soudu, aby si soud mohl vytvořit kvalifikované stanovisko ohledně souladnosti smíru se zájmy skupiny.

K odst. 3

Jakmile strany předloží návrh smíru a popřípadě další dohody soudu, je nezbytné je bez zbytečného odkladu uveřejnit v rejstříku hromadných žalob. Zároveň se v rejstříku uvede lhůta, v níž mohou členové ke smíru uplatňovat námitky a vyjádření.

K § 77 (Námitky proti smíru):

Dalším specifikem oproti klasickému smíru v individuálním řízení je možnost členů skupiny proti smíru uplatňovat námitky. Toto právo zákon dává členům skupiny, aby mohli soud upozornit na případné nevýhodné podmínky, chyby či nekalý úmysl obou stran apod. a vyjádřit svůj nesouhlas se smírem jako takovým či jeho jednotlivými částmi.

Námitka musí obsahovat také odůvodnění, proč je smír či jeho část odmítána, a zda se odpor vůči smíru týká jen práva daného člena skupiny, práv přiznaných podskupině či práv celé skupiny (viz § 120). To je důležité, aby soud mohl vyhodnotit, zda smír jako celek je vyvážený či nikoliv.

K § 78:

K odst. 1

V § 78 se upravuje postup schvalování smíru. Soud nejprve nařídí jednání, na kterém se bude smír a jeho obsah projednávat (popřípadě i dohody uzavřené v souvislosti s ním).

Projedná se jednak samotný smír, k němuž může soud vznášet otázky, a dále všechna vyjádření a námitky stran a členů skupiny. Soud přitom postupuje přiměřeně podle ustanovení o výkonu práva být slyšen (tj. předem určí lhůtu, v níž je možné námitky uplatnit a oznámit svoji účast na jednání). Je možné, že ke smíru budou uplatněny i stanoviska zájmových spolků, popř. správních orgánů podle § 27. I tato je třeba projednat a vypořádat.

Před tím, než soud smír začne schvalovat, je možné, že strany budou chtít ve světle námitek smír upravit a vyhovět některé kritice. Pak je vhodné, aby bylo jednání přerušeno a projednán i nový návrh smíru.

K odst. 2

Konečnou podobu navrženého smír soud přezkoumá, vezme přitom v potaz všechny uplatněné skutečnosti, námitky a stanoviska.

Pro to, aby vyvolával soudní smír v českém pojetí civilního procesu všechny důsledky, musí jej schválit soud svým usnesením. Zatímco u běžného smíru v individuálním řízení soud zkoumá jen jeho souladnost s hmotným právem, zde si zvláštní povaha řízení vyžaduje, aby soud kontroloval též otázku, zda je smír v zájmu skupiny. K tomu srov. § 81.

Pouze takto přezkoumaný smír, s nímž je soud ztotožněn, může schválit. Schválený smír bude *de iure* působit jen ve vztahu ke skupině, o jejíchž právech soud rozhoduje.

Obdobně jako v obecné úpravě civilního řízení není ani podle zákona o hromadných žalobách možné se odvolat proti usnesení, jímž byl schválen smír. Členové skupiny, kteří nejsou s případným posvěceným smírem spokojeni, mají jiný nástroj ochrany – právo vyloučit účinky smíru vůči své osobě (k tomu viz dále).

Odvolání je přípustné jen proti usnesení, kterým soud smír neschválil, a podat jej mohou jen strany skupiny.

K odst. 3

Jakmile je rozhodnutí vydáno, soud jej uveřejní v rejstříku hromadných žalob. Následně soud v rejstříku vyznačí i datum, kdy rozhodnutí nabylo právní moci.

K § 79:

K odst. 1

Smír sjednávají a navrhují strany řízení. V hromadném řízení však žalobce nevyjednává jen o svých vlastních právech. Vyjednává i o právech třetích osob, které nemají takovou možnost obsah smíru ovlivnit. Schválený smír má pro ně přitom dalekosáhlé důsledky, neboť znamená konec řízení a je pro ně závazný.

Místo možnosti podat proti schválenému smíru odvolání, která by mohla celé řízení značně protáhnout, dává zákon členům skupiny k dispozici jiný prostředek právní ochrany – možnost z řízení dodatečně vystoupit a vyloučit vůči sobě účinky smíru. Na druhou stranu je však třeba

brát ohled i na zájmy stran řízení, které mohly o smíru a jeho podmínkách dlouze vyjednávat, žalobce byl po celou dobu v dobré víře a navíc soud uzavřenou dohodu mezi stranami posvětil.

Ve snaze zohlednit oba protichůdné zájmy a ochránit obě skupiny v odpovídající míře umožňuje sice zákon členům skupiny vyvázání se z uzavřeného smíru, avšak pouze za určitých podmínek. Konkrétně je možné vůči sobě podmínky smíru vyloučit tehdy, když se člen skupiny aktivně do vyjednávání smíru zapojil a uplatnil vůči smíru námitky a zároveň nesmělo být této námitce vyhověno. Tímto řešením se zároveň dává vyjednávacím stranám další motivace, aby námitky zohlednily, přičemž při jejich nezohlednění se vystavují riziku, že se jim nespokojení členové skupiny odhlásí a budou své právo prosazovat individuálně.

„Odhlášení ze smíru“ probíhá úkonem, kterým člen skupiny projevuje vůli vůči sobě účinky smíru vyloučit, a zákon jej označuje jako „oznámení o vyloučení účinků smíru“.

K odst. 2

Vyloučení účinků je třeba splnit ve lhůtě, která byla určena v usnesení o schválení smíru. Lhůtu určí soud v rozmezí 30-90 dnů s ohledem na konkrétní okolnosti případu.

K odst. 3

Při vylučování účinků se postupuje podle § 57 a násl., který upravuje proces odhlášení. Použití uvedeného pravidla je přiměřené, neboť oznámení o vyloučení nese jiný název a podává se primárně k soudu a ne správci skupiny. Mimo jiné musí oznámení také obsahovat skutečnosti, z nichž je zřejmé, že se člen skupiny bránil smíru námitkou a tato nebyla vzata v konečném znění schváleného smíru v potaz.

K § 80:

Ustanovení navazuje na § 99 odst. 3 OSŘ a rozvádí jej v tom ohledu, že schválený smír je závazný nejen pro strany řízení, ale pro všechny členy skupiny, kteří byli v době vyjednávání a schvalování smíru zapojeni do řízení. Výjimku tvoří pochopitelně ti ze členů skupiny, kteří vůči sobě účinky smíru vyloučili. Tito mohou dále postupovat při vymáhání svého práva individuálně.

K § 81:

Zájem skupiny je klíčovou proměnnou, kterou soud při schvalování smíru bere v úvahu. Jak již bylo řečeno výše na jiném místě, zájem skupiny je nezbytné vnímat v té nejjobecnější rovině. Nejde tedy jen o pouhý matematický souhrn individuálních zájmů jednotlivců. Pro naplnění kritéria zároveň není nezbytné, aby bylo rozhodnutí popřípadě smír zcela v souladu s hmotněprávními nároky jednotlivců. Důležité je celou situaci posuzovat v kontextu daného případu i procesního stádia.

Z důvodu větší předvídatelnosti zákona a právní jistoty zákon zájem skupiny u smíru blíže rozvádí. Obsah § 81 se inspiroje v pravidle 23 (e) (2) am. FRCP. Aby byl smír v zájmu skupiny, musí naplňovat tři základní kritéria – musí být *spravedlivý, rozumný a přiměřený (fair, reasonable, and adequate)*.

Při posuzování základních kritérií zohledňuje soud zejména, zda:

a) *žalobce při vyjednávání odpovídajícím způsobem zastupoval zájem členů skupiny;*

Tímto kritériem se myslí, že žalobce naplnil svoji nejzákladnější povinnost, a při vyjednávání hájil zájem skupiny a upřednostnil tento zájem zcela zřetelně před jakýmkoliv jinými zájmy (kupř. zájmem svým či zájmem žalovaného).

b) *návrh smíru byl sjednáván způsobem, který nezavdává pochybnosti o vzájemné závislosti nebo propojenosti žalobce a žalovaného;*

Na kritérium v bodě a) navazuje další hledisko. Soud se zaměří na to, zda z jednání obou stran řízení, z obsahu smíru i vypořádání námitek nic nenasvědčuje tomu, že žalobce je nějakým způsobem na žalovaného napojený, je na něm závislý. Ve své podstatě tato podmínka říká, že žalobce nesmí být ve střetu zájmů se zájmem skupiny.

c) *právo, které je ve smíru přiznáváno jednotlivým členům skupiny, je spravedlivé,*

Nejčastější oříškem jak pro strany řízení při vyjednávání smíru, tak i pro soud při následném přezkumu, bude otázka, jestli právo přiznané jednotlivým členům skupiny je spravedlivé. Takto nastavený požadavek je logický, avšak sám o sobě příliš obecný. Proto obsahuje zákon základní vodítko, které by měly strany i soud být při určování individuálních práv následovat. Je zřejmé, že přiznané právo není ve vzduchoprázdnu.

Nacházíme se uprostřed hromadného řízení, tedy velmi složitého a nákladného sporu pro obě strany. Je tudíž potřebné obsah smíru a práva sjednaná pro jednotlivé členy skupiny zasadit do určitého širšího kontextu, který zákon definuje čtyřmi body, když požaduje zohlednit:

1. *náklady, rizika a délku hromadného řízení;*
2. *účinnosti způsobu, jakým má být právo mezi členy skupiny rozděleno, včetně způsobu vypořádání práv členů skupiny;*
3. *výši případné navržené odměny pro žalobce včetně způsobu její výplaty;*
4. *jakýchkoliv dohod či smluv uzavřených v souvislosti se smírem, které byly soudu předloženy podle § 76.*

d) *je v návrhu smíru s právy jednotlivých členů skupiny nakládáno rovnocenně.*

Pravidlo písm. d) ve své podstatě obsahuje povinnost zacházet se všemi členy skupiny rovnocenně ve vztahu k sobě navzájem; nikoliv nezbytně identicky (srov. *equitably relative to each other*). To znamená, že pokud některý ze členů v totožném postavení jako jiný, je třeba s jejich právy nakládat stejně. Nenachází-li se v totožném postavení, je třeba, aby s jejich právy bylo ve vztahu k sobě navzájem nakládáno stejně (relativně, absolutně však o „stejně zacházení“ nepůjde).

K § 82 (Zpětvzetí hromadné žaloby):

K odst. 1

Shodně se smírem je zpětvzetí žaloby procesním úkonem žalobce, který má zásadní důsledky pro průběh hromadného řízení. Zatímco u smíru znamená jeho uzavření a schválení konec řízení ve věci, v tomto případě nejde o meritorní skončení sporu, přesto mohou mít členové skupiny zájem v řízení pokračovat. Rovněž by neomezená možnost zpětvzetí žaloby mohla znamenat zvýšený korupční potenciál ve vztahu žalovaného a žalobce, kdy žalovaný by mohl být motivován uplatit žalobce a přimět ho ke stažení žaloby.

Ze všech těchto důvodů počítá zákon u zpětvzetí žaloby s obdobným mechanismem jako u soudního smíru.

Žalobci se právo požadovat zpětvzetí žaloby nebere. Soud však pokaždé zkoumá, zda je takové zpětvzetí v zájmu členů skupiny. Ačkoliv nejsou zcela přílehlavá, lze jako kritéria vzít v potaz i podmínky vyjmenované v § 81. Neznamená to však, že by případně zamítnutí připuštění zpětvzetí znamenalo nucené setrvání konkrétního žalobce ve sporu. Žalobce pak může požadovat svoji výměnu podle § 21 a násl.

Mohou nastat následující situace:

- žalobce navrhuje zpětvzetí, protože nepovažuje pokračování sporu za výhodné pro skupinu a s tímto se ztotožní i soud – soud zpětvzetí připustí;
- žalobce navrhuje zpětvzetí, protože nepovažuje pokračování sporu za výhodné pro skupinu, soud má jiný názor – soud zpětvzetí nepřipustí a žalobce může navrhnout svoji výměnu;
- žalobce navrhuje zpětvzetí, protože již nemůže z osobních důvodů v řízení pokračovat – soud zpětvzetí zpravidla nepřipustí, neboť to není dostatečným důvodem pro zastavení řízení, a žalobce může navrhnout svoji výměnu;
- žalobce navrhuje zpětvzetí, protože již nechce v řízení pokračovat – soud zpětvzetí zpravidla nepřipustí, neboť to není dostatečným důvodem pro zastavení řízení, a žalobce může navrhnout svoji výměnu.

Žalobce do řízení vstupoval s tím, že musí po celou dobu hájit zájmy celé skupiny. Nemůže si tudíž jen tak ukončovat řízení, jak se mu zachce. Jediným legitimním důvodem pro zastavení řízení je situace, kdy není další pokračování pro skupinu výhodné. Žalobce může v případě zamítnutí návrhu soudem požadovat svoji výměnu.

K odst. 2

Vzhledem k významu rozhodnutí soudu je možné se proti jeho usnesení odvolat. Odvolání může podat žalobce a žalovaný.

K odst. 3

Ustanovení § 76 odst. 2 a 3, § 77 a § 78 odst. 1 a 3 se pro projednání a rozhodnutí o návrhu na zpětvzetí použije obdobně. Zbytek je z povahy věci vyloučen.

K odst. 4

Navrhuje se standardní postup jako v jiných obdobných případech.

K § 83-89 (Uveřejňování informací):

Jedním ze stěžejních bodů úpravy je otázka uveřejňování informací o právě probíhajících sporech, která je s ohledem na naplnění požadavku práva na spravedlivý proces podstatná především v odhlašovacím řízení. Bez řádné informovanosti veřejnosti se hromadné řízení neobejde i v zahraničí (viz kupříkladu čl. 35-37 Doporučení, čl. 9 Návrhu směrnice, pravidlo 23(c)(2) FRCP, čl. 11 polského zákona apod.). Otázku, jak bude vypadat informování veřejnosti, lze rozdělit podle stádia, v jakém se hromadná žaloba nalézá.

Pokud jde o průběh před samotným podáním žaloby, resp. návrhem na udělení certifikace, leží aktivita na bedrech člena skupiny, zájmového spolku či potenciálního správce skupiny, kteří mají zájem na budoucím řízení. V této fázi, kdy není ještě ani zahájeno samotné řízení, nepřipadá jakákoliv ingerence soudu v úvahu. Účelem uveřejňování v tento okamžik je podání informací skupině, zjištění přibližného okruhu potenciálních poškozených, jejich případného zájmu a „zmapování“ situace pro následné uplatnění hromadné žaloby.

Prakticky stejná situace je i v případě, kdy již došlo k podání hromadné žaloby, avšak soud ještě nerozhodl o tom, zda žalobě udělí certifikaci. V této fázi se soud v informování sám nijak neangažuje, spíše naopak dohlédne na to, aby nedocházelo ke zneužívání či nedůvodnému poškozování žalovaného ze strany žalobce.

Z pohledu zákona tak začíná být relevantní až fáze řízení, kdy došlo k certifikaci. A právě v této fázi se uplatní § 83-89.

K § 83

Uvozující ustanovení deklaruje hlavní zásady a povinnosti při uveřejňování informací. Informace se uveřejňují až po zahájení řízení ve věci samé, a tímto úkolem je v nezbytném rozsahu pověřen soud (viz § 84) a především žalobce (§ 85 an.).

Zákon rovněž deklaruje, že je při uveřejňování nezbytných údajů třeba dbát předpisů na ochranu osobních údajů, zejména obecného nařízení o ochraně osobních údajů (tzv. nařízení GDPR).

V odstavci druhém je ve výjimečných případech umožněno, aby soud rozhodl o tom, že o uveřejňování informací se má postarat žalovaný (a to buď spolu s žalobcem, nebo sám). Povinnost mu lze uložit v situaci, kdy zjevně není možné zajistit dostatečné informování členů skupiny prostřednictvím žalobce. Typicky to bude tehdy, má-li žalovaný přímé spojení na členy skupiny, s nimiž je pravidelně v kontaktu, zatímco žalobce touto možností nedisponuje.

K § 84 (Uveřejňování soudem)

Soud uveřejňuje informace o řízení pouze jedinou cestou, a to v tzv. rejstříku hromadných žalob. Blíže k rejstříku srov. komentář k rejstříku hromadných žalob (§ 163 a násl.).

Soud uveřejňuje všechny písemnosti a údaje, u nichž to přikazuje tento zákon. Zákon tak činí jen u nezbytného minima. Kupříkladu jde o hromadnou žalobu, certifikační usnesení, návrh smíru, rozhodnutí, kterým se řízení končí apod. Dále může soud rozhodnout o tom, že uveřejní i jiné písemnosti a údaje, bude-li to v konkrétním případě považovat za vhodné a poslouží-li to k ochraně práv dotčených osob – myšleno zejména členů skupiny.

Pokud by uveřejnění po kladném certifikačním rozhodnutí nebylo zabezpečeno ze strany soudu, hrozí, že by právo na spravedlivý proces členů skupiny nebylo zaručeno. Centrální uveřejňování základních informací se tak jeví být zcela legitimní a nezbytnou součástí celého systému.

K § 85 a 86 (Uveřejňování žalobcem)

O dalším vhodném způsobu uveřejnění rozhodne soud v certifikačním usnesení a pověří jím žalobce. Soud kupř. vezme v potaz, jakého charakteru jsou uplatňované nároky, jakého počtu osob se řízení týká a v neposlední řadě oblast práva, ze které nároky vzešly. Rovněž zohlední, zda jde o odhlašovací či přihlašovací řízení, a na základě všech těchto proměnných v certifikaci určí nejvhodnější způsob anebo jejich kombinaci.

Hlediskem, které soud bere při volbě způsobů v potaz, je požadavek na zajištění nejvyšší možné informovanosti všech členů skupiny (odhlašovací hromadné řízení) nebo osob, které by mohly mít o členství zájem (přihlašovací hromadné řízení).

V § 86 se uvedené pravidlo zpřesňuje. Pokud je při vynaložení rozumného úsilí možné členy skupiny identifikovat (kupříkladu skrze databázi žalované společnosti apod.), soud zpravidla rozhodne o informování všech členů individuálně. Čili je-li to možné, je na místě rozšiřování informací individualizovat.

V odstavci druhém se dále navrhuje, aby tam, kde je v roli žalobce správce skupiny, rozhodl soud vždy také o tom, že správce skupiny je povinen o probíhajícím řízení informovat na svých webových stránkách povinně zřízených podle § 177 odst. 7. Pokud tedy bude možné informovat členy individuálně a zároveň bude žalobcem správce skupiny, rozhodne soud, že žalobce informuje všechny členy individuálně a zároveň uveřejní údaje na svých internetových stránkách. Nic nebrání soudu, aby využil v takovém případě i jiné formy uveřejňování, uzná-li to za vhodné.

Odstavec třetí vypočítává další různé možnosti, které lze při uveřejňování informací využít. Může jít o televizi, rozhlas, zaslání emailů, SMS, informování za pomoci sociálních sítí (Facebook, Twitter či Instagram apod.) či vhození letáků do poštovní schránky. Soud musí brát ohled zejména na členy skupiny, kteří nejsou vzdělaní v moderních technologiích a u nichž může být objektivně dán problém s tím, aby se k nim informace dostala.

Navržená úprava se snaží zabezpečit nejvyšší možnou míru získání potřebných informací ze strany veřejnosti a potenciálních poškozených. Při uveřejňování bude proto případně možné zohlednit i to, že někteří ze členů skupiny jsou cizinci či pobývají v zahraničí. Bude na soudu, aby zvolil a žalobci uložil takový způsob uveřejňování, který zajistí informovanost i těchto členů skupiny.

Budou-li kupříkladu poškození dlouhodobými klienty společnosti, jež jim poskytuje služby na dálku, jistě bude tato společnost disponovat emailovými adresami svých zákazníků – v takovém případě bude vhodné zaslání informace o hromadném řízení na tyto emailové adresy. Jestliže se bude jednat o havárii související s poškozením životního prostředí, bude příhodné poškozené obeslat letákem či dopisem na jejich adresu, která je snadno zjištělná podle místa, v němž k havárii došlo. I zde bude žalobce uveřejňovat informace o řízení na svých webových stránkách.

Všechny náklady, které správce skupiny, člen skupiny či zájmový spolek, potažmo jimi pověřený advokát, s uveřejňováním měli, budou náklady, jejichž náhradu bude možné požadovat na konci řízení (§ 90).

K § 87 a § 88 (Oznámení o zahájení hromadného řízení ve věci samé)

Zákon se zde inspiruje čl. 23 (c) (2) am. FRCP, který upravuje oznámení o zahájení hromadného řízení (*notice*).

Z povahy hromadného řízení a definování práv členů skupiny, kteří mají mj. právo nahlížet do spisu, je jasné, že klíčovou informací, u níž je potřebné zajistit co nejširší dopad, je údaj o zahájení řízení ve věci samé. Od tohoto okamžiku se počítá lhůta pro uplatnění nejdůležitějšího práva členů skupiny na přihlášení nebo odhlášení se z řízení.

Usnesení o přípustnosti hromadného řízení, které vydává soud a jež visí v rejstříku hromadných žalob, je však odborným úkonem soudu plným zákonných pojmů a složitých souvětí. Je potřeba zajistit, aby členové skupiny měli k informacím přístup i v jazyce jim blízkém, jazyce laika. A právě k tomu slouží oznámení o zahájení hromadného řízení ve věci samé, které musí být uveřejněno vždy. Toto oznámení se uveřejňuje jednak způsobem, jež nařídil soud žalobci, a dále se vyvěsí v rejstříku hromadných žalob.

V návaznosti na to navazující ustanovení praví, že oznámení musí být učiněno v jednoduchém a snadno srozumitelném jazyce. Je úkolem žalobce (a potažmo žalovaného), aby takové oznámení sepsal a rozšířil. Oznámení o zahájení řízení by mělo obsahovat zejména (jde o demonstrativní výčet):

- a) *vymezení skupiny;*
- b) *vymezení předmětu žaloby a uplatňovaných práv,*
- c) *základní vymezení otázek a skutkových tvrzení žaloby;*
- d) *informaci o tom, že se člen skupiny může pro účely hromadného řízení nechat zastoupit advokátem;*

- e) *v případě odhlašovacího řízení informaci o tom, že se člen skupiny může z řízení odhlásit a jaké má toto odhlášení účinky, s uvedením způsobu a lhůty, v níž je možné se z řízení odhlásit;*
- f) *v případě přihlašovacího hromadného řízení informaci o tom, že se osoba může do hromadného řízení přihlásit a jaké má toto přihlášení účinky, s uvedením způsobu a lhůty, v níž je možné se do řízení přihlásit;*
- g) *informaci o procesních právech člena skupiny v hromadném řízení a možnosti jejich výkonu;*
- h) *informaci o tom, že člen skupiny nemá v případě úspěchu hromadné žaloby nárok na náhradu nákladů a že náhradu nákladů řízení v případě neúspěchu ve věci hradí žalobce;*
- i) *informaci o rozsahu závaznosti rozsudku, neodhlásí-li se člen skupiny z odhlašovacího hromadného řízení anebo přihlásí-li se do přihlašovacího hromadného řízení;*
- j) *odkaz na rejstřík hromadných žalob a uvedení, k čemu tento rejstřík slouží;*
- k) *je-li žalobcem správce skupiny nebo zájmový spolek, odkaz na jeho internetové stránky.*

K § 89

Rozhodne-li soud o tom, že uveřejňování je úkolem (také) žalovaného, použijí se pravidla § 85 až 88 obdobně.

Obecně k nákladům řízení a odměně

V části druhé, hlavě V se upravují náklady řízení a odměna. Ve své podstatě je tedy cílem této pasáže zákona vyřešit poměrně stěžejní problém spočívající v otázce financování řízení. Třebaže se tato otázka může na první pohled jevit jako otázkou podružnou, jde ve skutečnosti o zcela klíčový bod, od jehož správného nastavení se bude odvíjet četnost, a tím i účinnost hromadných žalob v aplikační praxi. Přinejmenším v principu odhlašovacího hromadného řízení na sebe totiž v kontextu kontinentálního práva naráží dva základní aspekty hromadných žalob, kterými je na jedné straně velmi nízká hodnota individuálního nároku při současné

početnosti skupiny, na straně druhé pak nutnost zavést odpovídající nastavení soudních poplatků a náhrady nákladů řízení, které bude bránit před zneužitím a zároveň chránit nároky žalovaného v případě jeho úspěchu ve věci. Výsledkem je stav, kdy člen skupiny má z hlediska hmotného práva v sázce velice málo, teoreticky z hlediska procesního však na jeho bedrech leží velká finanční odpovědnost za zahájení řízení a riziko neúspěchu ve věci.

Ne ve všech zemích je tento problém na stole. Například v USA je potlačen tím, že soudní poplatky jsou v případě hromadných žalob velmi malé a navíc zde neplatí tzv. *loser pays principle*, podle něhož má vítězná strana právo na náhradu nákladů řízení. Ve Spojených státech se naopak prosazuje pravidlo, že každý si hradí své náklady sám.

Od základních zásad poplatkového práva se předkládaný zákon odchýlit nechce. K opuštění zásady, podle níž ten, kdo měl ve věci neúspěch, hradí náklady protistraně (tzv. *loser pays principle*), nebyl shledán důvod. I nadále tak platí, že neúspěšná strana hradí protistraně vynaložené finanční prostředky.

Ve světle výše vymezených specifík hromadných žalob je však přesto nutné financování hromadné žaloby oproti běžnému civilnímu procesu modifikovat. Zejména je nutné oprostít se od tradičně vystavěného financování individualisticky pojatého kontinentálního řízení. Modifikace by přitom měla zajistit

- a. aby bylo možné **zachovat odrazovací funkci** soudního poplatku a náhrady nákladů řízení,
- b. zároveň však, aby **nedošlo k úplné paralýze nově zavedeného nástroje**, jehož využití by se z hlediska analýzy nákladů a přínosů (tzv. *Cost–benefit analysis*) nikomu nevyplatilo. Jinak řečeno, je nutné najít osobu, které se vedení řízení i přes riziko za určité situace vyplatí,
- c. aby žalovaný měl jistotu, že se mu v případě úspěchu ve věci **vrátí vynaložené prostředky**,
- d. aby členové skupiny, kteří mají v řízení omezené postavení, **nebyli vystaveni přílišnému finančnímu riziku**.

Vzhledem k tomu, že vymáhání nároků na peněžité plnění má vůči vymáhání nároků na zdržení se nebo určení svá specifika a zároveň, že se z povahy věci liší i řízení v režimu odhlašovacím a přihlašovacím, bude nutné přistoupit ke kombinaci variant:

i. Žaloba na aktivní plnění v režimu odhlašovacím

Vzhledem k tomu, že režim odhlašovací se uplatní na nízké, zpravidla bagatelní částky (tzv. difúzní škody), není možné, aby řízení financoval jeden ze členů skupiny, který vystupuje jako její zástupce, neboť by se žádná taková osoba nenašla. Srovnání možného prospěchu z řízení s výší soudního poplatku i rizika, které se odvíjí od celkového nároku celé skupiny, je zcela nevyvážené a náklady významně přesahují případné přínosy.

Stejně tak není možné, aby řízení financovali všichni členové společně a nerozdílně, neboť bychom se zde dostávali za limity práva na spravedlivý proces. Hromadné řízení ve variantě odhlašovací je totiž založeno na tom, že nepřítomným členům skupiny mohou z řízení plynout pouze omezená práva a žádné přímé povinnosti.

Je proto nutné, aby financování sporu obstarala třetí osoba, tzv. správce skupiny, která zároveň bude mít potenciální možnost získat v průběhu řízení určitý zisk. Kolektivní spor tak bude financován ze soukromých zdrojů správce skupiny, právě on ponese ze zákona veškeré náklady řízení, zahrnující zaplacení soudního poplatku, odměnu advokáta, hrazení průběžných nákladů řízení a v případě neúspěchu ve věci i hrazení nákladů protistraně. Za toto velké riziko, s nímž bude správce do sporu vstupovat, aniž by mu příslušel hmotně-právní nárok, musí být správce odpovídajícím způsobem odměněn. Pokud bude mít ve věci úspěch, získá procento z vysouzené částky, jež je ze zákona stanoveno v rozmezí 20%-30%¹² z vysouzené částky (tj. 1/5).

Pokud dojde k výměně správce, bude povinností správce poskytnout soudu součinnost při tvorbě tzv. mezitímní vyúčtování, od něhož se bude odvíjet odpovědnost správce prvního a případná odpovědnost za náhradu nákladů protistrany správce nového. O

¹² Tato hodnota byla zvolena na základě úpravy advokátního Etického kodexu (čl. 10 odst. 5) a inspirována též americkým modelem, u něhož jsou advokáti odměňováni zpravidla procentem v rozmezí 25 až 30 % z vysouzené částky. Kompletní analýza je uvedena v New York University Law Review, Vol. 92:937 October 2017, ATTORNEYS' FEES IN CLASS ACTIONS: 2009–2013, Theodore Eisenberg, Geoffrey Miller, Roy Germano, str. 947 a násl.; též dostupná na: <http://www.nyulawreview.org/sites/default/files/pdf/NYULawReview-92-4-EisenbergMillerGermano.pdf>

mezitímním vyúčtování rozhodne soud usnesením a zohlední jej v konečném rozhodnutí při stanovování případné povinnosti k náhradě nákladů žalovanému anebo u stanovování odměny správce skupiny (resp. rozdělení mezi oba správce).

Takováto úprava má své opodstatnění hned ze tří důvodů:

1. Předně se předejde situaci, kdy poškození nebudou chtít kvůli případné hrozbě náhrady nákladů řízení uplatňovat své nároky.
2. Za druhé, takto nastavené financování zajistí, že vedeny budou pouze spory, které se zakládají na existujících a vymahatelných nárocích.
3. Za třetí je pravděpodobné, že v případě neúspěchu hromadné žaloby se žalovaný může spíše uspokojit za vynaložené náklady řízení na správcu skupiny než na členech skupiny. Jde tedy jak o ochranu členů skupiny, tak o ochranu žalovaného.

V případě částečného úspěchu ve věci se bude při výpočtu náhrady nákladů přiměřeně postupovat podle obecného procesního předpisu.

ii. Žaloba na aktivní plnění v režimu přihlašovacím

I zde bude pochopitelně možné, aby v roli žalobce a osoby zajišťující financování vystupoval správce skupiny. Dále však zákon do řízení vpouští i člena skupiny či zájmový spolek. I v tomto případě se s drobnými modifikacemi vyplývajícími z povahy věci uplatní závěry uvedené výše ad i).

iii. Žaloby na zdržení se, na určení

U těchto žalob platí, že náklady hradí žalobce. Zároveň však není možné odměnu žalobci vypočítat, neboť soud nepřiznává členům skupiny žádné aktivní plnění. Vzhledem k tomu, že by bylo velmi problematické nad rámec práv přiznaných členům skupiny požadovat po žalovaném další plnění, z něhož by se zaplatila odměna žalobci, nakonec bylo přijato rozhodnutí, že pro tyto případy žalobci odměna nenáleží.

Úprava nákladů řízení a jejich náhrady v občanském soudním řádu, jež je obsažena v § 137 a násl., je komplexní a zároveň flexibilní. Proto se s drobnými odchylkami uplatní i pro

hromadné řízení. Odchyly spočívají zejména ve vyjasnění některých otázek (kdo má právo a potažmo povinnost k náhradě), v rozšíření okruhu nákladů, které mohou být hrazeny, a v zakotvení zvláštní úpravy jistoty, jež je odůvodněna potenciálně vysokými náklady a má být jednou z pojistek proti případnému zneužití.

V díle 2 jsou řešeny otázky spojené s jistotou a jejím složením, a dále s uplatňováním práva na uspokojování jistoty. Konečně jsou v následujícím díle obsažena i ustanovení o odměně, která striktně vzato není nákladem řízení, ale stejně jako náklady řízení souvisí s fiskální stránkou věci (díl 3).

K § 90 (Náklady řízení):

K odst. 1

Nad rámec demonstrativního výčtu v § 137 odst. 1 OSŘ se navrhuje postavit najisto, že nákladem řízení jsou též náklady na uveřejňování informací. Zásadně půjde o náklady žalobce, případně ale i žalovaného. Uveřejňování v rejstříku hromadných žalob nebude považováno za náklad řízení, pokud se však soud rozhodne, že by bylo vhodné oficiálně uveřejnit informace o řízení i jinými cestami, je možné takové uveřejnění za náklad řízení rovněž považovat.

Důležité je, aby náklady byly *účelné*, tj. „zbytečné“ náklady uveřejňování, které vznikly nevhodným jednáním jejich zadavatele, nebude možné za náklady považovat, a tudíž ani požadovat jejich náhradu.

K odst. 2

Další odchylka oproti individuálnímu řízení je způsob výpočtu odměny za zastupování pro účely náhrady nákladů řízení. Na rozdíl od § 151 odst. 2 OSŘ je základním vodítkem pro výpočet nikoliv paušální vyhláška (v tuto chvíli chybějící), ale vždy advokátní tarif. Důvod je nasnadě. Paušální vyhláška je dimenzována pro „průměrné řízení“ a od takového „průměrného řízení“ se odvíjí jednotlivé sazby. Hromadné řízení ale nebude nikdy „průměrné“ a bude více než u individuálního řízení záviset na konkrétních okolnostech daného případu. Tuto skutečnost dokáže zohlednit právě advokátní tarif.

K § 91 (Náhrada nákladů řízení):

K odst. 1

V souladu s tím, co bylo řečeno již výše, vychází předkládaný návrh z koncepce, že účastníky řízení jsou pouze žalobce, tj. osoba, která podala hromadnou žalobu, a žalovaný. Mohou vznikat otázky, zda v případě neúspěchu hromadné žaloby je možné náhradu nákladů řízení uložit i členům skupiny. Vzhledem k tomu, že členové skupiny mají v řízení limitované postavení a nejsou účastníky v legálním slova smyslu, je nezbytné je z této povinnosti vyloučit. Náhrada nákladů řízení za neúspěch ve sporu je plně rizikem žalobce a ten toto riziko nesmí přenášet na členy skupiny, kteří hromadnou žalobu nepodali. Členové skupiny se tak zapojením do řízení primárně žádné finanční hrozbě nevystavují.

Obdobně však není spravedlivé, aby členové skupiny, kteří nemají žádnou povinnost v tomto směru, měli právo na náhradu nákladů řízení. Obecně se vychází z toho, že žalobce bude po celou dobu řízení hájit jejich zájmy a jejich přítomnost v řízení tak není nezbytná, či dokonce je v ideálním případě zbytečná. Zároveň by bylo nespravedlivé vůči žalovanému, jenž nemá proti členům skupiny žádný nárok, aby hradil jejich náklady řízení, které vznikly *de facto* zbytečně.

Náklady řízení, které nevznikly členům skupiny zbytečně, budou náklady na odvolání žalobce či jiné náklady, které vznikly jako důsledek porušení jeho povinnosti. I tyto náklady by neměly jít za žalovaným, neboť jde čistě o vztah žalobce – členové skupiny. Bude proto možné je vymáhat z titulu odpovědnostního vztahu mezi členy skupiny a žalobcem.

Z tohoto důvodu je v odstavci prvním postaveno najisto, že právo a povinnost k náhradě nákladů lze přiznat jen straně hromadného řízení ve smyslu § 3.

Tím není dotčeno ustanovení o zaviněných nákladech, obsažené dnes v § 147 OSŘ. Podle tohoto ustanovení lze za podmínek zavinění či popřípadě i náhody, která se povinnému k náhradě přihodila, povinnost k náhradě uložit i jiným osobám než účastníkům řízení. Za podmínek § 147 odst. 1 OSŘ může být takovým povinným zástupce účastníka, za podmínek § 147 odst. 2 OSŘ dále i další osoby jako svědci či znalci. Podmínky, za nichž povinnost vzniká, zde budou stejné jako u § 147 OSŘ; proto se na uvedené ustanovení navrhuje odkázat.

K odst. 2

Vzhledem k tomu, že členové skupiny nespádají pod žádnou z kategorií osob uvedených v § 147 odst. 2 OSŘ, je nezbytné pro ně zavést zvláštní pravidlo. Pokud člen skupiny způsobí svým zaviněním náklady řízení, je spravedlivé, aby byl povinen k jejich náhradě. Na rozdíl od § 147 se však členům skupiny nepřičítá náhrada nákladů, jestliže tyto vznikly náhodou, která se jim přihodila.

K odst. 3

Ustanovení reaguje na možnost soudu v případě změny na straně žalobce rozhodnout o mezitímním vyúčtování. Navazuje tak na § 24.

Jistota

Je nutné odlišovat povinnost ke složení jistoty v souvislosti s podmínkou solventnosti (§ 33), a povinností složit jistotu do soudní úschovy na návrh. Na prvně zmíněnou situaci dopadá jen oddíl druhý úpravy jistoty, na druhou zmíněnou dopadá celá úprava jistoty.

K § 92 (Návrh na složení jistoty):

K odst. 1

Hromadné řízení bude co do časových, odborných i administrativních aspektů poměrně zatěžující. Lze proto očekávat, že náklady řízení vzniklé v hromadném řízení budou vysoké. Zákonodárce si je zároveň vědom, že hromadné řízení má vysoký potenciál být zneužíváno s cílem poškodit žalovaného. Pro tyto případy musí zákon obsahovat nástroje, jak zneužívajícím žalobám zabránit, a pokud by k nim mělo dojít, jak co nejvíce omezit případné následky.

Jedním z nástrojů, který má preventivní a hlavně reparační funkci, je institut jistoty na náhradu nákladů řízení. Možnost známá z řízení s mezinárodním prvkem (§ 11 zák. o mezinárodním právu soukromém) se zde rozšiřuje i do čistě národního řízení, aby předešla zneužívajícím žalobám a případně přispěla k náhradě újmy, která může ze zneužívajících či bezdůvodných hromadných žalob vzniknout.

Žalovaný tak může soudu navrhnout, aby uložil žalobci povinnost složit do soudní úschovy jistotu na náhradu nákladů řízení. Jistotu lze uložit, pokud:

- je tu vážná obava, že žalobce nebude mít v případě neúspěchu dostatečné finance na náhradu nákladů řízení;
- uložená jistota je přiměřená (výši určuje soud dle § 93).

Návrh na složení jistoty lze uložit jak v řízení o přípustnosti hromadné žaloby – zde může být jistota podmínkou pro certifikaci, tak i v průběhu hromadného řízení ve věci samé.

Složení jistoty nelze navrhnout, pokud již byla jistota složena v souvislosti s plněním podmínky solventnosti, nebo byla-li tato podmínka osvědčena jinak.

K odst. 2

Žalobce si svého žalovaného „vybírá“ a měl by se tedy ujistit, že žalovaný bude mít dostatek finančních prostředků na zaplacení vysouzené částky i nákladů řízení. Toto opatření může působit i preventivně, neboť žalobce bude motivován o každé hromadné žalobě více přemýšlet.

Žalobce však nijak nemůže zabránit tomu, že dojde k „výměně“ na straně žalovaného v hmotném právu a tento nový žalovaný bude bílým koněm bez možnosti cokoliv z něj vymoci. Tuto okolnost již žalobce nijak ovlivnit nemůže. Pokud tedy dojde k tomu, že žalovaný postoupil předmět řízení na třetí osobu, dává zákon žalobci oprávnění spolu s návrhem podle § 75 předkládaného zákona požadovat, aby soud žalovanému, který by měl odejít ze sporu, uložil povinnost složit na náhradu nákladů řízení jistotu. Podmínkou pro složení jistoty je opět prokázání, že je zde vážná obava, aby procesní nástupce uhradil žalobci náhradu nákladů řízení (kupř. má-li procesní nástupce sídlo v zahraničí apod.).

K odst. 3

Mimo obecných náležitostí podání musí z návrhu vyplývat, v čem spočívá vážná obava, že náklady řízení nebudou nahrazeny.

K § 93:

K odst. 1

Ustanovení upravuje rozhodnutí soudu. Soud o uložení povinnosti rozhoduje usnesením, v němž mj. určí výši jistoty a lhůtu, v níž má být jistota složena. Výši jistoty určí soud s přihlédnutím k předmětu sporu, lhůtu s přihlédnutím k výši uložené jistoty. Usnesení musí též obsahovat poučení, jaký následek je s nesložením jistoty spojen – k tomu blíže § 94.

K odst. 2

Odvolání je přípustné jen proti usnesení, kterým soud povinnost složit jistotu uložil. Proti zamítavému usnesení je možné se bránit novým návrhem na uložení jistoty. Snahou je zabránit úmyslné paralýze tím, že strana požadující složení jistoty povede o této otázce dlouhotrvající spory.

K § 94:

Pravidlo reguluje následky, které jsou spojeny s nesložením jistoty.

K odst. 1

Nesloží-li jistotu žalobce, ač k tomu byl usnesením soudu povinen, soud usnesením řízení zastaví. Známé členy skupiny soud vyrozumí o tom, že mohou podat individuální žalobu.

K odst. 2

Nesloží-li jistotu žalovaný, rozhodne soud usnesením o tom, že je spolu s procesním nástupcem žalovaného zavázán k náhradě nákladů řízení, které vznikly v době, kdy byl stranou řízení, společně a nerozdílně. Žalobce si tedy může vybrat, po kom bude náklady vymáhat, popř. zda společně.

K odst. 3

Ustanovení upravuje zvláštní poučovací povinnost soudu. V usnesení, kterým ukládá povinnost složit jistotu, musí soud povinnému sdělit, jaké následky jsou spojeny s jejím nesložením (dle okolností následky podle odst. 1 nebo 2).

K § 95-98 (Uspokojení práv ze složené jistoty):

Pro případné uspokojení z jistoty se navrhuje s drobnými úpravami převzít osvědčené řešení § 77a OSŘ. Je třeba znovu zopakovat, že podle ustanovení tohoto oddílu se postupuje kdykoliv, je-li složena jistota do úschovy soudu, bez ohledu na to, kdo ji složil či zda to bylo na základě rozhodnutí soudu anebo z titulu nezbytnosti doložit podmínku solventnosti.

K § 95 (Uspokojení práva na náhradu nákladů řízení)

Ustanovení upravuje právo na uspokojení nároku na náhradu nákladů řízení ze složené jistoty a způsob, jakým by uspokojení mělo proběhnout. Princip je obdobný jako v citovaném § 77a OSŘ – je potřeba podat návrh na uspokojení náhrady nákladů ze složené jistoty, a to do 6 měsíců ode dne, kdy bylo pravomocně rozhodnuto o tom, kdo nese náklady a v jaké výši.

K § 96 (Žaloba na náhradu újmy)

Opět se přebírá podobná konstrukce jako v § 77a OSŘ. V prvním odstavci se dává každému, komu vznikla v souvislosti porušením povinností správce skupiny v hromadném řízení újma, právo na její náhradu.

Žaloba na náhradu újmy se uplatňuje nejpozději do 6 měsíců ode dne, kdy se poškozený o újmu dozvěděl. Nejpozději musí být uplatněna do 3 let od skončení řízení. Jde o prekluzi.

K § 97

Kolidují-li si nároky více osob anebo nároky na náhradu nákladů řízení a náhradu újmy (anebo obojí), rozdělí soud jistotu poměrně. Zbytek může být dále vymáhán.

K § 98 (Vrácení složené jistoty)

Pokud uplynuly marně lhůty uvedené v § 95 a 96, soud složenou jistotu vrátí složiteli. Rovněž je povinností soudu složenou jistotu vrátit, jestliže nebyla využita na zaplacení nákladů či

újmy (povinný povinnost splnil dobrovolně, žaloba na náhradu újmy byla pravomocně zamítnuta apod.).

K § 99:

K důležitosti právní úpravy odměny a nezbytnosti jejího zakotvení do mechanismu hromadného vymáhání práv členů skupiny bylo již dostatečně řečeno v obecném úvodu k nákladům řízení a odměně.

Odměna je v zásadě upravena ve dvou ustanoveních, na která navazují další ustanovení v zákoně, zejména ustanovení o tom, že žalobce si vyčíslí procentuální odměnu v hromadné žalobě, na jejímž základě soud rozhodne a odměnu s konečnou platností určí v certifikačním usnesení.

Vzhledem k tomu, že odměna je nárok žalobce vůči členům skupiny (nikoliv vůči žalovanému či dokonce státu), její řešení je řešením vztahu žalobce a členů skupiny. Odměna se tak vypočítává zásadně z toho, co bylo přisouzeno členům skupiny. To má mj. následující konsekvence:

1. Odměnu je možné přiznat jen tam, kde to umožňuje povaha přiznaného plnění.

V praxi to znamená, že je možná jen u žalob, v nichž se členům skupiny přiznává aktivní plnění.

2. Odměna snižuje nárok členů skupiny.

To je ospravedlnitelné tím, že členové skupiny nenesou v řízení žádná rizika, nemusí v řízení nijak figurovat, činit žádné úkony, navrhopvat důkazy apod. Aniž by tak cokoliv udělali, mohou z řízení jen profitovat. V případě neúspěchu jim naopak nic kromě ztráty nároku nehrozí. To, oč se sníží odměna, je tedy jen jakousi „daní“ za to, že jim jejich právo bude přiznáno bez jakéhokoliv (výraznějšího) osobního přičinění. Pokud nechtějí svůj nárok o tuto odměnu snižovat, nemusí se do řízení přihlašovat, případně se z něj mohou odhlásit. Je nicméně pravděpodobné, že případné náklady, jež by si individuální procesní postup vyžádal, by zjevně převýšily výši, která se odečte na odměnu, a ve většině případů, zejména v odhlašovacím hromadném řízení, by zřejmě převýšily i výši jistiny.

Je třeba podotknout, že právní úprava odměny a její výplaty platí pro případy, kdy ve věci rozhodne soud. Pokud strany uzavřou mezi sebou smír, mohou se pochopitelně na otázkách odměny dohodnout odchylně od zákona. Tato dohoda je však součástí smíru a podléhá schválení soudem.

Rovněž je vhodné uvést, že zákonná úprava odměny a její výše nebrání členům skupiny a žalobci, aby se v individuálních případech dohodli na odměně odlišné od zákona (např. na vyšší odměně apod.). Tato dohoda o odměně však bude platná jen ve vztahu žalobce a daného člena skupiny, který se s ním dohodl. V případě sporu bude možné ji přezkoumat, zda kupříkladu nebyla uzavřena pod výhrůzkou či v tísní člena skupiny.

K odst. 1

Ustanovení říká, kdy vzniká žalobci nárok na odměnu a jaká je její základní výše. Odměna může být stanovena v rozmezí 20-30%¹³, tj. cca 1/5-1/4. Konkrétní výši navrhuje žalobce v žalobě a rozhoduje o ní soud v usnesení o certifikaci. Takto určená výše je závazná a nelze ji později měnit.

Jak již bylo uvedeno v obecném úvodu, nárok na odměnu obecně vzniká pouze tehdy, pokud žalobce požaduje v žalobě vykonání určité povinnosti (zaplacení peněžité částky, poskytnutí jiného zastupitelného plnění, poskytnutí slevy, opravu, výměnu apod.).

Zásadně platí, že odměna se poskytuje ve stejné podobě jako přisouzené právo, tudíž například, je-li přisouzena finanční kompenzace, poskytne se odměna v penězích, jsou-li přisouzeny akcie či poukazy, poskytne se žalobci část akcií, poukazů, rozhodl-li soud o povinnosti poskytnout uhlí či mouku, vydá se žalobci odpovídající podíl uhlí či mouky apod.

V rozsahu, v jakém byla přiznána odměna žalobci, se sníží podíl členů skupiny na přisouzeném plnění. Rozhodne-li soud, že každý člen má nárok na 500Kč, dostanou členové 400Kč a žalobce za každého člena 100Kč apod. Dohodnou-li se strany na tom, že každý poškozený získá slevový kupon ve výši 1000 Kč namísto náhrady škody, připadne každému

¹³ Tato hodnota byla zvolena na základě úpravy advokátního kodexu (čl. 10 odst. 5) a inspirována též americkým modelem, u něhož jsou advokáti odměňováni zpravidla procentem v rozmezí 25 až 30 % z vysouzené částky. Kompletní analýza je uvedena v *New York University Law Review*, Vol. 92:937 October 2017, ATTORNEYS' FEES IN CLASS ACTIONS: 2009–2013, Theodore Eisenberg, Geoffrey Miller, Roy Germano, str. 947 a násl.; též dostupná na: <http://www.nyulawreview.org/sites/default/files/pdf/NYULawReview-92-4-EisenbergMillerGermano.pdf>

členovi skupiny kupon ve výši 800 Kč a žalobce od žalovaného získá kupon ve výši 200 Kč za každého člena. Rozhodne-li soud o tom, že každý člen má nárok na 10Kg uhlí, dostane žalobce 2kg uhlí atd.

K odst. 2

V druhém odstavci se řeší situace, kdy není možné z povinnosti něco konat část „strhnout“, neboť tato povinnost je nedělitelná (typicky oprava, výměna apod.). V tomto případě se žalobci vyplatí odměna v penězích, která bude odpovídat 20% z přisouzeného plnění, přičemž toto plnění se u jednotlivých členů skupiny sníží (kupř. budou muset doplatit část opravy ve výši odpovídající přiznané odměně apod.).

K odst. 3

Ustanovení míří zejména na situace, kdy má být žalobci přiznána odměna dle odstavce 1, která však nespočívá v poskytnutí peněžitého plnění, ale kupříkladu v poskytnutí uhlí či dodání vajec. Pro tyto případy zákon umožňuje žalobci a žalovanému, aby se na povaze odměny dohodli odchylně, tj. kupříkladu namísto uhlí by si sjednali finanční plnění odpovídající hodnotě podílu na uhlí. Přitom však nesmí být dotčeno právo členů skupiny na jejich podíl, tj. právo členů skupiny na 80% uhlí není touto dohodou nijak dotčeno.

K § 100:

K odst. 1

Odstavec první dává žalobci i soudu vodítko k posouzení přiměřenosti výše odměny. Dle zákona by odměna měla odpovídat tomu, jak dlouhé lze očekávat řízení, jakou lze očekávat jeho složitost a jak je řízení rizikové.

Obecně platí, že čím složitější a rizikovější je řízení, tím větší by měla být odměna žalobce a naopak.

K odst. 2

Z důvodu právní jistoty se rovněž navrhuje výslovně deklarovat, že odměna žalobce nijak nenahrazuje nebo nezahrnuje právo žalobce na náhradu nákladů řízení. Je rovněž nutné odlišovat odměnu žalobce, která je promítnutím vztahu žalobce a členů skupiny, a vypočítává

se z přisouzeného plnění, a odměnu advokáta, již hradí žalobce svému advokátovi a kterou může požadovat v rámci náhrady nákladů řízení po žalovaném (vypočtenou dle advokátního tarifu).

Pokud je nicméně správce skupiny zároveň advokátem a v řízení vystupoval jako správce skupiny (a nikoliv jako advokát), pak mu nárok na náhradu odměny advokátovi dle ustanovení advokátního tarifu logicky nevzniká.

Obecně k rozhodnutí v hromadném řízení a plnění na základě rozsudku

Závěrečná pasáž části druhé upravuje jednak rozhodnutí vydané v hromadném řízení a dále též zvláštní ustanovení o dobrovolném plnění na základě rozsudku. Zatímco ustanovení o rozsudku jsou pro podobnou právní úpravu běžná, druhá část této hlavy je v českém nalézacím řízení novinkou. Proto je vhodné hned v úvodu vysvětlit základní důvody, proč je uvedené řešení navrhováno, a přiblížit systematiku hlavy a její základní myšlenkovou koncepci.

V individuálním řízení je situace poměrně jednoduchá – soud rozhodne pravomocným rozsudkem o tom, že žalovaný je povinen splnit určitou povinnost žalobci. Oba jsou jednoznačně identifikováni, částka je jednoznačně identifikována a je snadné určit, kam se má tato částka převést. V hromadném řízení ale budou existovat situace, kdy na straně žalobce nebudou všichni členové identifikováni jednoznačně již ke dni rozsudku. Vedle toho je potřebné řešit i otázku, kdy členů skupiny bude mnoho (stovky či tisíce). Pro tyto případy je nezbytné vymyslet alternativní mechanismy, jak řízení co nejvíce usnadnit pro soud i jeho účastníky.

Zároveň je nezbytné odlišovat jednak rozsudky určovací, v nichž není zcela nezbytné již ke dni vydání rozsudku členy skupiny identifikovat a je možné tuto identifikaci činit posléze v individuálních případech, totéž platí pro žalobu na zdržení se protiprávního jednání.

Naproti tomu u žalob na plnění, které spočívá v nějakém konání, je pochopitelně zcela namístě všechny dotčené osoby alespoň k nějakému okamžiku řízení odhalit.

Konečně je potřebné odlišovat odhlašovací a přihlašovací hromadné řízení, neboť u přihlašovacího hromadného řízení budou všichni členové skupiny pochopitelně identifikováni, u odhlašovacího může být jen část z nich.

Ze všech těchto důvodů je nezbytné zakotvit určité odlišnosti v otázkách

- a) **podoby rozsudku** – zavádí se možnost vytvářet *seznam členů skupiny*, na nějž se ve výroku pouze odkáže a tento je přílohou a tudíž nedílnou součástí rozsudku;
- b) **způsobu přesného označení okruhu členů skupiny** pro účely odhlašovacího hromadného řízení – zavádí se tzv. *návrh na usnesení o vypořádání*;
- c) **způsobu splnění povinnosti** vyplývající z rozsudku pro odhlašovací hromadné řízení – složením částky do *soudní úschovy*.

Výše uvedené okolnosti rovněž vedly k rozhodnutí rozčlenit hlavu na následující tři díly a dále oddíly.

- Díl 1 Obecná ustanovení

Upravuje základní ustanovení o rozhodnutí ve věci a zejména upřesňuje vztah k občanskému soudnímu řádu

- Díl 2 Rozhodnutí a postup soudu v odhlašovacím hromadném řízení

Upravuje zvláštní otázky pro odhlašovací hromadné řízení a dále se dělí na:

- Oddíl 1: Rozsudek v odhlašovacím hromadném řízení – upravuje obecné náležitosti rozsudku v odhlašovacím hromadném řízení (zejm. specifika pro určení členů skupiny)
- Oddíl 2: Vypořádání práv členů skupiny u rozsudku o plnění – upravuje zvláštnosti pro vypořádání práv u rozsudku na plnění, kterým se uložila povinnost konat (zejm. způsob, jak se členové určí a jak se určí jejich podíl).
- Oddíl 3: Zvláštní ustanovení pro rozsudek o peněžitém plnění – upravuje zvláštnosti pro rozsudek na peněžité plnění.

- Díl 3 Rozhodnutí a postup soudu v přihlašovacím hromadném řízení

Upravuje zvláštní otázky pro přihlašovací hromadné řízení.

K § 101 (Rozhodnutí ve věci):

K odst. 1

Rozhodnutí, jímž se řízení končí, může být nemeritorní - zejména rozhodnutí o odmítnutí hromadné žaloby v úvodu řízení, popřípadě rozhodnutí o nepřípustnosti hromadné žaloby v certifikačním řízení, na jehož základě soud řízení zastaví, popřípadě zastavení řízení jakmile soud zjistí, že nejsou podmínky pro další vedení apod. Ve všech těchto případech rozhoduje soud usnesením a na všechny tyto případy je již pamatováno obecně anebo v občanském soudním řádu, jenž se použije subsidiárně.

V ostatních případech ale řízení dospěje do závěrečné fáze a soud bude moci ve věci rozhodnout meritorně. Právě uvedená forma a náležitosti rozhodnutí ve věci samé jsou předmětem hlavy VI a její uvozovací ustanovení § 101 odpovídá na několik základních otázek.

Je zřejmé, že jakožto obecné nalézací řízení se i v hromadném řízení rozhoduje ve věci samé rozsudkem. Pro náležitosti, způsob tvorby, právní moc, vykonatelnost apod. se subsidiárně uplatní ustanovení občanského soudního řádu.

K odst. 2

Odstavec druhý ukládá soudu, aby rozsudek doručil stranám řízení a zároveň bez zbytečného odkladu uveřejnil v rejstříku hromadných žalob.

K odst. 3

V posledním odstavci uvozujícího pravidla se vypočítává seznam ustanovení z obecného civilního procesu, která se pro rozhodnutí v hromadném řízení neuplatní. Uvedené výjimky jsou dány zvláštní povahou řízení a nutností chránit zájmy neaktivních členů skupiny.

Předně není možné vydat v řízení o hromadné žalobě rozsudek pro uznání na základě tzv. fikce uznání (viz § 153a odst. 3 OSŘ). Případné negativní následky spojené s tímto krokem výrazně převažují nad přínosem pravidla. Naproti tomu je možné vydat „standardní“ rozsudek pro uznání, neboť tento je vydáván na základě výslovného projevu vůle žalovaného.

Dále není možné v řízení o hromadné žalobě vydat rozsudek pro zmeškání, i zde je v sázce příliš mnoho (viz § 153b OSŘ).

Konečně není možné v hromadném řízení rozhodnout na základě platebního rozkazu, elektronického platebního rozkazu či směnečného či šekového platebního rozkazu (§ 172-175 OSŘ).

Všechny výše vyloučené formy řízení spočívají v tom, že řízení je rychle skončeno bez meritorního přezkumu, popřípadě jen s velmi povrchním meritorním přezkumem. Tomu je nezbytné v kolektivním procesu zabránit.

K § 102 (Rozsudek v odhlašovacím hromadném řízení):

V díle 2 jsou upraveny otázky vyhrazené pro odhlašovací hromadné řízení, jež se z hlediska meritorního rozhodování vyznačuje několika specifiky: zaprvé je zde zpravidla přítomna velká skupina dotčených osob, část skupiny může být nadto v okamžiku vydání rozsudku stále neznámá a konečně nelze říci, že by nezbytně všichni členové skupiny měli stejně vysoký nárok.

Oddíl první upravuje obecné otázky rozsudku v odhlašovacím hromadném řízení

K odst. 1

Vedle obecných náležitostí musí výrok rozsudku ve věci samé obsahovat také další údaje, které souvisí s existencí velké skupiny osob, přičemž ne všichni členové jsou v okamžiku jeho vydání známi. Ust. § 102 se uplatní pro všechny rozsudky bez rozdílu obsahu výroku.

Rozsudek by měl také obsahovat:

- a) *obecné označení členů skupiny, které umožní jejich následnou identifikaci,*

Jde o nejobecnější vymezení členů skupiny obsahující jasná kritéria, podle nichž bude možné určit, kdo je a kdo není členem skupiny. Základ vymezení by měl být obsažen již v žalobě a následně v usnesení o přípustnosti hromadné žaloby. Je však možné, že se v průběhu dokazování v řízení ve věci samé upřesní.

Příklady:

- každý, kdo uzavřel se společností *x* smlouvu o poskytování služeb, a komu tato společnost bez právního důvodu strhla 50 Kč z jeho bankovního účtu ve prospěch bankovního účtu 123456/7897 apod.

- Každý, kdo si mezi 1. lednem a 30. listopadem 2019 obstaral pračku sériového čísla 987ABC, vyrobenou společností *y*.

- Každý, kdo nakoupil zkažené maso výrobce *x*, v obchodě společnosti *y*, v týdnu od 4. do 11. března 2019.

b) *označení všech známých členů skupiny, a to odkazem na seznam známých členů skupiny,*

Seznam známých členů skupiny vede soud průběžně v průběhu řízení a na konci řízení je možné tento seznam využít k usnadnění identifikace části členů skupiny, kteří byli v řízení aktivní. Tím pochopitelně není vyloučena možnost zpochybnit jejich členství v navazující části řízení, pokud se ukáže, že jej nemají jak doložit. Uvedený mechanismus ulehčí práci soudcům, kteří nebudou nuceni vypisovat všechna jména přímo do výroku, ale postačí odkaz právě na tento seznam.

c) *označení členů skupiny, kteří se z odhlašovacího hromadného řízení odhlásili, a to odkazem na seznam odhlášených osob.*

Seznam odhlášených osob je důležitý ze dvou důvodů. Zaprvé jde o důkaz, že osoba uplatnila své právo na odhlášení a může vést řízení samostatně. Zadruhé je tento seznam dokladem toho, že v otázce práva této osoby dosud nebylo rozhodnuto, neboť rozhodnutí v hromadném řízení vůči takové osobě přímo nepůsobí (viz odst. 3) a případné individuální uplatňování práva nečelí překážce věci pravomocně rozhodnuté.

K odst. 2

Odstavec druhý jen staví najisto, že seznamy známých a odhlášených členů skupiny jsou přílohou rozsudku, a tudíž jeho nedílnou součástí. Lze je též považovat za součást výroku (viz též ustanovení upravující *res iudicata* níže).

Rovněž je zpřesněno, jaké údaje se u jednotlivých osob v seznamu uvedou – odkaz směřuje na § 157 OSŘ.

K odst. 3

V odstavci třetím se navrhuje klíčové ustanovení, jež upravuje překážku věci pravomocně rozhodnuté. Je zřejmé, že oproti pravidlu § 159a odst. 1 OSŘ je potřebné osobní rozsah závaznosti rozsudku rozšířit, neboť v řízení je rozhodováno o právech velké skupiny osob, přičemž tyto nejsou účastníky řízení.

Proto se zpřesňuje, že výrok pravomocného rozsudku vydaného v odhlašovacím hromadném řízení je závazný nejen pro strany řízení, ale též pro všechny členy skupiny (ať už identifikované či nikoliv), ledaže se tito řádně odhlásili z řízení. Těmi, co jsou odhlášení z řízení, jsou osoby uvedené na seznamu odhlášených osob.

K § 103 (Rozsudek o plnění):

Zatímco předchozí ustanovení dopadalo obecně na jakékoliv rozhodnutí soudu v odhlašovacím hromadném řízení bez ohledu na to, zda jím soud ukládal povinnost se něčeho zdržet, povinnost něco aktivního vykonat či zda rozhodoval o určení, a dále též bez přihlídnutí k tomu, zda soud rozsudkem žalobě vyhověl anebo ji zamítl, ustanovení § 103 míří jen na rozhodnutí, jimiž soud uložil žalovanému povinnost něco konat, z čehož mj. plyne, že soud musel žalobci alespoň částečně vyhovět.

Pokud soud vydal zamítavé rozhodnutí, není třeba se dále zabývat výší jednotlivých plnění a způsobem uplatnění práva, protože žalovanému by mělo stačit jen to, že soud v rozsudku nad rámec obecných požadavků vymezí skupinu. Tím pádem se bude moci žalovaný v případných dalších řízeních bránit pravomocným rozsudkem a argumentem překážky věci pravomocně rozhodnuté.

K odst. 1

Jak již bylo řečeno, má-li se ustanovení aplikovat, nachází se řízení ve chvíli, kdy soud ve věci rozhodl tak, že žalovanému uložil povinnost něco konat. Nad rámec obecných náležitostí rozhodnutí a zvláštních náležitostí dle OSŘ musí soud vyřešit ještě dvě otázky.

- a) *Musí rozhodnout o tom, jakým způsobem a v jaké lhůtě má žalovaný svoji povinnost splnit.*

Dle povahy okolností případu soud rozhodne, zda je žalovaný povinen poskytnout peněžité plnění (náhrada újmy, vrácení bezdůvodného obohacení apod.), poskytnout slevu, vyměnit věc, opravit věc, dodat zboží, materiál atd.

Podle toho též určí lhůtu. Lhůtu může určit obecně, nicméně vzhledem k tomu, že zřejmě půjde o mnohonásobně větší objem plnění než v individuálních věcech, je vhodnější, aby soud rozhodoval v každém případě zvlášť.

- b) *Dále musí rozhodnout o tom, jakým způsobem a v jaké lhůtě se mají členové skupiny přihlásit.*

Zde platí obdobné závěry jako sub a) – často bude způsob a lhůta odpovídat tomu, co soud rozhodl podle písm. a). Zákon zároveň situaci usnadňuje, neboť částečně otázku řeší v oddílu 2 a zároveň zvlášť pro peněžité plnění v oddílu 3. Lhůta by měla běžet od právní moci rozsudku - k tomu viz § 104.

Obecně lze říci, že konkrétní parametry budou záležet na daných okolnostech případu (viz též odstavec 3).

K odst. 2

Náklady řízení nekončí rozhodnutím ve věci, neboť v odhlašovacím hromadném řízení musí žalobce zpravidla ještě vytvořit návrh na vypořádání. Proto není vhodné, aby soud rozhodoval o výši nákladů řízení, popřípadě může rozhodnout o části dosud vzniklých nákladů a zbytek týkající se návrhu na vypořádání rozhodnout dodatečně. Soudu se zde dává možnost uvážení, neboť zákon hovoří o tom, že tento postup nastává „zpravidla“.

K odst. 3

Odstavec třetí navazuje na odstavec první a dává soudu základní vodítko pro rozhodování o způsobu a lhůtě podle odstavce 1 [oba případy písm. a) i b)]. Nestanoví-li zákon jinak, soud to uváží dle konkrétních okolností případu. Lhůta pro přihlášení se o plnění však nesmí být delší než 6 měsíců, ať nejsou soud, žalobce ani žalovaný v nepřiměřené nejistotě.

K § 104 (Uplatňování práv z přisouzeného plnění):

Následující oddíl upravuje zvláštní postup pro přihlašování a identifikaci členů skupiny a určení jejich podílů v případě, že byla žalovanému v rozsudku uložena povinnost něco aktivně konat.

Jde o způsob, kterým se členové skupiny zásadně identifikují, přičemž jednotlivé podrobnosti stanoví soud v rozsudku, jak mu ukládá § 103 odst. 1 písm. b).

K odst. 1

Dané ustanovení upravuje bezprostřední následky toho, že rozsudek, na základě něhož je žalovaný povinen něco konat, nabude právní moci. Od právní moci začíná běžet lhůta, kterou soud členům skupiny pro jejich přihlášení určil. Úkon, kterým se členové skupiny přihlašují, je označován jako „uplatnění práva z přisouzeného plnění“.

K odst. 2

Odstavec druhý popisuje, co se děje dále v návaznosti na události odstavce 1, a navazuje též na § 103 odst. 1 písm. b), v němž soud členům skupiny uložil, jak se mají k soudu přihlašovat. Zároveň se subsidiárně usnadňuje celý proces tím, že se odkazuje na postup při přihlašování se do řízení (§ 62 a násl.). Soud se však může odchýlit a stanovit odlišný mechanismus.

K odst. 3

Byť bylo vedeno řízení odhlašovací, a členové skupiny tak neměli v nalézací fázi povinnost se do řízení přihlásit a naopak jim byla dána možnost se z řízení odhlásit, přihlášení do řízení nakonec v určité fázi nastat musí.

Výhodou odhlašovacího hromadného řízení je to, že tato fáze nastává až po právní moci rozhodnutí a že je tudíž postaveno najisto, zda požadovaný nárok byl po právu či nikoliv. Z hlediska postupu jednotlivých členů tak lze očekávat, že v tuto chvíli se o své pravomocně přiznané právo přihlásí spíše, než pokud by tato možnost byla dána na začátku nalézacího řízení.

Zároveň však lze situaci některým členům skupiny usnadnit, a to těm, kteří byli již aktivní v průběhu hromadného řízení ve věci samé. Tito obecně již nemají povinnost starat se o své přihlášení po právní moci rozsudku. Pokud nicméně soud kupříkladu rozhodl o tom, že

členové skupiny musí v řízení uvést číslo bankovního účtu, a aktivní členové je předtím v rámci řízení neuvedli, může je žalobce vyzvat ke sdělení potřebných údajů.

Rovněž je potřebné zdůraznit, že případné „automatické“ zahrnutí všech osob ze seznamu známých členů skupiny pochopitelně neznamená, že jejich práva nelze popřít a vést o nich spor a nakonec dojít k závěru, že členy skupiny nejsou. K tomu srov. další ustanovení.

K § 105 (Návrh na vypořádání):

K odst. 1

Jakmile uplyne lhůta pro uplatnění práva na podíl z přisouzeného plnění, je povinností žalobce, aby zpracoval návrh na to, jak mají být jednotlivé nároky členů skupiny vypořádány. Uvedený návrh se zcela záměrně inspiroval v insolvenčním řízení, konkrétně jde o kompilát prvků návrhu konečné zprávy (§ 302 a násl. InsZ) a návrhu rozvrhového usnesení (§ 306 InsZ). Uvedené situace jsou si totiž na první pohled velmi podobné. Pouze místo insolvenčního správce zde figuruje správce skupiny.

K odst. 2

V návrhu na vypořádání žalobce mj. uvede

- a) *přehled členů skupiny, kteří uplatnili své právo na podíl z přisouzeného plnění, s výší uplatňovaného práva,*

Správce primárně v návrhu vypočte všechny členy skupiny, kteří projeví zájem o podíl na přisouzeném plnění odpovídající výši jejich práva, spolu s výší, kterou uplatňují.

Tj. např. Jan Novák uplatňuje 60 Kč, Marie Procházková uplatňuje 120 Kč apod.

- b) *jde-li o rozsudek podle § 109 písm. b), souhrnnou výši plnění, kterou je žalovaný povinen složit do soudní úschovy, a lhůtu pro splnění této povinnosti,*

Nebyla-li v rozsudku určena souhrnná výše celkového plnění a toto bylo ponecháno až na usnesení o návrhu na vypořádání [§ 109 písm. b)], určí v návaznosti na počet přihlášených členů skupiny souhrnnou výši, kterou je třeba složit do soudní úschovy.

- c) *vyčíslení nákladů, které byly v průběhu řízení účelně vynaloženy,*

Dále žalobce v návrhu uvede veškeré své náklady, které v průběhu řízení vynaložil. Tyto jsou nad rámec celkové částky a nezahrnují odměnu. V této části se uvádějí i případné náklady na advokátní zastoupení. Pokud soud již o části nákladů rozhodl, uvedou se jen náklady nově vzniklé v souvislosti s návrhem na vypořádání.

d) *vyčíslení odměny žalobce.*

Konečně musí žalobce uvést i procentuální výši odměny spolu s uvedením, kolik činí vzhledem k celkovému plnění její nominální výše (tj. má-li nárok na 25% a členům skupiny bylo v souhrnu přiznáno 5 000 000, má nárok na 1 000 000). Vychází z usnesení o přípustnosti hromadné žaloby.

K odst. 3

Vedle kostry návrhu na vypořádání, v němž jsou vypočtena jednotlivá peněžitá plnění a komu co náleží, přiloží žalobce k návrhu i zprávu, v níž shrne svůj postup, jak k celkovému rozvržení dospěl – tzv. zprávu o vypořádání, a připojí též všechna skutková tvrzení a důkazní prostředky, dokládající jeho stanovisko.

Dále musí žalobce připojit i veškeré podklady, které pro tyto účely obdržel od členů skupiny.

K § 106-108 (Usnesení o schválení návrhu na vypořádání):

V následujících třech pravidlech je rozveden navazující postup soudu, který o návrhu na vypořádání rozhoduje. Inspirací pro uvedený postup byl opět insolvenční zákon, jmenovitě rozhodování o konečné zprávě a rozvrhovém usnesení.

K § 106 odst. 1

Předložil-li žalobce soudu návrh na vypořádání, zahájí soud přezkum rozhodnutí tak, že nejprve ve spolupráci s žalobcem případně odstraní chyby a nejasnosti, jež jsou v návrhu obsaženy. Takto upravený návrh soud doručí oběma stranám řízení a uveřejní jej v rejstříku hromadných žalob spolu se zprávou o vypořádání.

K 106 odst. 2 a 3

Může se nicméně stát, že chyby a nejasnosti v návrhu jsou takového charakteru, že činí návrh na vypořádání zcela neprojednatelným, popřípadě jej zpochybňují jako celek, pak rozhodne

soud usnesením, že návrh vrací žalobci k přepracování. Na následující postup se uplatní oba dva odstavce obdobně, což znamená, že nový návrh se předloží soudu s tím, že on může buď bez dalšího pokračovat, nebo ve spolupráci s žalobcem odstranit chyby nebo návrh znovu vrátit k přepracování.

K § 107 odst. 1

Poté, co je návrh zveřejněn, běží všem dotčeným osobám – tj. zejména žalobci a žalovanému a dále členům skupiny – lhůta 30 dnů, aby mohly uveřejněný návrh zpochybnit, a to buď celý návrh, nebo jeho část, zejména mohou obdobně jako v insolvenčním řízení rozporovat pravost či výši uplatněných pohledávek, popřípadě vyčíslení nákladů anebo výpočet odměny (zde pouze z titulu, že neodpovídá původní schválené výši).

K § 107 odst. 2

Námitka musí obsahovat zejména obecné náležitosti podání a dále náležitosti, které zákon stanoví pro námitku (§ 120), čili musí být zjevné, kterému soudu je určena, kdo ji činí, kterého řízení se týká a co sleduje, a musí být podepsána a datována. Rovněž se uvedou skutková tvrzení osvědčující, že člen skupiny má právo proti danému úkonu námitku uplatnit a důvody pro uplatnění námítky. Konečně by mělo být uvedeno, zda je napadán návrh na vypořádání jednoho práva, práv podskupiny anebo práv všech členů skupiny. Pochopitelně lze protestovat i proti vypořádání několika členů skupiny, a i to musí být z námítky zřejmé.

Nad rámec toho se zde uvádí, že z námítky musí být zřejmé, jaké části návrhu na vypořádání se týká a proč je tato část rozporována.

K 107 odst. 3

Námitky soud projedná na ústním jednání, předvolání doručí soud stranám řízení a všem osobám, které uplatnily proti usnesení o schválení návrhu na vypořádání námítky, a dále jej bezodkladně uveřejní v rejstříku hromadných žalob.

K § 108 odst. 1

Odstavec první upravuje taxativní výčet možností, jak může soud o návrhu na vypořádání rozhodnout.

Zároveň z ustanovení vyplývá, že soud při rozhodování bere v úvahu zejména uplatněné námitky, včetně jednání o nich, stanovisko žalobce ve zprávě o vypořádání a dále i další skutečnosti a důkazy, jež má k dispozici.

Soud o návrhu rozhoduje vždy usnesením, a to tak, že buď návrh

- *usnesením schválí beze změn*; návrh je poté součástí usnesení a právě podle tohoto usnesení se postupuje;
- *změní a změněný návrh usnesením schválí*; jde o případy, kdy jsou sice změny nutné, ale není hospodárné, aby se kvůli nim celá věc vrátila žalobci. V zásadě půjde o všechny situace, které nebudou spadat do případu a), ale zároveň nepůjde o případ c), tj. návrh nebude zpochybněn jako celek;
- *usnesením návrh neschválí a vrátí jej žalobci k dopracování*. K tomu mu určí lhůtu dle rozsahu změn, která nesmí být delší než 60 dnů. Následně se postupuje znovu dle § 106 a násl.

K odst. 2

Usnesení soud doručuje stranám řízení a dále přímo i těm členům skupiny, kteří podali námitky. Zároveň jej bez zbytečného odkladu uveřejní v rejstříku hromadných žalob.

K odst. 3

Proti usnesení je možné podat odvolání. Procesně legitimovanými nejsou výjimečně jen strany řízení, ale i členové skupiny, jejichž námitkám nebylo vyhověno. Uvedené právo je důležité, neboť jde o poslední úkon v řízení, který se ve svém jádru zabývá otázkou členství ve skupině. Rovněž již v této fázi řízení nehraje takovou roli společný zájem členů skupiny a naopak se více prosazuje individuální zájem jednotlivců, přičemž jednotlivé zájmy mohou být vůči sobě v rozporu. Z tohoto důvodu se oprávnění dává i těm, kteří se proti návrhu ohradili, a nebylo jim vyhověno.

Důležité je též pravidlo, podle nějž jsou z důvodu procesní ekonomie všechna odvolání, potažmo dovolání koncentrována do jednoho řízení.

K odst. 4

Poslední odstavec po vzoru insolvenčních zkušeností deklaruje, že rozhodnutí o návrhu na vypořádání nebrání skutečnost, že je ohledně některého z nároků veden spor, nemůže-li tento spor podstatně ovlivnit obsah návrhu na vypořádání.

Řekněme, že členů skupiny je 10 000 a 5 z nich bylo nespokojeno s výší přisouzeného plnění. V tomto případě by bylo neekonomické a nevyvážené bránit vypořádání 9 995 práv kvůli 5 nespokojeným členům skupiny.

K § 109 (Obsah rozsudku u peněžitého plnění):

Nad rámec obecné úpravy (§ 102 a násl.) a úpravy rozsudku, jímž byla žalovanému uložena povinnost něco konat (§ 104 a násl.), zákon obsahuje zvláštní pravidla pro rozsudek o *peněžitém* plnění, tj. pravidla pro situaci, kdy byla žalovanému uložena povinnost něco konat a tato povinnost spočívá v poskytnutí peněžitých prostředků. Zvláštní pravidla pro tuto situaci se koncentrují do oddílu 3.

Nejprve je nutné upozornit na rozsah působnosti oddílu, který je vymezen návětím § 109. Podle § 109 a násl. se postupuje, pokud byla žalovanému uložena povinnost poskytnout peněžité plnění anebo jiná povinnost něco konat, jejíž povaha postup dle tohoto oddílu umožňuje. Konkrétně se má na mysli takové plnění, jež je možné složit do úschovy soudu (tj. např. směnky, šeky, poukázky apod.). Úprava v podstatě směřuje na všechny povinnosti konat, které lze splnit složením do soudní úschovy a následně redistribuovat mezi jednotlivé členy skupiny soudem. Vyloučena jsou tak individuálně určená plnění jako např. oprava či výměna zboží apod.

Zákon dále odlišuje dva případy:

- a) *Již v době rozsudku je určena souhrnná výše peněžitého plnění.*

Varianta by měla být variantou základní, neboť primárním cílem hromadného řízení by mělo být již v průběhu řízení ve věci samé identifikovat celkový rozsah skupiny a tím i rozsah celkového plnění (např. že skupina čítá 500 členů, každý má nárok na 50,-Kč apod.). K tomu by mělo posloužit řízení o zpřístupnění důkazního prostředku a součinnost žalovaného, jenž bude mít zpravidla ze svého účetnictví a interních záznamů dobrý přehled o tom, co komu naúčtoval, prodal apod. Pokud soud nebude s to přesný rozsah „do koruny“ určit, lze též postupovat podle § 136 OSŘ. Tento postup je vhodné

kombinovat s využitím sofistikovaných matematických modelů založených na bázi pravděpodobnosti, které pomohou při znalosti určité části skupiny určit, jak „vypadají“ nároky zbylých dosud neidentifikovaných členů skupiny.

Toto je tedy základní model, který jako jediný umožňuje využít plný potenciál odhlašovacího hromadného řízení, a soudy by se tím proto měly ve své rozhodovací praxi řídit.

Zároveň se zde stanovuje, že soud může postupovat alternativně:

- a. Vedle souhrnné výše soud určí, kolik náleží jednomu členovi skupiny. Například: všem členům skupiny byl naúčtován poplatek ve stejné výši => soud rozhodne o tom, že skupina má 500 členů, každý má nárok na 50 Kč, celková výše plnění je 25 000,-Kč.
- b. Pokud náleží každému členovi jiná částka, soud rozhodne jednak o souhrnné výši a dále o vzorci, který se na výpočet jednotlivých nároků použije. Například: soud rozhodne, že skupina má 500 členů, celková výše plnění byla určena na 2 000 000,- Kč, přičemž nárok jednotlivého člena se určí tak, že se vynásobí počet měsíců x krát 20 Kč za každý měsíc, kdy byl ten daný člen ve smluvním vztahu s vybranou společností – členové skupiny tak mají nárok na odškodnění ve výši $y = 20x$ počet měsíců apod.

b) *V době rozsudku nelze ve výjimečných případech souhrnnou výši určit.*

Ve výjimečných případech, kdy i za využití všech nástrojů na zjištění informací od žalovaného a se zohledněním § 136 OSŘ nebude možné ani kvalifikovaným odhadem určit celkovou výši plnění, rozhodne soud jen o obecném vzorci, který umožní *ex post* výpočet nároků jednotlivých členů skupiny, a tím i souhrnného nároku, jež se bude odvíjet od počtu uplatněných práv a jejich výše. Toto řešení by mělo být spíše výjimečné a je třeba spoléhat na soudy, že se tímto úmyslem zákonodárce budou ve své praxi řídit.

Výběr mezi řešením a) a b) má dopad i na povinnost splnit (viz i § 110) a dále na to, co je obsahem návrhu na vypořádání (§ 105 odst. 2).

K § 110 (Způsob splnění rozsudku o peněžitém plnění):

V návaznosti na to, jaký způsob nakonec soud dle předchozího ustanovení zvolí, je řešen i způsob splnění rozsudku.

K odst. 1

Pokud soud rozhodne již v samotném rozsudku [§ 109 písm. a)], jaká výše je nutná ke splnění, je žalovaný povinen splnit uložené plnění do soudní úschovy soudu ve lhůtě, kterou k tomu soud v rozsudku určil (standardně lze vycházet z obecné pariční lhůty, pokud je ale částka vysoká, lze poskytnout žalovanému lhůtu delší).

Plnění se skládá do úschovy soudu, který o věci rozhodoval v prvním stupni, a to na k tomu zřízený účet.

K odst. 2

Neurčil-li soud konkrétní výši již v samotném rozsudku [§ 109 písm. b)], určuje se výše plnění v usnesení o schválení návrhu na vypořádání. Tuto výši je následně žalovaný povinen složit do soudní úschovy ve lhůtě, kterou mu soud v usnesení určil. Je tedy možné říci, že postup dle odstavce druhého znamená odklad splnění povinnosti do doby, než bude provedeno vypořádání práv členů skupiny v souladu s oddílem druhým.

K odst. 3

Logicky se též počítá s povinností uveřejnit informaci o tom, že bylo plnění či jeho část složeno do soudní úschovy, v rejstříku hromadných žalob.

K odst. 4

Navrhované ustanovení odpovídá na otázku, jakým způsobem nakládat s plněním poskytnutým žalovaným do soudní úschovy s úmyslem splnit svůj dluh vůči členům skupiny, a to ve vztahu k paralelně zahájenému insolvenčnímu řízení. Optikou níže uvedeného vztahu obou druhů civilního procesu se nabízí v zásadě dvě varianty nakládání s prostředky složenými do soudní úschovy – koncepce analogická k § 46 odst. 7 exekučního řádu, a koncepce vycházející z odborné literatury opírající se o judikaturu Nejvyššího soudu.

Konstrukce právní úpravy § 46 odst. 7 exekučního řádu ukládá soudnímu exekutorovi povinnost vydat vymožené plnění bezodkladně po právní moci usnesení, kterým rozhodne po odpočtu nákladů exekuce, insolvenčnímu správci nebo do likvidační podstaty. Podstatné přitom je, že vydání podléhá pouze takové plnění, které bylo do okamžiku zahájení insolvenčního řízení exekutorem přijato, leč dosud zůstalo v jeho dispozici (na jeho bankovním účtu) a nebylo dosud vyplaceno oprávněnému. Legitimita takového postupu se opírá o přesvědčení, že „(...) *nerozdělené finanční prostředky v držení soudního exekutora jsou stále majetkem povinného. Oprávněný proto po zahájení insolvenčního řízení nemá nárok na vyplacení vymoženého plnění a musí svoji pohledávku do insolvenčního řízení přihlásit. Insolvenční řízení má v daném případě přednost.*“ [srov. KUBIZŇÁK, J.: *Střet insolvenčního řízení a exekuce prodejem nemovitých věcí*. Obchodněprávní revue 2/2015, s. 33 an.]. Kubizňák současně poukazuje na účinky § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona, které zapovídají soudnímu exekutoru provést exekuci, což dle jeho názoru zahrnuje i vyplacení vymoženého plnění oprávněnému.

Pro úplnost lze dodat, že výše uvedené platí pouze pro exekuční řízení; pro výkon rozhodnutí podle občanského soudního řádu analogická úprava vydání vymoženého plnění insolvenčnímu správci absentuje. Pokud by tedy hypoteticky došlo k výkonu rozhodnutí a toto plnění by bylo po přechodnou dobu deponováno u soudu, aktivací § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona by došlo k „zakonzervování“ výtěžku u soudu a nemožnosti vyplatit jej ani oprávněnému, ani insolvenčnímu správci.

Výše uvedenému lze leccos vytknout. Především se zabývá pouze procesněprávní stránkou věci spočívající v dopadech omezení § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona do způsobu vedení exekuce, aniž by bralo v úvahu jinou klíčovou otázku - ve kterém okamžiku dochází ke splnění dluhu ze strany povinného.

Druhé nabízené řešení vychází z úvahy, že legitimním plněním žalovaného do soudní úschovy zaniká vymáhaná povinnost, tj. dochází k zániku dluhu. Tento závěr se opírá o judikaturu Nejvyššího soudu, zejména o rozhodnutí uveřejněné pod R 66/2007 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, které argumentuje obecnými principy plnění peněžitých závazků a vyvozuje závěry, že ke „*splnění dluhu dochází okamžikem připsání dlužné částky na účet věřitele nebo její předání do jeho dispozice*“ a „*případné prodlení exekutora s předáním vymožené částky oprávněnému je pak věcí vnitřního vztahu mezi nimi, nemůže jít jakkoliv*

k tíži povinného, který dluh splnil“. Vystupuje-li zde exekutor jako subjekt oprávněný přijmout za oprávněného plnění povinného učiněné s úmyslem splnit svůj dluh, závazek v rozsahu poskytnutého plnění zaniká. Ustálenosti daných závěrů dodává váhy, že se k nim Nejvyšší soud opakovaně přihlásil.¹⁴

Z odborné literatury lze na tomto místě citovat závěry Pařízka, který odmítá koncepci vydávání plnění obdrženého soudním exekutorem zpět do majetkové podstaty dlužníka v insolvenčním řízení: *„Dojde-li k zániku dluhu splněním, tak dluh nadále neexistuje a nelze uvažovat, že by se obnovil. Jinak řečeno, okamžik zániku dluhu z pohledu hmotného práva zde může být jen jediný a nic na tom nemohou změnit skutečnosti až později, v budoucnu nastalé.“* [srov. PAŘÍZEK, I.: *K § 46 odst. 7 EŘ a zániku dluhu v exekuci*. Právní rozhledy 15-16/2016, s. 557 an.]. Pařízek dochází k závěru, že finanční prostředky určené k plnění dluhu přestávají být ve vlastnictví žalovaného, a tudíž eventuální součástí majetkové podstaty žalovaného jako dlužníka v insolvenčním řízení. Lze též citovat jeho úvahu, že se v takovém případě *„nevylučuje, aby se oprávněný domáhal vyloučení vymoženého plnění z majetkové podstaty postupem dle § 225 InsZ a s tvrzením, že ještě v době před zahájením insolvenčního řízení došlo v rámci exekuce k zániku dluhu vymožením“.* Vydáním plnění by tedy fakticky došlo k zahrnutí cizí věci do majetkové podstaty a oprávněný by se v insolvenčním řízení měl bránit excindační žalobou podle § 225 InsZ, nikoliv přihlašovat pohledávku, neboť z pohledu hmotného práva již není věřitelem.

Ust. § 110 odst. 4 předkládaného návrhu se tedy explicitně hlásí k názorové linii, dle které plnění žalovaného do soudní úschovy vede k zániku dluhu žalovaného, přičemž poskytnuté plnění se mezi členy skupiny následně distribuuje výhradně v hromadném řízení dle pravidel tohoto zákona, nikoliv v insolvenčním řízení *pari passu* s ostatními věřiteli.

K § 111 (Vyplacení plnění ze soudní úschovy):

K odst. 1

Jakmile jsou splněny všechny podmínky pro vyplacení, tj. schválení návrhu na vypořádání a složení peněz do soudní úschovy, vyplatí soud všem členů skupiny, kteří jsou v návrhu na vypořádání uvedeni s konečnou platností, peněžité plnění v rozsahu jim přiznaného práva (tj. práva sníženého o odměnu žalobci).

¹⁴ Srov. závěry rozsudku ze dne 18. 2. 2009, sp. zn. 32 Cdo 3594/2007, rozsudku ze dne 29. 4. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2859/2009, nebo rozsudku ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4802/2008.

K odst. 2

Je samozřejmě možné, že bude do soudní úschovy složena jen část peněžitého plnění, v takovém případě soud vyplatí podíl v rozsahu složené částky členům skupiny tak, aby odpovídal jejich podílu na celkové výši protiplnění.

Příklad: pokud má skupina 10 000 členů a je povinnost složit do úschovy 10 000 000 (tj. co člen to 1 000 - 20%, tj. 800 Kč), přičemž žalovaný složí jen 5 000 000, vyplatí se členům polovina, čili 500Kč, potažmo 400Kč po odečtení odměny (a 100 Kč půjde žalobci).

K odst. 3

Pravidlo navazuje na § 108 odst. 4 – pokud je stále o některém z práv veden spor, nebrání to tomu, aby návrh na vypořádání nabyl ve zbytku právní moci a aby na jeho základě došlo k vyplacení části peněz ze soudní úschovy.

K § 112 (Vyplacení odměny žalobci):

K odst. 1

Vztah mezi odměnou žalobce a právy členů skupiny je stanoven tak, že na jednu stranu je odměna prioritizována, neboť nejprve musí dojít k odečtení odměny od jednotlivých nároků členů skupiny. Zároveň však mají nároky členů skupiny přednost, neboť se z časového hlediska uspokojují dříve (již ponížené o odměnu). V praxi bude nicméně rozdíl minimální, neboť půjde v naprosté většině případů o převody z účtu na účet.

Stejně jako pro uspokojení práv členů skupiny platí pro odměnu pravidlo, že jejímu (částečnému) uspokojení nebrání, je-li o některých právech stále veden spor.

K odst. 2

Je-li do soudní úschovy složena jen část, vyplatí se na odměně poměrná část. Ve výše uvedeném příkladu, kdy namísto 10 000 000,- Kč bylo složeno 5 000 000,- Kč, by se žalobci za osobu vyplatilo 100Kč, celkem tedy 1 000 000,- Kč namísto 2 000 000,- Kč.

K § 113 (Nerozdělené plnění):

Ustanovení řeší situaci, kdy nebylo ze soudní úschovy vyčerpáno veškeré plnění, protože se o něj nepřihlásili všichni členové skupiny (částka individuálního nároku byla tak malá, že to nemělo smysl).

K odst. 1

V případě, že v soudní úschově zbyla část peněžitého plnění, mohou se s žádostí o její vyplacení neuspokojení členové skupiny obracet na soud do 3 let od právní moci usnesení o návrhu na vypořádání; při tom uplatňují podíl na přisouzeném plnění v rozsahu jim přiznaného práva. Zde je nutné podotknout, že toto právo nemají jen členové skupiny, kteří jsou ve vypořádání uvedeni, ale všichni členové skupiny. O jejich právech se pak následně může vést incidenční řízení, pokud žalovaný či žalobce mají za to, že nárok by neměl být dán. Může se zdát, že tito členové mají výhodu, neboť nemusí projít složitým procesem vypořádání. Je však třeba si uvědomit, že zatímco na členy uvedené ve vypořádání se dostane vždy, tady to nemusí být zcela pravidlem.

V případě, že se v soluční úschově nachází jen část celkového plnění, získají žalovaní jen část.

Postup je částečně podobný jako u soluční soudní úschovy (§ 289 a násl. ZŘS), ale jde o úpravu speciální a v tomto ohledu by měla dostat přednost.

K odst. 2

K řízení o dodatečném uplatnění je příslušný soud, který rozhodoval ve věci v prvním stupni.

K § 114:

K odst. 1

Není-li na konci tříleté lhůty celková částka vyzvednuta, rozhodne soud usnesením o tom, že v nevyzvednuté výši propadá státu. Usnesení se uveřejňuje též v rejstříku hromadných žalob.

K odst. 2

Finanční obnos, který propadne, je příjmem státního rozpočtu a může být využit například na pomoc nemajetným v přístupu k soudu (bezplatnou právní pomoc) apod.

K § 115:

Poslední díl hlavy VI dopadá na rozhodnutí vydaná v přihlašovacím hromadném řízení. Je zřejmé, že toto rozhodnutí se mnohem více podobá rozhodnutí v individuálním řízení, neboť zde neexistuje ani jeden anonymní člen skupiny. Zároveň lze v této formě řízení již v rozsudku ve věci samé s konečnou platností stanovit okruh členů skupiny, kterým právo přísluší, a určit i jeho výši. Odpadá proto fáze týkající se vypořádání práv členů skupiny, která následuje v odhlašovacím hromadném řízení po vydání rozsudku.

K odst. 1

Rozsudek v přihlašovacím hromadném řízení musí též obsahovat:

- a) *označení všech přihlášených členů skupiny, jejichž členství bylo v řízení prokázáno, způsobem předvídaným obecným procesním předpisem;*

V tomto případě jsou členové skupiny jmenovitě známi a toto problém nečiní. Odkaz směřuje na § 157 OSŘ. Na rozdíl od odhlašovacího hromadného řízení je meritorně otázka členství u *všech* členů skupiny jmenovitě zkoumána již ve fázi nalézacího řízení.

- b) *způsob a lhůtu, v nichž má žalovaný uloženou povinnost splnit;*

V případě, že soud žalovanému vyhověl, rozhodne i o způsobu a lhůtě, v níž má žalovaný plnit. Jakkoliv to zákon výslovně nepředpokládá, může žalobci též uložit splnění veškerého plnění do soudní úschovy obdobně jako v odhlašovacím hromadném řízení.

- c) *u rozsudku na plnění, které spočívá v konání, plnění náležející jednotlivým členům skupiny a*

Pokud bylo rozhodnuto o povinnosti něco konat, soud uvede i výši plnění jednotlivých členů skupiny. Opět lze subsidiárně využít ustanovení o odhlašovacím hromadném řízení, je-li to vzhledem ke konkrétním okolnostem případu vhodné.

- d) *vyčíslení odměny žalobce.*

V tuto chvíli je odměna již zřejmá, neboť je zřejmá i celková výše plnění. Je důležité, aby soud při určování jednotlivých plnění z nich již odečetl podíl, který náleží žalobci jako odměna za jeho činnost. Čili nároky podle písmene c) budou v rozsudku již o tuto odměnu sníženy.

K odst. 2

I v přihlašovacím hromadném řízení může být skupina početná. Proto zákon dává soudu možnost, aby v případech, přesahuje-li počet členů číslo 20, mohl soud využít ustanovení o seznamu členů skupiny a přiložit jej jako přílohu k rozsudku. Je na úvaze soudu, kterou cestu zvolí.

K odst. 3

Zrcadlově k odhlašovacímu hromadnému řízení je otázka právní moci upravena i v přihlašovacím hromadném řízení – *res iudicata* platí vůči všem, kteří se do řízení přihlásili a jejichž členství bylo v řízení prokázáno.

Opravné prostředky

Část věnující se opravným prostředkům obsahuje jednak ustanovení o opravných prostředcích stran řízení, tedy žalobce a žalovaného (odvolání, dovolání, obnova řízení a žaloba pro zmatečnost), jednak ustanovení o zvláštním opravném prostředku, který se navrhuje dát k dispozici členům skupiny (námitka).

K § 116 (Odvolání):

K odst. 1

V duchu obecné zásady, která se prolíná celým návrhem zákona, platí i pro opravné prostředky pravidlo, že dispoziční úkony mohou vykonávat zásadně jen strany řízení. Zásada je vyjádřena pro odvolání v odstavci prvním. Výjimku z důvodu závažnosti předvídá zákon jen u návrhu na vypořádání, kde navíc právo člena na odvolání váže na uplatnění námítky, které nebylo soudem vyhověno.

Žalobce je povinen hájit zájmy skupiny a tímto prizmatem musí vždy posuzovat i to, zda má podat proti rozhodnutí soudu, kterému nebylo žalobě zcela vyhověno, odvolání. Totéž platí i

pro odvolání proti usnesením, zejména usnesení, kterým bylo rozhodnuto o nepřijetí hromadné žaloby.

Mohlo by se zdát, že vůči členům skupiny je navržená úprava příliš restriktivní, neboť jim přímo nedává možnost, jak podání odvolání ovlivnit, a zároveň jej ani nemohou podat sami. Je však třeba pamatovat na to, že zájmy členů skupiny v řízení hájí žalobce a nejinak by tomu mělo být i u výkonu práva podat opravný prostředek. Zároveň členové skupiny s touto informací vstupují do řízení, v němž nemají žádné povinnosti a nic jim nehrozí. Lze se proto domnívat, že nastavený mechanismus ve spojení s odstavcem třetím (k tomu níže) dostatečně hájí zájmy členů skupiny.

K odst. 2

Lhůta pro podání odvolání je standardní. U rozsudku se vzhledem k odstavci třetímu navrhuje stanovit ji přímo v zákoně.

K odst. 3

Jak již bylo řečeno, práva členů skupiny jsou dostatečně chráněna přítomností a vystupováním žalobce, jehož ústřední povinností je zájem skupiny hájit. Proto obecně členové skupiny nemohou sami uplatnit odvolání ani jeho podání iniciovat.

Zákonodárce si je nicméně vědom významnosti rozhodnutí ve věci samé, proto pro případ, že soud požadavku žalobce zcela nebo zčásti nevyhověl, dává členům skupiny do rukou pomocný nástroj. Od uveřejnění rozsudku v rejstříku hromadných žalob se mohou členové skupiny po dobu 30 dnů obracet na žalobce s žádostí, zda požadují, aby se proti rozhodnutí soudu odvolal. Zpravidla by měli uvést, proč se má žalobce odvolat, a zda se jejich stížnost dotýká jen jejich práva, popř. práva všech členů skupiny apod.

Žalobci se tímto procesem prodlužuje lhůta na podání odvolání na celkových 45 dnů, kdy v posledních 15 dnech zváží, zda v návaznosti na uplatněná vyjádření odvolání podá, případně se odvolá jen do části apod. Jestliže žalobce vyjádření členů skupiny nevyhoví, vystavuje se riziku odpovědnosti – viz § 118.

Právo na vyjádření se vztahuje jen na rozsudek ve věci samé, a ne na jiné rozhodnutí, jímž se řízení končí (např. usnesení o zastavení řízení), protože pro tyto případy nevzniká překážka

věci pravomocně rozhodnutí a členové skupiny mají minimálně dalších 6 měsíců možnost podat v téže věci individuální žalobu.

K odst. 4

Na odvolací řízení se především uplatní ustanovení o hromadném řízení ve věci samé obdobně, zejména to má konsekvence pro případné zapojení členů skupiny do řízení, pro uveřejňování apod., dále se pochopitelně uplatní obecná a společná ustanovení zákona o hromadných žalobách. Subsidiárně se za podmínek § 7 uplatní ustanovení o odvolacím řízení, obsažená v občanském soudním řádu, a tudíž případně i ustanovení občanského soudního řádu o řízení v prvním stupni. O odvolání rozhodují vrchní soudy.

K § 117 (Další opravné prostředky):

V řízení o dalších opravných prostředcích, zejména tedy dovolání, dále však též v řízeních o žalobě na obnovu a žalobě pro zmatečnost se použijí ustanovení o odvolacím řízení obdobně. Konkrétně se uplatní § 116 odst. 1, podle něž tyto opravné prostředky mohou podat jen strany hromadného řízení; a § 116 odst. 3, který zakotvuje povinnost vyžádat si stanovisko členů skupiny, jde-li o rozhodnutí ve věci samé.

Naproti tomu pravidla o hromadném řízení ve věci samé na prvním stupni se použijí v řízeních o těchto opravných prostředcích toliko přiměřeně, neboť je třeba brát v potaz specifika těchto řízení (srov. též § 116 odst. 4). Kupříkladu u dovolání se standardně nenařizuje jednání, a tudíž je nezbytné modifikovat výkon práva být slyšen.

K § 118 (Odpovědnost žalobce):

Členové skupiny nemají k podání opravného prostředku procesní legitimaci, ta leží v rukou žalobce. Je třeba též zopakovat, že žalobcovou ústřední povinností je jednat v zájmu členů skupiny, což nepochybně platí a promítá se i do rozhodování, zda podá proti nepříznivému rozhodnutí opravný prostředek.

Přesto nelze členy skupiny v případě konečného rozhodnutí ve věci, jímž nebylo žalobě zcela či zčásti vyhověno, nechat úplně bez nástrojů, neboť toto rozhodnutí je nejzávažnější – končí se jím řízení a nadto rozhodnutí představuje překážku *rei iudicatae*, tudíž nejsou možné navazující individuální žaloby (na rozdíl od případu, kdy soud žalobu odmítl nebo řízení

zastavil). Zákon jim tak umožňuje, aby se mohli k případnému podání odvolání či jiného opravného prostředku alespoň vyjádřit. Žalobce by zpravidla měl vyjádření členů skupiny zvážit a v případě, že jsou jejich názory validní, přiklonit se k podání opravného prostředku, kterým bude napadat buď i část rozhodnutí soudu (např. jen směrem k určité části skupiny apod.). Pokud se k tomu z nějakého důvodu nepřikloní, kupříkladu proto, že považuje částečné vyhovění žalobě za nejlepší možný výsledek, anebo má za to, že procesní a důkazní situace žalující strany není dobrá a ani odvolací či jiné opravné řízení by nevedlo k úspěchu, ale jen ke zvyšování nákladů řízení, není k podání opravného prostředku povinen. Vystavuje se však riziku odpovědnosti za případnou újmu, která jeho nepodáním členům skupiny vznikla, a to za podmínek občanského zákoníku.

Uvedený mechanismus má motivovat žalobce k podání opravného prostředku tam, kde to má smysl, a chránit členy skupiny, pokud žalobce svoji povinnost jednat v zájmu skupiny poruší. Není vyloučeno, aby uvedená žaloba byla uplatňována další hromadnou žalobou.

K § 119:

K odst. 1

V návaznosti na § 12 odst. 2 písm. d) se navrhuje upravit výkon práva uplatňovat námitky. Námitku může podat člen skupiny v případech, kdy mu toto právo přiznává zákon. Námitka může směřovat jak vůči úkonu soudu, tak vůči úkonu žalobce (např. smír).

Právo podat námitku má člen skupiny mimo jiné proti usnesení o odvolání člena skupiny, proti návrhu smíru, proti návrhu na zpětvzetí žaloby, proti návrhu na vypořádání.

K odst. 2

Nestanoví-li zákon jinak, je možné námitku podat ve lhůtě 15 dnů ode dne, kdy byl úkon uveřejněn v rejstříku hromadných žalob. Tento počátek je vzhledem ke skutečnosti, k čemu rejstřík hromadných žalob slouží, jediným možným okamžikem, k němuž lze počátek běhu lhůty vztahovat. Délka odpovídá lhůtě pro podání odvolání.

K odst. 3

Námitka se projedná v rámci dané fáze řízení před soudem, jenž momentálně v řízení jedná.

K § 120:

Námitka musí jednak splňovat obecné náležitosti pro podání, tj. náležitosti vymezené v § 42 odst. 4 OSŘ. Dále musí námitka obsahovat skutková tvrzení, že je možné k danému úkonu námitku uplatnit, s uvedením důvodů, proč je námitka vznesena. Z důvodu specifik hromadného řízení je rovněž nezbytné v námitce uvést, zda je uplatňována na podporu práv daného člena skupiny, na podporu práv více členů skupiny, na podporu práv podskupiny či celé skupiny. Tato skutečnost má vliv na posouzení námitky (zájem skupiny nemusí být vždy totožný se zájmem jednotlivce). Obecně lze říci, že každý člen skupiny může uplatňovat námitku pouze na podporu svého práva, a to individuálně anebo prostřednictvím námitky vůči právům více členů skupiny, podskupiny, do které jeho právo spadá, popř. právům skupiny jako celku.

Jednotlivá ustanovení zakládající právo na podání námitky mohou stanovit i další podmínky a náležitosti.

K § 121:

Vzhledem k početnosti skupiny nařizuje zákon, aby soud projednal a rozhodl o všech námitkách společně. Toto opatření není jen projevem ekonomie řízení, ale též nezbytnou podmínkou pro to, aby mohl soud všechny námitky posoudit v kontextu zájmu skupiny.

K § 122:

Jednání není povinnou fází projednávání námitek a soud jej nařídí pouze tehdy, nelze-li rozhodnout na základě písemných podkladů. Zcela zjevně neopodstatněné námitky bude tedy zpravidla možné zamítnout bez jednání, naproti tomu bude-li námitka založena na validních důvodech, je zásadně vhodnější jednání nařídít a zjistit názor všech dotčených osob.

Při nařízení a průběhu jednání se postupuje obdobně jako při výkonu práva být slyšen; k tomu viz výše. Členy skupiny, kteří podali námitku, však musí soud o nařízeném jednání vždy vyrozumět výslovně, neboť zná jejich kontaktní údaje a při jednání se budou jejich námitky řešit.

K § 123:

Je rovněž nutné umožnit stranám řízení, jež mají v řízení klíčové postavení, aby se k námitkám mohly vyjádřit, avšak pouze za podmínky, že se týká námitka jejich práv či povinností (např. u žalobce může ovlivnit náklady řízení či odměnu, u žalovaného povinnost, kterou bude muset v případě neúspěchu v řízení splnit apod.).

K § 124:

Námítky jsou zvláštním opravným prostředkem, který nemá devolutivní účinky, tj. rozhoduje se o něm na principu autoremedury. Rozhodnutí soudu o námitkách je zároveň konečné a není možné proti němu podat odvolání. Toto opatření bylo přijato z důvodu hospodárnosti řízení. Námitka je velmi zjednodušený opravný prostředek, nadto tam, kde je rozhodnutí o námitkách závažné (např. pokud jde o schválení smíru či návrhu na vypořádávání), navazuje na neschválení námítky jiný mechanismus: u smíru je to možnost vyloučit vůči sobě jeho účinky, u návrhu na vypořádání je výjimečně umožněno se proti nevyhovění odvolat.

Někdy mohou námítky směřovat proti úkonu soudu, proti němuž je zároveň přípustné odvolání. Pak by měl soud nejprve rozhodnout na bázi autoremedury o námitkách. Odvolací řízení po tuto dobu odvolací řízení přeruší (srov. k inspiraci § 235b odst. 3 OSŘ).

Obecně k hromadným žalobám a vztahu k vykonávacímu řízení

Zvláštní úprava vykonávacího řízení je obhajitelná z několika důvodů. Míra odlišnosti nalézacího hromadného řízení oproti standardním individuálním řízením je zřejmá a jejími jednotlivými aspekty se detailně zabývá odůvodnění v předmětných částech této důvodové zprávy. Odlišuje-li tak možnost podat hromadnou žalobu a zahájit přihlašovací nebo odhlašovací hromadné řízení, je i vzhledem k následnému potenciálnímu výkonu rozhodnutí potřeba odlišit z jakého nalézacího řízení exekuční titul vzešel. Právní úprava tak zcela legitimně sleduje rozlišení vykonávacího řízení na dva jednotlivé díly - Výkon rozhodnutí z přihlašovacího hromadného řízení (díl 1) a Výkon rozhodnutí z odhlašovacího hromadného řízení (díl 2).

Mluví-li se o zvláštním postupu, je na tomto místě dobré zmínit, že subsidiárně se použije na aplikaci „hromadného“ vykonávacího řízení občanský soudní řád a exekuční řád. Taktéž je nutné zdůraznit, že se nepředpokládá, aby byl výkon rozhodnutí prováděn soudním výkonem

rozhodnutí, protože je exekuční řízení v dnešní době mnohem efektivnější. Jestliže se dále hovoří o výkonu rozhodnutí, je tento pojem používán jakožto pojem obecný, pod nímž se skrývá vykonávací řízení dle exekučního řádu.

Současně se počítá s tím, že vždy může být vedeno právě jedno „hromadné“ vykonávací řízení. Vedle tohoto „hromadného“ vykonávacího řízení mohou být paralelně vedena pouze individuální vykonávací řízení. Důvodem je větší jednoduchost a menší nákladovost, jestliže bude podpořeno právě jedno „hromadné“ vykonávací řízení. Rovněž musí být zachována možnost uplatňovat nároky k vymáhání individuálně.

Pokud jde o otázku příslušnosti exekučního soudu, počítá se se zachováním obecné právní úpravy, tj. příslušnými budou okresní (obvodní) soudy povinného (srov. ustanovení § 84 OSŘ).

Obecně k Dílu 1 (Výkon rozhodnutí z přihlašovacího hromadného řízení)

Díl 1 upravuje zvláštní postup pro vymáhání práv z přihlašovacího hromadného řízení. Bylo-li vedeno nalézací řízení jako přihlašovací hromadné řízení, uplatní se vždy postup podle tohoto dílu.

K § 125:

Předmětné ustanovení řeší otázku týkající se účastníků vykonávacího řízení z přihlašovacího hromadného řízení. Konkrétně stanovuje, kdo může být oprávněným z hromadného řízení. V obecné rovině je to každý, komu bylo exekučním titulem přiznáno právo. Jde-li tedy o vykonávací řízení, jež vyvstalo z přihlašovacího hromadného řízení, může jím být žalobce, ať již správce skupiny, člen skupiny nebo zájmový spolek (srov. ustanovení o právu podat hromadnou žalobu v přihlašovacím hromadném řízení). Počítá se se subsidiárním uplatněním ustanovení § 36 odst. 2 až 5 EŘ týkajícího se okruhu účastníků, neboť toto ustanovení vymezuje další postup pro případy přechodu či převodu práva nebo povinnosti účastníků.

K § 126:

Vzhledem k tomu, že i v rámci nalézací fáze přihlašovacího hromadného řízení může být součástí skupiny mnoho členů skupiny, je stejně tak potřeba určit i pro „hromadné“ vykonávací řízení, v němž je mnoho oprávněných, který exekutor povede exekuční řízení a

následný postup po vydání pověření exekučním soudem, včetně lhůty pro přihlášení se do předmětného exekučního řízení.

K odst. 1

V případě tak specifického institutu, jakým hromadná žaloba bezpochyby je, je nutné vhodně upravit i postup pro „hromadné“ exekuční řízení. Soudní exekutor k tomu, aby mohl vést exekuci z přihlašovacího hromadného řízení, musí splnit několik podmínek. Standardní postup podle EŘ je zachován – musí být podán exekuční návrh a exekutor musí požádat exekuční soud o své pověření.

Aby exekutor vedl exekuci z přihlašovacího hromadného řízení, musí být nejprve pověřen vedením exekuce a současně zapsán do rejstříku hromadných žalob jako první. Jedná se o dvě kumulativní podmínky, které musejí být splněny najednou. Důvodem pro stanovení těchto podmínek je skutečnost, že není *de facto* možné „dřívější“ zjištění, u kterého exekutora byl podán exekuční návrh jako první či který exekutor byl jako první pověřen vedením exekuce. Nadto podání exekučního návrhu ještě neznamená, že bude exekutor vedením exekuce nakonec pověřen. Současně může dojít k situaci, kdy byl sice exekuční návrh č. 1 podán dříve než exekuční návrh č. 2, ale soudní exekutor č. 1 zažádal o pověření později než soudní exekutor č. 2, nebo exekuční soud vydá dříve pověření pro exekuční návrh č. 2 než pro exekuční návrh č. 1. Z hlediska zachování co nejvyšší míry právní jistoty a transparentnosti pokud jde o zahájení exekučního řízení, bylo přistoupeno k řešení, kdy je nutné vydání pověření pro soudního exekutora a jeho následné zapsání do rejstříku hromadných žalob. Podmínka, že exekuci z přihlašovacího hromadného řízení vede soudní exekutor zapsaný jako první v rejstříku hromadných žalob je tak zcela legitimní.

K odst. 2

Tento odstavec stanovuje postup exekučního soudu po vydání pověření – skutečnost, že byl exekuci pověřen exekutor, je třeba co nejdříve zapsat do rejstříku hromadných žalob. Současně je potřeba, aby byly doplněny i další informace: identifikace soudního exekutora, identifikace exekučního řízení, lhůta pro podání exekučních přihlášek. Tímto je naplněn požadavek informovanosti veřejnosti a právní jistoty účastníků.

K odst. 3

Odstavec 3 míří na situace, kdy i ostatní oprávnění mají možnost se přihlásit do „hromadného“ exekučního řízení, podají-li ve stanovené lhůtě 30 dnů ode dne zapsání příslušného exekutora do rejstříku hromadných žalob exekuční přihlášku. Tu oprávnění zašlou exekutorovi na příslušný exekutorský úřad. Současně je odkázáno na náležitosti, které musí exekuční přihláška splňovat. Jde o náležitosti stanovené pro samotný exekuční návrh, jež jsou obsaženy v ustanovení § 38 EŘ.

K § 127:

V praxi může dojít k situaci, kdy exekuční soud zjistí z rejstříku hromadných žalob, že je již pověřen exekucí na základě stejného exekučního titulu jiný exekutor. Následně může dojít v zásadě ke dvěma scénářům, které se odvíjejí od toho, zda lhůta pro podání exekučních přihlášek uplynula nebo ne. Tyto dvě situace řeší odstavec 1 v písmenech a) a b).

K odst. 1 písm. a)

Jestliže lhůta pro podání exekučních přihlášek (30 dnů ode dne zapsání exekutora do rejstříku hromadných žalob) neuplynula, je nutné vyřešit, zda takový oprávněný má nebo nemá zájem se podílet na „hromadné“ exekuci. Proto je potřeba, aby oprávněný dal výslovný souhlas s postupem podle ustanovení § 131 týkajícího se nákladů exekučního řízení, a nesouhlasí-li s ním, aby se k „hromadné“ exekuci připojil. V prvním případě (oprávněný dal souhlas s postupem) exekuční soud může vydat pověření exekutorovi, který o něj žádal, neboť se tato exekuce povede individuální cestou. Jestliže oprávněný s postupem podle § 131 nesouhlasí, nastává fikce a jeho exekuční návrh se považuje za přihlášku do „hromadného“ exekučního řízení, které již probíhá. Na exekuční přihlášku se opět vztahují pravidla o náležitostech exekučního návrhu. Pro zjednodušení se zavádí legislativní zkratka „exekuční přihláška“.

K odst. 1 písm. b)

Druhou situací je stav, kdy exekuční soud zjistí, že lhůta uvedená v ustanovení § 126 odst. 3 (30 dnů ode dne zapsání exekutora do rejstříku hromadných žalob) již uplynula. V tomto případě může soud rovnou pověření k provedení exekuce vydat, avšak dále se bude v otázce nákladů exekuce postupovat podle ustanovení § 131.

K odst. 2

Odstavec 2 reaguje na postup dle odst. 1 písm. a), kdy oprávněný souhlas s postupem dle ustanovení § 131 nedal a jeho exekuční návrh se považuje za exekuční přihlášku. Z hlediska časové úspory a dalších administrativních prací je vhodné, aby tento exekuční návrh, nyní již exekuční přihlášku, exekuční soud rovnou sám postoupil příslušnému exekutorovi. Exekuční soud tak učiní bez zbytečného odkladu.

K § 128:

Jde-li o činnost exekutora, je nutné stanovit i postup z hlediska toho, jakým způsobem se vypořádá s podanými přihláškami od oprávněných. Přihlášení oprávnění mají v exekučním řízení postavení účastníků řízení, nejde tedy o stejné postavení, jaké jim je přiznáno v hromadném řízení.

Stejně jako v nalézacím hromadném řízení je veden seznam přihlášených členů skupiny, je potřeba i pro vykonávací řízení využít nástroje, na základě něhož bude možné zjistit, kdo se do „hromadné“ exekuce přihlásil.

K odst. 1

Odstavec 1 stanovuje postup exekutora po posouzení exekuční přihlášky a splnění náležitostí na ní kladených. Na seznam přihlášených oprávněných exekutor zapíše takového oprávněného, jehož přihláška netrpí žádnou vadou, je srozumitelná a dostatečně určitá a obsahuje všechny náležitosti.

K odst. 2

Neobsahuje-li exekuční přihláška všechny stanovené náležitosti, postupuje exekutor dle ustanovení § 39 odst. 1 EŘ. Tedy vyzve oprávněného k doplnění nebo opravě přihlášky nejpozději do 15 dnů, určí mu lhůtu a poučí ho o tom, jak je potřeba opravu nebo doplnění provést. Modifikace však nastává v situaci, kdy oprávněný v jemu stanovené lhůtě přihlášku nedoplní či neopraví – k přihlášce se nebude přihlížet. Důvodem je velká administrativní zátěž, jestliže by muselo docházet k odmítání přihlášek.

K § 129:

K odst. 1

Předmětné ustanovení se věnuje dalšímu postupu exekutora. Jakmile totiž uplyne lhůta pro přihlášení se (ustanovení § 126 odst. 3) a současně jsou vyřešeny i všechny exekuční přihlášky oprávněných, které exekutor vyzval k doplnění či k opravě, je dokončen seznam přihlášených oprávněných. Tento seznam je exekutor povinen zaslat povinnému, všem přihlášeným oprávněným a exekučnímu soudu. Oprávnění mají sami zájem na tom, aby měli seznam u sebe, neboť si mohou chtít ověřit, zda jsou opravdu považováni za účastníky řízení. Proto exekutor zasílá tento seznam i jim. Současně je již možné, aby exekutor vyčíslil celkovou výši vymáhané pohledávky, náklady exekuce a náklady samotných oprávněných.

K odst. 2

Je třeba, aby exekuční soud seznam všech přihlášených oprávněných, který obdržel od exekutora, uveřejnil v rejstříku hromadných žalob. Jedná se o legitimní požadavek z hlediska zabezpečení informovanosti (jednak přihlášených oprávněných, jednak oprávněných, k jejichž exekuční přihlášce nebylo přihlédnuto), právní jistoty a transparentnosti probíhajícího řízení.

K § 130:

Účelem úpravy je zachování možnosti obrany povinného vůči exekučním přihláškám oprávněných. Vzhledem k tomu, že příchozí exekuční přihlášky oprávněných posuzuje pouze exekutor, tedy nikoliv jako exekuční návrh i exekuční soud při vydávání pověření, je na nejvyšší vhodné zakomponovat nástroj, který umožní povinnému obranu, jestliže má za to, že přihláška neobsahuje všechny náležitosti stanovené zákonem. Jestliže exekuční přihláška musí splňovat náležitosti samotného exekučního návrhu [srov. ustanovení § 127 odst. 1 písm. a) věty za středníkem, podle něhož se exekuční návrh považuje za přihlášku oprávněného] a exekuční návrh je vždy povinnému zasílán, analogicky budou rovněž i všechny exekuční přihlášky oprávněných zasílány povinnému. Ten tak bude mít prostor pro případné uplatnění svých námitek.

K odst. 1

Odstavec 1 zakotvuje možnost povinného podat proti exekuční přihlášce oprávněného námitky, to však pouze za předpokladu, domnívá-li se, že exekuční přihláška neobsahuje všechny stanovené náležitosti. Jak je patrné z ustanovení § 126 odst. 3, exekuční přihláška musí splňovat náležitosti exekučního návrhu. Ty jsou uvedeny v ustanovení § 38 EŘ. Současně je stanovena lhůta 15 dnů od doručení seznamu přihlášených oprávněných. Na zaslaném seznamu přihlášených oprávněných budou uvedeni takoví oprávnění, jejichž exekuční přihláška splňuje všechny náležitosti stanovené zákonem. Seznam přihlášených oprávněných zasílá exekutor dle ustanovení § 129 odst. 1 až po uplynutí lhůty pro přihlášení se a po uplynutí lhůty pro doplnění či opravu přihlášek. Tím je zachován seznam v aktuální a správné podobě o všech oprávněně přihlášených oprávněných.

K odst. 2

Posuzoval-li exekutor přihlášku oprávněného a shledal-li, že všechny náležitosti obsahuje, není nutné, aby tak na základě podané námitky povinného činil znovu. Z tohoto důvodu postoupí námitku povinného bez zbytečného odkladu přímo exekučnímu soudu k rozhodnutí. Výsledkem bude buď potvrzení zapsání oprávněného na seznamu přihlášených oprávněných, nebo pokyn exekutorovi k jeho vyškrtnutí. Aktuální seznam přihlášených oprávněných exekuční soud opět uveřejní v rejstříku hromadných žalob. Vzhledem k tomu, že se jedná o analogický postup, jde-li o problematiku seznamu přihlášených oprávněných, jako tomu je v nalézacím hromadném řízení, není potřeba výslovné zvláštní zákonné úpravy, co se vykonávacího řízení týče.

K § 131:

Vedle „hromadného“ vykonávacího řízení bude zachována možnost podat exekuční návrh z přihlašovacího hromadného řízení samostatně. Jde-li však o samotné principy, na kterých je hromadné řízení vystavěno, a účel, pro který se takový procesní nástroj jako hromadná žaloba zavádí, je třeba následně i ve vykonávacím řízení přihlídnout k této povaze a posílit „hromadnost“ i v něm. Ač lze tedy exekuční návrh podat samostatně (tzn. mimo „hromadné“ vykonávací řízení), je „hromadné“ vykonávací řízení před tím individuálním zvýhodněno. Děje se tak prostřednictvím úpravy nákladů exekuce, kdy pro případy samostatných exekucí bude povinný s oprávněným náklady exekuce hradit na půl, tj. rovným dílem. Oprávněnost

této úpravy se odráží již ze samotného nalézacího hromadného řízení, které také apeluje na úsporu nákladů na straně žalovaného i žalobce, jestliže se povede jedno hromadné řízení.

Obecně k Dílu 2 (Výkon rozhodnutí z odhlašovacího hromadného řízení)

Díl 2 upravuje zvláštní postup pro vymáhání práv z odhlašovacího hromadného řízení. Bylo-li vedeno nalézací řízení jako odhlašovací hromadné řízení, uplatní se vždy postup podle tohoto dílu.

Zvláštní úprava pro výkon rozhodnutí z odhlašovacího hromadného řízení má své opodstatnění. Podíváme-li se na podstatu samotného odhlašovacího hromadného řízení, nalezneme v něm prvky a podobu insolvenčního řízení – na jedné straně mnohost věřitelů, jedno řízení, osoba insolvenčního správce, na straně druhé členové skupiny, projednání v jednom hromadném řízení, správce skupiny. Z tohoto důvodu úprava pro výkon rozhodnutí z odhlašovacího hromadného řízení vychází, a do jisté míry se inspiruje úpravou vztahu hromadného a insolvenčního řízení. Takovou úpravu však nelze převzít bez dalšího a aplikovat ji na exekuční řízení, neboť to samo o sobě vykazuje odlišnosti od řízení insolvenčního.

Předně, aby mohla být exekuce vůbec vedena, musí již existovat exekuční titul, tzn. musí být o právu, které bylo předmětem nalézacího řízení, již rozhodnuto. Rovněž se nevydává žádné oznámení o zahájení (insolvenčního řízení) prostřednictvím vyhlášky soudu – vyrozumění o zahájení exekuce exekutor vydá až poté, co je exekucí pověřen. Dále je nasnadě otázka vymezení okruhu účastníků řízení, přičemž nelze ztotožňovat osobu oprávněného z exekuce s osobou věřitele v insolvenčním řízení, neboť exekuční řízení není primárně založeno na mnohosti oprávněných. V tomto kontextu je třeba pamatovat i na to, že exekuční řízení je zahájeno podáním exekučního návrhu a oprávněný tímto řízením disponuje. Ačkoliv zůstala jednotná koncepce pro výkon rozhodnutí z odhlašovacího hromadného řízení a pro vztah k insolvenčnímu řízení zachována, zákonodárce se snaží na všechny výše uvedené odchylky reagovat.

Konečně je na místě zmínit vztah zahájeného insolvenčního řízení a řízení exekučního. Počítá se s uplatněním obecné právní úpravy, kupříkladu, že se zahájením insolvenčního řízení jsou spojeny účinky podle ustanovení § 109 odst. 1 písm. c) IZ.

K § 132:

Obečně se v předmětném ustanovení vymezuje, kdo z odhlašovacího hromadného řízení může být na straně oprávněného v exekuci. Pamatováno je i na uveřejnění informací v rejstříku hromadných žalob.

K odst. 1 až 3

Oprávněným z odhlašovacího hromadného řízení se primárně rozumí osoba žalobce nebo žalovaného z hromadného řízení. Současně je však třeba umožnit za stanovených podmínek i členům skupiny, aby si mohli své právo (přiznané exekucním titulem) vymáhat samostatně. Nelze se spolehnout pouze na to, že žalobce bude mít zájem na vedení dalšího (nyní vykonávacího) řízení, popřípadě mu to nelze nařídít jako povinnost. Z tohoto důvodu zákon stanoví, kdy se může i člen skupiny stát oprávněným.

V prvním případě se jedná o situaci, kdy sám žalobce sezná, že se již do vykonávacího řízení, jakožto jediný oprávněný, který bude vymáhat splnění povinnosti za všechny, nezapojí. Tuto skutečnost jednak sdělí soudu, který vedl hromadné řízení, a jednak členům skupiny. Forma sdělení vůči členům skupiny se ponechává na obecné úpravě informování, jak je uvedena v rámci hromadného řízení. Mělo by jít o formu přiměřenou vzhledem k celému průběhu nalézacího hromadného řízení. Na základě odstavce 3 má současně soud povinnost sdělení správce skupiny uveřejnit v rejstříku hromadných žalob. Soudní uveřejnění v rejstříku hromadných žalob a sdělení správce skupiny členům skupiny jsou dostatečné pojistky k zajištění informovanosti, která je na proces hromadných řízení kladena.

V druhém případě půjde o situaci, kdy se žalobce ve lhůtě 15 dnů ode dne uplynutí pariční lhůty nevyjádří. Vzhledem k tomu, že je tato lhůta stanovena v ustanovení § 133 odst. 1, postačuje se na ni odkázat.

Závěrem je nutné uvést, že nedojde-li k podání exekučního návrhu žalobce, postupuje se v řízeních zahájených na návrh členů skupiny podle exekučního řádu.

K § 133:

Právo odhlásit se náleží každému členovi skupiny. Proto musí být zachován mechanismus, který určí, od kdy je možné, aby se člen skupiny odhlásil, stejně jako tomu je v hromadném řízení (nalézacím).

K odst. 1

Po vzoru insolvenčního řízení bylo shledáno jako legitimní po žalobci požadovat, aby soudu a členům skupiny sdělil základní informace o tom, zda podal exekuční návrh, s uvedením u kterého exekutora a ke kterému dni je exekuční řízení zahájeno. Lhůta činí stejně jako u insolvenční 15 dnů a běží od okamžiku, kdy uplynula žalovanému lhůta k dobrovolnému splnění (tzv. „pariční lhůta“). Dle okolností bude tento okamžik odlišný, záleží na tom, zda bude již celková částka určena v rozsudku soudu, anebo až v usnesení o návrhu na vypořádání.

Navrhuje se též předepsat povinnost soudu, aby tuto informaci uveřejnil v rejstříku hromadných žalob.

K odst. 2

Není třeba stanovit zvláštní postup pro odhlašování se z řízení, jestliže tento postup je již upraven v rámci hromadného řízení. Proto se na postup pro odhlašování se z vykonávacího řízení použijí předmětná ustanovení obdobně. Bez opomenutí nezůstane ani stanovení 30 denní lhůty ode dne uveřejnění sdělení o tom, že byl podán exekuční návrh, v rejstříku hromadných žalob. Lhůta 30 dnů pro odhlášení se zdá být dostatečným prostorem proto, aby si každý člen skupiny zvážil, zda chce být součástí „hromadného“ exekučního řízení, či nikoliv.

K § 134:

Za účelem předcházení případným problémům s vyplacením částky exekutorem se navrhuje stanovit, aby žalobce již v exekučním návrhu jasně označil soudní úschovu, do které mají být finanční částky poukázány. Finančními prostředky se rozumí částka, která je uvedena v exekučním titulu. Vzhledem k tomu, že žalobce jakožto oprávněný má nárok na náhradu nákladů exekuce, předmětná ustanovení o nákladech exekuce tím nejsou dotčena. Jinými

slovy, i exekuční titul přiznává správci skupiny určitou částku. Ta bude odvedena do soudní úschovy společně s částkami připadající na každého člena skupiny. Vedle tak stojí náklady za exekuční řízení, které se budou řídit obecnou úpravou exekučního řádu.

Smyslem odstavce 3 je upravit otázku redistribuce plnění obdrženého v exekučním řízení mezi členy skupiny. Jeví se totiž jako nanejvýš nepraktické, aby exekutor nahrazoval příslušné postupy hromadného řízení tím, že by přímo vyplácel dílčí částky konkrétním členům skupiny i odměnu správci skupiny. Redistribuce vymoženého plnění by tudíž měla probíhat v režimu pravidel zákona o hromadných žalobách, na které je výslovně odkázáno.

K § 135:

Navrhované ustanovení omezuje žalobce v postavení oprávněného v exekučním řízení co do výkonu dispozičních úkonů, které vykonává v návaznosti na podání exekučního návrhu.

V hromadném řízení je žalobce v dispozičních úkonech omezen. Kupříkladu schválení smíru je vázáno na předchozí projednání a zohlednění námitek k němu uplatněných, přičemž následně soud rozhodne o schválení smíru pouze tehdy, není-li v rozporu s právními předpisy anebo zájmem skupiny. Zpětvzetí žaloby je zase vázáno na vyslovení přípustnosti soudem, který zkoumá soulad se zájmy skupiny. Analogicky se tedy navrhuje, aby soud, který vede řízení o hromadné žalobě, posuzoval přípustnost zpětvzetí exekučního návrhu nebo dalších dispozičních úkonů pro účely exekučního řízení – kupříkladu návrh na (částečné) zastavení.

K § 136:

Jde o zvláštní úpravu k ustanovení § 351 občanského soudního řádu, které pro výkon rozhodnutí umožňuje uložit pokutu do výše 100 000 Kč. Vzhledem účelu a smyslu hromadného řízení a rozsahu případné povinnosti, která se týká velké skupiny osob, se navrhuje tuto hranici pro účely vykonávacího řízení navazujícího na rozhodnutí o hromadné žalobě podstatně zvýšit.

K § 137:

Je zcela na místě, aby byl jasně vymezen vztah mezi zákonem o hromadných žalobách pro části týkající se výkonu rozhodnutí a exekučního řádu. Vzhledem k tomu, že se při užití

exekučního řádu postupuje subsidiárně i podle občanského soudního řádu, je i ten výslovně uveden.

Obecně ke vztahu insolvenčního práva a hromadných žalob

Řízení o hromadné žalobě představuje druh civilního řízení nalézacího sporného se specifickým dvoufázovým průběhem. Insolvenční řízení jako zvláštní druh civilního procesu naproti tomu kombinuje prvky nalézacího i vykonávacího řízení.

Oba typy řízení pochopitelně vykazují podobné atributy – kolektivní povahu vedení řízení, určitou pluralitu procesních subjektů, procesněprávní instituty zastoupení osob oprávněných z hmotného práva atd. Na druhou stranu však vykazují zásadní rozdíly co do svého účelu i procesní konstrukce. Účelem řízení o hromadné žalobě je přiznání ochrany tvrzenému subjektivnímu nároku většího počtu osob-žalobců, účelem insolvenčního řízení je komplexní uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem [srov. § 1 písm. a) insolvenčního zákona]. Insolvenční řízení je ze své podstaty řízení univerzální, neboť na rozdíl od řízení o hromadné žalobě neřeší pouze nároky plynoucí ze skutkově a právně souvisejících otázek, nýbrž veškeré majetkové vztahy dlužníka.

Atribut nalézání je v insolvenčním řízení výrazně potlačen, aplikuje se téměř výhradně v otázce osvědčení dlužníkového úpadku a hrozícího úpadku. Judikatura Nejvyššího soudu jednoznačně udává, že *„Insolvenční řízení nicméně nemá být používáno jako náhrada sporného řízení. Insolvenční řízení není a nemůže být nástrojem nahrazujícím (ve sporu o pohledávku mezi věřitelem a dlužníkem) cestu nalézání práva před orgány k tomu povolanými. Ani s přihlédnutím k procesnímu rámci vytyčenému ustanoveními insolvenčního zákona a ani s vědomím faktu, že při projednání insolvenčního návrhu věřitele se při zjišťování dlužníkového úpadku uplatňuje zásada vyšetřovací, není povinností insolvenčního soudu provádět v insolvenčním řízení dokazování o tom, zda pohledávka věřitele (insolvenčního navrhovatele) v právu skutečně existuje.“*¹⁵ Případné spory o existenci nároku (tj. pravosti, výši či pořadí přihlášené pohledávky) řeší soud pouze za určitých podmínek, a to zásadně v tzv. incidenčním řízení (srov. § 159 insolvenčního zákona).

Důsledkem výše uvedeného je, že pro organické propojení řízení o hromadné žalobě a insolvenčního řízení je nutné aplikovat stávající koncepci superiority insolvenčního řízení nad

¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2010, sp. zn. KSPH 37 INS 4935/2008, 29 NSČR 30/2009-A-64.

individuálními nalézacími a vykonávacími řízeními. Jinými slovy, s řízením o hromadné žalobě nakládat v insolvenčním řízení stejně jako s kterýmkoliv jiným nalézacím řízením – tj. respektovat aplikaci účinků § 109 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona (*zákaz uplatnění pohledávky či jiného práva žalobou, lze-li ji uplatnit přihláškou*), § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona (*zákaz provedení výkonu rozhodnutí či exekuce postihující majetek dlužníka*). § 140a insolvenčního zákona (*přerušeni řízení o pohledávkách a jiných právech týkajících se majetkové podstaty, které mají být uplatněny přihláškou*), § 140c insolvenčního zákona (*zákaz zahájení nových řízení*) a § 140e insolvenčního zákona (*zákaz nařízení nebo zahájení výkonu rozhodnutí*). Případné výjimky z obecného režimu musí zákonodárce stanovit explicitně.

Bližší ke vztahu obou systémů lze odkázat na kapitolu 2.2.c v obecné části důvodové zprávy.

K § 138:

Nedojde-li k v době zahájení insolvenčního řízení k definitivnímu posouzení splnění podmínek umožňujících kolektivní ochranu práv členů skupiny (tj. primárně nabytí právní moci usnesení o přípustnosti hromadné žaloby; srov. § 139), nezbyvá členům skupiny než postupovat analogicky jako v situaci, kdy by žádné řízení o hromadné žalobě zahájeno nebylo. Mohou tedy své pohledávky vymáhat individuálním uplatněním v insolvenčním řízení.

Pro tyto případy se navrhuje zakotvit zvláštní poučovací povinnost soudu v řízení o hromadné žalobě, ve které soud vyrozumí známé členy skupiny o tom, že mohou uplatnit svá práva v insolvenčním řízení a jakým způsobem. Důvodem je snaha předcházet negativním následkům uplynutí lhůty k uplatnění pohledávek v insolvenčním řízení vcelku racionálně pasivními členy skupiny, u kterých nelze očekávat pravidelný monitoring insolvenčního rejstříku.

K § 139:

K odst. 1:

Jakmile však již soud vedoucí hromadné řízení s konečnou platností posoudil, že hromadná žaloba je přípustná, vychází navrhovatel z přesvědčení, že není důvodu rezignovat na účel institutu hromadné žaloby pouze z toho důvodu, že bylo paralelně zahájeno insolvenční řízení

proti žalovanému. Výhody plynoucí z řízení o hromadné žalobě by po zahájení insolvenčního řízení přišly vniveč, jestliže by nebyl explicitně upraven způsob, jakým lze v insolvenčním řízení pokračovat v kolektivním uplatnění nároků.

Procesním subjektem povolaným k reálnému vedení sporu v řízení o hromadné žalobě je zde žalobce (často správce skupiny, tj. nikoliv členové skupiny, byť jsou z pohledu hmotného práva nositeli pohledávky). Navrhuje se tedy institut „hromadného“ žalobce analogicky využít i pro insolvenční řízení – žalobce se na základě právní fikce obsažené v § 139 odst. 1 stává pro účely insolvenčního zákona věřitelem, který disponuje „hromadnou“ pohledávkou v rozsahu předmětu hromadného řízení (která bude z pohledu insolvenčního řízení uplatněna jako nevykonatelná), respektive v rozsahu plnění přiznaného výrokem rozsudku nebo schváleným smírem (která bude z pohledu insolvenčního řízení uplatněna jako vykonatelná).

Atributem rozhodujícím, zda lze kolektivní pohledávku přihlásit žalobcem do insolvenčního řízení, se navrhuje stanovit shledání přípustnosti hromadné žaloby. Pouze kolektivní nároky shledané řešitelnými v jediném soudním řízení lze legitimně uplatnit jako hromadnou pohledávku v insolvenčním řízení, a to především díky určité vymezenému předmětu sporu a jednoznačnému určení osob žalobce a žalovaného. Navrhované řešení tedy umožňuje, aby žalobce uplatnil hromadnou pohledávku v insolvenčním řízení totožným způsobem jako libovolný jiný věřitel, a se stejnými následky.

K odst. 2 až 4:

Z pohledu žalobce (začasté správce skupiny) je zahájení insolvenčního řízení zásadní procesní událostí, která zcela mění perspektivu řízení o hromadné žalobě a zejména reálnost získání odměny. Z historické zkušenosti podpořené odbornou literaturou totiž vyplývá, že průměrná míra uspokojení nezajištěných věřitelů v insolvenčním řízení, v němž je úpadek řešen konkursem, činí toliko nižší jednotky procent¹⁶. Lze se tedy domnívat, že za takové situace nelze po žalobci (automaticky) spravedlivě požadovat, aby v insolvenčním řízení vykonával svou činnost a nesl náklady řízení bez perspektivy získání své odměny.

Žalobci se tudíž nabízí rozhodování mezi dvěma variantami dalšího procesního postupu – buď bude pokračovat v insolvenčním řízení jako věřitel uplatňující a disponující hromadnou

¹⁶ Srov. KISLINGEROVÁ, E., RICHTER, T., SMRČKA, L. a kol. Insolvenční praxe v České republice. V období 2008 – 2013. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-497-1, s. 24-25.

pohledávkou, nebo nikoliv. V případě první možnosti může doufat, že získá část odměny. V případě druhé volby o ni zřejmě přijde. Členům skupiny se pak umožní individuálně uplatnit své dílčí pohledávky v insolvenčním řízení standardním postupem. Takový člen skupiny následně vystupuje v insolvenčním řízení jako samostatný procesní subjekt (účastník) a získané plnění získává výhradně pro sebe, nikoliv do soudní úschovy. Z toho vyplývá skutečnost, že nedochází k aplikaci pravidel pro vypořádání práv členů skupiny v řízení o hromadné žalobě (*a contrario* § 140) a že žalobci nevzniká nárok na odměnu.

Relativně krátká patnáctidenní lhůta ode dne zveřejnění vyhlášky o zahájení insolvenčního řízení v insolvenčním rejstříku uložená žalobci k vyjádření, zda uplatní pohledávku v insolvenčním řízení, ponechává dostatečný prostor žalobci i členům skupiny pro volbu dalšího procesního postupu. Jestliže žalobce odmítne reprezentovat členy skupiny v insolvenčním řízení, jsou tito oprávněni podat přihlášku pohledávky ve lhůtě 2 měsíců od rozhodnutí o úpadku [viz § 136 odst. 2 písm. d) insolvenčního zákona]. Lze se tedy domnívat, že je členům skupiny ponechán dostatečný časový prostor pro podání přihlášek pohledávek do insolvenčního řízení.

Na druhou stranu – v případě kladného vyjádření žalobce ohledně přihlášení hromadné pohledávky do insolvenčního řízení - ani po členech skupiny nelze spravedlivě požadovat, aby byl jejich nárok nadále automaticky reprezentován žalobcem, neboť se mohou domnívat, že v režimu insolvenčního řízení získají lepší individuální výchozí postavení (výkonem specifickým práv věřitele v insolvenčním řízení, např. popěrného práva). Z tohoto důvodu se členům skupiny umožňuje odhlásit se ve lhůtě 30 dnů ode dne uveřejnění vyjádření žalobce v rejstříku hromadných žalob podle § 139 odst. 4; odhlášením vůči členovi skupiny pozbývá účinků omezení podle § 139 odst. 1, které mu brání stát se věřitelem v insolvenčním řízení.

Právo odhlásit se v daném specifickém případě náleží každému členovi skupiny, a to nezávisle na skutečnosti, zda je vedeno přihlašovací nebo odhlašovací hromadné řízení.

K § 140:

Za účelem předcházení případným problémům s vyplacením částky insolvenčním správcem se navrhuje stanovit, aby žalobce při přihlašování pohledávky do formuláře přihlášky pohledávky vždy označil soudní úschovu, do které mají být finanční prostředky poukázány.

Pro tyto účely lze využít zejména pole „Číslo účtu“ uvedené v elektronickém formuláři „Příhláška pohledávky“ veřejně dostupném na webovém portálu justice.cz.

Pro účely jednoznačného stanovení okamžiku splnění dluhu (srov. odůvodnění k § 110 odst. 4) se požaduje, aby byla částka připadající na hromadnou pohledávku (tj. poměrná část dosaženého výtěžku) připsána právě do úschovy soudu, a nikoliv vyplacena podle obecných pravidel insolvenčního řízení například bezhotovostním převodem na účet žalobce nebo hotovostním proplacením částky určené pro daného věřitele v rozvrhovém usnesení na provozovně insolvenčního správce [srov. § 4 odst. 1 písm. c) vyhlášky č. 355/2013 Sb., o úředních hodinách provozovny, o označování sídla a provozovny a o činnostech, které je insolvenční správce povinen zajišťovat v provozovně, ve znění pozdějších předpisů].

Navrhovaný § 140 odst. 3 bude představovat komplementární ustanovení k novelizovanému znění § 140a insolvenčního zákona uvedeného v doprovodném zákoně, jehož účelem je upravit otázku redistribuce plnění obdržného v insolvenčním řízení mezi členy skupiny.

Jeví se totiž jako nanejvýš nepraktické, aby insolvenční správce nahrazoval příslušné postupy řízení o hromadné žalobě tím, že by přímo vyplácel dílčí částky konkrétním členům skupiny i odměnu žalobci. Nelze totiž pominout zásadní skutečnost, že členové skupiny nejsou účastníky insolvenčního řízení a jejich individuální nároky nejsou vedeny v seznamu přihlášených pohledávek. Pro zachování smyslu a účelu vedení hromadných řízení i po eventuálním zahájení insolvenčního řízení se kolektivní ochrana práv v rozsahu předmětu hromadného řízení svěřuje do rukou žalobce, který v insolvenčním řízení vystupuje jako jediný věřitel disponující hromadnou pohledávkou fakticky sestávající ze všech dílčích pohledávek členů skupiny. Redistribuce získaného uspokojení by tudíž měla probíhat v režimu pravidel zákona o hromadných žalobách.

K § 141:

Navrhované ustanovení omezuje žalobce v postavení věřitele v insolvenčním řízení co do výkonu dispozičních oprávnění, které vykonává v návaznosti na podání přihlášky hromadné pohledávky.

V řízení o hromadné žalobě je totiž žalobce v dispozičních úkonech omezen. Schválení smíru je vázáno na předchozí projednání vyjádření a námitek k němu uplatněných, přičemž následně

soud rozhodne o schválení smíru pouze tehdy, není-li v rozporu s právními předpisy anebo zájmem skupiny. Zpětvzetí žaloby je vázáno na vyslovení přípustnosti soudem podmíněné tím, že neodporuje zájmu skupiny. Analogicky se tedy navrhuje, aby soud, který vede řízení o hromadné žalobě, posuzoval přípustnost zpětvzetí přihlášky pohledávky nebo schválení smíru i pro účely insolvenčního řízení.

V doprovodném právním předpisu budou podmínky účinnosti příslušných procesních úkonů žalobce vázány právě na vyslovení přípustnosti soudem v řízení o hromadné žalobě; pro tyto účely rovněž bude modifikováno pravidlo o přerušení řízení v § 140a insolvenčního zákona, které umožní soudu o těchto věcech rozhodnout.

K § 142:

Navrhovaný § 142 se vypořádává se specifickými vazbami mezi hromadným řízením a insolvenčním řízením, a to v situaci, za níž je člen skupiny insolvenčním dlužníkem, na jehož majetek byl prohlášen konkurs.

Z § 263 odst. 1 insolvenčního zákona vyplývá, že prohlášením konkursu se přerušují dosud nepřerušovaná soudní řízení, která se týkají majetkové podstaty dlužníka a jejichž účastníkem je dlužník. Člen skupiny nemá postavení účastníka hromadného řízení, v zájmu vyšší právní jistoty se však výslovně upravuje, že hromadné řízení se z tohoto důvodu nepřerušuje ani prohlášením konkursu na majetek člena skupiny.

Rozhodnutí vydaná v insolvenčním řízení jsou zpravidla účinná (předběžně vykonatelná) okamžikem jejich zveřejnění v insolvenčním rejstříku (vizte § 89 odst. 1 insolvenčního zákona). Insolvenční správce se prohlášením konkursu na majetek dlužníka stává osobou s dispozičními oprávněními, tedy osobou oprávněnou nakládat s majetkovou podstatou dlužníka. Z tohoto titulu je rovněž osobou oprávněnou vymáhat za dlužníka pohledávky za jeho vlastními dlužníky a vstoupit namísto dlužníka do řízení o nárocích týkajících se majetkové podstaty, v nichž dlužník vystupuje jako žalobce. Tomuto postavení je blízké rovněž postavení člena skupiny, jemuž v hromadném řízení může být přiznáno právo na plnění proti žalovanému. Je tedy namístě, aby insolvenční správce mohl vstoupit do postavení dlužníka – člena skupiny rovněž v hromadném řízení a uplatňovat v něm práva ve stejném rozsahu, jako by to mohl činit dlužník – a to s jedinou výjimkou, podle které člen skupiny po prohlášení konkursu na jeho majetek nemůže vystoupit z hromadného řízení, zatímco

insolvenčnímu správci takového člena skupiny (jako osobě s dispozičním oprávněním podle insolvenčního zákona) je toto obecné právo zachováno.

Obecně k části páté - společná ustanovení

Před závěrečná zmocňovací ustanovení a ustanovení o účinnosti se navrhuje vložit část, jež obsahuje ustanovení společná pro celé hromadné řízení, potažmo ustanovení obecná, která nejsou cílena na konkrétní fázi řízení. Zároveň jde o ustanovení veskrze technického rázu, jež by mohla v předchozích částech zákona působit nepatříčně.

V této části se jednak upravuje zvláštní řízení o zpřístupnění důkazního prostředku (tzv. *disclosure* či *discovery*), dále se zde řeší otázka rejstříku hromadných žalob a konečně i pasáž věnující se akreditaci správců skupiny.

K Hlavě I - Řízení o zpřístupnění důkazního prostředku

Hromadná žaloba je žalobou, kdy na straně žalobce stojí jeden subjekt hájící zájmy velké skupiny osob, přičemž tyto osoby jsou často neaktivní, a to jak v řízení, tak i směrem k žalobci, kterému neposkytují součinnost. Žalobce je tak mnohdy v situaci, kdy ví, že zde existuje velká skupina poškozených, chce této skupině pomoci, ale nemá dostatek důkazních prostředků, jimiž by svá podezření prokázal. Tento problém bude nastávat zejména ve fázi certifikace, kdy se ani spolupráce většiny členů skupiny nepředpokládá, neboť hromadné řízení získává všechny své atributy až tím, že soud rozhodne o přípustnosti hromadné žaloby. Žalobce tak musí osvědčit řadu podmínek (početnost, společnost otázek apod.), aniž by k tomu měl odpovídající zdroje.

Pomoci by mu částečně mohla tzv. vysvětlovací povinnost. Jde-li právě o důkazy, které nemá žalobce k dispozici a nemůže je při objektivním posouzení situace získat, je žalovaný povinen žalobci a soudu sdělit veškeré potřebné údaje. Vysvětlovací povinnost dovedly k platné právní úpravě již české vrcholné soudy – srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 12. 2011, sp. zn. 22 Cdo 883/2010, rozsudek NS ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 22 Cdo 2851/2013 či nález ÚS ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07.

Je však třeba si uvědomit, že vysvětlovací povinnost je velmi mírným prostředkem pro zjišťování skutečností, které má v dispozici druhá strana, a rozhodně nejde o prostředek univerzální, který by byl s to pokrýt všechny případy. Proto dochází v zákoně o hromadných

žalobách k zavedení možnosti požadovat zpřístupnění důkazního prostředku (dle amerického práva tzv. discovery či podle britské úpravy tzv. disclosure). Byť se jedná o institut, který je v našem právním řádu relativně nový, není mu neznámý. Jeho využití je již dnes zakotveno v zákoně č. 262/2017 Sb., o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže, přičemž praxe ukazuje, že může být velmi potřebný.

Vysvětlovací povinnost, případně zpřístupnění důkazního prostředku by tedy měly posloužit v situaci, kdy nebude zcela jasné, o jak početnou skupinu poškozených se jedná, zda jsou práva koherentní, jak vysoké jsou nároky jednotlivých členů skupiny apod. Žalovaný bude mít povinnost zpřístupnit důkazy či sdělit požadované údaje žalobci, aby ten mohl příslušné otázky identifikovat. Přestože se může namítat, že neunesení žalobcova břemene tvrzení, a potažmo i břemene důkazního, je spojeno s neúspěchem ve sporu, je potřeba zdůraznit nezastupitelnou roli vysvětlovací povinnosti/zpřístupnění důkazního prostředku pro celé kolektivní řízení a také pro samotného žalovaného. Je ostatně i v jeho zájmu, aby bylo postaveno najisto, jakému okruhu osob mohly vzniknout uplatnitelné nároky. Je tak v zájmu všech stran, aby byl již v certifikační fázi vymezen rozsah skupiny co nejvíce konkrétně a určitě. Totéž platí pro hromadné řízení ve věci samé.

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že vysvětlovací povinnost i možnost navrhnout zpřístupnění důkazních prostředků bude nestranná v tom smyslu, že ji budou moci požadovat obě strany řízení, byť se lze domnívat, že v praxi bude častěji využívána žalobcem. Žalovanému se ale bude hodit kupříkladu tehdy, bude-li mít podezření na zneužití práva apod.

Úprava zpřístupnění důkazního prostředku tak, jak je navrhována v zákoně o hromadných žalobách, do značné míry vychází z právní úpravy obsažené v zákoně o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže. Přičemž však došlo k několika změnám:

- a) *úprava je (logicky) uzpůsobena zákonu o hromadných žalobách;*
- b) *z návrhu je patrné zjednodušení a zpřehlednění právní úpravy – cílem nebylo pravidla zákona o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže převzít doslovně, ale inspirovat se základními myšlenkami a případně upravit, co upravit lze, napravit chyby, které napravit lze apod.*

Úprava má 4 díly: Zahájení a průběh řízení, Rozhodnutí o návrhu na zpřístupnění, Jistota na náhradu újmy a Pokuty. Modifikovaná ustanovení převzatá ze zákona č. 262/2017 Sb. byla logicky seřazena do jednotlivých dílů podle toho, kam patří.

K § 143 (Návrh na zpřístupnění):

Ustanovení do značné míry vychází z § 10 zák. o odpovědnosti za škodu způsobenou porušením hospodářské soutěže, nicméně bylo přistoupeno ke zjednodušení a rozčlenění pravidla.

Důležité je, že i v zákoně o hromadných žalobách je možné návrh na zpřístupnění podávat před zahájením hromadného řízení. Důvody jsou nasnadě – vzhledem k nákladům takového řízení a riziku je nezbytné dát potenciálním stranám možnost zjistit co nejvíce informací o věci, než se vůbec rozhodnou hromadnou žalobu podat. Toto opatření může zabránit bezdůvodným a zneužívajícím žalobám a vůbec zbytečným sporům.

Vymezení důkazního prostředku – tj. „dokumentu“ – je shodné s úpravou zákona o náhradě škody. Jde tedy o písemnosti nebo jiné prostředky, kterými lze zjistit stav věci, vymezené jednotlivě nebo souborně jejich společnými vlastnostmi.

Stejně jako u zákona č. 262/2017 Sb., je možné i podle navrhované úpravy návrh na zpřístupnění směřovat proti

- a) tomu, kdo má pod svou kontrolou dokumenty,
- b) tomu, kdo dokumenty pod svou kontrolou měl,

příčemž v případě písm. a) se ukládá povinnost dokumenty zpřístupnit, v případě písm. b) sdělit, kde se nacházejí.

Další podmínky, za nichž lze návrhu vyhovět, byly pro větší srozumitelnost přesunuty do pravidla o rozhodnutí soudu (§ 147).

K § 144 (Zahájení řízení):

Ve druhém ustanovení se systematicky řeší zahájení řízení. Je tedy zřejmé, že zákon volí obdobnou konstrukci jako jeho předloha. Řízení o zpřístupnění důkazního prostředku je

zvláštním řízením, a to ať už k němu dochází před zahájením hromadného řízení, tak i pokud je návrh na zpřístupnění podán v jeho průběhu.

Vzhledem k souvislostem s hromadným řízením jako takovým je k řízení příslušný soud, které vede nebo by vedl hromadné řízení.

Ustanovení dále obsahuje náležitosti návrhu na zpřístupnění.

K § 145 (Účastníci řízení):

Ustanovení jednak upravuje, kdo může podat návrh na zpřístupnění. Okruh osob je podobný jako v zákoně č. 262/2017 Sb., pouze je jejich výčet koncertován a zpřehledněn. Jde tedy o ty, kdo jsou strany hromadného řízení anebo by byly stranami hromadného řízení, pokud se návrh podává před jeho zahájením. Návrh se musí dotýkat tohoto hromadného řízení, případně budoucího hromadného řízení.

I okruh účastníků odpovídá jeho předloze. Vedle navrhovatele je účastníkem *ex lege* i druhá strana hromadného řízení (případně ten, kdo by byl účastníkem takového řízení), a dále osoba, proti níž návrh směřuje. Subjekty uvedené v písm. b) a c) mohou být a zpravidla budou totožné, tj. účastníci řízení budou zpravidla jen dva, lze však povinnost uložit i třetí osobě.

K § 146 (Jednání):

Jednání v řízení o zpřístupnění důkazního prostředku není povinné. Předseda senátu jej může nařídit, jestliže ve věci nelze rozhodnout na základě písemných podání a účastníky předložených písemných důkazů.

K § 147:

Pokud soud dospěje k závěru, že nejsou dány důvody pro odmítnutí či zamítnutí návrhu (viz k tomu zejm. odstavec druhý), rozhodne o povinnosti zpřístupnit dokumenty, popř. sdělit, kde se nacházejí.

V § 147 jsou rovněž řešeny další podmínky, za nichž může soud zpřístupnění nařídit.

Návrhu na zpřístupnění soud vyhoví, pokud

- a) směřuje vůči osobě, která má nebo měla dokumenty pod svou kontrolou (viz k tomu § 143),
- b) navrhovatel osvědčil věrohodnost svého práva s určitostí odpovídající dostupným skutečnostem,
- c) je-li to nezbytné a přiměřené k uplatnění práva navrhovatele v hromadném řízení – zde se zdůrazňuje, kdy zpravidla bude institut využíván, a tudíž považován za nezbytný a přiměřený – půjde zejména o otázky vymezení skupiny (jak co do počtu, tak i co do charakteru jednotlivých nároků) a předmětu řízení (jak souhrnně – tj. o čem obecně se řízení vede, tak v jednotlivých případech, tj. jak vypadá nárok jednotlivého člena skupiny).

K § 148:

Ustanovení se přebírá z § 11 odst. 4 NáhrŠkHS.

K § 149:

Ustanovení rozvádí, k čemu musí soud přihlédnout při posuzování rozsahu zpřístupnění. Výčet odpovídá § 14 odst. 2 NáhrŠkHS. Obdobně se přejímá povinnost zohlednit povinnost mlčenlivosti - viz § 14 odst. 3 cit. zákona.

K § 150 (Ochrana obchodního, bankovního a jiného chráněného tajemství)

Z předlohy se přebírá i ustanovení o povinnosti chránit obchodní, bankovní či jiné chráněné tajemství, a to včetně případných mechanismů, jak ochraně dostát, i když je zároveň umožněno získání potřebných informací z dokumentů.

K § 151

Navrhuje se převzít § 19 NáhrŠkHS.

K § 152-153:

Povinnosti dotčených osob se uvádí přehledněji na jednom místě. V § 142 je zakotvena povinnost zaplatit odměnu a účelně vynaložené náklady na zpřístupnění. V § 143 obecná povinnost mlčenlivosti ve vztahu k informacím zjištěním zpřístupněním a dále omezení

navrhovatele využít získané údaje jen pro dané hromadné řízení nebo další návrh na zpřístupnění.

K § 154:

Zvlášť jsou uvedena ustanovení o jistotě na náhradu újmy a povinnosti k náhradě újmy. Újmou se v souladu s § 3 písm. i) rozumí jak újma na jmění (škoda), tak i újma nemajetková.

Povinnou součástí návrhu na zpřístupnění je i splnění povinnost složit do soudní úschovy jistotu ve výši 50 000,-Kč (obdobně k tomu i § 75b odst. 1 OSŘ). Jistota slouží na případnou náhradu újmy, která by mohla vzniknout porušením povinností podle § 142 a 143. Cílem je postavit na jisto, co jistota zajišťuje (u zákona o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže o tom panují pochybnosti). Je patrné, že jistota slouží i k případnému pokrytí náhrady nákladů zpřístupnění.

Obdobně jako v zákoně 262/2017 Sb. je dále umožněno, aby soud uložit navrhovateli za určitých podmínek povinnost složit doplatek jistoty.

K § 155 (Povinnost k náhradě újmy):

Ustanovení upravuje povinnost k náhradě újmy. Pokud navrhovatel porušil povinnosti uvedené v § 152 a 153 anebo jiné povinnosti, které mu soud uložil v usnesení o zpřístupnění, je povinen nahradit újmu všem, kterým vznikla.

Jde o ustanovení zpřesňující okruh povinností, z nichž může případná újma vzniknout.

Odstavec druhý dále upřesňuje, že odpovědnost je objektivní a nelze se jí zprostit, ledaže by k újmě došlo i jinak (*vis maior*).

K § 156 (Žaloba na náhradu újmy):

Pokud navrhovatel některou z vyjmenovaných povinností porušil, nabízí mu zákon možnost žalovat na náhradu újmy. Žaloba se podává do 6 měsíců od okamžiku, kdy se poškozený o újmě dozvěděl, nejpozději do tří let od splnění povinnosti. Jde o dobu, po kterou lze na náhradu újmy využít složenou jistotu. K řízení je příslušný soud, který rozhodoval o zpřístupnění dokumentů.

Újma se uspokojí z jistoty, přičemž pokud není výše složené jistoty dostačující, uspokojí se náhrada újmy poměrně a žalovaný je povinen doplatit zbytek.

Ustanovení nebrání poškozeným žalovat na náhradu újmy dle obecných právních předpisů, zejména ustanovení o náhradě majetkové a nemajetkové újmy v občanském zákoníku. Pro tyto případy je k řízení příslušný obecný soud žalovaného a okolnosti odpovědnosti se posuzují dle obecných pravidel. K náhradě nelze využít složenou jistotu.

K § 157 (Vrácení složení jistoty):

Ustanovení dopadá na situace, kdy nebyla jistota využita k pokrytí újmy (nákladů řízení, újmy vzniklé porušením povinnosti mlčenlivosti apod.). Tedy zejména, kdy nebylo návrhu na zpřístupnění v první řadě vůbec vyhověno, pokud uplynula tříletá lhůta od zpřístupnění anebo pokud v rozhodnutí o žalobě na náhradu újmy nebylo řečeno, že se jistota na pokrytí újmy použije.

V těchto situacích se jistota vrátí složiteli.

K § 158-162:

Ustanovení umožňují soudu v případech porušení některé z povinností uložit osobě, která tuto povinnost porušila, pokutu. Úprava je s drobnými formulačními změnami převzata ze zákona č. 262/2017 Sb.

Okruh osob, na něž možnost uložit pokutu směřuje, je totožný s předlohou, pouze dochází k zpřehlednění systematiky.

Ustanovení § 158 tak upravuje ukládání pokuty těm, kdo byli povinni ke zpřístupnění, potažmo kteří zpřístupnění znemožnili.

Ustanovení § 159 směřuje na navrhovatele a všechny dotčené osoby, které se seznámili s obchodním či jiným obdobným tajemstvím, a porušili povinnost mlčenlivosti. Úprava náhrady újmy je zde výrazně širší než u § 155, neboť nedopadá jen na navrhovatele.

V § 160-162 jsou dále upravena společná ustanovení.

K § 163 (Základní ustanovení):

Rejstřík hromadných žalob je nezbytný pro zajištění informovanosti všech, jejichž nároky jsou předmětem řízení, tedy všech členů skupiny. Informovanost musí být v odpovídající míře zajištěna také pro zúčastněné soudy, aby mohly splnit své povinnosti vyplývající z případné duplicity individuálních a hromadných řízení (viz § 49 a násl.).

Informování členů skupiny je nutné pouze v určité fázi hromadné žaloby. Zatímco v první (certifikační) fázi, kterou je řízení o přípustnosti hromadné žaloby podle části druhé, hlavy III k uveřejňování informací nedochází, ve druhé fázi, kterou je hromadné řízení ve věci samé podle části druhé, hlavy IV, je uveřejňování relevantních informací naopak vyžadováno z důvodů uvedených výše. Zřízení rejstříku hromadných žalob je tak nezbytné.

V neposlední řadě vyplývá požadavek na existenci rejstříku z čl. 35-37 doporučení Evropské komise, které vyzývá členské státy k zřízení „registru kolektivních žalob“.

Co do konečné podoby a funkcí je možné inspiraci čerpat například z německého rejstříku vzorových žalob („*Register für Musterfeststellungsklagen*“), který je dostupný online a obsahuje základní informace o probíhajících hromadných řízeních.¹⁷

V § 163 se navrhuje definice rejstříku hromadných žalob. Ten je definován jako informační systém veřejné správy, má tedy obdobnou informativní funkci jako např. insolvenční rejstřík (srov. též obdobnou formulaci § 419 InsZ).

Rejstřík hromadných žalob je veden v elektronické podobě, je tedy možné do něj nahlížet za pomoci internetového prohlížeče formou dálkového přístupu. Tak bude zajištěno, aby se jakýkoliv (potenciální) člen skupiny mohl o případném hromadném řízení v jeho věci dozvědět v jakýkoliv okamžik a na jakémkoliv místě.

Rejstřík hromadných žalob jakožto informační systém veřejné správy je informačním systémem ve smyslu zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a tento zákon se tak na právní úpravu použije subsidiárně.

¹⁷ Register für Musterfeststellungsklagen je dostupný na https://www.bundesjustizamt.de/DE/Themen/Buergerdienste/Klageregister/Bekanntmachungen/Klagen_node.html.

Rejstřík hromadných žalob zpřístupňuje dvě skupiny relevantních informací. První je seznam všech vedených hromadných řízení, tedy řízení, kdy byla hromadná žaloba v rámci řízení o přípustnosti hromadné žaloby soudem připuštěna, a došlo k tzv. certifikaci. Tato řízení jsou v seznamu uvedena chronologicky, tedy seřazena podle data, kdy usnesení, kterým hromadnou žalobu připustil podle § 44, nabylo právní moci a soud jej v návaznosti na to vložil do rejstříku. Tím není dotčena možnost v seznamu vyhledávat dle různých kritérií.

Druhou skupinou je potom seznam správců skupiny, tedy seznam fyzických nebo právnických osob, které splnily zákonné podmínky, a byla jim ministerstvem udělena akreditace k vykonávání činnosti správců skupiny. Seznam správců skupiny je seřazen abecedně. Tím není dotčena možnost v seznamu vyhledávat dle různých kritérií.

Informační systém rejstříku hromadných žalob umožňuje uživatelům prohlížet oba tyto seznamy, ale také na základě zadání určitých výrazů do připravených formulářů nacházet relevantní informace o hromadných žalobách a správcích skupiny. Rejstřík hromadných žalob zároveň slouží soudům a ministerstvu, aby do něj mohly relevantní informace vkládat, případně také modifikovat.

K § 164 (Seznam hromadných řízení):

V § 164 se navrhuje úprava seznamu hromadných řízení, který je součástí rejstříku hromadných žalob. Seznam hromadných řízení je veden soudem, který usnesením podle § 44 rozhoduje o připuštění hromadné žaloby. Pokud soud hromadnou žalobu na základě splnění zákonných podmínek připustí, hromadnou žalobu doplní do seznamu hromadných žalob. Okamžik uveřejnění usnesení o připuštění hromadné žaloby je potom okamžikem zahájení celého řízení ve věci samé.

K odst. 3 písm. a)

U jednotlivých žalob jsou v rejstříku uvedeny také další informace. Mezi základní údaje o hromadném řízení podle písmena a) řadíme především informaci o tom, zda se jedná o hromadné řízení ohlašovací či odhlašovací, identifikaci správce skupiny této hromadné žaloby § 15 (u jména, případně názvu správce skupiny je možný proklik na jeho profil v rámci seznamu správců skupiny v rejstříku), zástupce skupiny podle § 13, popřípadě zájmového spolku. Dalšími základními údaji hromadného řízení jsou jméno právního zástupce, příslušný

soud, který hromadnou žalobu připustil, identifikace žalované strany, předmět žaloby, spisová značka hromadného řízení, momentální stav řízení, datum, kdy bylo usnesením rozhodnuto o připuštění hromadné žaloby (datum certifikace), a také lhůta pro přihlášení, resp. odhlášení.

K odst. 3 písm. b)

Hromadné řízení je zahájeno okamžikem, kdy příslušný soud uveřejní pravomocné usnesení o přípustnosti hromadné žaloby podle § 44 návrhu. K zahájení řízení musí být toto usnesení zveřejněno v rejstříku hromadných žalob. Okamžik zahájení hromadného řízení ve věci samé je tedy okamžikem, kdy je v rejstříku hromadných žalob zveřejněno usnesení o připuštění tohoto řízení příslušným soudem – to se bude v seznamu objevovat automaticky.

K odst. 3 písm. c)

Kromě údajů jsou v seznamu hromadných řízení soudem uveřejňovány také určité písemnosti, které soud v rámci rejstříku zpřístupní, a uživatelé rejstříku si tak mohou tyto písemnosti prohlédnout, nebo stáhnout na svá zařízení.

Okruh písemností, u nichž je jejich zveřejnění v rejstříku stanoveno zákonem, zahrnuje především samotnou hromadnou žalobu a usnesení soudu, kterou je hromadné řízení připuštěno. Okamžik zveřejnění tohoto usnesení v rejstříku je zároveň okamžikem zahájení samotného řízení ve věci samé.

Dalšími dokumenty, které jsou v rejstříku soudem zveřejněny, jsou rozhodnutí ve věci samé, jiní rozhodnutí, jimiž se řízení před soudem končí, rozhodnutí o odvolání či vyměnění správce skupiny, člena skupiny či zájmového spolku, rozhodnutí o schválení návrhu na vypořádání a další písemnosti, u nichž tak stanoví zákon.

O zveřejnění jiných písemností může rozhodnout soud, pokud je to nezbytné k ochraně dotčených osob.

K § 165 (Seznam správců skupiny):

K odst. 1

V § 165 se navrhuje úprava seznamu správců skupiny, který je součástí rejstříku hromadných žalob. Seznam správců skupiny je veden ministerstvem, které na seznam doplní ty fyzické

nebo právnické osoby, kterým je na základě předchozí žádosti udělena akreditace k této činnosti. Aby byla správci skupiny akreditace udělena, musí splňovat podmínku bezúhonnosti, důvěryhodnosti a odborné způsobilosti. Pokud přestane být některá z podmínek ze strany správce skupiny plněna, ministerstvo akreditaci odejme, a vyjme jej také ze seznamu správců skupiny.

K odst. 2

V seznamu jsou u jednotlivých správců skupiny uvedeny další údaje, jež jsou vypočítány taxativně v druhém odstavci. Mezi údaji jsou především identifikační údaje samotného správce skupiny, případně jeho zástupce v případě, že je správce skupiny právnickou osobou. Ministerstvo může akreditaci udělit na dobu nejvýše 10 let, poté je potřeba podat žádost o její prodloužení. I prodloužení akreditace je možné na dobu nejvýše 10 let. V seznamu správců tedy musí být uvedena informace o dni, kdy byla akreditace udělena i k jakému dni tato akreditace pozbývá platnosti. V seznamu musí být rovněž uveden den případného odnětí, zrušení nebo zániku akreditace. Pokud má správce skupiny v souvislosti s touto činností zřízeny internetové stránky, je v seznamu správců skupiny odkaz na tyto stránky uveden. U záznamu jednotlivých správců jsou také uvedena jednotlivá hromadná řízení, ve kterých vystupují jako žalobci. Proklikem je možné se přemístit na záznam těchto hromadných žalob v seznamu hromadných řízení.

K § 166:

K odst. 1

Návrh ustanovení určuje, že se údaje a písemnosti v rejstříku hromadných žalob uveřejňují bez zbytečného odkladu. S přihlédnutím k technickým a personálním možnostem je tedy předpokládáno, že bude uveřejnění provedeno bezodkladně, nejlépe stejný den, kdy jsou informace ke zveřejnění uveřejňující institucí poprvé dostupné. Uveřejnění se zpožděním několika dní by nemělo nastat, nebo jen za zcela mimořádných okolností, např. v případě technického výpadku, který bude uveřejnění bránit.

Zároveň se navrhuje doplnit pravidlo o vyznačování právní moci. Zákon totiž často předpokládá, že se rozhodnutí soudu uveřejňuje ještě před nabytím právní moci, a z hlediska právní jistoty všech dotčených osob je pochopitelně velmi důležité vědět, zda a k jakému

okamžiku je takové rozhodnutí pravomocné. Pokud se tedy podle zákona uveřejňuje rozhodnutí soudu (např. usnesení o odvolání či výměně žalobce), vyznačí se v rejstříku hromadných žalob vždy i datum právní moci.

K odst. 2

Rejstřík hromadných žalob je veřejně přístupný pomocí internetové sítě. Každý se tak může po zadání adresy rejstříku do webového prohlížeče seznámit s obsahem rejstříku. Přístup nesmí být nijak blokován, ani limitován. V odůvodněných případech může soud rozhodnout, že určité dokumenty nebo jejich části zveřejněny nebudou, a to např. z důvodu ochrany osobních údajů, obchodního tajemství apod., tyto dokumenty pak budou přístupné ve spise, nebo k nim nebude možné zajistit přístup ani ve spise, protože to vylučuje povaha informací v těchto dokumentech uvedených.

K odst. 3

Stanoví-li tento zákon, že písemnost se členům doručuje uveřejněním v rejstříku hromadných žalob, jako např. v § 47 upravující uveřejnění usnesení o připuštění hromadné žaloby, pokládá se písemnost za doručenou v okamžiku jejího uveřejnění. Tento okamžik musí být v rejstříku vždy uveden.

K § 167:

Navrhuje se vymezit obsah činnosti správce skupiny, která bude podléhat akreditaci ministerstva. Tento obsah vychází z obecného vymezení správce skupiny jako procesního subjektu v hromadném řízení oprávněného podávat v zájmu skupiny hromadné žaloby a vykonávat další práva a povinnosti žalobce. Potřeba zvláštního veřejnoprávního oprávnění k výkonu činnosti správce skupiny je dána vyšší mírou rizika spojeného s podáváním žalob v odhlašovací režimu, u nichž je třeba zajistit, že tyto žaloby budou moci podávat pouze bezúhonné a důvěryhodné subjekty. Tyto obecné záruky by měly poskytovat stanovené podmínky akreditace. Akreditace by měla po jejím udělení automaticky opravňovat za zákonem stanovených podmínek i k podávání hromadných žalob v přihlašovací režimu a výkonu dalších nezbytně souvisejících činností s uplatňováním hromadných nároků, které jsou příkladmo vypočteny.

K § 168:

Ustanovení vymezuje obecné podmínky pro udělení akreditace k výkonu činnosti správce skupiny. Jedná se o obecné záruky řádného výkonu této činnosti bezúhonnými a důvěryhodnými subjekty. Vychází se z toho, že s ohledem na rizika spojená s podáváním hromadných žalob zejména v odhlašovacím režimu není vhodné a hospodárné tyto podmínky zkoumat až na podkladě konkrétní hromadné žaloby, ale stanovit obecné předpoklady vstupu do příslušného odvětví.

Krom toho se navrhuje vymezit specifika pro plnění podmínek pro udělení akreditace a výkon činnosti správce skupiny právníckými osobami. Předpokládá se, že právnícké osoby budou moci činnost správce skupiny vykonávat převážně prostřednictvím odpovědného zástupce, který bude rovněž splňovat podmínky pro udělení akreditace. Odpovědný zástupce bude svým osobním naplňováním činnosti správce skupiny garantovat její řádný výkon. Nenavrhuje se nicméně explicitně regulovat, v jakém vztahu má být odpovědný zástupce ke správci skupiny. Předpokládá se, že jím může být zpravidla člen statutárního orgánu právnícké osoby, popřípadě její zaměstnanec, ale nevylučuje se ani možnost využití externisty v jiném smluvním vztahu (avšak při zachování požadavku na osobní výkon jeho činnosti při splnění všech zákonných podmínek). Odpovědný zástupce by měl být nicméně k právnícké osobě v natolik trvalém a úzkém vztahu, který bude umožňovat jeho pověření či zmocnění k vystupování v celém hromadném řízení. Rozsah tohoto oprávnění se však považuje za vhodnější zkoumat až v rámci konkrétního hromadného řízení. V rámci podmínek akreditace by mělo být v zájmu zajištění osobního výkonu činnosti odpovědným zástupcem a vyloučení jeho zájmového střetu prokázáno, že odpovědný zástupce nevykonává činnost odpovídající činnosti správce skupiny pro jinou osobu.

K § 169-170 (Bezúhonnost):

Navrhuje se vymezit obsah a způsob prokazování podmínky bezúhonnosti, která by měla garantovat alespoň v minimálním rozsahu nezbytnou trestněprávní zachovalost osoby, která se uchází o získání akreditace k výkonu činnosti správce skupiny. Obsah této podmínky je vymezen vazbou na absenci odsouzení za zločin jako typově závažnější trestný čin a dále relevantní okruh trestných činů dle stanoveného objektu chráněného zájmu, jejichž spáchání by bylo neslučitelné s výkonem činnosti správce skupiny. Dále se navrhuje stanovit okruh

osob, u nichž se podmínka bezúhonnosti zkoumá, je-li žadatelem o akreditaci právnická osoba.

K § 171 (Důvěryhodnost):

V rámci podmínky důvěryhodnosti se bude posuzovat tzv. dobrá pověst osoby, v jejímž rámci lze zohlednit i dřívější působení žadatele v jiném odvětví, pokud by mohlo zakládat pochybnost o jeho předpokladech řádného a poctivého výkonu činnosti správce skupiny. Jedná se o standardní podmínku, která je již v současnosti vyžadována u řady regulovaných profesí. Příkladem je v tomto ohledu ustanovení § 72 a 73 zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů, § 197 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, nebo § 8 odst. 3 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů. Standardně se předpokládá, že se bude předkládat čestné prohlášení, v němž žadatel uvede, že mu nejsou známy okolnosti, které by s přihlédnutím k jeho dřívějšímu působení či působení osob v rámci právnické osoby bránily řádnému výkonu činnosti správce skupiny. Orgán rozhodující o udělení akreditace nicméně bude moci v rámci této podmínky přihlédnout k okolnostem, které tento předpoklad vyvrací, vyjdou-li v řízení najevo.

Za neslučitelné s předpokladem důvěryhodnosti se dále navrhuje explicitně stanovit okolnosti související s úpadkem žadatele a vymezených osob v rámci právnické osoby, jakož i neplněním některých zákonných povinností.

K § 172 (Odborná způsobilost):

V rámci podmínky odborné způsobilosti se bude vyžadovat v případě žadatele či jeho odpovědných zástupců vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu na vysoké škole v České republice. S přihlédnutím k požadavku na povinné právní zastoupení v hromadném řízení se vychází z předpokladu, že správce skupiny nemusí být sám profesionálem v právním či jiném oboru. Určitý minimální požadavek dosaženého vzdělání se však jeví jako nezbytný s ohledem na význam, náročnost a komplexnost úlohy správce skupiny v hromadném řízení. V tomto směru jde o srovnatelný požadavek, který je v současnosti vyžadován kupříkladu k výkonu činnosti insolvenčního správce (§ 6 odst. 1 písm. c) zák. č. 312/2006 Sb.), s níž činnost správce skupiny vykazuje řadu společných rysů.

K § 173 (Žádost o akreditaci):

Navrhuje se stanovit specifické požadavky kladené na podávání žádosti o udělení akreditace, které mají zajistit do značné míry elektronizaci procesu jejího vyřizování v zájmu rychlosti a hospodárnosti.

K § 174 (Rozhodnutí o udělení akreditace):

O udělení akreditace bude rozhodováno na dobu uvedenou v žádosti, nejdéle však na 10 let. Předpokládá se, že o akreditaci bude možné žádat opakovaně. Přičemž řízení o prodloužení akreditace bude z faktického pohledu jednodušší v tom, že eventuálně postačí pouze odkázat na trvání plnění stanovených podmínek a na již dříve doložené podklady. Dále se navrhuje upravit zjednodušený postup v případě, že žádosti o udělení akreditace bude vyhověno. V takovém případě se nepovažuje za nezbytné písemně vyhotovovat příslušné rozhodnutí, ale rovnou přistoupit k zápisu žadatele do seznamu osob akreditovaných k výkonu činnosti správce skupiny a o této skutečnosti jej vyrozumět zasláním úředně ověřeného elektronického opisu tohoto zápisu.

K § 175 (Odnětí, zrušení, zánik akreditace):

Navrhuje se vymežit důvody pro odnětí, zrušení a zánik akreditace. Hlavním důvodem pro odnětí akreditace bude skutečnost, že osoba přestala splňovat podmínky pro její udělení. Dalším důvodem bude závažné nebo opakované porušení povinností stanovených tímto zákonem. Bude se jednat jak o porušení povinností stanovených pro postup správce skupiny v hromadném řízení (např. povinnost jednat s péčí řádného hospodáře v zájmu skupiny jako celku), tak o porušení obecných povinností stanovených správci skupiny jakožto akreditované osobě (např. povinnost vykonávat osobně či prostřednictvím specifikovaného okruhu osob činnosti směřující k přípravě hromadného řízení). Intenzita porušení těchto povinností přitom bude muset být taková, že bude vylučovat další působení akreditované osoby v daném odvětví. Nebude nicméně rozhodné, zda byl správce skupiny pro téže porušení povinnosti již dříve soudem v rámci hromadného řízení odvolán. Soud totiž v řízení sleduje především perspektivu jeho řádného a plynulého průběhu, s níž se dle okolností nemusí nezbytně slučovat odvolání správce, ale využití jiných opatření. Ministerstvo jako orgán udělující akreditaci naproti tomu dbá o plnění podmínek pro výkon činnosti správce skupiny v obecném smyslu. S tím se naopak nemusí slučovat, pokud se správce opakovaně dopouští

méně závažných porušení svých povinností v řízení i mimo něj, které ohrožuje řádný výkon jeho činnosti jako takové.

K § 176 (Pozastavení platnosti akreditace):

Navrhuje se vymezit důvody pozastavení platnosti akreditace pro výkon činnosti správce skupiny. Tyto důvody předně tvoří v odstavci 1 případy, které již ze své povahy automaticky znemožňují další pokračování výkonu činnosti správce skupiny. Pozastavení platnosti akreditace by v těchto případech mělo nastávat ze zákona, s čímž by měl být spojen zákaz adresovaný správci skupiny činit další úkony v rámci výkonu své činnosti. Následují důvody v odstavci 2, u nichž je fakultativní pozastavení platnosti akreditace ponecháno na rozhodnutí ministerstva s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu.

Případné odvolání správce skupiny v rámci hromadného řízení z důvodu pozastavení platnosti akreditace by mělo být ponecháno na diskreci soudu, před nímž se toto řízení vede. Ten by měl dle okolností zvážit, zda důvod pozastavení v konkrétním případě znemožňuje další řádný průběh řízení.

K § 177 (Povinnosti akreditované osoby):

Povinnosti správce skupiny jakožto akreditované osoby by měly zaručovat osobní a řádný výkon jeho činnosti. Předpokládá se, že v hromadném řízení bude moci správce skupiny vystupovat jen osobně, popřípadě prostřednictvím osobního jednání svého odpovědného zástupce, bude-li správce skupiny právnickou osobou. I při výkonu činností nezbytně souvisejících s vedením hromadného řízení by mělo být osobní jednání správce skupiny převažující formou jejich realizace. To je dáno již povahou akreditace, která je vázána výlučně na osobu správce skupiny a předpokládá vlastní výkon činnosti touto osobou. Při výkonu těchto doprovodných aktivit se však navrhuje upravit také možnost využití dalších osob, primárně výlučných zaměstnanců správce skupiny a jeho advokáta, v odůvodněných případech také jiných osob.

Mezi dalšími povinnostmi správce skupiny se navrhuje stanovit jeho povinnost zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, které se mohou týkat oprávněných zájmů členů skupiny. Dále se navrhuje v zájmu ochrany všech osob, které mohou být dotčeny výkonem jeho činnosti, speciálně upravit jeho odpovědnost. Ta by měla být s ohledem na profesionální charakter jeho

činnosti pojata jako přísná objektivní odpovědnost s možností liberace, jejíž rozsah by měl pokrývat také odpovědnost za jednání jakékoli osoby, jíž k výkonu své činnosti použil.

Dále se navrhuje upravit povinnost oznámit ministerstvu všechny skutečnosti, které mohou vést k odnětí akreditace, jakož i dobu a způsob jejího plnění.

Konečně se navrhuje zakotvit povinnost zřízení internetových stránek, na nichž budou primárně uveřejněny údaje obsažené v seznamu správců skupiny, a dále všechny informace o probíhajících řízeních v souladu s tím, jak o tom rozhodl soud v usnesení o přípustnosti hromadné žaloby.

K § 178 (Dohled ministerstva):

V souvislosti s pravomocí ministerstva odejmout akreditaci správci skupiny z důvodu porušení jeho povinností stanovených tímto zákonem se navrhuje zakotvit také jeho kompetenci vykonávat dohled nad výkonem jeho činnosti a v tomto rámci provést případnou kontrolu včetně pravomoci uložit opatření k nápravě zjištěných nedostatků.

Předpokládá se, že činnost ministerstva při udělování akreditací a výkonu dohledu nad činností správců skupiny bude muset být adekvátně personálně zabezpečena. Potřebu tohoto zabezpečení lze odhadovat na 2 zaměstnance ve služebním poměru zařazené do 14. platové třídy.

K § 179 (Zmocňovací ustanovení):

Navrhuje se ministerstvo zmocnit k přijetí vyhlášky, která upraví další, převážně technické podrobnosti týkající se:

- rejstříku hromadných žalob, včetně rozsahu a způsobu uveřejňování informací, a vzorových formulářů sloužících pro podání žádosti o akreditaci;
- seznamů odhlášených, přihlášených a známých členů skupiny;
- náležitostí formuláře, prostřednictvím kterého se lze odhlásit z odhlašovacího hromadného řízení či přihlásit do přihlašovacího hromadného řízení, a
- náležitostí formuláře, prostřednictvím kterého se podává žádost o akreditaci.

Uvedené je blíže rozvedeno v tezích prováděcí vyhlášky.

K § 180 (Přechodné ustanovení):

Závěrem se navrhuje zakotvit přechodné ustanovení, resp. na jaké případy se zákon o hromadných žalobách použije a v jakých případech se bude postupovat podle dosavadních právních předpisů.

V této souvislosti je nutné mít na paměti, že navrhovaný zákon je předpisem procesním, který nijak nezasahuje do hmotně-právních poměrů. Nároky, jež mají být prostřednictvím zákona vymáhány, již právní řád České republiky zná a poškozeným osobám je přiznává. Z tohoto důvodu nic nebrání tomu, aby se podle zákona o hromadných žalobách mohlo postupovat i u nároků, které vznikly před nabytím účinnosti zákona.

Zároveň jde však stále o právní předpis, byť procesního rázu, tudíž osoby, které již před nabytím účinnosti zákona zahájily řízení individuálně, očekávaly určitý procesní postup. Pokud bychom proto připustili, aby se zákon mohl vztahovat i na již probíhající řízení, závažným způsobem bychom zasáhli do legitimního očekávání žalobce i žalovaného. Z těchto důvodů platí výjimka z obecné uplatnitelnosti zákona a řízení, která byla zahájena přede dnem nabytí účinnosti zákona, se dokončí podle dosavadních právních předpisů.

Pokud by přitom žalobce vzal svoji žalobu zpět právě jen z důvodu, aby mohl zahájit kolektivní řízení, může být s přihlédnutím k okolnostem (zejména je-li dán vážný nesouhlas žalovaného) soudem rozhodnuto o neúčinnosti zpětvzetí individuální žaloby (srov. § 96 odst. 3 OSŘ).

K § 181 (Účinnost):

Účinnost zákona se navrhuje stanovit rok od jeho přijetí. Tato pohyblivá legisvakanční lhůta byla nakonec upřednostněna před původně navrhovaným pevným datem 1. ledna 2021, neboť je nezbytné v mezidobí vyvinout, otestovat a spustit rejstřík hromadných žalob. Lhůta jednoho roku se pro tyto účely jeví jako dostatečná.